"हृदय" या मेमेगु

सफू—

पद्य निकुञ्ज	(पद्य)	फुगु
हृदय कुसुम	(पद्य)	फुगु
गौतमबुद्ध	(पद्य)	दुगु
खुपु बाखंचा	(कहानी)	दुगु
हृदय कथा	(कविता)	दुगु
भीमचा	(वर्णमाला)	दुगु
„ निगूगु	(बालशिक्षा)	दुगु
ह्नागा	(सकतां)	दुगु
बभ्रुवाहन	(खण्डकाव्य)	दुगु
अन्तरध्वनि	(कविता)	दुगु
सुगत सौरभ	(महाकाव्य)	दुगु
[illegible]गुस्वां	(कविता)	दुगु
ह्नागा (निपुगु)	(सकतां)	प्याहाँ मवःनिगु
जिगु पुलांगु पद्य		प्याहाँ मवःनिगु

सफू दइगु थाय—

मानदास व सुगत दास

असनत्वा, कान्तिपुर,

नेपाल ।

मुद्रक—जेनरल प्रिंटिंग वर्क्स लि०, कलकत्ता ।

"हृदय"

सुगत-सौरभ

मू० ५)

रवि शाक्य

इखाछेँ, यल

श्री कवि "हृदय"

सुगत-सौरभ

"हृदय"

ने० भा० प्र० समिति स्वीकृत ।

पिकाःम्ह—
चित्तधर उपासक
न्यतंछुँय , कान्तिपुर,
नेपाल।

नेपाल संवत १०६६ स्वांयाः पुन्हीं
छापां १००० मू० ५)

मुद्रक—
जेनरल प्रिंटिंग वर्क्स लि०,
८३, पुराना चोनाबाजार स्ट्रीट,
कलकत्ता

मा !

न्हापां सरस्वती माता ! याय् त्यना छंगु अर्चना
कविया हृदये ह्नःगु कोमलं भाव-स्वां ज्वनाः।
जननी ! छ नथागतया वचन
ज्ुय धुंकल ज्ञान—सरे सुमन,
जिगु मूक-मुखूगु थ्व हृत्कुसुम
मन येंपुक ह्लक्यगु छं प्रथम।
म्हिन्याम्ह बुद्धि-भवने दुन्य दयूक दयूक
मां छंन्त अग्रमहिषी बिल पद्‌बि ल्वेक
नेपाल-पालक कवीन्द्र जयप्रतापं,
योमा ! छको हृदय-छ्‌येँ दिसँ प्राण नापं।
श्री निवास ज्ुज्ुं शब्द-अम्बरं छन्त पुंकल,
दरिद्र कविया सबें पुनाः ब्यु थुगु बल्कल।
लक्ष्मीसुनन्दन कविं "नसिपादुकास"
श्रद्धा तयाः "गुसल संगु" स जूगु दास,
ल्यू ल्यू वया कविज्ुया जि छि नाप लायूत,
माता ! छितः "हृदय" या दुगु भक्ति छायूत।

अभयानन्द स्वामीया वैराग्य-सागरे दुनाः
गुलि च्वन्यगु मोल्हू वा क्वाक्वागु स्नेह-धाः लुनाः ।
पण्डित अमृतानन्दं छन्त संगीत न्यंकल;
छको ला मूर्खया गीते कृपा ति छंगु निर्मळ ॥

सिद्धिदास कविया कविता
"सज्जनहृदयाभरण" तियाः
दी धुंकल छि योगु ज्ुयाः
जिगु थ्व तिसां जक मतीगुळा !

पूज्य जिमि गुरु योगवीरं मा ! सरलताया वसः
छन्त अति हे ल्वेक पुंकाः जिमित वं न्यंकल थ्व सः
"झीगु भाषा जीर्ण जूगु अल्सि मचास्य भिक्य नु
भारतीय शास्त्र-भवनं मान थ्वैत बौक्य नु"
किन्तु जि गुगु छंगु निर्ति काव्य माः हन्य जक धुन
छन्त छायूपुगु स्वे मलाकं कुटिल कालं गुरु नुन,
हा अभागीं याय् मखं गुरुयागु अन्तिम दर्शन
फक्व अयूनं याय् त्यना जिं वैगु आज्ञा पालन।
आदिकवि वाल्मीकि, वेदव्यास, कोविद बाणजु,
विज्ञपि क्षेमेन्द्र, श्रीहर्ष व रसिक जयदेवजु,
कारुणिक भवभूति, विद्वान् माघ, कविवर भारवि,
सरलभाषी अश्वघोष व कालिदास महाकवि ।
विदुर, शुक्र व विष्णुशर्मा, भर्तृहरि, चाणक्यया
काव्यकोषे च्वंगु सुन्दर भाव-रत्नत त्याय् कयाः,
थःगु भाषायागु ल्वहते बत्थ्य च्वंक चुलाः चुलाः
न्हूगु रक्षामाः हनाः जि ख्यूँक्वथास सुलाः सुलाः
हयत हय् धुन छंगु निर्ति अमित त्यासा पुल्य छुकीं
कुन्यत यंकै "साहुखौं थ्व" धका जि अमि छय् छीपिसं ।
न्ह्याम्हस्यानं नयगु बीमाः न्ह्याम्ह बन्दीयात नं
बी जितः नं नयूत अमिसं सरस निन्दा-अन्न नं,
किन्तु नक्य मफयाः छिपा घ्वा घ्वां जि तो तइ निश्चय
अमिगु निन्दां वृद्धि ज्वीगु व सहनशक्ति व अनुनय,
धैर्य, साहस, स्वावलम्वन आदि गुण मुंकाः फुक
मा ! जि वे तिनि छंगु सेवा याय्‌त हानं नं छको ।

१०६३ दिल्ली ।

पिका:पाखें

दाइयागु अन्तिम इच्छाकथ 'सुगत सौरभ' या निको खुसीयागु थ्व संस्करण पिकयाच्वना । थुकिं दाइयागु इच्छा पूवनिगु ला जु हे जुल, नापं ह्लापायागु संस्करण फूगुलिं ब्वने मखना: त:दंमछि सुख मतायका च्वंपिं विद्यार्थी भाजु–मैजुपिंत नं याउँइगु जूगुलिं मनय् सन्तोष याना ।

ह्लापायागु संस्करण फुसेंलि भाषा व साहित्यप्रेमीपिं सकसिनं त:कोमछि झाया: दाइया ह्लचोने थ्व महाकाव्य पिकाय्‌गु मनंतुना: खं प्वंकादीगु ख: । थुकियात थ: सन्तान भा:पा: वेकलं प्रकाशनया भाला स्वैतं बियामदी ।

लिपा गबल्य, छु मने वलखें मस्यू थ्व महाकाव्य जिगुपाखें पिकाय्‌क्यगु मनंतुनादीगु दु धैगु आ: सीदत तर जित: छुं धया तयादीगु मदु न थ:थाय् बराबर झायाच्वनादीपिं पासापिंत हे नं स्वैतं छु कनातयादीगु हे दु । वेक: मदया: गुलिचां मदुवं जि वेक:या तयात:थाय् च्वंगु भों–भिं, सफू–सिफू चीक्य–चाय्‌क्य याना: सुचु–पाचु याना बलय् थ्व सफू थायत गुलि त्वी धका: माधव भाइयात ल्या:–चा: याक्य बिया: लितकयात:गु थ्व महाकाव्य खन पुइका स्वयां पिकाह्मस्या नां जिगु तयगु याना: च्वयातयादीगु खन अल्य जिगु मिखा ल: ल: मल: धाल ।

भाषा, साहित्य, संस्कृति व संस्थाया अभिवृद्धिया निंतिं अन्तिम घडीतकनं दुनुगलंनिसें दृढता व्यक्त याना; छलफल यानादीह्म वेकलं,

थ्व खँ थथ्य न्ह्यै धका: कन्यगु विचार मयासें थमंतुं जक स्यूगु कथ यानाः, 'पिकाःह्य' शब्दया क्वय् च्वंगु थःगु नामय् धो कियाः जिगु ना तयाः सस्करणया मितिकथं निको खुसी ११०१ धका; च्वयातय् धुंकुगुलो व हे वँचुगु मसि दुगु कलमं १ यात २ यानाः ११०२ (ने.सं.) यानाथकादिल । हानं 'दोष स्वीकार' धैगु अन्तिम पतिई नं धोसाला-तयादिल थ्व खं ब्याक्कं जितः रहस्यमय हे तिनि ।

थवः पुइक्यवं शीर्षक दुगु पानाया ल्यून्यसं च्वगु पतिई थुकथं धो कियाः जिगु ना समेतं च्वयातयादीगु वेकःया हस्ताक्षर आ दुर्लभ भाःपाः गथ्य खः अथ्य हे सुरक्षित जुइकथं थुकी थ्व हे तुं थाकाः पिकयागु दु । भाषा, साहित्य व संस्कृतिया निंति जीवन पानाभ्काःह्य वेकःयागु थ्व कृति थुकथं थौं पिकयाबियाः वेकःयागु

जिगु थ्व काव्य छगू थ्व विश्वे ल्यंक्य फःसां बन्धुपिं !
झीगु भाय् फुक ल्हाय्गु तोता च्वं हुँ वा स्वर्गे छिपिं
वा नेपाः देश हे चां ल्हाय् ब्यु वा मिंनय्, थब्यु
किन्तु झी साहित्य, संस्कृति, सभ्यता छुं तनिं मखु ।

धैगु धापूकथयागु ज्याय् छु सां ह्ला तयाः सेवा याय्गु अवसर द्वत, उकि जि दुःखी धन्य ताया ।

अनिच्चावत सङ्खारा, उप्पाद वय धम्मिनो ।
उप्पज्जित्वा निरुज्झन्ति, तेसं उपसमो सुखो ॥

न्यत तुछचें
कान्तिपुर, नेपाल

—मोतीलक्ष्मी

स्व ..

कवि-पिता श्री द्रव्यधर

जिमि अबुजुयात

मां विना छुं स्नेह मदयाः च्वगु अलिकुल-कुन्तल
प्रिय पिता ! छिगु पूजनीयगु चरण-कमले जूवल,
प्रेम पूर्वक पान याकाः पादपद्म-परागया
थ्वैत जीवन छि बियाः कृतकृत्य या करुणा तयाः ।

"पुत्र मदुसा वैगु गति मदु" धैगु वचन दु शास्त्रया,
थौं उकीं थुगु काव्ययात नसा नकाः मस्तिस्कया
"हृदय" दुन्यया भात्र त्वंकाः थ्वैत जि लहिनाः ह्या,
पुत्र भाःपाः ग्रहण यानाः दिसँ बुबा ! छिम्ह पुत्रया ।

नें० सं० १०६६ नछला थो सप्तमी वसुवाः
आनन्दकुटी नेपाल ।

सुगत-सौरभ

थुकी थ्व थ्व दु।

लुम्बिनी

श्री ह्वया च्वन लुम्बिनीया सुमन-सौरभ न्ह्याः वयाः,
प्रथम परिचय जूगु थन हे भी कवि व ॠतुराजया।
कपिलवस्तु व देवदहया मध्यवर्ती कानन,
जन्म शास्ता जूगुलि गुगु स्थान अति हे पावन।
छ्यों फुसे विस्तीर्ण अम्बरयागु निर्मल अञ्चल,
क्वे च्वनाः थुगु न्ह्यगु मुसुमुसु वाटिका-मुख-मण्डल
मृदु मृदु लताय् स्निग्ध कुञ्चित कुन्तले थ स्वां छुनाः
कमललोचन कृशकिशोरीयागु कोमलता क्यनाः।
स्वामिया कर स्पश द्वारा कम्प ज्वीथें सुन्दरी,
वायु न्ह्यानाः संगु फर फर वृक्षया नव मञ्जरी।
थःगु यौ वनयागु भारं नम्र ज्वी गय् कामिनी
तरु कचाय् फल सःगुलि कच्छ्गु अय हे मेदिनी।
छ्रुयर कोकिलयागु कूजन, उख्यर भृंगः चिलिचिलि,
पुष्पपुञ्जे चित्र चित्रित विविध लापा पिलि पिलि।
कल्किस्वांया नाप थिकु थिकु मयुर प्याखं हूगलिं,
नयन मय जुल हरिण-शावक स्वेत ब्वां ब्वां वःगुलिं।

शुक्त हाला: च्वंगु पिउ पिउ वृक्षशाखां च्वे अथें,
पत्रपल्लव पूर्ण पादप गीत याना: च्वंगु थें।
कुञ्ज बनबन भ्रमर गुञ्जन मधुर न्हायूपंयात नं,
मत्त मधुकरयागु भुनुभुनु मिनिगु खुल्खुलु चित्त नं।
सीदु अन स्वांया सुगन्धं जक अजूस्वां नं ह्वल,
धाइ मखुसा कर्ण-पत्रे कनककुसुम सुया: तल।
सरस फलया वृक्ष बुँह्वया: च्वंगु वन हे सुरभित,
कुसुमया उगु विपुल रंगं नेत्र नं जुल रञ्जित।
न्ह्य गु मुसुमुसु ह्व:गु जूही दन्त भ्रोथें स्वां क्यना:,
पद्मिनी नं श्वास ल्हा: थें वैगु मगमग वासना।
शरदऋतुया नाप वंपिं फुक इखुंचाया बथां,
थ:गु थ:छ्येँ म्हायूमचा थें व:गु ल्याहाँ नभ-पथं।
शुभ्र सुन्दर शशक-शावक म्हितुगु गुलि लुचुलुचु जुया:
चन्द्रमाया चारु कण हे च्वंगु ज्वी वा कुतिवया:।
यक वानरया मुना: गण जुल सिमाय् तिति न्हुया:,
प्रकट धात्थं जुगु चञ्चलता स्वयं थ: हे वया:।
छस्व्यर माक:नीत ब्वांजुल योम्ह वालक धयूपुना:,
मेस्व्य माक:तयूगु हुसुलूं गुँखि गुँखी मेपिं मुना:।
चुलित नकतिनि जा:गु पंब्वे फय् व कीचक किरि किरि,
या:गु थें थँसिंमां सुस्वागत संगु च्वामो फिरिफिरि।

स्वच्छ शीतल नीर निमल ललित नाद तरङ्गिनी,
न्ह्या:गु कलकल गीत हाला: कर्णया प्रिय संगिनी;
तीर तट तोपूगु तिसिमां वैत चुम्बन या:गु थें
मन्द पवनं स्वा:गुलिं भति लिचिल लज्जा चा:गु थें।
प्या: थचा: वैच्वंगु निगुलिं म्ह्:गु सरिता तीरस,
पौ व तिँब्वया गहन बन नं खन्यदु खुसि थें हे फसं।
वायुया गति सीदु अन वंगलसिमाया ह: स्वया:
सगु काञ्चन तुलसिह: थें कामिनीया कर्णया।
छस्व्य कुने हिसिदयूक म्वायूमां स्तंभ थें भ्वातां दना:
ल्हा: मुखूया विन्ति याना: या:गु ज्वी अभ्यर्थना।
मधु मुना: च्वंगु क्वकास्वां ह्व:गु अय् थें च्वं बने,
तिलक केशरया तिना: च्वन सुरभि द्रुम-सिंहासने।
गर्व जूपिं तरुकचा थें थ: न्यकू बांला:गुलिं,
सीदु हर्षित तेरुतय् दल नयन मुसुमुसु न्ह्य गुलिं।
यचुगु स्वाउँगु सा:गु जल दुगु उगु बने सर यक्व दु
धन मदुगु मधुमासया नभ थें विशाल व स्वच्छगु,
भ्रमर भुंका: थ:गु मद बा: व:गु गुरु गण्डस्थले
मत्त वारण योम्ह करिणी नाप च्वंगु म्हिता: जले।
कमलया दं सात्तु साला: च्वंगु माहेँ, हेँ म्हिता:
श्वेत ब्वहलं न्यात माला: च्वंगु नयत इता थिता।

न्यातस्यं अय धैंगु मसिया जगु चुलु चुलु दुन्य लखे
क:लि ल्या:मदु नोत गुलि गुलि ! ब्यांत लुचु लुचु उख्य थुख्य ।
पूर्ण शोभित सूर्यरश्मि रक्त वसना कमलिनी,
प्रेम निम्हस्यां खंगुलिं कच्छूगु लज्जां कुमुदिनी ।
ह:, व पुखुली राजहंसत म्हितुगुलिं ल: संगुलो
विहगबृन्दं नभस अभिनय या:गु छाया व:गुली
रश्मि रविया क:गुलिं उगु चित्रपट थें च्वंगुलिं
स्वयत बनया पशुत वैच्वन यक नीमफु थुलिउलि ।
उगु तडागं लोक स:ता क्यन्यत शोभा दुगु अन
यात पद्मपराग मिश्रित बायुया विज्ञापन ।
ल्वयक भुनु भुनु मधुर नादं व्याप्त याना: स्थल जल
सुंक मधुकर नाप षट्पद कमल-मेचे जूवल ।
फल सिन्हाय्माय् स:गु थें तोप्वीक हे थिकु थिकु सना:
हा:गु स: 'सुकुभत्तु कूकू' तायूदु अन च्वेसं जुना: ।
तीतु 'त्यूत्यू' हा:गु तूब्वे दुन्य चिकं दुगु तू नया:,
शब्द न्हांय्पंव्ने दु पिउ पिउ गीत न्हांय्पंपिलिचया ।
प्राय खन्य मदु रक्तचन्दन, अगरमा श्रीखण्ड नं
व्याप्त जूगु सुगन्ध, न्ह्याना: च्वंगु थें च्वं उगु बनं ।
छा:गु कुच दुगु हृदयया दुन्य प्रेम घाना: प्रणयनी
च्वंगु थें हे, स:गु नैक्या: दुरु सहित बृक्षावली ।

उच्च वंशज वीर क्षत्रियया धनुष-टङ्कार थें
सिंह गर्जन या:गु वेगं न्या:गु बर्षामेघ थें ।
म्येत ल्वाना: अमिगु न्यकुलिं पलपसा अन तोगुलिं
कृष्ण भल्लुकया बथानं ख्यूँक हे तोपूगुलि
सातस्यं अन दुग्ध बर्षा या:गु पीन पयोधरं
सीदु बर्षा रूप धारण या:गु भ्नी कुसुमाकरं ।
कठिन कंटक दूर याना: जा:गु चुलि गुलि नवकली
विघ्न चीका: जुजु बसंतं राज्य या:गु बनस्थली ।
व:सि बुँ ह्वया: रंगरञ्जित पाट-पर्सिं स्यगु थें,
जा:गु अंमाय् मञ्जरी नायूगु गां न्यइ च्वंगु थें ।
व्योम मार्गे च्वे कवँल:खा थ:न्य धाहाँ वैच्वन ।
प्यास चा:सां सरत तोता: चातकं थँ: स्वइच्वन ।
छत्तु मानवयागु भाषा ल्हाइपिं मयना गण
पञ्जले पण्डित जुया च्वन प्राय छम्हं मदु थन ।
विविध बुत्तां जा:गु सुन्दर मृदु पपूया लं फिना:
ह्व:गु स्वां थें च्वंगु मुनिया तरु कचाय् निम्ह निम्ह मुना: ।
स्निग्ध सपलं शिरस शोभित जूम्ह मयूतुलुचा खना:
दैधका ह्याउँगु दहेचां थ: न्हिप्यं स्वइ च्वन ल्हना: ।
बिल्व म्हासुक स:गु ययिपुक गन्ध पूर्ण सुवर्ण थें,
तरुस 'काका' कोत हाला नं छ्युयाय् अन मूर्ख थें ।

पक मेवा सःगु चाकुक वृक्षया कापी, प्वले
धाइ अंसल सो बसन्तं नाप दुगुसा हः फले।
तरु लताया प्रेमलीला जूगु निम्ह थय् थय् पुनाः
दीर्घतन तायूगःसिमां सो स्वःगु उक्वगु छ्यों लह्नाः।
लपत्य-हःया लिस्य सुलाकासा निभालं म्हितुगु नं
विविध बुत्ता थें जुयाः च्वन शाल बनया क्वे हनं,
मृदुल वाउँगु सितु बुयाः नायूगु लासाय् स्कभनं
बनबखुं नं भीत 'वावा' धाःगु थें च्वं हुंकनं।
स्थलकमल ह्वल श्वेत सुन्दर छत्र थें ऋतुराजया
वःगु सीदु व गन्ध द्वारा व्योम हे सुरभित जुयाः।
दावस्वां नं वा ब्वयाः मुसुहूं न्हिलाः गुगु स्वागत
याःगु सो सो योग्य कुसुमाकर अतिथि अभ्यागत।
ह्वःगु सुन्दर पुष्प फरफर सःगु फल अन थिकु थिकु
तरु, लताया कुञ्ज बन बन गुलि मिखा नं ह्य इकु।
विविध जात अनेक पशु-गण यक्व यक्व दु नां मस्य,
प्रचुर खगया गीत मध्ये थीगु कोकिल-कण्ठ स्यू।
प्रकृतिया प्रियतम बसन्तं वैत स्वांया बिल तिसा
न्हूगु पल्लवयागु बस्त्रं पूर्ण यानाः फुक दिशा।
प्रकृति छायूपाः च्वंगु सो वं ब्यगु पुष्प-तिसां तियाः
रत्नमणि थुन्य थें थुनाः रमणीय लापा, भ्रमरया।

नीर कलकलमिंक न्ह्यानाः च्वंगु सरित-धंगला
तुतिस न्यायूकाः च्वंगु ज्वीमाः अन प्रकृति प्याखं हुलाः।
च्वंम्ह प्रियया प्रेम-पुखुली सुंमिसा थें मन सिलाः
प्रकृति नं स्वाभाविकं हे गर्व पूर्वक च्वन न्हिलाः।
अन व प्रकृति बन-पसः थें तःगु सुन्दरता ब्वयाः,
न्याय् धका भङ्गःत वैच्वन मू पुलाः संगीतया।
'सत्य बीमखु छन्त थींकाः' धाःगुलिं थें कोकिल
हाःगु ज्वीमाः मदिक 'कूकू' ज्वीक मन हे चञ्चल।
प्रकृतिया थुगु गहन बनला योगु क्रीड़ास्थान हे
तःगु थुलि जक मखुगु छायूपाः कृतिमतानं यक्व हे।
यचुगु ह्याउँगु, वँचुगु, म्हासुगु आदि नाना रङ्गया
ध्वाँय् पताका ब्वःगु गुलि गुलि बनस बेँबेँ पंतियाः।
पत्र कापःयागु वाउँक, काष्ठया स्वांमाकसी
कृतिम स्वांमाय् स्वयूत ययिपुक भव्य भोंस्वाँ ह्वःगुली।
ज्वीत भम्बः गन्ध मदयाः थाकुचायाः च्वंगुलिं
सीदु केवल मञ्जुस्य भुनु भुनु मिंक हालाः जूगुलिं।
मत्त षट्पद गन्ध सहितगु ह्वःगु सीस्वांया प्वले
काय् धका मकरन्द भ्रमवश ज्वोत अन वैच्वंबले
मारुतं हीही धका बेगं गिजय् जक याःगुलिं
थःगु चालां थः मछालाः मधुप ल्याहाँ वन गुलिं।

उख्यर भौँस्वांयागु सिंकाय् कृतिम भ्रंगः सं खनाः
थुख्यर धात्थें हे चखुंचां प्रेम क्यन शाखाय् ज्ुनाः।
तःगु खायाः पञ्चरङ्गी गुगु कपाय्या माः हनाः
ह्नःगु स्वांया मृदुलता थें हे फसं अन च्वन सनाः।
पथस चीकाः तःगुलिं चागःत नापं मदु गनं,
ब्वइ धका धू गन्ध मिश्रित लः ह्लाःतल सकभनं।
कनककलशे जल सुगन्धं पूर्णयानाः तैतल,
वैगु सौरभ नभस च्वामोयागु वायुं ब्वेकल।
स्थान थाने स्वच्छ जलकण युक्त फोह्ला दुगु पुखू
ह्नःगु शतदल कमल ह्लाउँगु ल्यंगु दै भति भति मूखू।
राजहंसत म्हितुगु लिस्य लिस्य न्यात नाना रङ्गया,
पद्म, हेँ, न्या कृतिम ब्याक्कं सीदु नीलोत्पल ह्वयाः।
उख्यर वः थें च्वं बथां हे सुन्दरीपिं थुख्य स्वयाः,
सीदु भति भति अमिगु अञ्चल संगु सो वायुं कयाः।
मिस्त हे खः वःगु धात्थें तायदु सः कलकंठया
चपल तुतिया न्याःगु छिलिछिलि स्वर्णयागू घंगला।
अमि छ्चालं शस्त्र सज्जित सैन्यपिं नं यक्व दु,
किन्तु कार्मुक सहित शायक खड्गया छुं ज्या मदु।
धनुष-भ्रुकुटी, नयन-वाला अमि स्वभावं हे दुगु
युवक गणया चपल चित्त-चला विमूर्च्छा याय् फुगु।

थुख्यर बुँ सहित रम्य रंभा-स्तम्भ स्वानाः तःगुली
शुभ्र तायमाः यक्व खायाः तःगुलिं शोभित उलि,
उख्यर वःपिं स्तनवतीपिनि युगल उरु न्ह्याःवःगुली
अमिगु नुगले मोतिमाला संगु थें दुरुया चुली।
पूर्णिमाया पूर्ण शशि थें ज्यागु श्रीमुख दर्शन
लाःगुलि प्रेमी चकोरं थौं न्हिने हे चा खन।
संगु खायाः तःगु फरफर थुख्यर बालाची हनाः,
उख्यर गाचो वायु द्वारा सात्तु साःसां च्वन सनाः।
थीगु पिलिपिलि गुलि फिपूहः सूर्यया रश्मिं कयाः
उख्यर रमणीतयगु गाया स्वच्छ सित्रा नं दयाः।
वास तायाः अमृत रसया बिम्बफल सम अधरया
गन्ध-लोभी भ्रमरबृन्द चक्षुइन्दीवर स्वयाः
ज्वी धका अन सोबले खन, सातु नं वन भृंगया
जिम्ह अहिया थीगु मणिथें सतबते स्वां रत्नया।
हस्तिया गति, सिंहया कटि, चर्म नाय् शशकया
दन्त किसिया जोगु लप्पा, नेत्र चञ्चल हरिणया।
म्हुतुसि भिंपूया दथ्वी दुगु दन्त पंक्ती मोतिया
कमल हःथें न्ह्यूगु मुसुमुसु ख्वात्तु ख्वांख्वां फःस्वयाः।
चःगु लुँगजू दुगु कुसां अमिसं कुयाः तांनोगुलिं
सं लिबिया जलि समीरं किन्तु सहयाय् मफुगुलिं

रक्तकमले ला:गु जल थें च:ति फुति फुति दुगु न्यता:
रश्मि रविया ख:गु सुथया पीत पाटल हे मखा !
पुष्ट पचिने नीर अंगू थी मिखा नं तिनिमिनी,
संगु छिलिछिलि कटिस काञ्ची, तुतिस कांचन किंकिणी।
निख्यर नाडी कनक कंकण त:गु पन्ना नं थुना:
न्हायपने निख्य च्वंगु हीरकयागु कुण्डल सं खना।
जवगु ल्हाते चारु चामरयागु च्वी फुक लुंभुना:
संगु चञ्चल चित्त थें हे, त:गु रत्नत नं थुना:।
स्वर्ण ल: घ: जें दिका: वल खवगु ल्हातं घयपुना:
यक युवती थ:गु यौवनयागु भारं क्वच्छुना:।
जवगु गुलिस्यां हस्त न्हयखायागु पंखां शोभित,
वाम करया स्वर्ण संभल्य सरस फल परिपूरित।
मृदुल पल्लव समगु पचिने पुष्पमाला शोभित
खंगु जूसा मनुजया छु खँ देव नं च्वी मोहित।
प्रीति पवनं प्राप्त याना: वल स्वयंवर च्वी धका,
'प्वीक्य मत्य गा मूर्ख मारुत ! मखु अपिं अभिसारिका'
'जा:गु यौवनयागु पुखुली न्ह्यगु स्वा:या पङ्कज
यागु ह: थें च्वं न्यताले रक्तरेखाया रज।
हा:गु नूतन भाव भम्ब: हृदय-व्योमे भुनुभुनु
नत्र छाय् अनिमेष दृष्टि ब्वन्त स्वइच्वनि तुनु तुनु !

अमि शरीर-सिमास अथवा जा:गु लज्जाया चुली
ह:गु सुन्दरता-कुसुम थें, स:गु फल थें स्वन गुलि !
कामनाया हा:गु कोकिल अमिगु हृदयोद्यानस।
छंगु ज्या छु बसन्त ! आ: ल्याहां हुँ मा:गुस्थानस।'
मयल प्रियजन ! बन निदर्शन बन्यनु तीजक अमि दथ्वी,
म्वा:गु ल्हायमदु छुं खँ छिमिसं बरु कँथं कं न्हां कथ्वी,
सोम्यताया यायूगु पालन नम्रतानं माक हे
मान नारीपिनिगु तयगू भीगु ख: कर्तव्य हे।
स्वर्ण मण्डित, जडित रत्न, मोतिमाला लम्बित
ब्याक बन हे ज्वीक उकिया विविध सुमनं सुरभित
यक्व मनुषं न्याक्क क्वबुया: ह:गु उगु सुखपालया
त:गु खन्यदु उकी वह:या च्वी निख्यं सिख्वा: किया।
त्तास तिनिखाया फिना: लं अमि ब्यताली पाटया
स्वर्ण गोकुल कर्ण निख्यरं उत्र ब्वहले न्व: तया:
यान क्वबुया: व:गु सुरु सुरु भौमचा थें क्वच्छुना:
स्वयूगु आज्ञा मदु मखा: च्वी व्रल न्वलेहे हयभुना:।
छु छु दु दुन्य मस्यु त:गु छायपा: मिस्तस्यं तोपूगुलि
सीदु अयनं राजपत्नी च्वी अपिं पिन्य संगुलि।
न्ह्याम्ह हे थजु म्हाल निश्चय सीक्य भीसं फइमखु
पलखला विश्राम यायमा: त्यानुया: जुल प्वा: सुखू।

मात्तु माः वन्य मेगु सर्गे वैत भी सकलें मुनाः
न्ह्याक्व हे फुक्य समय माःसां यत्नया जलधी दुनाः।
चरण दर्शन वैगु यानाः सीक्य गृहलक्ष्मी सुया
पूर्ण निर्णय यायूगु ज्या ख: भव्य भावुक 'हृदय' या।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया लुम्बिनी

नामगु छगूगु सर्ग सिधल।

नेपाल सं० ६१ दिल्ला थो १५

वंश वृक्ष

उच्च हिमगिरिराजतनया स्वच्छ सरितासेवित
स्वर्ण सुरपुरयागु त्वाथः तुल्य उत्तर भारत।
झिछगू गणतन्त्र राज्य दु ख्यात, उन्नत, सभ्यगु,
विश्वविश्रुत राष्ट्र मध्ये शाक्यपिनि नं खः छगू।
धातुया निधि, विविध मणिया गृह हिमालयया मुले
जगतजीवन दोछि ल्हाः दुम्ह अति प्रतापी रविकुले
प्रथम थुगु हे वंश-वृक्षे विपुल क्षत्रिय-स्वां ह्वयाः
वंगु भूपति यक्व हे थन कीर्तिया सौरभ ह्वलाः।
उम्ह मनुस्मृतिकार मनु नं जन्म जूगु थ्व हे कुल,
न्याय तत्पर जूम्ह गुम्हस्यां नीतिया हिति हाय्‌कल।
उम्ह प्रतापीया पुता इक्ष्वाकु जुजु थुगु वंशया
प्रथम राजा जूगु खः 'इक्ष्वाकु वंश' थ्वनां तयाः।
रिपु सतांचां ल्यूगुलिं थः शरण वःम्ह कपोतया
पूगु पल्यसा गुम्ह नरेशं ला ध्यनाः थः देहया।
उम्ह दयार्णव दीनरक्षक भूमिपालक नं बुयाः
धन्य जूगु थ्व वंश धात्थें शिविजुया मुकुटं पुयाः।

सगर गुम्हस्या सुतपिसं थुगु वसुमती गाःगाः म्हुयाः
वृद्धि अर्णवयात यानाः वंगु सागर नां तयाः,
वीरवर उम्ह सगरया नं जन्म थुगु हे वंशस,
उच्चया आधार नं ज्वी उच्च हे तुं लोकस।
अंशुमानं ह्यूत स्वःगू जान्हवी थन भारते,
माक्व पृथिवी म्ही मलाकं स्वर्गवासी जूवले।
अंशुमानात्मजपिसं नं वीर बौया क़ाय् जुयाः
जन्मकाछि कार्य यानाः वंगु 'गंगा' नां कयाः।
बौ पितामहपिनुगु ल्यंदुगु ब्याक्क ज्या सत्पुत्रया,
जुजु भगीरथ जक मज्वी छाय् थीगु मत थः वंशया।
माक्व मुंकाः सैन्य, सल, किसि यत्न पूर्वक क्षितिम्हुयाः
हःगु रथया चक्रया भागीरथी ल्यूल्यू तयाः।
सत्यवादी नृप हरिश्चन्द्रं स्वयं थः हे मियाः
पुत्र, पत्नी, राज्य तोताः च्यो जुयाः चांडालया
थीगु थः यशरत्न द्वारा स्वच्छ सुन्दर निर्मल
याःगु थुगु हे उच्च रविकुल ज्वीक युगयुग उज्वल।
नीति निपुणम्ह इन्द्र त्याकुम्ह नहुष राजा नां दनाः
वंगु अन्वय नं थ्व हे खः शुद्ध धार्मिकता क्यनाः।
धान्य, धन, जन पूर्ण जूगु थ्व देशया नां भारत
जूगु नरपति भरत गुम्हस्या उच्च नामं प्रथमतः

वगु नं खः सूर्यवंशे जात। जूगु. ययातिया
जन्म द्वारा गौरवान्वित राज्य हे दाने बियाः।
गुम्ह नरेशं पूजनीय वशिष्ठ गुरुया सा जयाः
जूवले बन बन हिलाः ल्यू ल्यू प्रिया रानी तयाः
अति भयंकर सिंह छम्हस्यां वंम्ह सा स्याय् त्यंगुलि
सा बिना उम्ह केशरीं अन मेगु छुं खँ मन्यंगुलि
थ्वेनु रक्षा याय्गु निंतिं प्राण हे बी त्यंगु खः,
उम्ह दया दुम्ह जुजु दिलीपं जन्म काःगु थ्व वंश खः।
जन्म गुम्हस्या ज्वीव तोत्यत स्वःवले कारागृहे
प्रिय प्रजापिं दुष्ट बन्दी मदुगु खः छम्ह मात्र हे,
विश्व त्याकाः चक्रवर्ती जूम्ह रविकुल भूषण
ब्याक्क सर्वे दान यानाः द्रव्य भाःपाः दूषण
दाननिंतिं अर्थ मदयाः भव्य उत्तर देशया
माक्व धन सम्पत्ति त्याक्यत ल्वाःम्ह नाप कुबेरया
बीर रघुजुं कीर्ति तोताः थकुगु नं थुगु हे कुल,
जगतव्यापो सिद्ध नामं वंश हे 'रघुकुल' जुल।
योम्ह इन्दुमती महारानी दु गुम्हस्या सुन्दरी
तन निगू सां मन छगू अमि प्रेमसूत्रं च्यगुलिं,
रामकारण जगस ब्वय्काः तनय दशरथया ध्वजा
वंगु अज जुजु राज्य यानाः पुत्र भाःपाः थः प्रजा।

अज-पुता राघव-पिता गुम्हस्या गृहे शान्ता सुता
च्या:गु ख: जिगि जिगि थिना: दाम्पत्य मनया छ्पु इता·
राम, भरत व लक्ष्मण व शत्रुघ्न प्यम्हस्या बौ जुया:
गृहस कौशल्या, सुमित्रा योम्ह कैकेयी दया:
च्वंम्ह गुम्ह भूपाल दशरथ चुलि थ्व हे रविवंशया,
पुत्र वत्सलता क्यना: वन पुत्रशोकं हे कया:।
राम गुम्हस्या नाम कायुवं भक्ति हृदये ल्वीगु ख:,
अवधपुरया दीप गुम्हस्यां बालछीला या:गु ख:,
शिवधनुष नं भङ्ग याना: प्राप्त सीता या:म्ह ख:,
गर्व भृगुया भंग याना: भवन ल्याहाँ व:म्ह ख:।
जनक आज्ञा यायुत पालन राज्य तोता: तत्क्षण
जानकीया सहित लक्ष्मण वंम्ह गुम्ह दण्डकवन।
रावणं साध्वीम्ह सोता हरण याना: यंगुलिं
शान्ति पूर्वक सन्धि याना: वैत बी मखु धा:गुलिं
भेद याना: गृह, विभीषणयात थुख्य प्वीका: कया:,
रिपु दशाननयात त्याकुम्ह वैत लङ्काद्विप बिया:।
व्योमयाने सहित पत्नी नभ पथं ल्याहाँ वया:
थ:गु देशे थ:गु हे अपवाद तायुवं रजकया
छ्व:म्ह पितिना: बनस लक्ष्मण नाप वैदेही प्रिया,
ख: लिपा हययज्ञ या:म्ह सुवर्णया प्रतिमा थिया:

न्हा:म्ह गुम्हस्या हृदय-सरिताय् प्रणय-सीताया-जल
थ: प्रजापिनि दु:ख-वनया गुम्ह जुया: दावानल
थ:गु शासनयात गुम्हस्यां 'रामराज्य थ्व' धायूकल,
उम्ह सदा स्मरणीय रामजु ख: थ्व कुलया कुन्तल।
सूर्य थीथें थीगु पृथ्वी सूर्यवंशं भारत,
गौ जुया: वन वीर नृपपि प्रिय प्रजारञ्जनरत।
सूर्यया थुगु हे कुलें तुं छम्ह सुजाता जुजु जुल,
सत्य वाचा वंगुलिं वं न्याम्ह काय् पितिना: हल।
उम्ह नृपतिया धीर ओपुर आदि न्याम्हं पुत्रपिं
कपिल मुनिया आश्रमे च्वन मेगु थाय् मदया: गनं।
अन च्व च्वं अमि देश दयूक्यगु प्रबल उत्कण्ठा जुया:
कपिलमुनिया नाम ककया: 'कपिलवस्तु' थ्व नां तया:
देश दयूका: च्वन अपिं अन, ज्येष्ठ ओपुर जुजु जुल,
वैगु मृत्यु लिपा वया काय् सिंहहनु शासक जुल।
उम्ह महाबलवन्त जुजुया ज्येष्टसुत शुद्धोदन
कपिलपुरया शाक्य गणया राष्ट्रपति गुम्ह नांदन।
अन्तपुरया दिब्य शोभा निम्ह दु माया, गौतमी
पूज्य स्वामीयागु आज्ञाकारिणी अति संयमी,
राज भवनाकाश मध्ये युगल शशि थें चा:हुला:
शुद्ध शील स्वभाव- रश्मिं व्याप्त याना: ज्वी न्हिला:।

वीरताय् दिग्पाल जोपिं भ्रातृभक्त लक्ष्मण
स्वम्ह दु धौतोदन व शुक्रोदन किजा अमृतोदन।
अमिगु सल्हां ज्वीगु शासन मा:गु तक थुगु राष्ट्रया
मुनिगु मा:पिं सचिव, मन्त्री शाक्यया प्रतिनिधि वया:।
राज्यशासनया प्रणाली माक हे बाला:गुलिं
शान्तिया हिति न्ह्याबलें अन हा: प्रजाय् सुख जूगुलि।
विविध करया भार छुं मदु अर्थ आपा: छाय् तयि!
नयत ब्वीं स: अन्न फल नं, :तीत तामे दै खरि।
दुंगु खन्यमदु सदन छक्वां ग्रामया वा देशया
स्यंगु जीर्णोद्धार यायिगु सकभनं छ्यँभरी वया:।
वेंगु शिल्पीपिनि कला कौशल मिखाय् प्याखं हुया:
ल्वहँ सिँ अप्पायागु बुत्तां जा:गु देग: गृह स्वया:।
दक्क चुक चुक सुचुगुलिं मदु रोग छुं संक्रामक,
ईगु अयूसां यक्क वास: वैद्यशाला गुलि जक!
चुक मुग:या ना: मुना: ध: न्ह्या:गुलिं छुं मल मदु,
त्वन्यगु ल:या कष्ट छुं मदु तुं, पुखू हिति माक दु।
पथिकपिनि लें त्यानुलंक्यत गुलि दु थाय् फल्यचा सत:
स्वँगु तंक्यत राजमार्गं च्या: सदां बहनी मत।
राजपथ सम्पूर्ण राज्ये पिचुगु कातुगु यक्क दु
निगम, जनपद, नगर, पुर, गां स्वा:गु दृष्टि न्ह्यायमदु।

गाम गामे नं सकभनं माक विद्यालय दया:
मदु निरक्षर सुं छम्हं शिक्षा बिना धात्थें धया!
मिस्त आख: स्यन्यत कन्यापाठशाला चूक ननी,
पाकविद्या नाप मुलुया ज्या व थाज्यां स्यं खनी।
मा:गु कृषिया यायत उन्नति तं:गु दै ल: ध: म्हुया:,
नत्र गय् वर्षा मजूसां रङ्ग वाउँगु खै बुँया!
कृषिविभागं बीगु उत्तम अन्नया गुगु मा: पुसा
राजकोषं बीगु अर्थ सहायता नं मा:गुसा।
स:गु ब्वीँ ब्वीँ वा छु बूब: आदि बीभ: गाक्क हे,
बूगु लैँ, तुसि आदि नाना शाक-गसि वाउँक बुँ हे।
व्याक्क बनया बृक्ष गुँखि ह: प्या:गु पाला: काय्मदु,
बनविभागं ज्यूगु तोता: ब्यूगु छुसिँ व सिँ यक्क दु।
शक्तिदायक रोगनाशक भिंगु विविध वनस्पति
या:गु दु वनस्पतिविभागं भिक रक्षा जडिबुटि।
सा:गु पक्वगु फल सया: कच्छ्रगु तरुया उपवन
द्राक्ष आदि लता गया: शोभित ह्लया: च्वंगु सुमन।
देशया वाणिज्य भिंक्यत विपुल अर्थागार दु,
सार्थवाह कुवेर जोपिं दानभूषण यक्क दु।
नय्मखंपिं दीन खन्यमदु सुं छम्हं फोम्वींत लैँ
थ:गु ज्याय् ज्याय् ज्वीगु ज्यामित च्वनिगु क:मिंत ज्यासले।

देशया साहित्य जीवित यायूत बाधा छुं मदु
थःगु भाषां योगु विषये च्वेगु नं अधिकार दु।
भाव जक उत्कृष्ट नूतन स्वच्छ सुन्दर ज्वीव गाः
राजकोषं पारितोषिक बीगु गोकुल ल्वःगु गा।
गुप्तचर गण चाःहिलाः च्वनि गुप्त रूपं यक्व लें।
सुं खुँवा व्यभिचार मखनाः सुंक द्यंवनि थःगु छ्येँ।
कायूगु छुं राजस्व ल्यं मदु ज्वन्य मज्यू सित्ति प्रजा,
स्वेगु केवल खः महांया ज्या भुतू फुक च्याः मच्याः।
देशं रक्षा यायूगु निंतिं वीर योद्धा माःगुलि
ज्वोगु सैनिक ल्यायूम्हपिं अनिवार्य यानाः तःगुलि
शूर क्षत्रिय चण्ड शाक्यत धैगु जगते नां दनाः
सैन्य, सल, किसिया प्रतापं मेगु राज्यं तः हनाः।
सल्गले सल जाः सियूपिं यचु गुलि म्हैँ च्याः दुपिं।
गयूमलाकं नृत्य यानाः ब्वायूत फयूया त्वायू गुपिं।
अटविया दुर्धर्ष गज लानाः ह्याः किसिया बलं
किसिगले अमि चाल सीकाः तल कुनाः किसिमागलं।
देशया पिन्य ख्यो छचालं जयूत सा म्ये दुगु च्वले,
जाःगु वासा फै व च्वामोसात गांया पशु गले।
दुरु व धौया न्ह्याःगु खुसि थैं शाक्यराज्ये सकभनं
नौनिध्यो द्वँः द्वँः चिनाः च्वनि उगु नदीया फेन थें।

ब्रह्मचर्याश्रम दु वनया पर्णशालायू गुरुकुल,
स्यनिगु खः बाँलाक गन माःमाःगु विद्यार्थ विपुल।
अर्थशास्त्र व नीति, दर्शन, वेद विधि, विज्ञान नं,
व्याकरण, ज्योतिष, निरुक्त व छन्द, शिक्षाकल्प नं,
स्मृति, पुराण व गणित लिस्य गान्धर्व विद्या आदि नं
योगु विषयत व्वन्यदु योसा वैद्यया वेदांग नं।
नयूगु दुरु धौ म्हित्यगु त्वाले मल्लशाला लिक्क दु,
अस्त्रविद्या सयक्य योसा स्यन्यत सेनापतित दु।
ल्यायूम्हपिं गुलि ल्हंगु वाल विवाह यायू हे मदुगुलिं
स्वास्थ्यया छु खँ छम्ह थ्य छम्ह व्यायाम यानाः च्वंगु लिं।
मस्त ययिपुस्य च्वंगु स्वे हे हइगु लेँ मामं ब्वुयाः
वइस जायूका बूम्ह कायूया ख्वाः स्वयाः प्याखं हुयाः।
मिस्त सकलें रूप, यौवन, शीलया निधि जूगुलिं
ल्वापु छुं मदु छ्येँ, बले नं च्वं नखः थें न्ह्यावलें।
शिल्पशाला कःमितयू थःथःगु गृहया अङ्ग थें,
न्ह्याग्गु जूसां ज्या छता दयि अमिक्य तनया वस्त्र थें।
दंगुलि दाः वैगु बुँ ज्वनाः न्ह्याबलें छ्पु हे सिखः
स्यंगु बुँ स्वयाः बीत पल्यसा अमित गोपी माःगु खः।
शाक्यपिनि परराष्ट्र नीति उदार बांलाः धात्थ्यनं
वयदु सकलें माःगु ज्यायू व्यापार निंतिं सकभनं।

वीर वंशज शाक्य गणया दुर्ग थें राष्ट्रीयता
ज्वीगु न्ह्यागुं कार्य यायत कस्तिहा थें एकता।
प्रथम सल्हा तःगु गुगुज्या थःपिसं भाला कयाः
पूर्ण याइगु प्राणपण उगु ज्यात अमिसं मनतयाः।
द्वेष छुं मदु अमि परस्पर ब्याक सम हे जूगुलिं,
'शाक्य झीपिं शाक्य राज्य थ्व' धैगु अमिसं स्यू थुलिं
शैव, वैष्णव, शाक्त आदिक विविध धर्मत गुगु दुगु
न्ह्याम्गु जूसां शुद्ध धर्म च्वन्य दु अन गुगु यो उगु।
उगु सुराज्ये धवल निर्भर, गहन वन, निर्मल पुख्
राजधानी जाःगु वाकूः जाकिकू, धनया धुकू।
तःगु ग्वायाः ज्वीक जुजुया अन्तपुर हे रञ्जित
पाटया नायूगु सालुगु चित्रचित्रित वस्त्रत।
यक्व हे मू वंगु मणिया तेज मत थें थी छथाय्
धाक्य लुं, वहः, स्वर्णमुद्रा जाः ध्यबा, पाय्म्वह क्वथाय्
भव्य भवनत ग्वन्यव हे उगु विभवया अनुमान जू
स्फटिक सदृशगु अति विशालगु अभ्र लिस्य गुगु ल्वाः हज
साःगु फलया वृक्ष दुगु, वांलाःगु, स्वांमां पूर्णगु
इन्द्रया नन्दननिकेतन जोगु गथ्या ज्या दुगु
थःगु छगु उद्यान नृपति व्यर्थ थें खन सुत विना
ज्याः जुयाः गृहत्याग यानाः वन्यत खुलुखुलु मन मिनाः

लोक सकलें खः मिभ्रंगः शाक्यराज्य—अरण्यया
शीघ्र हे स्वाः स्वेगु आशाय् कुल गगनया चन्द्रया।
लिथुम्ह रानी गौतमीया नं मचा मदया छम्हं
मेम्ह छम्ह रानी इही या धाय् मछालाः च्वन हनं।
छन्हु सभाय् ल्हाः बिन्ति यानाः बृद्ध मन्त्री छम्ह दनाः
थुलि निवेदन यात याकन माःगु कारण कुक क्यनाः—
"सूर्यकुल अवतंश! झी अबिछिन्न मनुया वंशया
क्षीण निश्चय याय् मज्यू, बरु मेम्ह रानीसां हयाः"
थुगु वचन जुल वज्र थें जुजुयागु चित्त-महीरुहे
तःम्हरानी दयूव ल्वापुत ज्वी धका आपा गृहे
उचित उत्तर बीगु मदयाः हृदय अति विभ्रम जुयाः
पल्ख पृथिवी कच्छुनाः च्वन दीर्घतां झसुकाः तयाः।
शाकमहीपतिया मलिन मुख विप्रवर छम्हस्यां खनाः
समय सीकाः सत्य सल्हाः बिल सुधा सम वं दनाः-
"शाक्यकुलमणि! छाय् थपाय्चो छःपिसं धन्दा कया!
दिव्य औषध, नियम संयमया परीक्षा छाय् मयाय्?"
रामया बौयात शृङ्गीवचन लिधसा जूगु थें,
वृम्ह योद्धायात यद्धा प्राप्त आयुध जूगु थें,
जन्मवन्दीं आश खनि थें छ्यों ल्हनाः शुद्धोदनं
जूगु आज्ञा "ज्यूगु दःसा शीघ्र हे या यत्न नं"

"राजमहिषीपिन्त तयूमाः लच्छि अबुसं यंक हे,
भुंगु दाखं ज्वी मचाछ्येँ फ्वी थुकि दाः व्याक हे;
छःपिसं नं शुद्ध रसया यायूगु सेवन मन तयाः"
विज्ञ ब्राम्हणया थ्व वाक्यं गाक हे भलसा वयाः
थःगु वक्षस्थल ल्ह्वना वं मुसुक न्हिल द्विजरव्वाः स्वयाः
"धन्य ब्राम्हण देवता ! थौं छिगु कृपा-चिकने दुनाः
गंगु सिसिथां तुल्य आशाया ल्ताय् सुत-स्वां ह्वयाः
ज्वीन कुसुमित कुञ्ज सुरभित राजगृह-आरामया"
गंगु सप्पा अगर सिंता चन्दनादि सिँ छ्वकल,
विविध वृहि ध्यो धार हायकाः माःगु वासः दयूकल।
वृत ज्वीवं उगु रसायण बिल हयाः उम्ह ब्राम्हणं,
वंत सेवनयात महिक शाक्यपति शुद्धोदनं।
अन्न धन सम्पत्ति लुँ वहः यक वंत बियाः छ्वत,
च्वन लिपा आनन्द पूर्वक च्याःगुलि आशा-मत।
व्रत उपोसथ यात न्हित्थं मोल्हुयाः रानीपिसं
लच्छि यंकं शुद्ध हृदयं पुत्रया जक कामनां।
लच्छि अबुसं फुक सिधयूकाः छन्हु तिसा वसतं पुनाः
वंगु माया गौतमी थःथःगु ग्वा ग्वे स्वां ज्वनाः
ज्वीक शशि सम रूप आभां अन्तपुर हे शोभित
अमिगु ल्हाःया पुष्प तांबुलया सुगन्धं सुरभित।

गुगु कथाय् दुगु खः प्रणयया मुर्तिमान् शुद्धोदन
पाण्डुया कुन्ती व माद्री थें निम्हं द्वाहाँ वन।
विविध वुत्तां जाःगु जलिया अन धकिं नं पंगुलि
पवन पासा वयूव तिनि दुन्य खनिगु फरफर संगुलि।
उख्यर खाताया कुने निख्य स्वर्णया निम्ह सुन्दरी
थुख्यर रानीपिं दनाः च्वन अन्तपुर-नभ-खेचरी।
अमिगु ल्हाते संगु च्वामो थुमिगु हृदये धुकु धुकु
नृपति-मन-हेँ म्हित्यत लोगू प्रेम-जलया जुल पुखू।
शुभ्र लासाय् च्वंगु फुंगत स्वच्छ सुन्दर जू अथ्य
क्षीर उदधि प्रिय हिमालययागु थिथिरव्वाः स्वै गथ्य !
मोति लिबिने कयूव वायुं स्रोतया झंकार जू
भिंगु क्वेचिंया इलां गुगु खन्यव पेचीं लुमनिगु।
अंगले पौभात खायाः तःगु नाना रङ्गया
सिंधु, सरिता, वाटिका, जलपात, पर्वत प्रकृतिया।
वीरकुशजुं सुन्दरीम्ह सुदर्शनाया ल्हाः ज्वनाः
मात्तु सालाः च्वंगु वयबया स्वच्छ पुखुली थः दुनाः।
रामसीताया विवाह, शकुन्तला दुष्यन्तया,
हंस दमयन्ती, पराशर मत्स्यगन्धा आदिया।
स्वां स्वयाः तैतःगु वाउंगु यांथिमणिया स्वांथले
ह्वःगु थें च्वं उगु थले दुगु वृक्षया सुन्दर हले।

रत्नदलुखे पुष्पसार नस्वाक च्याका: तल अन,
उगु कथाय् दुन्य व्याक दुगु तम दुष्ट-हृदये सूवन।
थ:गु थ्वाथे अग्नि स्वीका: च्वन लुँयागु धुपायूमक:
सज्जनं गय् दु:ख स्वीका: याइ परया हित जक।
त:गु लाया न्यंक तिब्बतयागु लासा सकभनं,
चित्र च्वे थं अन चलाया बा धुँया छेंगू गनं।
खन्यटु सकतां दृश्य पिन्यया सालुया भ्या:कापतं,
पूर्णिमाया चन्द्रमां न्येकुगु किरणगां हतपतं
भ्वासि धाइ धका भयं थें गाच्वते स्वीका: नगु
वाह्य लोके क्यन्यत जक खद्योतया सित्रा दुगु।
उगु कथाय् खाताय् च्वना: च्वन शाक्यपति शुद्धोदन,
सागरं गुगु लूगु नकतिनि अरुणिमा थें हे ग्यन।
राजपत्नीपिं निम्हं द्वाहाँ वना: भ्वातां दन,
न्हायकने प्रतिविम्ब नापं प्रेमदेवं खुम्ह खन।
रूप निम्हस्यां साप वांला: अमिगु समये जो मदु,
लोगु सकतां देह-अवयव ह, छतां खिन्यथाय् मदु।
स्निग्ध कुन्तल शिरस तकि तकि, रत्नया स्वांफो तुकि
श्यामसुन्दर घन घटाय् विद्युत छटा थें थी गुकी।
न्हाबल अमि न्ह्यगु रव्वा: न्ह्या: स्नेह सरिता जल मुना:
चन्द्र-ज्योत्स्ना व:गु ज्वी प्रियया हृदय-जलधी दुना:।

गंसि जूसां रूपया लावण्य छ्ं हे पाः मजू
शुक्ल दुतियायागु विमिलाय् कान्ति दं हीनगु थजु।
नेत्रताराय् तेज उलि हे, भति पुयाः छाय् मस्यु पुसां !
स्वे मछालाः अरुण सालुक न्योगुला घन-गां उषां !
रक्तरेखा अमि न्यताले अज्जं ल्यं दनि गंसि सां
रश्मि रविया लाःगुलिं ह्माउँगु हिमाचल च्वापुसां।
मोति चाःचा संगु भतिभति रत्नहार गले अति,
अमिगु हृदये प्रेम संगु पयोधरे चपला गति।
स्वर्ण स्वांफो न्यंक हे दुगु जामदानि गां न्वयाः
तःगु कपनंछाःगु थें च्वं सि दुगु नाना रङ्गया।
अमिगु किसिदं जोगु ल्हाते च्वंगु पन्नाया चुल्या
यागु सुन्दरता स्वयाः वांचन्द्रमण्डलया छुल्याः !
रौप्यकाय् दुगु कनकबिन्दुत पाटया परसिं सिनाः
नभस छायापथ समानगु त्वीक जनिखं तल चिनाः।
थःपिसं जुजुयागु निंतिं हःगु ग्वा ग्वे स्वां बियाः
पूज्य स्वामीयागु प्रियतम युगल चरणे भोपुयाः
गौतमी माया निम्हं थःथः क्वथाय् ल्याहां वन,
शील लिस्य संकोच ल्यूल्यू क्वच्छुनाः वं थें च्वन।
वंबले गुगु तुतिबकी लिस्य कनक काञ्ची गुञ्जन,
अज्ज हे ल्यंदनिंगु थें च्वं नृपति हृदये कम्पन।

उखुनु हे रात्री अलंकृत रम्य शयनागारया
अतुलनीयगु यक्व हे मू वंगु मृदु लासाय् दियाः
अन महामायां मनोहर भिंगु स्वप्न छगू खन,
दिव्यसुख आनन्दया अनुभव मदिक यानाः च्वन।
दन्त खुपु दुम्ह श्वेत वर्णम्ह छ्यों छगः जक ह्याउँम्ह
ह्मःगु पद्म स्वँथंज्वनाः वांलाःम्ह पुष्टम्ह किसि छम्ह
न्हायूपनं द्वाहाँ वनाः प्वाथे मचाछ्यें जवगुली
च्वंगु थें खन, थःगु मनमन स्नेहया जायूकाः चुली।
कन कन्हेखुनु सुथ दनाः थुगु स्वप्न रानीं रात्रिया,
मन तयाः नृपतिं न्यनाः च्वन थःप्रियाया ख्वाः स्वयाः
कंम्ह महिषी न्ह्यगु मुसुमुसु न्यंम्ह राजा हर्षित,
कुमुद न्ह्यगु खँ कन्यव वायुं गय् सुधांशु नभे थित।
भति लिपा दैवज्ञ छायोतयूत व्वां सःतक्य छ्वयाः
न्यंक बँथिलाः द्योन्य लायाः भिंगु लासा चीनया
अन तयाः संमान पूर्वक अमित भोजन याकल,
सचिव, कोषाध्यक्ष, मन्त्री आदि सेवक मुंकल।
थः च्वनाः विद्रुम विनिर्मित सिंह दुगु सिंहासने
सुत्तु स्वीकाः गुप्तधन थें प्रवल उत्कण्ठा मने
माक्व मुक्ताहार खायाः तःगु स्वर्ण कुसां कुयाः
पद्मराग व हरितमणि दुगु रत्नया मुकुटं पुयाः

पिन्य पुनाः बहुमूल्य वस्त्रत मणि थुनाः लाकां तुतो
छु जक ल्वीकाः मस्यु मती दुन्य अमित आज्ञा जुल थुति—
"मेगु मखु छुं खंगु मायां थौं व अद्भुत स्वप्नया
विप्रवरपिं! धायगु फल बांलाक छिमिसं छायूस्वयाः"
स्पष्ट अमिसं उचित वाक्य न्यनाः व शाक्याधीशया
देशया दैवज्ञ ज्योतिषपिं मुनाः जातः कयाः
स्वत च्वयाः ग्वरले सलामं कुण्डली कीगः तयाः
धाल अमिसं स्वप्नफल राजा महारानी स्वयाः—
"बांलाः बांलाः भय मदु महाराज! थाथें थ्व स्वप्ने
थौं हे चान्हे नृपतिवरया प्रेयषीं गभ-पद्म
धानाः तयूधुंकल छम्ह पुता धीर ऐश्वर्यशाली
भी भी देशे दुगु रिपु-तमिस्त्रादमी अन्शुमाली।
ज्वी न्हां च्वंसा यदि थुगु गृहे विश्वया सार्वभौम
त्यांकाः सम्पूर्ण थुगु पृथिवी लोकया साप योम्ह।
तोताः वंसा तृण सम थमं स्नेहया स्रोत न्ह्याकाः
स्वामिन्! ज्ञानी सुगत मुनि ज्वी शान्तिया मार्ग चायूकाः"
हृदयया अनुकूल थुगु वाणी न्यनाः आनन्दित
कपिलपुरया शाक्यजुजुया हर्ष नं जुल हर्षित।
प्राज्ञ पण्डितपिन्त आशातीत नाना धन बियाः
लित छ्वयाः थः ज्येष्ट रानी नाप वन जुजु मुसुकयाः।

सचिव, मन्त्रीपिनिगु द्वारा प्रिय थ्व सु समाचार नं
राज्य भर जुल व्याप्त सुथया अरुणिमा थें सकभनं ।
सुप्रसन्न जुयाः प्रजापिं शुद्ध हृदयं बिल सुवाः,
"शाक्यकुलरवि ल्वीगु जुल आः" धैगु सकस्यां जुल धुत्र।
गर्भिणीया यायत सेवा सेविकापिं योग्यपिं
माक्व तैबिल कार्य सकतां न्ह्याग्गु जूसां याइपि ।
कष्ट मदु मूपुल्यत नं छुं न्ह्याबलें न्ह्योन्य दु अपिं
छुं म्हुतुं कुतुवे मलाकं धाःगु ज्या याय् सः गुपि
गंसि अयनं जूगु भति भति जुल कपी थें कोमल,
थःगु दुन्य कुलदीप घानाः स्फटिक मणिया मतकलः ।
अलस जुल भति गर्भभारं वैत कचियाः हःगुलिं
गय् हिमालय अचल रत्न व धातु निधि दै च्वंगुलिं
सी दयाः लांजाःगु लक्षण राजकुल हे चञ्चल !
संगु फर फर मदिक उख्य थुख्य अन मिसातय् अञ्चल ।
अमिगु पुष्टगु जवगु ल्हाते व्यजन, कन्दुक चामर,
मेगु ल्हाते स्वर्ण लःथल, छम्ह थ्य छम्ह ज्याय् तत्पर ।
मस्यु महारानी महामायां मने छन्हु छु छु तयाः
प्रियमहीपतियात थः दासीपिसं सःतक्य छ्वयाः
थुगु खँ न्यन वं "यदि अनुज्ञा प्राप्त जूसा नाथया
आर्य पुत्र ! जि वन्यगु इच्छा, दिसँ छको थःछ्यें छ्वयाः"

ज्वीगु गर्भवतीत चञ्चल अमिगु मन थात्तं मच्वं
पूर्ण यायमाः अमिगु इच्छा धैगु भाःपाः न्ह्याम्गु सां
"ज्यू" धका सःताः प्रधान, अमात्यपिं, माहांत नं
माःगु फुक याकाः प्रबन्ध शरीररक्षकपिन्त नं
सूतिकागृहयात माःसां माक धात्रीपिं ल्ययाः
नाप छ्‌त सःपिं दिदीअजिपिन्त ज्याभो नं बियाः ।
तन पिजोगु दुकूल काशीयागु याउँगु जक पुनाः
रत्न न्यंक थुनाः मनोहर स्वर्ण सुखपाले च्वनाः
मेगु सकतां दिव्य भूषण म्यातु धाधां वांछ्वयाः
चन्द्रवदने ल्वेक हे नक्षत्रमाला जक तयाः
अग्रमहिषी वंगु चाःहुयकाः छचालं रूपसी
शरद ऋतुया ल्वगुथें नक्षत्रमण्डलया शशी ।
लें ववं थ्यन लुम्बिनी बनया निकटवर्ती दुवाः
उगु सुपन्थायागु शोभां स्वेगु उपवन मन जुयाः
क्यबस द्वाहां वन्यगु आज्ञा बीव सकलें परिजन
वंगु अन जलयागु विन्दु-समूह उदधी थें च्वन ।
प्राकृतिक सौन्दर्य बनया, सागरे गंभीरता,
अर्णवे मुक्ता, प्रवाल व थन कुसुम-फलया लता,
जलनिधी कल्लोल छल छल, थन विहगया कल कल,
अन नदीया फेन-चामर, थन थमिगु गा फरफंर ।

३

ज्वी समुद्रे वंगु संरिता नं समुद्रे परिणत,
युवक युवतीपिनिगु सुन्दरता बने भिंदुगं थित।
मार्गया उव्य थुव्य स्वस्वं रमणीय दृश्य उभानया
त्यानु लन अमि खः प्रभाव थ्व सुप्रसन्नगु चित्तया।
पत्ररथतय् गीत लिस्य लिस्य जूगुलिं इति इति न्हिलाः
अमिगु गतिया नाप बन हे च्वंगु थें च्वन चा:हिलाः।
मखु थ्व अथवा प्रकृतितनया शुद्ध कविता-कामिनी
वंगुला थौं थःगु थःछेयँ हृदय हृदय विहारिणी।
शाक्यरानी बन प्रकृतिया रम्यता नं लज्जित
ज्वीक सेवक सेविकापिं नाप मुंकाः अन दित।
मिस्त न्ह्योन्य खनाः मछालाः किरण यानाः कुञ्चित
सूर्य सन्ध्यायागु स्नेहं खन्ग्मदयूक लुकुंबित।
स्वीक्य मफु पश्चिमदिशां रव्वाः, वंगु तुतिया मदु गति
उव्य कुने ल्यंदनिगु लज्जां रक्त आभा भति भति।
थः स्वले भ्रंगःत त्रिसि वल, लंपटम्ह नलिनीपति
वंगुलि संध्या ब्वनाः थः पद्मिनी स्वेकाः सती।
श्वास ल्हाः थें मन्द मारुत न्ह्याःगु चरमाद्री सुलाः
प्रेमिका प्रेमीं थ्व प्रेमालाप यानाः च्वंगुला!
शब्द न्यन्य हे मधुर मर्मर मृदुल मञ्जुल पत्रया!
सुमनरज हे न्ह्याःगु थें च्वं गहन वनया पुष्पया।

अंशुमाली नभस मखनाः गुप्तप्रेमी अलिकुल
अर्धविकसित पुण्डरीके त्रास तोताः जूवल।
पद्मिनी पतिया भयं थः कंप ज्वीकाः दल दल
खनि धका वं वैत तीजक थःगु हृदये स्वीकल।
स्वै च्वच्वं निर्मल पुखूया नीर बुलुयाः वैच्वन,
सूर्यत्यक्ता कमलिनीया विरह-वार्ता वं कन।
वृक्षहःया यचुनि स्वाः जक, ल्यूँन्य स्यूँकाः कच्छुत,
पाण्डु ज्वी सीत्योम्ह, रोगी थें गगनया द्युति फुत।
खन्यमदयूक सुलाः सुलाः नं च्वन्यत याउँक यामिनी
न्योगु सालुस्य च्वंगु प्रकृतिं तिमिरमय गां नकतिनी।
उख्यर तीजक मेम्ह प्रेमी पुलुक उदयाचल गिरिं
स्वेव स्वागत याःगु सो न्यांकुं कयाः कल्हारिणीं।
सुल्यगु प्रकृतिं स्थान मखनाः स्तब्ध थें छुं क्षण जुल,
वैत कुविनी नाप चन्द्रं चन्द्रिका गां न्येकल।
खन्यदु उगु उपहार स्वीकृत जूगु लक्षण इन्दुया,
मुसुक मखुसा छाय् न्हिलाः च्वनि शान्तिया सुषमा वुयाः!
अन छगः हुंकन निगः गुलि नगुत खन्यदत पिलि पिलि
ल्हाः ल्हनाः अमिसं निनाः च्वन संक कंकण छिलि छिलि।
शालपत्रं जोगु छ्वालुगु कौमुदीया निर्झरे
मोल्हुयाः च्वन मिस्त सकलें जः फयाः अमि अञ्चले।

चिकु मजू तांन्वः मजू अन न्ह्याइपुगु गुलि च्वन्यत नं
न्ह्याक स्वःसां स्वे मगाः सुन्दर सुशोभा सकभनं।
राजरानीया व्यथा छुं जूगु थें शंका जुयाः
शीघ्र भृत्यपिसं छ्चालं च्वन्यत बिल गाछ्यं खुयाः।
पालयां पिन्य पाः अपिं च्वन शस्त्र अस्त्र तिसां तियाः,
द्यन गुलि लासा फ्यनाः अन सावधान जुयाः जुयाः।
दुन्य कथाय् बांलाक रानीयात तुति दायूकाः थ्यनाः
सेविकापिं नं लिकसं द्यन गुलिं छख्य कयकुनाः।
हाःगु कीको शब्द ताय् मदु व्याक बन हे शून्य थें,
मस्यु गबयूतक थुगु अवस्था प्रकृति हे नं द्योंगु थें।
भति लिपा अन पालया पिन्य वायु न्ह्यानाः नभ वुलु
जः ज्वयाः गाछ्यं चिकं मत च्याःगु खन्यदत पुलुपुलु।
सीदु सकलें द्योंगु मखुनिगु अमि किपालुत संगुलिं
छ्खँ अमिसं ल्हाःगु ताय् मदु चित्रपट थें च्वंगुलिं
मनस चिकु चिकु धाःगु दुन्य दुन्य बनस सिरिसिरि पत्रया
नभस अति सालुगु सुपायूया वस्त्र तोफिल चन्द्रया।

सुगत-सौरभ महाकाब्यया वंश बृक्ष
नामगु निगूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६१ व्हंला गाः १०

जन्म

अन उषा मुसुहूं न्हिलाः वल सूर्य थः प्वाथे तयाः,
समय सीक्यत शब्द तायूदत हाःगु ग्वंगः भ्रामया।
शीतकर बुलुयां वना च्वन, पूर्व यचुयाः वल भति,
अरुण याकन ल्वीगु लक्षण सीदु सुथया सन्तति।
पिन्य विहग गणयागु कलरब, मिस्त दुन्य जुल चञ्चल
छख्य मि छ्वेकल, छख्य चिकंथलया सुमीचा न्यायूकल।
पुष्प पल्लव पूर्ण जूगु पिलासिमाया क्वे वनाः
शाक्यरानी दन अकस्मात् बृक्षया शाखा ज्वनाः।
जुल ससंभ्रम सेविकापिं, अमि पलाः हे छी मलाः,
जूगु लुचुलुचु मदिक उख्य थुख्य चपल गय् बनया चला।
उख्यर रवि लुः थुख्यर रवि बुल शाक्यकुल आकाशया,
मधुर सुसमाचार न्यंकल मंगलं गगने ब्वयाः।
तायूव छु धका स्वेत वःम्ह समोर द्वारा सुन्दर
पुष्प दल दल हाल आपाः सतत शाखां फरफर।
शीत-विन्दुत फुति चिची फुति अमि न्यताःया चःति थें,
पुष्पयात्रा थें जुयाः 'स्वांयाःपुन्ही' नां जुल उकीं।

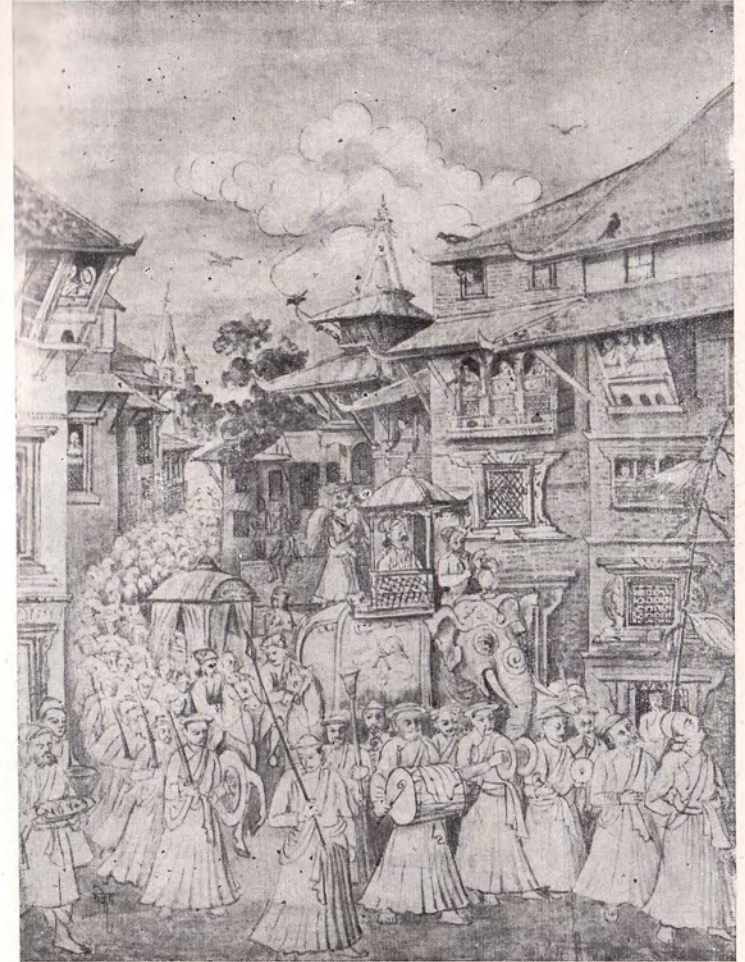
मुख्य सेनाध्यक्ष स:ता बैत क्यन "स्वैदिसँ" धया:
न्हय्म्ह रमणोपिनिगु ल्हातं सद्यजात मचा कया:।
अभिगु पल्यस्वां जोगु ल्हाते ला:वले उम्ह् वालकं
पद्म पद्म ल्ह्योगु थें खन शाक्य-सेना-नायकं !
सुचुस्य च्वं अन ब्याक्क थाय् छुं गर्भमल खन्य मदु गनं,
ला:गु नकतिनि धैगु थें च्वं स्वच्छ लासा सकभनं।
दिव्य तेज दया: बुखू ल्यंमदु शरिरे छुं मचा
पाटवस्त्रे निष्कलङ्कगु रत्न थें थी उम्ह मचा।
शीघ्र थ्व समाचार राजायात न्यंक्यत सल गया:
वायुवेगं दूतपिं ब्वां वन कपिलवस्तू स्वया:।
वन गुलि चर देवदह सन्देश क्वबुया: याकन,
अभिगु ख्वा:या हास्यरेखा भिगु स:पौ थें च्वन।
जन्म उत्सव जूगु सा सो मुख्य गायक कोकिल,
सूर बीपिं गुलि विहंगम सदिक ल्वां ल्वां पा: हिल।
वायुदेवं सुलु पुया: च्वन मधुर न्हाय्पंयात नं
अन व वालक खन्यव निदुगं ज्वीगु हर्षित मन मनं।
न्ह्या:गु कुलुकुलु अन नदीया घंगलाया तुतिसले,
बृक्षशाखायागु प्वालं अन दुसोगु निभा:जले
नेत्र रञ्जन जूगु पिलि पिलि सुमनरज प्याखं हुला:
पञ्चरङ्गी वस्त्र ज्वी अथवा व कपनं छा:गुला ?

शिशु च्वना: मांया मुले थुख्य दुरु त्वना: च्वन चुकु चुकु
उत्थ्यर शैलशिखर-पयोधर वाल रविया ज्ुल पुकू।
शून्य रानीया मने दुन्य पूर्ण ज्ुल आ: दंक हे,
रव्यूँगु तन फुक हृदयमणिया तेज द्वारा न्यंक हे।
पूज्य. पतिया प्रेमगंगां स्नेह सुत हे ब्वोकल,
पिन्य निग: फलयागु रूपं वैत जीवन रस ब्रिल।
वैगु भय्बिल हृदय-सागर स्नेहया सरिता मुना:
नयन निगलं प्या:गु छाय् मस्यु मोल्हुया: वल थें दुना:।
न्ह्यूगु गबलें थ:म्ह सुतया सौम्य सुन्दर ख्वा: स्वया:
चक्र चामर युक्त ल्हा: तुतियात पित्तु पिया: पिया:।
थ:मुले गबलें तया: स्वत, न्याक्क गबलें घय्पुना:
तनय तिति याना: थ्यना: च्वन थ:गु स: थमनं नुना:।
निकट दूरे रव्यूँगु खन्यदत मेघ थें धू अन ब्वया:
थोगु न्हाय्पं सलरुचलं नंन्या:गु:थें स: ताय्दया:।
भति लिपा अमि रत्न तिलहिल कर्णकण्ठे थोगुलिं
पलपसा अन तोगु खन्यदत शीघ्र सत्तिक थ्योंगुलिं।
सल गया: वैच्वन सचिवपिं सहित ज्ुज्ु शुद्धोदन,
सुत खना: रवि कमल-ख्वालं थ:गु पत्र मिखा कन।
पुत्रस्नेहं च्या:गु दीपं वैगु मनया मन्दिरे
यचुल खन्यदत शान्तिदेवी दुम्ह सुधारस थ: करे।

न्ह्योन्य दुगु धन सकल सेवकपिन्त यक इनाः बिल,
विविध वस्त्र, तिसा वियाः परिचारिकापि ह्यकल।
थः प्रिया पत्नी महामाया खनाः हर्षित जुयाः
मेगु मखनाः बीगु छु अनिमेष दृष्टि च्वन स्वयाः।
थःगु हृदये भाव ल्यूल्यू मेगु नूतन भावना
यागु वेगवती नदीया भंग वै थें माः हनाः
ल्हाःगु मखु वं छुं खँ रानीयागु प्रेम लनाः लनाः,
भयातुयाः उगु प्रेम गुलि गुलि च्वंगु ज्वी भवातां दनाः।
पलख लिपते शाक्यराजं हर्ष गदगद मन जुयाः
थःम्ह रानीयात "माया!" थुलि धयाः च्वन ख्वाः स्वयाः।
"नाथ!" थुलि हे व्यूगु उत्तर मेगु वाक्य पिहाँ मवः,
थः मुले दुम्ह सुत छको स्वत पुलुक वं प्रिय पति छको।
वँगु मनया जाःगु सरया भावनां चायकाः लुखा
स्वःगु थें च्वं निफुति निकुने प्रणयविन्दुत सो मिखाय्।
भाव थ्वीकल शाक्यनृपतिं थः प्रियाया हृदयया,
प्राणकण सम थःगु जीवनसार आत्मज स्वत कयाः।
स्पर्श ज्वीवं थःम्ह शिशुया तन निगू हे लोमन,
थःगु ल्हाः तुति, हृदयया गति, प्राणया पति थं खन।
कपिलपुर दुत यन्यत थः सुत प्रवल उत्कण्ठा जुल,
सचिव, मन्त्रीपिन्त सःता माःगु आज्ञा नं बिल।

"देव! अध्य हे ज्वी" धयाः वन माःगु ज्या भाला कयाः
प्रथम याकन कपिलवस्तुस दूत छ्वत नायुखिं बियाः।
भति लिपा गन गन मगाः अन वनस छायूपल न्यंकहे,
हल्यपताः छपु तरुस ब्वेकल ज्वीक चञ्चल चित्त हे।
सुमनसौरभ व्याप्त यानाः ह्वःगु वृक्ष, लता लता,
नेत्र रञ्जन ज्वीक स्वांमाः नाप ब्वेकल ध्वाँय् पताः,
मृदु लताया कृतिम कुञ्जत द्वार थें दयूकल गनं,
लः ह्वलाः बिल धू मब्वेक्यत राजमार्ग सकभनं।
तःगु पथया निख्य सिथे फल जायूक सःगु सिमा पिनाः
सो उकी बांलाःगु गुलि जक बंन्य कुसुमलतां हिनाः।
जनसमूहं उगु लँ फुक तोप्वीक हे न्ह्यानाः च्वन,
वेग पूर्वक न्ह्याइ थें खुसि सिन्धु थ्यंक्यत याकन।
वःगु लँस्वय्रत कपिलपुरया पौर ध्वाकां पिन्य लँस
विविध वाद्यत न्यायूक थानाः यन्यत थःपिनि देशस।
नाप निथ्वलं लाःबले गंगा व यमुना ह्वंगु थें
सीमदयूक छथो जुयाः वन तायूदु केवल ख उथें।
न्ह्याःगु न्ह्यापां पदगपिं निं लँ धुँज्या न्ह्यो न्ह्यो तयाः
ताँइ नाइ, धिमे, भुस्याया ताल लिस्य तुतिपाः कयाः।
उगु धुँज्याय् दुगु रङ्ग रङ्गगु पाट वस्त्र व चामर
थ्वाःगु पुतुचा चाःहिलाः गुलि संगु सोसो फरफर।

वैगु ल्यू ल्यू गुगु धिमे वन "छन्त गुम्ह गुम्ह यो" धया:
वैत "हुंयो" धैगु उत्तर ब्यूगु थें च्वं कें थ्वया:।
नायूखिने कथि न्यायूक प्याखं हूगु सो गुलि सुंन्दर,
कें छुस्या लिस्य पूगु काहा ज्वीक मन हे चञ्चल।
त:गु तंसायूका: छचालं जायूक हे रंगं च्वया:
था:गु दापा ताल लंपो ता: लिना पोंगा पुया:।
मनस खुलु खुलु मिक राग बसन्त गुजरातीं पुया:
अस्तराया ताल थाना: न्यायूक "घें घें" धा: भुस्या:।
प्या:छचुं निख्यरं तया: तग्गोगु भयातुगु दंगलं
था:गु "दिगि दुंदुं" भुस्या लिस्य तायूदु ग्रहया ताल नं।
शुद्ध स्वरया नाप गवलें तीव्र मध्यम नं कया:
च्वन मुहाली गौडशारङ्ग घुं कया: प्याखँ हुया:।
बयू पुया: वल राग पटमञ्जरि पचिं गुलि संगु सो !
ताल लंता: था:गु कोँ चाखिं बभू लिस्य न्या:गु सो।
रसनया प्वालं व पीलू राग प्याहाँ व:गुलिं
नाप लायत धोल ल्यू ल्यू वैगु प्रेमं सा:गुलिं
च्वेक चोया ताल थाना: नाप वन करताल या
मधुर रबपिं विहगपिं नं ज्वीक मोहित वृक्षया।
रागिनी आशावरी सो वासुरी प्याखं हुल,
ताल जति उख्य घंगला लिस्य पश्चिमायू गुलि ल्हा: तुल।

लुम्बिनीं कपिलवस्तुया लें

ज्येष्ठरानीयागु नापं राजपुत्र तयाः दुन्य
हल लुँया शिविका प्रसूनं न्यंक छाय्पाः दुन्य पिन्य।
कण्ठ कोकिल गायिकापिनि शंकरा संगीतया
शब्द लिस्य परताल दब्दब थाःगु तिनिमुनि नं तयाः।
तास तिनिखाभ्वापने जलि बत्तुया बुत्ता तयाः
म्हेँ पुयाः लुँगजू तयाः गं घंगला माः स्वर्णया,
हःम्ह किसिया म्हे लँया आमलिखते दुन्य फेत्तुनाः
दिव्य मणि भूषण तियाः वल शाक्यपति दांपो ज्वनाः।
मोतिमालाया लिबि दुगु राजछत्र कुयाः फुसे
वैत निम्हस्यं निख्यर गायूकुगु संगु सो च्वामो फसे।
सचिवपिं मन्त्री व सेवकपिं वयाः च्वन सल गयाः
थीगु पिलि पिलि रत्न तिल हिल संक लेँ प्याखं हुयाः।
न्ह्याः वव उगु नर-नदीं फल्यचा सतः गुलि खन गुलि !
पथिकपिनि लेँ प्यास चाःसा हाः ल्वहँःहिति नं उलि।
देशयागु लुखांनिस्यं भ्ह न्यंक लेँ छाय्पाः तल
निस्य निभ्हो पंया च्वकाय् ध्वाँय् रङ्ग रङ्गगु फरफर।
पाटया दिकमान खायाः मार्गयागु इता थिता
स्पर्श द्वारा सीकि मारुत ! दृश्य छं स्वेफै मताः।
वःगु उलि मछिं मनुजपिं लेँ मुलु दिक्यगु नं थाय् मदु
पिचुगुलि स्वीतं लुफी जक हाःगु नं छथु खन्य मदु।

देशया मुखद्वार खन्यदत द्वारया पिन्य पाः गगं
थाःगु भति तायदत फसं उकियागु पाखाय् च्वंगु गं।
दुरु ल्वहँःया तःधिकःपिं सिंह निम्ह जः खः तयाः
तल शिलाया थांत स्वानाः जायक हे बुत्ता कियाः।
दुगु उकी पौ भ्याः कताः प्रस्तर त्वलः व गजू लुँया
उगु लुखा कातुगु नँया जाः दुगु निपा खापा दयाः।
यन धुँज्या गोत्वीक्य म्वाः अन, जाः गपायमछि जाःगु सो.
स्वर्णया तःजाःगु खः दुम्ह किसि मचा थें च्वंगु सो।
वन्यव दुन्यसं खन्यदु नित नितजाःगु गृहया म्हो निम्हो
तःगु क तःब्यागु लेँ ल्वहतं सियाः अति लोगु सो।
उख्यर मुगले तःगुलिं अप्पां सियाः गुलि ह्याउँगु,
सुचुगु धः नाः मदु गनं खन्य, पिचु गुलिं चुलुथ्यू बरु।
स्वेत वैच्वन मिस्त व्वां कखचां मचात लुकुं छिनाः,
वल गुलि चुकया लुखां प्याहाँ मचा घयघय् पुनाः।
भति उख्यर हे खन्यदु गृह ह्याउँगु चिकं अप्पां दनाः
तल च्वते बुत्तात तकि तकि दुगु सिँयागु सँभ्याः छुनाः।
छपु त्वनासाँ म्हालिकाचा तःगु गयकाः छम्ह छम्ह,
भ्याः क्वताले ल्वेक म्हेखां नृत्य याःगु सपः दुम्ह,
सिंह वाहाँ खाःगु प्याहाँ वःगु सिँधलिया त्वँथे
नागबिलि दुगु मुसिँ च्वकाय् तानाः म्हुतः स्वां हंगु थें।

निख्यर निम्ह हितिमङ्गलं वांन्याः दरालीया च्वका
उगु सँभ्याले च्वंगु भ्याःप्वाः वायुयागु लुखा मखाः !
भ्याः पति बांलाःगु बुत्ता दुगु दलू खायाः तल,
वैगु क खन्य दयक जात्रा पथस बुलहूं न्ह्याः वल।
चीनया भिंभिंगु भ्याःकापः फसं प्याखं हुल,
खन्यदयाः लं सुन्दरीपिनि ख्वाः न्यताः नं ह्याउँल।
स्वे मछाः अमिसं व जात्रा छ्यों भचा हे पित हयाः
थःगु गाचो सांत्तु सालाः लिचिल मन भति तोपुयाः।
ल्यून्य छम्हस्यं घ्वात्तु घ्वानाः उगु वथाने क्यन ल्ययाः,
मेम्ह फःस्वत "गुलि छि हिसिमदु स्वे मयो छिमि ख्वाः" धया।
अमिगु अभिनय प्वी मलाकं शाक्यजुजु किसिम्हे गया
वःगु खन्यदत दां ह्व ह्वं लेँ सकभनं पासः कयाः।
कमल सदृशगु अभिगु ल्हातं ताय् अभोर फिपू ह्वलाः
हःगु केशर हाःगु धायला वा व कपनं छाःगु ला !
छिलिक अमि चुडि न्याःगु शब्द तरुणतस्यं फुक ताय् कल,
लेँ दनाः गुलि छाःगु सो सो अमि मिखा भ्याले ब्वल
अमिगु सालुगु भिंगु रेशमयागु गाचो फःपुल,
पुलुक अमि सुन्दरगु रूप व युवक नेत्रत धोदुल।
स्वेत नवयुवतीपिसं ख्वाःब्वे मछाला याकन
मातने बां दुगु तिकाभ्याःयागु प्वालं स्वः वन।

खन्यदु भति भ्या:यागु दुचुली सो अमिगु ल्हा:या पचि
संक कुण्डल धित्तु थ्यूं थ्यूं स्वेत संगु मछिं मछिं !
पुरुषपिं पसले दना: अथवा पस:या पिन्य फले
ह:गु स्वैचन ब्याक अमि न्हायपं बिया: बाजंसले।
विविध अन्न व सा:गु मह्रि चह्रि, रत्नया आभूषण
धातु थलबल का व लाज:यागु वस्त्रत नूतन
न्यायूत व:पि न्यायूगु तोता: हतपतं फुक दंगुलि
मीगु तोता: स्वेत वल पसलं दना: पसल्यात नं।
मस्त सुतु सुतु पाठशालां ई मजूस: व्रिसि वल
गुरुपिसं बो बीक बीकं वांछ्वया: पुस्तक ग्वर:।
थ: तुती हे त:क्यना: सो लें गुलिं गो गो तुल,
ल्हा: ज्वना: पासापिसं इति इति न्हिला: तितिन्हुल।
ब्वां वना: भति उख्यर देग:या फले मफु मफु गया:
गीत वाद्य छुयायूत धै थें किसिदने जक च्वन स्वया:।
छम्ह मचां "किसिया मचा सल ज्वी" धका सल स्वैचन
मेम्हस्यां "गन गुरुम्ह ज्वी किसि, कथि" धका दं निपुक्र
मेगु तें च्वे च्वे किशोरी बालिकापिं च्वन मुना:
व:गु ज्वोफु कपाय् क्यना: च्वंपिं अपि नकतिनि दिना:।
पुष्ट कोमल अमिगु ल्हाते पिचुगु हेकू छाय् दयि
शीघ्र नं धंका कपी फुक वांछ्वया: ब्वां व:गु ज्वी।

देगले दुन्य द्यो छ्र खन्य मदु अन लुखाय् फुक तोपुया:
अष्टमङ्गलयागु बुत्ता दुगु खन्यदु थां जक सिँया।
खन्यदु मन्दिरया त्वनासीँ प्यरुयर प्यम्ह प्यम्ह सुन्दरी,
छम्हम्हस्या वीणा ज्वना: च्वन, निम्हम्हस्यां पुल बासुरी।
च्वंगु मेम्ह मृदंग थाना:, प्यम्हम्हस्यां ता: था:गु सो,
उख्यर प्याखं हूगु थें गुलि ह्रिसिदु कूता: था:गु सो।
खुम्हम्हस्या स्वामा: दु ल्हाते, मेम्ह वाहा खा: म्हुतु,
मेम्ह छम्ह नं नृत्य याना: च्वंगु, छम्हस्यां स्वांम्हितु।
भिम्हम्हस्याक्य धुपायमक:, देवा छ प्वा: छम्हस्यां ज्वना:
च्वन सिन्ह:मू थयपुना:छम्ह, मेम्हस्यां न्हायकं क्यना:।
बज्रगं छम्हस्यागु ल्हाते, खाद्यवस्तु दु मेम्हस्या,
ल्हा:निपा जक बिन्ति याना: च्वंगु सो भिखुम्हम्हस्या।
कुं कुने कुंसल दु प्यम्ह उगु देगले ग्यानापुपिं,
क्वे लुखाय् ज:ख: दु ल्वहँया सिंह कक्वो धुँसँदुपिं।
पौ दु आयपायागु स्वतँ ल्हाका: कपुं प्यकुने प्यम्हो,
न्या:गु बाजं तायव कुंपां कोत ग्याना: ब्व:गुसो।
च्वे दु चिकिचा पा:गु भ्या: गुगुली भुलूखा लुकु बित,
कलशया बांलूगु लुँ गजू दुगु छग: पिलिपिलि थित।
त:गु छगलं देवमन्दिर जायक हे बुत्ता किया:
ब्याक धात्थें ज्वी कलाकौशल थ्व नेपा:क:मिया:।

त्वीक सःख्वाः न्यंक पानाः तःगु भव्यगु भवनया
कःसिबा पक्खाःम्वलं गुलि ह्ल ह्लाः हः पुष्पया।
भ्वीसँमोपिं जिथित निम्ह् स्वम्ह न्यातजाःगु व कःसिस
खन्यदु सुंम्ह्ल्य स्यू व क्वेँ जक ल्यंदनिगु अमि हस्तस।
न्यंक फरकर ब्वःगु लापा थें फसे पुतुमतु पुलाः
मखु थ्व वा स्वांमाकसिं हे स्वांत छायाः हःगुला!
मेगु तेँ दुगु भयाः पतिं जाः मिस्त गुलि गुलि नीमफु,
पंगुलिं भयाःकापतं अमि रूप गय् च्वं सी मदु।
उख्यरसं ल्वहँदेगले प्यख्यरं लुखाय् भयाःप्वाः दुगु,
न्यातजाः फः स्वान्ह्य ल्वहँया स्वान्ह्यबाहा नाग ल्ह्।
थांत स्वानाः तल छचालं कलश अंबःसाः दुगु,
तल कियाः बाखं निनाले, मेथ म्येछूयोँ ल्हगु दु।
च्वे दु कःसि उकी छचालं जायक युवतीपिं दुगु,
छम्ह्थ्य छम्ह बांलाःगु स्वेहे तृप्ति स्वीतं हे मजू।
अमिगु सुन्दरतां विदेशी युवकपिं जू मोहित,
किन्तु खः केवल छुयाय् प्रस्तर विनिर्मित्त मूत्तित।
मेगु सो प्यंगू कुने प्यंगः दु देगः नं उकी
स्वर्णथागु गजू लुँ ची बांल्ह्गु पिलिपिलि थी गुकी।
वल ननीं प्याहाँ बथां हे जाःगु घः तुंथी दिकाः
प्याःगु पाल्हाः गां हुहुं महिलात जात्रा स्वे धका।

नितँ दु कस्वपाखा गुगुं छ्येँ स्वेत गाःभ्याः नं स्वपाः
वैगु जःखः च्वंगु चिकिचा पाःगु भ्याःचा सो निपाः।
खन्यदु उगु भ्याःचाय् कमलया हः निहः जक सुन्दर
अलि उकी छम्ह छम्ह जुनाः च्वनः संगु सो गुलि चञ्चल!
च्वंनिस्यं क्वे ध्यंक हे अप्पां दनाः देगः छगः
पिचुगु अप्पा मदु छपां अन जायक बुत्ता दुगु जक।
तल कियाः नागो गनं कूंसाः व अम्बःसा गनं
अष्टमङ्गल चिन्ह दु गनं देगले पिन्स्य सकभनं।
सिंह दु गनं मत्तगज - मदपूर्ण गण्डस्थल स्वयाः
वैगु कक्वी ज्वन्यत लिचिलाः च्वंम्ह उख्य थुख्य ताः स्वयाः
ज्वीत रक्षित वैगु, आक्रमणं किसिं दं पित कयाः
च्वंगु सो अन प्राण पानाः थः म्हुत्वी सोँ दुत छ्वयाः।
तरुकचाय् गैच्वंगु वानर, मृग लताया मण्डपे,
खन्यदु सुन्दर बनविहंगम पुष्प पूर्णगु पादपे।
छख्य दु जम्बुक ल्यूगु गुँखिचां, उख्य शशकया लुचुलुचु,
मेग थामे भ्रमरत भुनाः च्वंगु अंमाया दुचू।
देवमन्दिरया लुखाय् निख्य निम्ह मलः गय्काः तल;
नागपांयूया न्हयम्ह नागं च्वे उकी कीकाः तल।
च्वे फुसे त्वल्ने क्षपःख्वाः सोदु वाहाँ खाःगु सो,
स्वेव हे अन रम्य जूगु दँकःमि गुलि ज्या सःगु व।

देशयागु दुवाः दुवाते तल लुखा सो गुलि छ्नाः,
जायूक हे पौभाः व्वयाः तल, मस्तस्यं स्वैच्वन मुनाः।
राजपुत्र विश्वन्तरं सो दान बिल निम्ह थः मचा,
फाःगु सो कःतिं कियाः मणिचूड्या मणि काय् धका।
उख्य महारथ राजपुत्रं थःगु ला थःमं ध्यनाः
नकुगु सो सो व्याघ्रिनीया मस्त अति गंसिगु खनाः।
दाजुयागु भयं कवीर कुमार ग्याना वन बन
चाःह्युह्युं कुतुवंगु गाले चित्र गयूच्वं हुंकन!
नागवासदहः धका नांदंगु नेपाःदेशया
हुंगु चित्रे छुवंगु सो लः मञ्जुश्री चीनं वयाः।
च्वंगु बालक वीर भरतं सिंहशिशुया वा निनाः
बौम्ह दुष्यन्तं स्वयाःच्वन अन सिमाया पो ज्वनाः।
पुत्र रोहित धयूपुनाः शैब्या दनाःच्वन सो छख्य,
सत्यवानं पा ज्वनाः वृक्षे गया च्वन सो उख्य।
मेनकां म्हाय् व्यूगु विश्वामित्रयात व चित्रस,
स्वे मछालाः उम्ह ऋषिं तोपूगु सो थः नेत्रस,
रैवतक उद्यानया. दुन्य कृष्णभगिनीं अर्जुन
खंगु दृश्य व गुलि मनोहर, प्रेमपुलकित जू मन।
ययिपु लव कुश निम्ह दयाः वाल्मीकिया हुं आश्रम
दुःखिनी सीता-हृदय-निधिया निगः माणिक सम।

शैल, निर्भर, द्रुम, लतामय रम्य काननयागु नं
नेत्र-रञ्जक चित्र व्वैतल जन्तु पक्षीतयूगु नं।
छख्यर सन्ध्यायागु दृश्य व उख्यर सुथया सूर्यया,
मेख्य अर्णवयागु रात्री म्हितुगु सो सो चन्द्रमा।
द्वार च्वे तःपाःगु चित्रे शाक्यजुजु सो च्वन दनाः,
न्हायूकने दुन्य न्ह्याःगु खन्यदत न्ह्योन्यसं जात्रा थ्यनाः।
स्वर्णकथि ल्हातं ज्वनाः हतपत महांतयू जुल अन,
"अयू! सलं न्ह्यीँ मस्त छाय् थन, च्वंहुँ हुंकन याकन"
थुलि धयाः फुक मस्त छम्ह छम्ह देगले च्वे तयू यन।
"भाजुपिं! भति हूल याय् मत्य सुंक स्वैदिसँ न्हां थन"
जनसमूहे थुलि धयाः भ्याले मिखा अमि व्वांवन,
षोडषीपिनि हृदयया प्रतिबिम्ब नेत्रे हे खन।
मयल आः थन वन्यनु याकन व किसि थ्यन सो हुंकन,
अञ्ज थन ल्यंदनिगु बाजं, गीतरवया गुञ्जन।
वंगु सुन्दर दृश्य ल्लेनापिनि मिखाय् च्वन तिनि म्हिताः,
याःगुसो अमिसं उकीं आलोचनात छता छता।
धाल गुलिस्यानं "थ्व बांलाः" मेम्हस्यां छं मेगु हे,
छम्ह निम्हेस्यां धाल "मदुनि थज्याःगु जात्रा जूगु हे"
छम्ह मनोविज्ञानवेत्तां धाल "छिमिसं छुं मस्यू
भीम्ह जुजुया चित्तया आनन्द ल्न्यगु थ्व खः उमू।"

न्ह्याः ववं नरपंक्ति लायकूया समीपे लैँ थ्यन,
नृपनिकेतनयागु खन्यदत कं छकुं निं हुंकन।
उगु कुने च्वे खन्यदु चाकमक लाःगु भौगाः नं छगू
दुगु वहःया भ्याः छचालं पौच्वकाय् दु लुँया गजू।
थीगु लुँपली कुंकने कुंपाय् दु सो भ्रंगः लुँयाः,
संक खायाः तल लिबिं श्रीवत्सया बुत्ता किया :।
ताय्‌दु फयूगं न्याःगु छिलिछिलि उगु लुँपौया मुसिमुसी
मातृकापिं नृत्य यानाः च्वन त्वनाले गुलि हिसि!
वैगु क्वे दु लुँया सँभ्याः सो जायक बुत्ता दुगु स्वँपाः,
मेगु ल्याः ख्याय् मफु छभो हे थीथ्य च्वं आपा मपाः।
मेगु कुं नं ब्याक्क खन्यदत उख्यर नं थुख्ययागु जो
पौ, गजू, भौगाः, त्वना, भ्याः छुं मपाः न्ह्यागुं छजो।
राजसदने नं दु वातायन छभो हे मातने,
वालिकापिं जायक दुगु अट्टालिका च्वतयागु तैँ।
स्वर्ण स्वांमाकसि क्वताले ह्वःगु स्वां नवरत्नया,
गुलि व सुन्दर हेम-मलखं ह्युंगु थां सो स्फटिकया।
भिंगु भिपूया दरालि लुँयागु सिख्वाःया म्हुत्वी,
पुष्ट किसिदं जोगु कोमल ल्हाः दिकाः तल सो गुकी।
शाक्यनन्दन थ्यंबले अन समय संध्या जूगुलिं
मणिविनिर्मित भ्रार खायाः न्यंक च्याकाः तःगुलिं

ल्यूँगु तन, दुर्गन्ध फुत अन तैलसौरभ, मतजलं।
अमिगु ल्हाते खन्यदु नाना रत्न या पूजा ज्वलं।
म्हःसिन्हः दुगु कनककायभः, पुष्प पूर्ण लुँया कलः,
रौप्यया बांलाःगु सुंम्हल्य जायक सरस सिसाफल।
नीरमणिया धूपमकले मन्द कुँ वयाः च्वंगु दु,
पुष्परस च्याकाः ज्वनाः च्वन हरितमणिया बांदलू।
पूर्ण कंकण पुष्ट ल्हातं स्फटिकया देमा ज्वनाः
ताय् फिपू व अभीर कीगः ह्वःगु सोसो अन च्वनाः।
सान्ध्य शीतल वायु न्ह्यानाः अमिगु सालुगु अंचल
सात्तु साःसां उच्च उर खन्यदयक भतिभति प्वीकल।
छम्हथ्ये छम्ह बांलाः अपिं गुलि, संगु गुलि जक हिसि दुगु
थिकुक ब्वहलं ख्वाःबले अमि कण्ठहार सनाः उगु
यवनिका सम अमिगु रेशमयागु गाय् दुन्य दुन्य सुलाः
नाट्यशालाय् नर्तकीपिं च्वंगु थें प्याखं हुलाः।
कण्ठ कोकिल वालिकात मृदङ्ग वीणा लिस्य लिस्य
मोति हायकाः स्वस्ति मङ्गल गीत हालाः च्वन छल्य

"छःपिनि भूप! सदां जय ज्वीमा,
छुं जिमिसं थन दुःख मसीमा,
रात्रि, दिवा, सुथ वा दिन अन्त
न्ह्यागु इले थजु मङ्गल छन्त।

आदि, दथ्वी अथवा अवसाने
निर्मल छःपिनि कीर्ति—उभाने
पुष्प समान पुता थुम्ह ह्वेमा
आयु, कला, सुख संपद दयूमा" (दोधक छन्द)
थुगु न्यन्यं भूअप्सरातय् गीत गौरी रागिनी
पुलुक ज्वज्व शुद्धोदनं स्वत थःम्ह सुत शौद्धोदनि ।
थः प्रजापिनि ख्वाःस्वयाः "आः भाज्वुपिंःल्याहाँ हुं न्हां"
थुलि धयाः गोकुल व दोंगा उचित दँय्पौयागु दां
बीव द्यो ल्हानाः "गलश्वकधाः" धका पँय्ताःखलः
हर्ष गदगद चित्त यानाः ब्याक्क वन बाजंखलः।
सैन्य सल किसि ब्याक्क लित छ्वत पारितोषिक धन बियाः,
रक्त बिद्रुमया दुवाः दुगु तोत खापा स्फटिकया।
त्वीक त्वलने च्वे जवंतू शंख लक्षण पूर्णगु,
तासयागु तुयूकुसाय् अति थीगु हीरकया गजू,
पद्मरागथले लखे राजीव म्वाःपिं निम्ह दुगु,
द्योन्य मणिया धौभ्यगः दुगु स्वर्णया घः जल दुगु,
चारु चामर संगु फरफर नाप उत्पलपत्रया
बोगु जःखः निपु ध्वजा अन चिह्न दुगु श्रीवत्सया
उगु लुखां दुन्य रक्त वर्ण बनाः बसा लायाः तल,
थौं ज्वज्व हे घयूपुनाः सुत लायकुलो दुत यंकल।
सुगत सौरभ महाकाव्यया जन्म नामगु स्वगूगुसर्ग सिधल।
ने० सं० ६२ साल थिलाथो १२

मां

'मां' कुमारं धाय् मसयूकं मांम्ह मायां तोतल,
राजकुलया शान्ति-सुख थौं क्रूर कालं यंकल।
नृपतिया सन्तान मदयाः च्वंगु रजनी-तम छ्वयाः
शाक्यकुलरवि ल्गु थ्व सुथे शोकयागु सुपाँय् वयाः
कपिल पुरवासी प्रजापिनि वक्त्र-गगने तोपुयाः
राजधानी सूर्य दःसां ख्यूँल बर्षा थें छुयाय् !
न्हय्न्हु तिनि दत लुम्बिनी दुन्य जन्म जूगु कुमारया
मोल्हुकाः ब्यंकुगु म्हिगः तिनि लायकुली दुन्य दुत हयाः।
न्यंक देशे यक्क उत्सव याय्गु इच्छा ल्यंदनि
तर छुयाय् सो हर्ष लिस्य लिस्य शोक नं वेयो खनी !
दुरु व लः थें ज्वीक जनता च्वंगु आनन्दे दुनाः
थौं थ्व कालं ब्याक्क स्यंकल वेदना-पाऊँ छुनाः।
गुम्ह म्हिगः बहनी न्हिलाः च्वन पुत्रयात स्वयाः स्वयाः
"गुलि थ्व उज्वल ज्वी भविष्ये !" धैगु थुगु आशा कयाः।
उम्ह महारानो महामाया कतामरि थें ज्वयाः
हाय विधि ! थौं द्योंगु सो सो प्राण तोता; गां पुयाः।

शाक्यजुजुया हृदय-उदधी शोकया वाफय् वयाः
स्थिरगु पर्वत जोगु उगु जलयान व्वीकल धैर्यया।
स्नेहया सरिता सुनां च्वन विरहया तापं कयाः
सीम्ह रानी तूंक स्वैच्वन न्हकुतियाः भसुकाः तयाः।
नेत्र ह्याउँगु सो मिपू थें, श्वास पन्नगयागु थें,
ख्वाः छपा जक ख्यूँगु वावय् त्योगु बर्षा मेघ थें।
वैगु फर फर म्हुतुसि संसां वाक्य छुं प्याहां मवः
प्राय छाय् मस्यु ल्हाः निपा जक मदिक ब्वे ब्वे स्याःगु सो।
अन दु वासः जाःगु थलबल यक्व नाना रत्नया,
काःगु लः दुगु कनककुन्धाः भिगु पंखा पत्रया।
वैद्य, ज्योतिष खन्यदु अन, कृतहस्त शल्य चिकित्सक,
लायगु ला गन प्राण लिस्य फुत अमिगु वासः, धन जक।
ख्यूँक ख्वाः ज्याना अपिं वन सीम्ह तोताः याकन,
न्ह्योन्यसं सुतयात ज्वीगु खँ वैगु हृदयं फुक खन।
"हाय शुश्रूषा सुनां आः यायि वालक पुत्रया!"
थुलि मने वाय्काः नृपति ख्वल सीम्ह थः रानी स्वयाः—
"सुनां यायि सेवा धका थ्वैत माःगु
प्रिये! पुत्र तोताः छ छाय् गोतुलागु?
मिखा छं कना सो छकोला पुलुक
गपायूचो पुता न्ह्यूँगु बांलाः मुसुक।

इही याःबले भी निम्हे जूगु प्रीति,
तथा छंगु ल्हाः गय् ज्वना जिं लुमंकि।
कथाय् वेव न्हापां जितः गय् स्वया छं,
प्रिये! अय् छको थौं क्यलेहें मिखा कँ।
तिसा वस्त्र माःसा बरू देवि! छन्त
हयाः बी जि स्वर्गं वनाः सां तुरन्त,
जि धात्थें मयोला, छ छाय् नं मवायगु!
प्रिये! या सदा थें छको ला खँ ल्हायगु।" (भुजङ्ग प्रयात)
शीघ्र थ्यंकः वल महामन्त्री, सचिवपिं अन क्वथाय्,
थुगु अवस्था खन, अपिं अल्य चाःगु खन्यदु हथाय् मथाय्।
छुं खँ ल्हायमफु हाय अमिसं सुंक च्वंच्वन अन दनाः,
भति लिपा नृपतिं खनाः तिनि यात अमिसं वन्दना।
वन्दनाया जुल लिसः सो "फूंक" भसुकाः हे अन,
बुद्धि दुम्ह मन्त्री छम्हेस्यां छुं खँ यात निवेदन—
"शाक्यकुलतीलक! ख्वयां भी सीम्ह ल्याहां वैगु सा
प्राण बी माःसां बियाः लित हयगु उम्ह भी गृह-तिसा।
जन्मकाःछिं भीत ख्वेकाः वन छुयाय् तोताः पुता,
वैगु गुण जक आः लुमंक्यगु भीगु ल्यंदनि ज्या छता"
"खयत खः फुक तर छुयाय् जिगु मन मच्वं प्रिय बन्धुपिं!"
थुलि धयाः हान छको भसुकाः तयाः च्वन नरपति।

उव्यर मेपिं सेबिकापिं नाप रानी गौतमी
"जिमित तोताः गन वना योता !" धका ख्वै च्वन तिनि।
राज्यकार्ये मन्त्रणा बीफुम्ह व मन्त्रीं नं अन
उचित उत्तर ल्वीक्य मफयाः स्तब्ध थें जुल छुं क्षण।
भति लिपा वं नम्रता पूर्वक उथाय् संयत जुयाः
सरल समयोचित खँ सल्हाः बिल मिखाय् ल्हातं हुयाः—
"नाथ ! छःपिं हे ख्वयां थय् तयगु जिमि मन गय् अहो !
आः कुमार स्वयाः हृदयया शोक नंकाः दिसँ प्रभो !
ख्वेगु ज्या निर्बुद्धि जनया, शाक्य नरपति पण्डित,
धैर्य पूर्वक मदुम्हस्या प्रतिमूर्ति रक्षां ज्वी हित।
यंक्य माः याकन सिथं, ई दनिबले दिप थ्यंक्य माः,
स्वेत वैपिं बालबमिता थःगु गृहस लिथ्यन्य थमा।
शीघ्र जिं स्वे माःगु द्रव्यत निं ज्वरे याय् माल आः।"
बिन्ति थुलि यानाः सचिवपिनि ख्वाः स्वयाः न्यन "गय?" धका
"खः हथाय् जुल व्याक माःगु पदार्थ" अमिसं थुलि लिसः
बीव धुकुटो मदुगु बस्तुत न्यायत व्वां व्वां छ्वत पसः।
तास तिनिखालं भुनाः श्रीखण्डया खः दयकल,
रंगःगगु पाट चानाः ध्वाँय् पताका ब्वेकल।
कुंकुने च्वाभो दु घानाः तःगु फरफर संक सो,
ताय् व स्वांमाःयागु किंकिणिजाल खायाः तःग सो।

देगले दुन्य च्वंम्ह द्यो थें सीम्ह रानी ब्वेहल;
वैगु म्हे भिंभिंगु वस्त्र तिसा व स्वानं छायपल।
देश हे नं थ्वक्क हाँय् हाँय् ख्वःगु थें कोहा पुयाः
थाःगु सीबाजं छुस्याः "छाय् ख्वेगु सकलें सी" धयाः।
न्ह्योन्य पञ्चसुगन्ध पूर्णगु कनक कुंधाः हायकल,
वैगु ल्यू ल्यू ताय्, फिपू व अभीर, बीभः दां ह्वल।
विज्ञ विप्रपिसं कब्वीकाः यक्व च्याकाः पुलुपुलु
गुलि सन्हां वःपिं दु ल्याः मदु व्याकस्यां बरु ख्वाः बुलु।
"शाक्यरानी गन वना थौं देवदहपुर-नन्दिनी
हाय गय् वाना थ्व छिम्ह सुत न्हयन्हु दुम्ह वालक तिनि"
थुगु प्रकारं थःमुले काय् म्ह्याय् दुपिं सीमन्तिनी
ब्याक ख्वेकाः थौं सिथं यन देश नापं दिनि दिनि।
अगर चन्दनया सिंपे कर्पूर सिल्हायधू ह्वलाः
ध्यो लुनाः छ्वकल मि दन्दन नभस थाहाँ वन जलाः,
कान्त कोमल देह गुकिया शेष अन नौ जक जुल,
हाय दर्शकपिनिगु मनया आश नापं च्वीकल।
युद्ध यायां देशया स्वाधीनता समरे मियाः
वःगु थें ल्याहाँ वयाः च्वन न्ह्याःगु लखस मिखा पियाः।
लायकुली सी मूगु थ्व समाचार थ्यन्यवं मोल्हुयाः
माःगु सुचिनिचि फुक्क सिधयकाः सःम्ह अजि सःतक्य छ्वयाः

वैत ल्येकाः च्याम्ह तुतुमां शुद्ध दुरुपिं तेबिल,
चो खि कायक्यत घः मचाःपिं च्याम्ह दासीपिं जिल।
च्याम्ह बालकयात म्हितिक्यत चतुर धातृ नं तल,
मेगु परिचर्यात याक्यत च्याम्ह हे युवती ल्यल।
मामयागु अभाव धात्थें पूर्ति यात व गौतमीं
थ्वैगु कारण खः चमा जक मखु व चानं जूगुलिं।
शोकयागु थज्यागु समये असित ऋषि थ्यंकः वयाः
शाक्य नरपतियात आशीर्वाद नं बिल नां कयाः।
वैत नृपति मान पूर्वक उचित उच्चासन बियाः
यात भक्ति तयाः प्रणाम शिरं वया चरणे थियाः—
"धन्य जुल थौं शाक्यकुल छःपिनि पदार्पण थन जुयाः
दासया कर्तव्य छु दु फुक माःगु दिसँ आज्ञा जुयाः"
नम्रता युत थुगु वचन तायाः व ऋषि मुसुमुसु न्हिल—
"मेगु मखु छुं नृपति ! छःपिनि सौम्य सुन्दर सुत बुल
धाःगुलिं दर्शन छको याय् धैगु आशं थन वया"
द्रुतगतिं भु काः इचां आत्मज कथां पिन्य पित हयाः
असित तापसया तुती अनियाक्य त्यन उम्ह भूपतिं,
खन्यव हे काचाक नृपसुतया तुती भोपुल यतिं।
शाक्यराजकुमारयागु शरीरया लक्षण स्वस्वं
कालदेवलयागु वैच्वन अश्रु बाःबाः नेत्रस।

असित स्वःगु खनाः मने आश्चर्य जक चायाः जुजुं
विविध शंका जूगुलि ल्हाय् मफु खँ माःगु उजुं सुजुं।
भति लिपा संयत जुयाः न्यन—"पूज्य ! छःपिं छाय् ख्वया
बा मभिंगु पकाः दुला प्रिय पुत्र राजकुमारया ?
जन्म ज्वीकाः न्हय्न्हु दय्वं मन्त भन्ते ! मांम्ह नं
धा तपोधन ! छा जकं छाःला थ्व बालक हे जकं ?"
थुलि धयाः ल्हाः विन्ति यानाः सुंक च्वन शुद्धोदन,
ग्याःम्ह जुजुया ख्वाः स्वयाः ख्वे माःगु कारण वं कन—

"राजन् ? पकाः छुं मदु आयु नं गाः
न्ह्याकैगु थ्वं सुन्दर शान्ति-गंगा
धात्थें थ्व छानाः मखु मांम्ह सीगु
सीमाःगु खः कारण आयु फूगु।
तोताः बनाः थः सुत, सद्म, रानी
सर्वज्ञ ज्ञानी गुणयागु खानी
संसार उद्धारक वीत रागी
शास्ता थ्व ज्वी निश्चय सर्वत्यागी।
अयूसां छुयाय् ज्वी धुन पूर्ण ज्याथ
गयूथ्वैगु चर्या खनि शाक्यनाथ !
राजन् ! उकीं हे जुल अश्रुपात
छुं विघ्न बाधा मदु राज्य यात।" (इन्द्रवज्रा)

थुलि धया: योगो असित ऋषि आश्रमे ल्याहाँ वन
गौतमी रानी व जुजुया चित्त छं भति चकन।
व्वां वया: तुतुमांपिसं वालक बुया: दुन्य दुत यन,
राज्यकार्ये स्वेत भूपति नं सभाभवने वन।
शोक पा:जुल छूं भचा तर ग्रीष्म ऋतुया ताप फं
वृद्धि जुल रविया प्रतापं ब्वौँ वने छ्यौँ सकभनं।
च्वन्यत तांनो, नय् मसा: म्हुतु, थ्यन्य मब्यू कुसि धँय् वया:
न्ह्यो मवयूकं फ्वीगु रात्री पतितस्यं मङ्गल पुया:।
वाटिकाया बृक्ष वृक्षे ह्वेमला: निगु स्वां मुखू
गुगु वसन्ते वनस वाउँस्य च्वंगु ह:नं गनं सुखू।
वायु गुगु ख: जीवपिनि जीवन व नं क्वाना: अति
जुल भयङ्कर प्राणहारी हाय काल कुटिल गति !
पिन्य निभाले च्वन्य मछा: सुं, च्वन कथाय् दुन्य दुन्य सुला:
थ:गु मज्जिमगा:गु ज्यां पिन्य वैगु भिगु कुसां कुया:।
व्याक्क पक्षी ज्वी स्वले हे नभस छम्हं मदु खन्य,
पशुत नं तरुयागु किचले च्वनिगु वा पाक्वे दुन्य।
ल: सुना: च्वन फुक खुसो नं न्यंक त्वीक फि खन्यदत,
बिगतयौवन मानिनीया रूपया थें द्युति फुत।
फुक लुमंका: योम्ह पासां मदिक या:गु अमित हित
उन्न प्रेमी जलज जन्तुत नीर नापं हे सित।

मां

क्रूर कालं सूर्य छ्वेका: काक फि सिया: च्वंगुली
वायु धवलं पुत्तु प्वीका: न्याक संकुगु सो उली,
छूगुला मसला उकी मस्यु दक हे की झन फुक,
प्राय लायिगु काल चक्रे हाय दुर्वल हे जक।
फौँसि क:बसि आदि स:गु सिमाकचाय् अमि त्वा: दिका:
तांन्वया: विहगत सुला: च्वन वृक्षया पत्रं किका:।
ताप इसिमां सहलपा सो प्रकृति अति हर्षित जुया:
पारितोषिक ब्यूगु इसिया तुकि सुया: च्वन मुसुकया:।
प्रबल तेज खना: उझाने सकभनं हे ग्रीष्मया
वीर अभिमानी गुलावं म्हे तमं कं पित कया:
तूंक स्वै च्वन च्याक्क ह्याउँगु ख्वा: ब्वया: भत्रातां दना:,
इन्द्रकमलं वैत लिधसा ब्यूगु सुन्दर स्वां छुना:।
मेगु स्वां छूं ह्वे मछा:सां ग्रीष्मयागु भयं कया:
च्या:गु खंसां थुगु प्रताप वया सुहृद आदित्यया
थ्योंगु सोका: सूर्य द्योथाय् "पतन ज्वी आ: ग्रीष्मया
आ:बले लीमा: थ्व पाटल नाप थुलि चित्ते तया"
कचिगु अंनं धैर्य पूर्वक थ:गु नुगले रस मुना:
योगु बर्षाया प्रतीक्षाय् तरुस च्वन थिकु थिकु सना:।
स्थलकमल नं समय सीका: वृद्ध जूसां ह्वै च्वन,
धाल्यपतिस्वां छाय् लिपा च्वनि स्वां ह्वया: साहस क्यन।

प्रकृति देवीं ।योम्ह बर्षा वेंगु आशं ग्रीष्मया
ताप सह यानाः बने जीवित जुयाः च्वन मन - तयाः ,
तर छुयाय् अन नं गुँ मिनल ग्रीष्मया तापं कयाः ,
लुप्त थें जुल प्रकृति नं छुं काल पृथिवी मां जुयाः ।
ज्येष्ठ रानी मदुगुलिं जुजुयागु नुगले विरहया
बाःवयाः फुक धैर्य च्वीकः यंक्य त्यंसां पुत्रया
कीर्ति द्वारा वंश उज्वल ज्वीगु आश-तुतां चुयाः
राज्य यानाः च्वंगु थें सुत—स्नेहया गां ख्वबि हुयाः !
समय जुल अयूसां बुँ पाल्यगु ग्रीष्मउत्सव राज्यया
नाप हे वन्य माःगु जुजु नं कर्मचारी भृत्यया,
वन्यत वै च्वन कृषकपिं नं नगरया त्वाः त्वाः मुनाः
फक छायूपाः दुगु तिसां, न्हून्हूगु वसतं म्हे पुनाः ।
कबुल अमिसं नो ख्यलाः जाःजाःगु द्वलखःमू कयाः,
वल गुलिं थिकु थिकु म्ह्य कबुया स्वस्थ सुन्दर तन ब्वयाः ।
खिं कखायाः वल गुलिं सो, सो गुलिं वल बय् पुयाः
कृषककन्यापिं बथां हे पसिं ल्हातं वय् सुयाः ।
वल गुलिं सो कलि न्यायूकाः न्हायूपने चाःचां सुयाः
अर्धवयपिं मिस्त वैच्वन गुलिं मचात बुयाः बुयाः ।
स्वर्णया शिविकाय् च्वनाः मृदु वस्त्र संकाः फरफर
शकमहारानीं तयाः हल थः मुले शिशु सुन्दर ।

सुमनरज अजलं मिखाय् वीकाः नस्वाः चिकनं बुकाः
पालिया तःले चुलाः हाकुक अजः सिन्हलं तिकाः ।
सेविकापिं नं वयाःच्वन पाटया वसतं पुनाः
मृदुल कुञ्चित स्निग्ध सपले रत्न पूर्ण लुँस्वां छुनाः ।
ल्वेक आभूषण तियाःवल थीगु सुन्दर मणि थुनाः
गौतमीया चाप्पयाने पिन्य छचालं हय् सुनाः ।
रत्न भूषित मल गयाःवल शाक्यपति शुद्धोदन,
शकप्रधानत नं गयाः सल वेंगु नाप वयां च्वन ।
वन बुँ वायकयत पुष्टपिं वासात नाना रङ्गपिं
थंगला गंमाः कखायकाः क्याक निम्ह निम्ह जो दुपिं ।
व्यन्चव व्वीं उख्य थुख्य म्वयाः सुखपाल म्वःमू छख्य दिव
वन बुं पाल्यत कृषकपिं थःपिनुगु व्वहले कू दिकाः ।
लंच्व थंसुयाः मदिक सो सो चःति वयूक बुं पाःगु सो,
मिस्त खापाय् दायूत भो हे अभ्गिु ल्यूल्यू वंगु सो
पसिगुजिं फुक थतकयाः तुतिया पिलाक व्वयाःव्वयाः
पीनकुच सीदयूक व्वहले जक छ चो गाचो तयाः ।
भति दनाः थःपिनिगु लज्जा यौवनं ह्याउँगु न्यताः
गां हुयाःच्वन, ल्यायूम्हतयूसं गुलि हिम्याः अमिसं मताः ।
गुमिगु ल्हाते दुगु सिँयागु खतां मुगः प्याखं हुल,
न्हगु ग्वामे च्वंगु चापाय् क्याक हे चं चुं जुल ।

छा:गु चा गन गन दु अन अन न्यंक हे सा वायुकल·
धकि व ग्वाहाले तया: अन अन्नयागु पुसा ह्वल।
प्यायुव्वँ अयुला:यागु रङ्ग च्या:गु सुन्दर ख्वा: व्वया:
ज्यां दिना: कर्षकत प्याखं हूगु सो जँ तिया: तिया:।
पत्रछाया, सरस फल दुगु अन दु गुँभ्रमसि मा छमा
वैगु क्विचले रत्नकिंकिणिजाल पूर्ण इलां प्यना:
पिन्य छ्याल गां खुया:दुन्य अन्तपुर दयूका: बिल,
मोति ज्वा: खाया: लुँया सुन्दर मचाकथि नं तल।
मृदुल लासायू ग्वोन्य राजकुमार तूफुंगे थ्यना:
कार्यकुशला चतुर धातृपिन्त उम्ह वालक क्यना:
गौतमी रानी ब्वना: जु जु नं बुँ सोवन उख्य थुख्य,
नृपति गुख्य वन ज्वीगु जय जय कार उत्सव उख्य उख्य।
ता:गुलि पिन्य जूगु उत्सवया मनोहर गुञ्जन
स्वैगु इच्छा जगुलि मिस्तयूगु मन खुलु खुलु मिन।
पालया प्वालं स्वया:च्वन दृश्य खन्यदुगु भति भति,
स्वैगु तोतल ख्वःगुलि उख्य शाक्यकुलया सन्तति।
स्व:वले अमिसं प्रथम अन व्याक हे खन शून्य थें,
खन लिपा क्वे थ:गु लासां कुतुवया: फेत्तूगु थें।
जुजु व जनतापिं थ्व खं आश्चर्य चाया: मन मन
मा:गु सकतां ज्या सिध्यूका: लायुकुली ल्याहाँ वन।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया मां नामगु प्यंगूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ६२ साल पोहेला थो ११

वाल विनोद

राजपुत्र प्यला ति दयूवं फेत्तूका: तल गांभुना:,
वैत म्हितिका: च्वन छ्याल च्याम्ह धातृपिं मुना:।
छन्हु अज्याथायू जुजु वया: कायूयाक्य प्यूचा जक खन
जंक लुमना: न्यन्यत छु छ् मा: गौतमीया थायू वन।
मा:गु रानीं ब्याक मसिया: देनकीं स:तक्य छ्वया:
यात जंक ज्वलं ज्वरे फूक वैगु हे सम्मति कया:।
जंक्व खुनु न्हापां पुरोहित वेदपाठीपिं मुना:
प्रथम पूजा विधि सिधयूका: कलशयागु लखं लुना:
मोल्हुका: शिशुयात नाना दिव्य गन्धं म्हे बुका:
शुद्धकाशीयागु तिनिखायागु जंक्वलनं फिका:
यज्ञशालायू न्ह्योन्यसं भूपालयागु मुले तल,
थीगु हीरकया गजू दुगु जंक्वतुपुलि प्वीकल।
त:गु देमायू गुगु व्वया: वहुमूल्य भूषणया छुल्या:!
विविध रत्न थुना: स्वफो दुगु जन्त्र, सिख्वा: दुगु चुल्या।
नागमणि, गजमोति, ह:थं, गोमुखी, धौँया न्यकू,
गभशांख व कौ, चलाया खो व किसिया लुसि छकू,

वं, धुँया लुसि, भौमिखा, धंवां सहित फाया थ्‌ना,
आदि दुर्लभ दिव्य रत्नत भिगु पाकाय् मा: हना:
त:गु अद्भुत न्ह्याम्हस्यां लोवनिगु रक्षामा: छमा:,
मोतिचा:चा फोसिख: दुगु लं भुना: रुद्राक्षमा:,
व्याक हे गो उत्ति ग्यंगु तुयुगु मौक्तिक – आवली,
नक वणगु भिगु भिपूमा: अहो बांला: गुलि !
नायक बुत्ता दुगु लुँया गोँचा, लुँया हे वंगला,
कलम, चा, अप्पा, सफू गुलि जायूक छु छु जक स्वेमला:
न्ह्यान्य हयवं जा:गु उगु देमायू म्वया: शौद्धोदनि
व्याक काकां वांछुया: विल दंक चिन्ह: सकभनं !
वसु खना: जुजुया मनं अृपिया वचन लुमना: वल,
जिक अयमां यव याय् जि" वेगु वं चित्तं तल।
वेदमन्त्र ब्वना: सुलक्षण युक्त नंक्यक्वग्वा कया:
ब्राह्मणं ककी कयायूकल शाक्यराजकुमारया।
गुम्ह मचाया जन्म ज्वीवं व्याक देशं भिगुलि
वन नां 'सर्वार्थसिद्ध' धका छुना: बिल लोगुलि !
धुलि सिधयवं गौतमी माया मुलं वालक तया:
वं सिसाफल, धौ सगं व्यू वल नंकिपिं निम्ह वया:।
स्वगाथायूम्वी क्षीर तयूहल ज्वीक न्ह्योन्य कुमारया,
नांम्हस्यां सुनयागु कधुम्वा: चायूक्य बिल न्याप्ये क्रया:।

वायु प्राण, अपान, व्यान, समान मेगु उदान नं
नां कया: च्वन प्ये पति हे कर्मकाण्डी ब्राह्मणं।
कस्ति, घ्यो, साख:ति, दुरु धौ आदि पञ्चामृत लुना:
त्वंक्य धुन्यव नकिंपिसं भारिं नुचायूकल ल: लुना:।
यक्व भोजन दान उलि हे प्राप्त याना: विप्रपिं
स्वस्ति ज्वीगु सुवा:विया: ल्याहाँ वनां च्वन फुक अपिं।
शाक्य जुजुया प्रिय किजापिं सहित भृत्य, फुकीत नं
नयू सिधयूका: व्याक हे थ:थ:गु छ्येँ ल्याहाँ वन।
शाक्यकुलया पूर्वजपिसं थकुगु याना: स्थापना
लायूकुली दुन्य मुक्क भ:भ: धायूक सुन्दरता मुना:
त:गु मन्दिरयागु शोभायागु जो मदु न्हां गनं
जंक्य सिधया: छन्हु लिपा उगु आगमे शुद्धोदनं
सुत बुया: यन थ:थमं हे देव दर्शन याक्यत,
वैंगु ल्यूल्यू वन महारानी व दासी दासत।
अमिगु ल्हाते विविध पात्रे यक्व हे पूजाज्वलं
जुजु सहित सकल वह:या त्वाथले क्वे थ्यन बवं!
निम्ह दु ज:ख: स्वर्ण सिंहत गुमिगु वाहाँ स्वा: म्हुतु
न्ह्योन्यसं किसि ख्वंगु थ च्वं धन्य दयू कुम्ह गुलि पदु!
त्वाथलं च्वे थ्यन्यव चायूकल कनकयागु लुखा दुवा:
द्वारखापायू च्वंगु मणि मूर्ती खन्यदु सो सोतिवा।

स्फटिकया थामे व मेथे तल लुँया बुत्तां हिना:
वेंगु च्वे सम्पूण रामायण किया: मणिया निना:।
अप्सरातय् भाव भङ्गी पूर्ण भिपूया त्वँना:
मोतिभा: लिस्य वत्तु दुगु लाज: लिंचि अन च्वन सना:।
तायुदु सिरि सिरि क्षुद्र फयुगं न्या:गु पाखाया मुसी,
वेंगु नाप वह: पता: गुलि संगु न्ह्या: थें च्वं खुसि:
मणि-गज म्हासुगु लुँपौ क्वे देवताया मन्दिर
नभस किरणं क:गु सन्ध्याय् शैल थें जुल सुन्दर।
देगले दुन्य थाय् दु स्वगल: ग:पति हे छम्ह छम्ह
घोदु नारायण, महेश्वर, छम्ह प्यना: हे ख्वा: दुम्ह।
हरितमणिया हरिजु, ब्रह्मा पुष्पराजे तल किया:
स्फटिकया कल्याणवदनम्ह शिवजु नाग तिसां तिया:।
छम्हथ्य छम्ह वांला: स्वम्हं हे अमिगु उगु मुसुका:गु ख्वा:,
स्वेचले नंवायि थें च्वं हयुगु इच्छा जू वुया:।
धुं धुपाय् च्याका: सुगन्धं व्याप्त याना: फुक कथाय्
विविध कुसुमं त:गु छायपा: स्वेत सकलें चा: हथाय्।
अन सिन्ह: केशर, अगर, मृगमद, कपू, श्रीखण्डया
रत्नभाण्डे जायक तंतल यक्व हे फल नं व्वया:।
पुष्परस च्या: ज्वा:गु देवाय् नभस नगुथें पुलुपुलु
उष्यरसं हुसुलुं चुला: च्वन च्यागु: हे मणिया दलू:।

धूपया कूं खन्यदु अन दुन्य मेगु नीलाकाश थें,
मूर्ति स्वम्हस्यां यचुगु ख्वा: पा: थीगु स्वम्ह हे चन्द्र थें।
च्वन अज्याथाय् पुत्र थ:मं हे बुया: शुद्धोदन,
शाक्यरविया दिव्य तेजं अमिगु ख्वा: बुलुया: वन।
प्राकृतिक उगु रूपया रमणीयता लिस्य कृतिमतां
न्ह्याक्व हे या:सां प्रतिस्पर्धा छुयाय् मखु तुति तुतां।
मूर्ति बुलुया: वंगु कारण शाक्य-बालक खंगुलि
जुजु खना: अमिसं मछाला: धा:गु थें च्वं न्हां थुलि—
"ईकायात हिमालयं, रविशशीं खद्योतया तेजया,
साख्वाँयूया जलयात सागरपति सत्कार पूजा थया
छ:पिं ख: गिरिराज, सिन्धु, सविता, पूर्णेन्दु शौद्धोदनि
ईका, गोष्पद, ज्योतिरिङ्गण जिपिं लोके छुया पूज्य ज्वी ?"
(शार्दूलविक्रीदित)
फुक सिधयुका: मा:गु ज्या सकलें अनं ल्याहाँ वया:
पुत्रया प्रिय ख्वा: स्वस्वं रानी व जुजु हर्षित जुया:
वन निम्हं अवरोधया दुन्य, शीघ्र धातृपिं वया:
राजपुत्र बुया: चिला:वन थिकुक भति न्याकुं कया:।
यक्व नानारङ्ग काप:यागु कान्त कतामरि
गांथि मणिया गुलि न्ह्यवोसा सिह, कपि, रथ, सल, करि;
न्ह्योन्य हायुका: वृक्षरसया कृतिम भंग: चिलिचिलि
स्वर्णछिकिछिकिचां मनोहर शब्द वयुका: छिलिछिलि

शाक्यकुलमणियात म्हितिक्यन ब्याक धातृपि मुनाः
यन्न यानाः च्वंगु सो "गंमदुम्ह किसि तानां" धयाः।
मोति थं निपु थीगु वा खन्य द्यक राजकुमार नं
अन कथाय् इतिइति न्हिलाः उख्य थुख्य ल्ह्ययाः जुल सकभनं।
यक नाना चित्र चित्रित रम्य स्वच्छ क्वथाय् च्वनाः
अंगले वालक लिधंकाः तल मचाकामित मुनाः।
वेंत "अंगः द्यो छको स्वे" थाल छम्हस्यं ल्हाः फयना
न्यासि चाचां संगु इकु थिकु अंगले थःमं धिनाः।
भ्वाक भोसू वंगु गवलें थः थमं गवलें दना
मुसुक गवलें मोति हायकं न्हूगु उगु दुरुवा क्यनाः।
थ्यनि अज्याथाय् मांम्ह गवलें, शीघ्र गवलें थ्यनि जुजु
पुत्रया क्रीडा खनाः मस्यु अमिगु चित्त छजू छजू!
गौतमीया न्ह्योन्य राजकुमारयात वुयाः हयाः
वं छको मेम्हं छको तुतुमांपिसं म्हे म्हे कयाः
वेंत अमिसं च्वन स्यनाः "मामं छको काःवा" धकाः,
वंगु चुलि थें च्वंगु उगु ल्हाःया पचि नं सन थुका।
मेम्हस्यं काचाक लाकाः थःगु जें जें गय्‌कल
"ल्वायम्ह जुजु भति ल्यायम्ह" धाधां वेंत तिति न्हीकल।
काय्‌त कंकण छिलिक न्याय्‌काः गौतमीं ल्हाः ब्वेकल,
मांम्ह खन्यव कुमार नं काचाक हे भोसूवल।

कायि गबलें गौतमीं "जिम्ह रतन" धाधां घय्‌पुनाः
अधिप शुद्धोदन न्हिलाः च्वनि वंशरविया छवि खनाः।
नित्य नूतन रत्न भूषण यक्व दय्‌क्य वियां च्वन,
थौं छता हानं कन्हे खुनु मेगु मालां है च्वन।
गौतमीया योगु अथवा शाक्यपतिया योगु नं
न्याः गुगुं वां हे मलाःसां "भिगु" तबलं धाःगु नं।
छन्हु न्हिने शिशुया छचालं ब्याक धातृपि च्वनाः
पद्म पल्लव सदृश कोमल वंगु हिम्ति दुगु ल्हाः ज्वनाः
चीनया भिंभिगु लासाया दथ्वी वालक थनाः
वेंत "फत फत स्वे" धयाः च्वन वंगु ल्हाः तीजक फयनाः।
अमिगु ल्हाः बःकाय्‌गु मदयाः कनिगु गबलें इतिमिनि,
चंत्राक ल्हानं च्वीगु गबलें न्हिलिगु गबलें इतिइति।
दच्छि फुत भी शाक्यसुत आः छीत स्वत भति भति पला
हस्तिदंथं च्वंगु तुतिया न्याय्‌क छिलिछिलि घंगला।
वेंत म्हित्तिकाः च्वन छचालं फुक मचाकामित मुनाः
ताल पलिमां वेक लापा न्यायक थाथां क्वच्छुनाः।
हाःगु अमि वीणाविनिन्दित कंठया संगीतया
सः वयाः उगु उच्च विस्तृत अन्तपुर हे च्वन थ्वयाः
"ताचिताचि वायो पूता ख्वालि ख्वालि न्ह्याक्ये"
राजपुत्रं छित पलाः इकुथिकु रूसं अन उख्य थुख्य।

म्हुतुसि प्येकुं केंगु गवलें म्वाक बें प्यत्तुक दया:,
ख्वे मलाकं मांपिसं काचाक काइ "पुता !" धया: ।
ध्यन्यव अमि म्हे सनिगु थिकु थिकु न्हिलिगु हानं मुसुमुसु,
अल्य अमिगु नं स्नेह हाया: वेंगु नेत्रं सुलसुल ।
वयुपुना: अमिसं चुपानयि "योरतन जिमि जुजु" धया:
शिशु कुमारं नं न्यताले वी इलं किक म्यें फ्यया: ।
नृदु न्यताले दाइ तीजक थ: न्यताले ई हुया: ।
नौनिक्यो थें च्वंगु ल्हा:चां दाइ वं नं "ता:" धया: ।
ल्हुतिपुन्हीया न्ह्याइपुगु वहनी सुचुगु क:सी च्वना:
ग्याक तुतुमांपि मुना: सिद्धार्थयात ल्हना: ल्हना,
थीगु नकतिनि लूगु चाक्मक ला:गु तिमिलाजुजु वयना:
वेत म्हितिका: च्वंगु सो फुक स्नेहया पुखुली दुना: ।
जायक मलमलया जनीं दुगु अमिगु जें तिति न्हुया:
अमिगु सपले च्वंगु सँचिकाय् जवगु ल्हानं कयुपुया:
खवगु ल्हानं मोति ज्वा: दुगु बत्तुया लाफ: च्वका
सात्तु सासां संगु थिकु थिकु "ताइ भाबा स्वे" धका ।
छन्हु व वं दिन निन्हु वनं त्यल निदँबुदिं सिद्धार्थया
गौतमीं योमहि छुकल फुक पिलिपि स:तक्य छ्वया: ।
मृदुल मञ्जुल अमि पचित लुकुं ज्वना प्यागवं हल,
धन्य अमि ज्या शीघ्र पात्या प्रचुर योमहि जुल ।

वीक्य छ्वत सकलें प्रजापिनि गृहगृहे जूजं छ्वया:
तो पुया: फुक स्वर्ण सुंम्हल्य जायक हे योमहि तया: ।
ज्वीत्र वेला वल पुरोहित मा:गु फुक दिगुभ: ज्वना:
विधि विधान सिधयव अमिसं मङ्गलास्तव छपु व्वना:
न्ह्यगु वसते योन्य योमहिमा: यच्छाया बिल सगं,
वाल गौतमयात उगु मालं क्वखायकल सत्वरं ।
ज्या सिधयका: मित्त फुक थ:थ:गु छ्यें ल्याहां वन,
गुरु पुरोहित आदि सहित फुकी, किजापि नं दन ।
वालकं उगु मा: क्वखाया: जूगु उख्य थुख्य तुकुतुक
वौन्हस्यां स्वैच्वन दना: अन न्हीक ग्वाय् हे मुसुमुसु ।
"नेत्रतारा प्राणप्यारा हृदय-निधिया मणिकुचा"
थुलि धया रानीं बुया: वन वैत च्वाक नया: चुपा ।
निदँबुदिंया मा:गु उत्सव फुक सिधयका: पुत्रया
थ: मने न्ह्न्हगु नाना भाव ल्वीका: मुसुकया:
शाक्य नायक सल गया: वन सचिवपिं ल्यूल्यू तया:
थ:गु हर्षित चित्तया प्रतिबिम्ब चक्कं स्वा: व्वया: ।
वायु सेवन याय् सिधयका: सुमन सुरभित उपवने
भ्रमण यायां थ:गु नगरे ग्याक मुगले दुन्य दुन्य
लंच्वते योमहि सिसाफल यक हे पोपो चिना
सा:गु धौबजि म्हुतुस जायका: दां छम्ह ल्हानं ज्वना:

जूगु ब्वांब्वां पुष्ट तनपि मस्त उख्य थुख्य खंकल,
अमिगु उगु सुन्दर सरलताय् थःगु गौरव थ्वीकल—
'देशयागु भविष्य निश्चय याइ थमिसं उज्वल'
थुलि विचाः यायां मने जुजु राजभवने थ्यंकल।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया वाल विनोद
नामगु न्यागूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ६२ साल सिल्लागाः ११

शिक्षा संस्कार

वृद्धि जुल थौं भति कन्हे भति शुक्लपक्षे चन्द्र थें,
न्याइ फुत सुथया निभाः सिद्धार्थ चुलिजाः वृक्ष थें।
दुन्य क्यवे वा चुकस वःसां थःगु जोपिं मित्रत
सक्व दःसा नं न्ह्यबोसा म्हित्यत नाकं मन मतः।
छक्व्यर पासापिन्त तोताः च्वनिगु याकःचा छख्य
अमि "कुमार! कुमार!" धाधां माःजुयाः च्वनि उख्य थुख्य।
थुगु खँ नृपति फुक सियाः थौं वचन लुमनाः असितया
तेजशाली ख्यूँल ख्वाः भति मनस अति धन्दा जुयाः।
गुरुकुले नि छ्वेगु इच्छां शीघ्र शिक्षित ज्वोक्यत
चायत वुसँखा कुलपुरोहितपिन्त नं सःतक्य छ्वत।
नौ सं खाक्यत वल वहः खोचा लुँखोचा नं ज्वना,
निनिपिसं फय् त्यन सँ रत्न थुना लुँ थायभु ल्हनाः ल्हनाः
लग्नया वेलाय् सँखाकाः कलशहाय्काः छ्यों सिकाः
अगर, कुंकुम मृगमदादि सुगन्धया सिन्हलं तिकाः
मंत्र सहित जना क्वखाय्कल तनस न्येकाः गा छपु,
मृगअजिन व म्हिचा ढु याक्वे तयूतःफल मूल व सफू।

कटिस केवल पाटया न्ह्यूक्र ह्वनाः कय्ता छ्पु
जवगु ल्हाते छाःगु फ्वसिकथि ग्वगु ख्वहलं धनु पपू
थुगु प्रकारं ब्रह्मचारी वेश यानाः लायकुली
दारयाः पिन्य च्वंगु मुख्य गणेशयाथाय् देगुली
न्ह्योन्ह मङ्गल गोत हायका वाद्य थाकाः सुन्दर
यन्न ल्ह्यागु क्रतः क्वच्वीकाः संक स्वांमाः फरफर
वन फुकीपिं फुक तियाः म्हे रत्न भूषण कुण्डल,
धुं ज्वनाः ल्यूल्यू निमन्त्रितपिं महाजनपिं वल
म्वां सिन्हः नैवेद्य धुं मत नाप छायाः छपु पताः
माःगु पूजा फुक सिधयकल वर स्वना निर्विघ्नताः
जुजु सहित मन्त्री प्रधानत सल गयाः सकलें वनाः
योम्ह कंटक गःम्ह गौतम आश्रमे दुन्य दुत यनाः
योग्य विश्वामित्र कुल गुरुयात लः ल्हानाः बियाः
माघ श्रीपञ्चमि ज्वनाः दिन दक्षिणा किसली तयाः
कोखिकाःचा थः मचा कोयात लहिकें थें अन
प्रिय पुता तोताः निरापद बनस जुजु ल्याहाँ वन।
प्रथम स्वरले च्वकल रेखा सोमदयक गियाः गियाः
च्वत कुमारं नं सलामं थः मयोगु हुयाः हुयाः
स्वर म्हसीकं मेगु व्यञ्जन सोंक्य बिल ल्हातं थियाः
वर्ण परिचय ज्वीव बिल सुन्दर सुशिक्षा नीतिया।

"तात शाक्यकुलाधार! न्हापां गुगु खँ जि कन्य
लुमंकाः तयगु बांलाक व खँ छता छता मने।
लिपते ज्वी थ्व खं लाभ थः मामं यायिथ हित,
ज्वी यौवने मुनाः तःगु धनं ला हित किञ्चित।
गुगु देशे मसै विद्या, मदु दाजु किजा गन,
मज्वी थाय् जीविका, मान मच्वन्य छन्हु नं अन।
ज्वीवले दुःख दुर्भिक्ष शत्रुं स्यंकेंबले गति
राजद्वारे, दिपे नापं वैपिं हे जक थः थिति।
स्यंकेम्ह व्याक ज्या ल्यूँन्यं न्ह्योन्यं वचन कांस्तम्ह
तुरु इला बिष जाःगु घः थें तोति सुहृद् उम्ह।
ससःमां गुरुमां, 'थःमां राजपत्नी व त्वायकलाः
न्याम्हं हे भाःप्यमाः मां थें जूसां अत्यन्त चञ्चला।
मां थें खः परया नारी, चागः थें धन मेपिनि,
प्राणीपिं व्याक थः खंसा वैत ज्वी स्वर्ग मेदिनी।
मनं भाःपाःगु, ज्या छुं हें म्हुतुं प्रकाश याय्मज्यू
गुप्त रूपं मने स्वीकाः ज्यां जक क्यन्यमाः उगु।
मव्वंकु गुमिसं शास्त्र मां बौ सां खः अपिं अरि
छाय्! ज्वोमखु सभाय् शोभा हँयत्यथाय् वक थें जुयि।
कुलया कारणे काय् वाय् ग्रामया कारणे कुल
देशया हेतु वाय् गाँ नं विश्वार्थ गन गां कुल।

चलि आपा चियाः फुगु, अति गर्बं दशानन,
यन वांलाश्गुलि सोंता, आपा छं याय् मज्यू थन।
मथूसा चिप ज्वी विद्या, त्वाः स्याःसा विष अन्न नं
दरिद्रया फुकीपिं नं वृद्धसा विष ल्यास्य नं।
प्रवासे मित्र ज्वी विद्या मिसा मित्र गृहे दृहं
रोगीया मित्र ज्वी वासः सीधले मित्र धर्म हं।
माःगु विद्या मसःसा छं भिंगु हे कुल सां छुयाय्
कजाः सां गुम्ह ज्वी विद्वान् व हे ज्वी मान्य लोकया।
वरु ज्यू वन हे जूसां धुँ किसि सिंह सेवित
धन हीन जुयाः म्वायूगु वन्धु मध्ये मज् हित।
न खुयाः यनि खुं विद्या, मिं नयाः भस्म ज्वी मखु,
सर्वे कायूमफु राजां नं, दान याःसां थ्व फ्वी मखु।
ज्वीगु विद्वान् व भूपाल गव्लें ज्वी मखु न्हां सम
थःदेशे जुजुया मान न्ह्याथासं मान्य प्राज्ञम्ह।
या तःमा तरुया सेवा दुगु कथा सिसाफल
छं जुयाः सि मसःसानं किचलं जुयि शीतल।
सत्य वचन हे ल्हायूगु, ल्हायूगु नायू गु यो गुगु
मयोसा यदि श्रोताया मल्हायूगु सत्य नं उगु।
सम्पूर्ण धर्मया सार निगू वचन व्यासया
परोपकार ग्वः पुण्य पाप स्यंकयगु मेवया।

बरु ज्यू जन्तुतय् नाप हिलाः ज्वीगु बने बने
इन्द्रया भवने जूसां मूर्ख नाप मज्यू च्वन्य।
दुर्जन योग्य जू वांछ्वे सःसां नं शास्त्र सुन्दर
सर्पया मणि दयूवं हे छु मज्वीला भयंकर!
नस्वाः नस्वाःगु स्वांज्वाःया मनस्वीया निगू गति
लोकया शिरया शोभा वा वने हे गनाः वनि।
फैमखु सहयाय् मानीं वश्यता ज्वीगु मेवया
तुतिं थ्वायूव लँया धू नं छ्यँले लाइ ब्वयाः ब्वयाः। (अनुष्टुप)

मदु सूर्यकान्त मणियाक्व चेतना
अथ्य नं थिनाः वयि निभाः खनाः खनाः
गुम्हस्याक्व तेज दु छुया दरिद्र थें
परया प्रताप सह यायि वं अथें!
दयि धैर्य आपदस, क्षान्ति जीबले,
मुनिथाय् खँ ल्हायूफुगु व वीर्य ल्वायूबले,
दयि वेदया ब्यसन, लोभ कीर्तिया,
थुलि खः स्वभाव जगते महानया। (मञ्जुभाषिणी)

ताहाःगु न्हापा क्षय ज्वी सुथे किपा
ताहाः जुजुं हे वनि बान्हिया लिपा।
पाःज्वी लिपा दूर्जनतयूगु मित्रता
फ्रं बृद्धि ज्वी सज्जन नाप एकता।

ज्वो नम्र धात्थें फल सयूव बृक्ष नं
लः प्वः चिनाः क्वे वयि भ्राय मेघ नं।
ऐश्वर्य दःसां जुयि नम्र सज्जन
खः खः थ्व स्वाभाविक सन्तया गुण। (इन्द्रवंशा)
साहित्य, गीत व कला मदुसा मनुष्य
न्यकू न्हिप्यं मदुम्ह सां पशु खः अवश्य
म्वानां व च्वंगु गुगु खः थन घाँय् मनः सां
धात्थें मपाः थ्व पशुतय् शुभ भाग्य धाःसां।
पापं लिची कयि सुनां हित कार्य याकै,
यानाः प्रचार गुण गुह्य खँ तोपुयाः तैं,
दुःखे मतोतुस्य बियाः च्वनि अर्थ माःसां
ज्ञानीपिसं थुमित धायिगु भिम्ह पासा।
निन्दाजु थःगु अथवा स्तुति माक्व जूसां
दःसां गृहे विभव वा धन व्याक्क फूसां
म्वाय् दैगु सां युग युगान्तर सीगु थौं सां
न्यायं छुया लिचिलि धीरत न्ह्यागु जूसां। (वसन्ततिलका)
स्यायफै ख्वाउँगु लः लुनाः मि, तय फै छत्रं निभाःजः पनाः,
अंकूशं गजयात, गर्दभ व सा ख्यायफै कथिं पाः च्वनाः
ल्वे नं छ्व फु अनेक औषध नकाः यसूयात मंत्रं पुयाः,
वासः यक्व दु मेगुया, मदु छुयाय् वासः छतां मूर्खया।

ब्रंम्हां याः जुल सृष्टि छाय् मदिक हे धात्थें कुम्हाः थें जुया,
विष्णुं नं अवतारया सुखदुखे ब्व जूगु चाःचाः छुया ?
भिक्षा फ्वंजुल चन्द्रशेखर शिवं छाय् पात्र ल्हाते कयाः
न्हिन्हि ल्वीगु इले इले अरुण छाय् ? धैच्वंगु खः 'कर्मया'।
(शार्दूलविक्रीडित)
गनं घाँय्या लासा, रुचिर मृदु लासा दयि गनं,
गनं शाकाहारी, मधुर दुरु घ्यो जा नयि गनं,
पुनाः ज्वी भ्वाथःसां, पुनिगु गबलें भिंगु वसतं
मनं छुं हे ल्याः तैमखु दुखसुखे धीर पुरुषं। (शिखरिणी)
अप्रिय वचनं दीन, प्रिय खं अति तःमिम्ह
खः न्हां थ्व पृथिवी शोभा थः कलातं लुदं गुम्ह।
सी हे म्वाः थें मने भाःपाः याय् विद्या, धन आर्जन
आँगसें ज्वंगु थें कालं भिंगु ज्या यायगु याकन।" (अनुष्टुप)
थुगु प्रकारं यक्व हे उपदेश यायां नीतिया
नाप नापं माःगु ल्याः नं स्यन प्रथम "छी नसि" धयाः।
अंकगणित व नाप रेखागणित स्यन धो धो कियाः
बीजगणित, त्रिकोण मिति स्यन क्षत्रमिति नापं तयाः।
च्वकल ख्वीप्यंगू प्रकारं विविध अक्षरया लिपि
मागधी, प्राकृत व संस्कृत आदि भाषाया सिपी
सन्धि प्रत्यय भेद याकाः व्याकरणया ज्याभलं
धातु लिङ्ग समास छ्याकाः भाव-मुक्ता मायकल।

अत्र विद्या स्यन्यत न्हापां वैत भति भति ब्वाकल,
तेलकासा नाप तिंतिं न्ह्वीगुया नं पाः ब्वल।
तुति छपा तिं न्ह्वीव हानं मेगु ल्हाः तुति नं तनाः
फेत्तुकाः नं वैत तिं न्ह्वीकैगु पासापिं थनाः।
आश्रमे उख्य थुख्य सरस फल सःगु बृक्षे गयकल,
वैत सुन्दर पुष्प ह्वःगु लतास हुसुलुं च्वीकल।
दुरु ल्वहँःया शुभ्र त्वाथः थ्यंक शीतल जल दुगु
विविध कमलं जाःगु लःहँयूतयूगु क्रीडास्थल गुगु
स्वच्छ पुखुली वैत लालाकायूगु स्यन थुतुमतु थुना,
दन्यगु थःसःपायूगु नापं म्हित्यगु सयकल फेत्तुनाः।
जात सीकाः सल ल्हीगु व किसि ल्हीगुं बिल स्यनाः,
गयूगु स्यन सल; किसि व रथ कल्याणयागु खिपः ज्वनाः
ब्रह्मचारी छात्रपिंनि जो जो तिसाल्दयूकयि ल्ययाः
न्ह्यावलें त्याकैगु गयू गयू गौतमं हे दाः स्वयाः।
प्रथम कथि चाः ह्वीक्य बिल लिपते म्हितिक्य बिल खड्ग नं
अल्य धनुर्विद्या स्यनाः बिल विविध रणया चाल नं।
चित्रया विज्ञान पुंज्या, मूर्ति दयूक्यगु शिल्प नं,
षडज, मध्यम ऋषभ, पञ्चम, धैवत व गन्धार नं
सप्तनाद निषाद आदिक रागिणोत व राग नं
ताल लय नं सहित स्यन गान्धर्व विद्या माक्व नं।

शब्दया फुक अर्थ स्यन, दयूक्यगु सरल वाक्यावली,
यमक, उपमा, श्लेष आदिक काव्यकाननया कली,
छन्द मात्रा, गण सहित स्यन लघु व गुरुया लक्षण,
प्रेम, हास्य, करुण. भयानक आदि गुंगू रस कन।
वैद्य-विद्या नाप नाप शरीरया विज्ञान नं
सोगु नारी, पुरुष लक्षण कामशास्त्र स्यनाः हनं
वेद ब्वंकल साम, यजु, ऋक् शब्द याकाः साधन,
सांख्य, वैशेषिक व वेदान्तादि खुगुलिं दर्शन।
वार फुक आदित्य आदिं, राशि कन मेषादि नं,
पारु आमै तिथि कनाःफुक, भिंनिला बछलादि नं,
अश्विणी आदिक कनाः नक्षत्र सकतां योग नं
मङ्गलादि दशा सहित स्यन वैत ज्योतिष शास्त्र नं।
ब्याक्क पृथिवीया महाद्वीप व महासागर, पुखू,
गिरि, हिमालय, निधि व निर्झरयागु फुक विवरण दुगु,
विविध बृक्ष लतां अलंकृत बन, नदी, मरुभूमिया,
धूम्र मय ज्वालामुखीया, मेघया नभमागया,
विश्वया थुगु थुगु अरण्ये पशुत थुम्ह थुम्ह दै धका
भूमिया थुगु थुगु विभागे अन्न थुगु थुगु सै धका
देश, पुर, गांयागु जनसंख्यादि यानाः वर्णन
हेतु वर्षाया कनाः भूगोल विद्या मं स्यन।

ख्वःगु हिमयुग, न्यंक प्रृथिवी मुक्क घाँय् जक दुगु युग,
बिपिनया पाषाणयुग, कृषियुग व पशुपालन युग
आदि नाना युग युगान्तरयागु फुक इतिहास नं
न्यन्यत यथि पुगु स्यन अनेक पुराणया बाखंत नं।
पुत्तु प्वीकाः याःगु फुक नाना परीक्षाय् शास्त्रया
शाक्यपुत्र उतीर्ण ज्वीवं कपिलवस्तुस चर छ्वयाः
बीक्य छ्वत सन्देश थुगु "शिक्षात सिधल कुमारया"
मेगु नं उपदेश बिल आचार्य अति हर्षित जुयाः—
"गृह खः नृपया देश, पुत्र थें सकलें प्रजा,
देश उन्नति खः लक्ष्मी, ब्वै अल्य कीर्तिया ध्वजा।
राष्ट्रया कृषि, वाणिज्य बृद्धि यानाः निरन्तर
न्हून्हूगु वस्तु निर्यात यायमाः आयात मोहल।
थुकीं समृद्धिशाली ज्वी देशे दयाः महाजन
अल्य मेमेगु देशं नं याःवयि सन्धि ब्वां थन।
चिकिचा धंगु सां सल्हा निम्ह अप्पो च्वनाः मज्यू
न्हाय्पं प्यपां खुपा॰ ज्वीव गोपा जूवनि धाय् मफु।
उद्योगीयाक्य वै लक्ष्मी 'भाग्य' खः मन्त्र मूर्खया
यत्नं सिद्ध मजूसा छु फक्व छं पुरुषार्थ या।
उपदेश बियां सिर्त्ति तंम्वेकै निदुगं खल
बियात दुरु त्वंकां नं बृद्धि ज्वी विष केवल।

धन, कुल नितां जोपिं याय् गु विवाह, मित्रता,
मसीकं याय् मज्यू संग विचार, कुल, वीरता।
छको विरोध ज्वी धुंकाः विश्वास याय् मज्यू वया
थःगु छं दोंगु थाय् दय्‌व स्यंकै निश्चय वं पियाः।
विपत्ती गुम्ह ज्वी मित्र मित्र धाय् वैत हे जक
सम्पत्ति दैबले न्ह्याम्हं जू वयि मित्र थें छको।
उपाय याय्‌बले चिन्ता विचाः याय्‌माः अपाय नं
मसयव थःगु ज्यां याय्‌यो लिखतं नाश थःत नं।
चरं हेक्य मज्यू धात्थें नेत्र खः नृपया चर
क्षम्य वं न्ह्यागु धाःसा नं भिंखँ गय्‌ज्वी मनोहर!
हित ज्वीगु खँया शिक्षा मब्यूसा व छ्रया सखा!
मथूम्ह हितया वार्ता स्वामीयागु छ्रया मिखा!
थः जोपिं नाप याय् सन्धि, बल्लापिन्त बियाः धन,
जाःपिं शत्रुत याय् भेद हीने याय् बल विग्रह।
अचञ्चला स्वयं लक्ष्मी चञ्चला ज्वी थुवाः स्वयाः
मुज्वी इन्द्रियया स्वामी पति नं ज्वी व अथंया।
सूर्य थें गबलें नाय् माःथाय् ज्वीम्ह कठोर नं
वैगु हे च्वनि सन्सारे सदां नाम व कीर्ति नं।
फैमखु प्राप्त याय् राज्य मदयक वीर्य विक्रम
छाय् धाःसा पूर्ण ज्वी शत्रु शस्त्र, सैन्य, पराक्रम।

देश, काल, सुहृद्‌वर्ग, आमदानी व खर्च नं
थःगु शक्ति विचाः याय्‌माः बारबार मनं मनं।
याय्‌माः माता, पिता, वैद्य, थकालिपिन्त आदर,
गुरु, पण्डित, च्योतय्‌त नं या सत्कार सुन्दर।
ल्ययाः पूर्खां निस्यंयापिं पुलांपिं तय्‌गु सेवक
अमिगु नं परीक्षा ला याय्‌माः न्हां न्ह्याग्गुसां छको।
धनया ज्वी मज्यू लोभी, तंम्वेकाः जक ज्वीगु नं
तंचाय्‌क्य नं मज्यू स्वीतं ह्यकाः तय्‌ दुष्ट शत्रु नं।
इले इले इनाः बीमाः सेवकपिन्त वेतन
अपिं ज्वीव असन्तोष ज्वीयो अनर्थ दारुण।
धर्मं अर्थ मज्यू पंक्य अर्थं वा धर्मयात नं
याय्‌ मज्यू कामयां ह्रास न ज्वी ज्यू कामदास नं।
यानाः गुप्त खँया रक्षा सीक्य माः गुह्य शत्रुया
मसीक छम्हस्यं मेम्ह गुप्तचर छवयाः छ्वयाः।
मज्यू न्हां धनया लोभं अपराधीत तोत्य नं
सीकि वत्सः थुकिं यानाः बृद्धि ज्वी अपराध फं।
राज्ये विनापराधं नं निर्दोषी ज्वीव दण्डित
ज्वीयो अमि हिया अश्रुं नष्ट, भ्रष्ट, कलंकित।
आखेट, जू म्हिताः ज्वीगु, निन्दा याय्‌गु, न्हिने द्यनाः
मिसागुलु जुयाः ज्वीगु, प्याखं सो ज्वीगु छुं त्वनाः

म्वाम्वाकं चाः हिलाः ज्वीगु, गीत वा बाजने दुनाः
तोत्य माः थ्व "फिगू वर्ग' याय्‌ योसा कीर्ति साधना!
दण्डविधानया चाल, पञ्चप्रकृति मण्डल,
निगू प्रकारया सन्धि, निगू हे सीकि विग्रह।
पञ्चवर्ग, स्वता विद्या, सप्तवर्गाष्टवर्ग नं
निगू वर्ग त्रिवर्गादि सीक्य माः राजकृत्य नं।
विगृह्य, सन्ध्या, सम्भूय, उपेक्ष्य, व प्रसंगतो,
थ्व न्यागू यान छं सीकि हे शाक्यकुलयामत!
तोत्य माः 'दोष फिंप्यंगू' 'फिंच्यागू तीर्थ' सीक्यमाः,
त्याकागु देशया रक्षा याय्‌त न्हापां लँ दय्‌ क्यमाः।
चाय्‌क्य नं माः पुरे यक्व निःशुल्क औषधालय,
ज्वी माः निस्वार्थतां सेवा साम्राज्य स्थिर ज्वो अल्य"(अनुष्टुप)
थुल्यर थुगु शिक्षा बियां च्वन उल्यर वैच्वन पांजुम्ह
यक्व नाना वसन, भूषण मणिमुकुट ल्हाते दुम्ह।
वैगु ल्यूल्यू सैन्य आदिक कर्मचारीपिनि दल,
अति मनोहर रसन धोलक, पञ्चबाजं नं वल।
प्रथम गौतमयात पिचुक सँ खाक्य धुंकाः मोल्हुकाः
न्हूगु सुन्दर वस्त्र पुंकाः मुकुट प्वीकाः स्वां छुकाः
बत्तु दुगु स्वांमाः क्वंखाय्‌कल, रत्न नं दु अतःबतः,
फक्व छाय्‌ पाः हःम्ह कंठक अश्व गय्‌कल यंक्यत।

वैगु न्ह्योन्ह्यो गुरुजु विश्वामित्र सलया म्हे तयाः
राजधानी वन्यत उद्यत ब्याक्क जुल सल हे गयाः।
विविध बाजंयागु सः लिस्यं ताल बीकाः सलख्वलं
गुरुगृहं प्रस्थान जुल फुक कपिलवस्तुस थ्यनिगु लं।
ध्वांय् पताका यक्क ब्वेकाः मार्ग गल्ली दुन्य दुन्य
फक्क छायूपाः तःगु पुरया सिंहद्वारं भति पिन्य
थ्यन्यव उगु यात्रा लँ सोवल नृपति सहित महाजन,
ब्याक्क दे चाःहोक्य धुंकाः मूलुखाया क्वे थ्यन।
गौतमीं धौ, स्वांसिन्हः फँ ज्वनाः न्हिलाः वल मुसु मुसु
फं लुनाः दुत यन सुकुंदां वैत यानाः लसुकुसु।
विज्ञ विश्वामित्रयात बियाः प्रचुर गुरुदक्षिणा
आश्रमे छ्वत तयूक्य नृपतिं यक्क धन बकु बकु चिनाः।
माक्व बिद्यां गाःम्ह शाक्यकुमार थौं देशे थ्यनाः
राजभवने न्यंक उत्सव यात मां बौपिं च्वनाः।
न्यंक छायूपाः तःगु सो प्रासाद छगुलिं न्ह्यागु थें
मतत बहनी च्याःगु जिगिजिगि न्यंक हे अन स्वन्ति थं।
छन्हु कुसुमया कानने दुन्य ध्यान यानाः च्वंबले
भ्वाक्क कुतिवल शर सहित छम्ह हंस गौतमया मुले।
न्ह्योन्य हंस असह्य पीडां संगुलिं हृदये दया
भय् बियाः तीजक कुमारं तीर लिकयाः हंसया

'कष्ट गुलि जुल थें वया' बांलाक हे सीक्यत अहो
बाणयागु च्वकां तियाः स्वत थःगु ल्हाती नं छको।
वेदनाया ज्वीव अनुभव घाः सिलाः लःधाः लुनाः
वैगु म्हे याकन हिनाः च्वन थःगु वस्त्र खुनाः खुनाः।
वल अज्या थाय् देवदत्त कुमार ब्वां कार्मुक ज्वनाः
"हँय् बियाः दिसँ जिम्ह" धका वं धाल ल्हातं हँय् क्यनाः।
"छन्त छाय् बी जि ज्वना म्ह थ्व" थुलि लिसः बिल गौतमं,
देवदत्तं धाल "जिकयूकाम्ह जिम्ह हे ज्वी" तमं।
थुगु प्रकारं निम्ह फुकीया जुल विवाद परस्पर
ल्वापु निर्णय यायूत वन न्यायालये निम्ह दिनकर।
बुलुल निम्हस्या क्रोध-तेजं दिनस नगु थें सभ्यत,
किन्तु न्यायाधीश छम्हस्यां अमित यानाः स्वागत
धाल "थन आगमन छाय् थें शाक्य राजकुमारपिं?"
देवदत्तं धाल "थौं जि स्वेगु गुलि न्यायी छिपिं।"
ल्हाः ल्ह्वनाः वं वैत सःता बिल लिसः समयोचित
"तात! ज्वी मखु शाक्यन्यायाधीश न्यायं विचलित"
"हंस जि कुरकाः कयां जिगु लक्ष्य भेदन कुशलतां
काल दाजुं 'जिम्ह' धका हँय् लित मब्यू जि गुलि धयां"
देवदत्तं थुलि खँ ल्हायूवं गौतमं नं बिल लिसः
"विज्ञ न्यायाधीश! जिगु नं सत्य खँ भति न्यनाः दिसँ

खः दया नं गुण छगू हिंसा सिबे अति उत्तम
थ्वैत म्वाका जि दयावश खः उकीं थुम्ह हँय् जिम्ह"
न्यायकर्त्ता ब्याक न्यायार्थीपिनिगु भाषण न्यनाः
न्याय पूर्वक ल्वापु निर्णय यात फुक कारण क्यनाः—

"स्नेहया मूल्य वं द्वेष, हिंसा सिबे,
स्याःम्ह छाय् ज्वी थुवाः प्राणदाता सिबे !
सीगुसा यंक्य दै देवदत्तं कयाः
म्वानि आः ज्वी थुकीं हंस सिद्धाथया।" (सग्विनी)

"सत्यया जय" थुलि धयाः मायासुनू वन हँय् ज्वनाः
"पक्षपात" धयाः तमं वन देवदत्त छुयाय् बुनाः।
छयें वनाः नं छुं विनोदे चित्त मवनाः पुत्रया
"गय् मज्वीक्य विरक्त पुत्र", धका नृपं चिन्ता कयाः
कुलपुरोहित, त्वाथकालित, सचिवपिं मुंकाः न्यन—
"आः छुयाःसा म्ही कुमारं राज्यकार्य तइ मन ?"
छूं छता कन यत्न छम्हस्यं, मेम्हस्यं कन मेगु हे,
वृद्ध छम्ह मफु मफु दनाः कन ज्वोक शीतल कर्ण हे—

"बीरं प्रचण्ड वनराज मृगेन्द्र स्यायूफु,
गण्डस्थले चुपि सुयाः किसि नाप ल्वायूफु,
धाय् जि मग्यास्य थन थौं थ्व खँ वीरपिन्त
कन्दर्पवेगस सुनां जक चीफु चित्त !" (वसन्त तिलका)

"खः अवश्य विवाह् यानाः बीगु योग्य कुमारया
प्रेमबन्धन न्याक बल्लाः किसित चीगु खिपः स्वयाः"
वृद्ध मन्त्रीं थुलि खँ न्हायूव न्हिलाः न्हिलाः शुद्धोदनं
धाल—"बरु गय् सीक्य फै सिद्धार्थया गुम्ह यो मनं ?"
कुल पुरोहित भति मुसुक न्हिल शाक्यपतिया थ्व खँ न्यनाः
जवगु ल्हाते च्वंगु जःमू खवगु नाडी हितु हिनाः
धाल—'नायूखि शीघ्र च्वेक्यब्यु पुरस त्वात्वाले थुलि—
'ज्वीगु न्हां अविवाहितापिनि न्हूगु उत्सव लायूकुली'
रत्न आभूषण कुमारं अमित बीक्य छता छता,
ब्याक मनया भाव सीदै अलय मिखाया चपलताय् ।"
शाक्यपति शुद्धोदनं नं वैत "थथ्य हे ज्वी" धयाः
दयूक्य बिल नानाभरण नं लायूकुली हे दुन्य तयाः।
स्वच्छ सुन्दर मञ्च दयूकल भवनया दुन्य छख्य चुके
ताय् कपायूमाः, कुसुम किंकिणिजाल खाया उख्य थुख्य।
ध्वाँय् पताः लिस्य संक फरफर अति विशाल इलां प्यनाः
अन दथ्वी गुलि लोगु सिंहासन छगू सो मणि थुनाः।
नियत तिथि खुनु समय सुथया रत्न मय सिंहासने
रत्न हे तिलहिल तियाः सुन्दर सुवस्त्र पुनाः तने
कमलपत्रनयनकुमार विराजमान जुयाः च्वन,
रङ्ग रङ्गगु वस्त्र पुंपिं थ्यन किशोरीपिं अन।

न्ह्योन्य लाःम्ह मछाःगुलिं भति क्वच्छुनाः लिचिलाः च्वन,
ल्यून्य च्वंपिं न्ह्योन्य लाक्यत घुंकयाः थिकु थिकु सन।
अन ववं छम्हस्यात मेम्हं धाल "न्ह्योन्य नुरे छ निं"
मेम्हस्यां "म्हाः बाजि" धा धां गाच्वतं पुल थः जनी।
थुगु प्रकारं वंगु छम्ह छम्ह न्ह्योन्यं राजकुमारया
रत्नयागु तिसा कुमारं बिल इनाः छम्ह छम्ह स्वयाः।
किन्तु छम्हस्या नाप नं छुं जूगु खन्य मदु इंगित,
खन्यदु केवल यन्त्र थें जक वाष्प द्वारा चालित।
थःत व्यूगु तिसा ज्वनाः वन वन्यत कंन्या पिनि दल,
तर छुयाय् ज्यू अमिगु 'हृदय' मचायक अन हे तोफिल।
वक्व सकलें वन्यव ल्याहां सुप्रबुद्ध-सुता वयाः
न्ह्योन्यसं प्रतिरूप थें दन गुण सुशील व स्नेहया।
रूपया छु खँ! विश्व सुन्दरता खनाः प्रतियोगिताय्
ब्वःगुला मस्यु प्रकृति देवीं थ्वैक्य गुलि कमणीयता!
निकुगु कुलिकुलिचिगु कुन्तल नागपांय् थें सत थुनाः
मोतिज्वाः वत्तुं हिनाः ह्माउँक उकी सचिकां चिनाः
ध्यो बुयाः नायूगु ख्वाले अति नस्वाःगु क्वलं बुयाः
त्वीक नचुगु बुयाः सलांचुं ख्वाः हुसां हुतुमतु हुयाः
वःगु थें च्वं मोल्हुयाः थौं चंद्रमा उदधी दुनाः
ह्वःगुला वा कमल—मुखश्री शाक्यकुलया रवि खनाः।

ज्वीनला मस्यु प्रणय-अरुण उदय हृदय-उदयाचलं
पूर्व लक्षण वःगु थें ह्माउँल वयागु कपोल नं।
वैगु श्वास समीर न्ह्यानाः भाव मनया ब्वेकल,
कनक कुण्डल थुगु खँ कन्य थें संगु सो·गुलि चञ्चल!
कान्त कोमल कायकलशं वैगु यौवन भयूबियाः
पाटया सालुगु सुवस्त्रं मदिक वैच्वन सो ज्वयाः।
स्वर्ण सित्रा जायूक दुगु गां न्यंक तल नं तोपुयाः
वैगु उरया उन्नता फुक सीदु अयूनं हे छुयाय्!
कण्ठहार गले कखायाः मोतिया माला उरे
चञ्चला शंपा म्हितुगु थें खन्यदु नंभस पयोधरे।
कृशागु कटिया कनक काञ्ची, चपल तुतिया घंगला
वैगु गजया गति लिनाः वल मधुर मादकता ह्वलाः।
च्वाक्क गन चूलात चञ्चल दृष्टि निम्हस्यां तत्क्षण
अल्य मिखा लिमकास्य आताहां परस्पर स्वैच्वन।
ल्वायूव ऋण व धन निता सञ्चार ज्वी विद्युत् गथ्य
लुल अनिर्वचनीय नूतन भाव नं हृदये अथ्य।
थःत थमनं लोमनाः वं वैत केवल च्वन स्वयाः
सुप्त मनया गुप्त सुललित भावना जाग्रत जुयाः
थःगु लप्पा थ्यंक खन्य दुगु नं मचाः गाचो ब्वयाः
स्वःगु ज्वी व यशोधरां ककनाः मिखा दुन्य हृदयया।

भांत लिपा गौतम कुमारं थःथमं संयत जुयाः
वँत नं छुं बीत स्वत रत्नाभरण भाण्डे कयाः
शून्य जूगु खनाः थले वं मेगु महयाः तिलहिल
थःगु सुन्दर कण्ठया बहुमूल्य हार त्वयाः बिल।
कच्छुनाः उगु रत्नहार कयाः 'मुसुक' यानाः वन,
शाक्य राजकुमारया मनयात नं नापं यन।
सुं छम्हं मदुस्यंलि वःपिं भृत्यपिं अन पाः तयाः
ध्यान याः वन थः कथाया दुन्य वनाः 'रसराज' या ।
च्वाक पचिनं मूगु नायो थ्वीगु थें जःमू ह्यु ह्यं,
वैगु हृदये युवति मध्ये वैगु गोपा नं न्ह्यु न्ह्यं-
"ध्याक कंन्यापिनिगु सुन्दर रूपया शुक्ती दथ्वी
दिव्य शोभा पूर्ण जगमग थीगु गोपा मोति ज्वी।
शाक्यपुरया यक्व नाना सुन्दरी-स्वां ह्वःगुली
रूप यौवनया सुगन्धं सुमन-रानी हे थ्व ज्वी।
थ्वैत हे जिगु हृदयया नं राजरानी छाय् मयाय्!
थ्वैगु जीवन नाप ह्वंकाः जि थ्व जीवन सरस याय्"
उख्यर 'गोपायात मणिया हार ब्यूगु' जुजुं सियाः
गौतमीरानी स्वयाः सन्तोषया भसुकाः तयाः
धाल-"आःतिनि वंश रक्षा ज्वीगु जुल जिगु प्रियतमे!
दण्डपाणीयागु छ्येँ लम्हि छ्वेनु थौं हे छाय् कन्हे!"

सुगत-सौरभ महाकाव्यया शिक्षा संस्कार नामगु खुगूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० १०६२ स्वांयाः पुन्ही

इही

भिगु दिन बसुवाः स्वयाः प्यम्ह चतुरपिं ब्राह्मण छ्वत
दण्डपाणीयागु भवने भौमचा छम्ह ल्हाक्यत।
वन अपिं नं अर्थ आशं "सिद्ध याय् थुगु ज्या" धका,
अमि मने थुलि "रत्न धन सम्पत्ति आःभी भाग्यका!"
लें वनं अमिसं खँ ल्हानाः वन छुल्हायूगु खँ अन वनाः
धाल छम्हस्यां "ग्याः जि ख्येँ ओले पुथं कयि थें खना"
मेम्हस्यां थ्व खँया समर्थन यात "चाला बांमलाः!"
"फकु अयनं यत्न यायूमाः" धाल छम्हस्यां अल्य न्हिलाः।
थथ्य खँ ल्हाल्हां थ्यन अपिं जुजु दण्डपाणीयागु छ्येँ,
द्वारपालं यात स्वागत मूलुखाय् क्वे थ्यन्यव हे।
लिजक लितिनाः तःगु खापा शीघ्र चायकाः द्वारया
रत्न किंकिणिजाल तुपुलिं ख्वाक हतपत पिन्य वयाः
स्वःवले वं स्फटिक-थांया नाप ब्राह्मणपिं खनाः
मातने च्वे च्वंगु भिलिभिलि दुगु लुँभ्याःया स्वे वनाः
स्वर्णया कथि छखय्र धंकाः बिन्ति यानाः ल्हाः निपा
न्ह्योन्यसं दुगु योग्य आसन बिल फले लायाः। लिपा

धाल अमित "बिज्याहुँ ब्राह्मण देवतापिं ! आसने
छाय् छु खेँथें ! दुन्य वना: थत्थें निवेदन या: वन्य ।"
वँगु सविनय सभ्यतायुत थुगु सरल व्यवहारया
वँत स्वस्ति सुवा: बिया: थ्व खँ ल्हात जुजुया नां कया:-

"सहित सैन्यपिं व्याक्क राज्यया
कुशल जू मखा: भूमिपालया ?
कपिलवस्तु-राजां छ्या: हया:
छुं खँ ल्हाय् धका थन जिपिं वया ।"

"लंच्वना: दिसँ पलख जक थन न्यंक्य छ्ये जिं" थुलि धया:
छम्ह मनू छ्वत शीघ्र ल्याहाँ वल व नं आज्ञा कया: ।
दुत व्वना: यन अल्य सरासर दण्डपाणो जुजु दुथाय्
न्यंक जिगिजिगि च्वंक छायपा: त:गु अति सुन्दर क्वथाय् ।
थ्यन्यव दुन्य, भूपं "बिज्याहुँ" धका उचित आसन क्यना:
अमित स्वागत यात सुन्दर उच्च लासां थ: दना: ।
स्वस्ति मङ्गल वाक्य ल्हाना: बिल सुवा: अमि ल्हा: ल्हना:,
न्हिल नृपति नं शाक्यकुलया कुशलवार्ता फुक न्यना: ।
अमित पञ्चामृत तया: सा:सा:गु याका: भोजन
थौं अपिं थन व:गु कारण सुप्रबुद्ध जुजुं न्यन—
"शाक्यराजं विप्रपिन्त जिथाय् छुखेँ थें हल छ्या: ?"
प्रथम अमिसं भूमिका नि न्ह्योन्य तल थथ्य लम्ह्खँया-

"विशाल विश्वे छिगु कीर्ति-कौमुदी
अवश्य राजन् ! तिमिला समान थी ।
नरेशशालाय् रनिवासया मिखा
वियोग-अश्रुं बरु प्वा: मत्यू मखा: ?
न्यना 'सुशीला छिम्ह म्हाय् यशोधरा
व यौवनं आ: जुल ज्वी मनोहरा,
सु भाग्यशाली नृपयागु जीवन
व स्वां हया: यायत्यन दिव्यकानन ?
छुयाय् लछ्यूसां दुहिता प्रसून थें
कदापि थ: ज्वी मखु भूप ! पुत्र थें,
उकीं इही याय् वय प्राप्त ज्वीव हे
स्वया: खना: हंक्यगु शीघ्र शीघ्र हे ।
नरेद्र ! छिं स्यू कुल शाक्यवंशाया,
वखान गयूयाय् रविया मरीचिया !
समग्र देशे मदु दीन सुं छम्हं
नृपाल शुद्धोदनया सुशासनं ।
बुया: उकीसं सुत भूपया छम्ह
अनंग थें सुन्दर रूप गौतम
लिहाँ वया: शास्त्र स्यना: गुली गुलि !
सुथें निभा: थें थित शाक्य-लायूकुली ।

व नाप कोछीगु विवाह उत्तम,
ध्व योग ज्वी दीप व ज्योतिया सम ।
महीन्द्र ! छि याकन हे प्रबन्ध या,
"शुभस्य शीघ्र" थुगु खें विलम्ब छाय् !" (वंशस्थ वृत)

"धन, रूप वा कुल गौण खः,
गुण, वीरता अति मुख्य खः,
शक्रराजपुत्र सदां गृहे,
रिपुया पराजय यायि गय् ?
लिपि, शास्त्र, शिल्प-कलां छ्नाः
रणदक्षता-वसनं पुनाः
जयमाः क्वखाय् फुम्ह वीर हे
जिम्ह म्ह्याचया पति ज्वी व हे ।
नृपयात ब्राह्मणपिं ! थुलि
जिगु या निवेदन, धाय् गुलि !
'छिगु नाप थःथिति ज्वीगु नं
जिगु भिंगु भाग्य खना मनं' ।"

भूपयागु लिसः न्यनाः थुगु अमिगु मनया आश नं
जुल निराशे पूर्ण परिणत ख्यूँल सो अमि ख्वाल नं ।
सफल मजुयाः थःपिसं भाःपाःगु ज्या झसुकाः तयाः
वन्यत उयत जुल अपिं अल्प क्षितिपयात सुवाः त्रियाः

"स्वस्ति लिस्य ज्वीमा विचाराधीन जिमिगु निवेदन"
समय सीकाः थुलि खँ नं हानं तनाः ल्याहाँ वन ।
दण्डपाणी जुजु दनाः वन सुतुक दुन्य अवरोधया
कन्यत रानीयात म्ह्याय् ल्हाःवःगु ब्राह्मणपिं वयाः ।
असमये वौ वःगु तायाः दुन्य क्वथाय् थौं हतपतं
राजपुत्री थःगु व्वहले दात्तु दाय्काः सतबतं
वल म्हुसाय् खरि तुल्यगु तोताः वःगु का हे वांछ्वयाः
न्ह्योन्य तांक्वे च्वंगु फंगु, यं, ककाय् फुक छख्य तयाः ।
माम वौया ल्हाःगु वार्ता थःगु बिषये थें च्वनाः
वे मछालाः अमिगु न्ह्योन्य व सुमुर्क अनसं च्वन दनाः ।
वंगु तुतिसः ताःगुलि सःतल न्हिलाः अन बौम्हस्यां
क्वच्छुनाः सुर सुन्दरी गोपा वयाः दन न्ह्योन्यसं ।
धाल रानीयात नृपति-"वःगु सिलला देवि ! छं
शाक्यकुलया दूत ? गौतमयात भी गोपा ब्यु हँ"
थुलि धयाः वं उख्य स्वयाः म्ह्याय्यात धाल-"यशोधरा !"
पुलुक अबुजु स्वयाः मछालाः मवल ल्याह्यां छुं गिरा ।
धाल रानीयात हानं "थ्वीगु गय् ज्वी भी मचा ?"
"मेगु जि मस्यु माजु मदुथाय् मन मलो प्रिय! जिगु भचा"
थ्व खँ न्यनाः भति न्हिल महीप "चमाजु जूसां चांजु नं,
मदु प्रिये ! धन्दा उकीं छुं बरु छुधायि छुधायि थ्वं,

छं खँ हे खन ज्वी व गौतम कपिलपुरया उत्सवे
यो मयो आः ल्येगु उत्तम जन्मकाछिं ख्वे सिवे"
बीत बिल गोपां लिसः थुलि "म्हा गनं वन्यमखुजिला"
किन्तु मनया चित्र बें तुतियागु पंचिनं च्वन च्वयाः—

"बांलाः गुलि जक रूप वया
हृदये नं दै स्नेह-सुधा !
उच्च पवित्र हिमालयया
दुन्य मदुला निर्मल जल धाः !
धाय्‌धुन 'वन्य मखु' किन्तु छुयाय्
धात्थें कोथैला थुगु ज्या !
जिगु जीवनया जीवन हे
ज्वी धुंकल थौं हाय व हे !" (जाति १४ मात्रा)

थथ्य मने दुम्ह राजपुत्रीं ताल आताहीं च्व च्वं
थःत मामं "छाय् मछाला ! धा पुता छं" धाःगु खँ।
म्हं मछालाः मामया थुगु खं मिखा क्वकनाः च्वन,
घंगला न्याय्‌क्वः छिलिक "जि मस्यु" धयाः पिन्य बिसि वन।
जुजु महारानी खँ ल्हानाः छन्हु च्वनाः च्वंथाय् वयाः
द्वारपालं पौ छपौ बिल कपिलपुरया नां कयाः।
बन्यव दौवारिक अनं पिन्य उगु सुगन्धित पौ प्वलाः
स्वःवले वं थःत बःगु निमन्त्रणा खन लुंच्वयाः—

"नृपेन्द्र ! छःपिं रवि थें बिज्यानाः
बियोग-चाया तम-शोक चानाः
सभा-नभे शोभित तेज च्यानाः
अवश्य ज्वी जिं थुलि आश याना।
कुमारपिं गौतम आदि नामी
वयाः वयाः विस्तृत रङ्ग भूमि
अनेक विद्या लिस्य शिल्प-शिक्षा
छता छताया बियि न्हां परीक्षा" (उपेन्द्रवज्रा

यौ ब्वनाः हर्षित जुयाः अति धाल रानीयात वं
"कोछिनाः वे प्राप्त याःसा योग्यता यदि गौतमं"
धाल रानी भति न्हिलाः वन्यत्यंम्ह जुजुया ख्वाः स्वयाः
"छुं जुयाः सर्वार्थसिद्धं न्याक्य मफुसा जि छुयाय् ?
वैत ल्यो थें खन्यदु प्रियतम ! म्हो मचाया मन मनं"
"ल्योगुसा त्याकै अवश्य थ्वया प्रभावं गौतमं !"
थुलि धयाः जुजु डण्डपाणीं पाटया वसतं पुनाः
विविध रत्न तिसां तियाः मुकुटं पुयाः मन्त्री ब्वनाः
भिम्ह बाल्हिक सल गयाः वन कपिलवस्तु स्वयाः अनं।
रङ्गभूमी थ्यन्यव स्वागत यात याकन याकनं
योग्य सिंहासन बियाः म्ही शाक्यनृप शुद्धोदनं—
"धन्य जुल थौं शाक्यकुल छलपोल्या शुभ दर्शनं,

कुशल सकलें जू मखाः छलपोलया परिवारया ?"
दण्डपाणी मुसुक न्हिल "छःपिनि प्रतापं" थ्लिधयाः।
गुरुजु विश्वामित्र, अर्जुन जुल नियुक्त परीक्षक।
शाक्यराजकुमार गौतम वल गयाः सल कण्ठक।
वल सलंसः देवदत्त व नन्द आदि कुमारपि
सकल विद्या बिल परीक्षा न्याक न्होन्य वया अपि।
छम्हथ्य छन्ह बांलाः अपिं भिंभिंगु रत्न लुँया तिसा,
रङ्ग रङ्गगु वस्त्र ब्वेकाः जूगु खन्यदु दिशाय् दिशाय्।
व्याकरण, भूगोल लिपि, इतिहास, चित्रत ब्वेगुलो,
वेद, दर्शन, गणित, ज्योतिष, शब्द, पद, वाक्यावली
गौतमं त्याकल पताः ध्वांय् दुगु विशाल इलां प्यनाः
रत्न किंकिणिजाल खायाः तःगु मञ्चे च्वे च्वनाः।
नन्द आदि कुमार जानाः यायत याः अति उद्यम,
तर पुराण व अर्थशास्त्रे नं प्रथम जुल गौतम।
व्वात सकलें भ्रो छुनाः अन वाकु वाकु छिनाः छिनाः
थ्यों वले निर्दिष्ट थासे प्रथम गौतम हे खनाः
देवदत्त कुमार तंम्वेकाः व गौतमयात नं
'वा तिसाल्दे वा छ' धाधां थःगु खंपाय् दाल वं।
व्वात निम्ह ल्हाः ल्हाः बियाः गबलें नुगःपा ल्वाकल,
न्याक बःस्वाना त्सलाः सर्वार्थसिद्धं त्याकल।

व्याक छक्वलं हे क्वब्वानाः म्हितल पुखुली चाःहुलाः
गौतमं ताउत म्हिताः त्याकल लखे दुन्य दुन्य सुलाः
भिंगु सालुगु वस्त्र ब्वेकाः वायुवेगं सल गल,
थ्यनिथ्य च्वंकाः पीन्हुयाः सल गुलिगुलि अन कुतिवल।
ख्वाःत्युत्यं "ही ही" धका अन व्याक दर्शकपिं न्हिल,
देवदत्त व नन्दया सल भ्रो छभोले त्वां वल,
असि ममर्थकपिं न्हिलाः हल "देवदत्तं त्याकल!"
तर छुयाय् शौद्धोदनि न्हापातु थ्यंकाः ध्वांय् तिल।
कामशास्त्र व वैद्य विद्या माःगु सुन्दर शिल्प नं
सःगु दकलें थःम्ह आत्मज हे खनाः शुद्धोदनं
धाल "का व्यु क्यनाः धनुर्विद्या व रथसंचालन
आदि नं जुजु दण्डपाणीयात छिमिसं याकन"
अल्य च्वनाः असि जवगु ल्हातं, चर्म खव ल्हातं ज्वनाः
खड्ग चाःह्मीकाः अपिं सन युद्धयागु कला क्यनाः।
किन्तु थन नं गौतमं हे सकलयातं त्याकल,
थःगु यानं तिन्हुयाः वं मेगु रथ नं न्ह्याकल।
गौतमं न्यन न्होन्य दुगु तायूगःसिमाया भ्रो क्यनाः
"हुं सिमा न्हयूमां पिचायूक्यफु जःगु छपु वाणं सुनां ?
'जिफु जिफु' धका धनुषया ध्वीँक का जक न्यायूकल,
मफु सुनानं किन्तु सोपिनि हास्य कारण जक जुल।

अल्य लिपा सर्वार्थसिद्धं थ:गु धनुषे का छु ना:
न्याक्क प्रत्यालीढ पद याना: जँ कयूकुंका: भचा
त्वीँक तोतुगु "का" धका वं शर वना: न्हयूमां सिमा
यात चाना: ल्यूंन्य दुम्ह फाया म्हुतुं द्वाहां वना:
शीघ्र उम्ह फाया प्यनं प्याहां वया बें जूवन,
यात "धन्य कुमार गौतम" धैगु तारिफ सकसिनं।
थुगु प्रकारं ब्याक्क विद्यां त्या:म्ह शौद्धोदनि खना:
दण्डपाणीं मुसुक न्हिल अन हर्षया लोचन कना:।
धाल शुद्धोदन स्वया: वं "धन्य उत्तम रविकुल!
फ्कं कुमारं वंश शोभा थौं अहा निदुगं जुल।
मा:गु तालाका: बिज्याय् जिल ब्याक्क पस्ताया ज्वलं
ज्वीगु जुल भूपेन्द्र! निश्चय छिगु व जिगु सम्बन्ध नं"
वन्यत थुलि वाचा बिया: वन दण्डपाणी ज़ुज़ु अनं,
थुख्यर ज्या ब्वल मा:गु मा:मा:पिन्त नृप शुद्धोदनं।
विविध मणिमय लंपिचा बांलाक दयूक्य बिया: लुँया
तल भिंग: गोग्वे उकी कौशेय वस्त्र तो पुया:।
भिंगु वसुवा: हे स्वया: दिन बीक्य नं छ्वत लम्हि छ्वया:
ग्वे बिया: ल्याहां अपिं वल यक्क हे पाहां जुया:।
अं, तु, लँ, सत्रासि, क:बसि, फंसि आदि सिसाबुसा
चखत बखते बीक्य छ्वत न्हां सहित कुंन्याया लखा।

मा:गु लाज:या वस: आयात यात वनारसं,
न्हूगु ययिपुत्य च्वंगु गान्धारं सिसाफल माक्क नं।
माक्क मुंकल रत्नभूषण आदि पस्ताया ज्वलं
असमये नं धा:गु वस्तुत थ:गु वैभवया बलं।
साक्क जोपस्था, सबै, मथ आदि यक्क लखामह्रि
फू तया: बांलाक छुक्य बिल पुत्त प्वीका: गुलि गुलि!
फुक लखाबाताय् तया: सालगु रुमालं तोपुया:
बीक्य छ्वत भो भो कब्वीका: नाप दिंपौ नं तया:।
ह्लंक्य प्यन्हु न्ह्यो कनककल्यां न्ह्याक्य छ्वत तम्ब: छ्वया:
धौ सगं व कत: कब्वीका: माक्क नामे मह्रि तया:।
ग्वे व कात्वास्वां व त्वास्वां जायूक दुगु व सगंपुसा
पो चिना: त:सां पिजो सो भिंगु सालगु ख्वाहुसां।
उख्यर सकलें न्हीक गोपां ध्वांक नांचा प्वा: खना:
थ: सगं काय् धुन्यव त्वीका: बिल व ग्वारामह्रि इना:।
उगु कत: नं लित हया: सिद्धार्थयात सगं बिल,
"पूसिन्ह: तित ही!" धका अन बन्धुपिं सकलें न्हिल।
चुकस का:वन्य खुनु मुना: च्वन जायूक सकलें थ:थिति,
जोक्वत: बयूपा: तले 'न्हिल सुन्दरीपिं इति इति
स्वां, सिन्ह: ग्वे, पोंपती, ग्वेचुं, सलांचुं, कोँ चिकं,
ग्वा:, नस्वा:, ताय्, जाकि, स्वांमा: आदि मा:गु ज्वलं ततं।

वैगु नापं जाःगु ग्वयबाताय् पुतूग्वे नं तयाः
सी क्वब्वीकाः बिगुलि स्वोकाः छ्वत भुलाय् न्येकाः भल्या ।
वैगु न्ह्यो न्ह्यो वन मुस्याः लिस्य छम्ह सुकुंदां नं क्यनाः,
पञ्चबाजं तायूव स्वःवल मिस्तस्यं भ्याले च्वनाः ।
वन लुँया दूदःसि पाच्छायाः भुजं दू धंक्यत,
थुख्य निमन्त्रित साहु, पुरजन आदि दन व लँसोमित ।
प्रथम न्ह्याकल तांइ नांइ, धिमे, भुस्या थाकाः धुँज्या,
वैगु ल्यू ल्यू वःगु ःसो भोँया मनू प्याखं हुयाः ।
न्यन्यत ययिपुक रसन ढोलक, पश्चिमा वासुरि पुयाः
वःगु तायूमदु फैत ल्वाकाः तःगु घिरिघिरिखः हयाः ।
रङ्गरङ्गगु पसित सिनाः भिंगु रेसम गां न्ययाः
तुकि, लुँस्वां, तायो व भिपू आदि आदि तिसां तियाः
घंगला न्ह्याःपिं बथां हे ल्यास्यपिं सालाः हयाः
"मिस्त नं धात्थ लँ सोवल" धगु भ्रम जुल लोकया ।
धाः व कोँचाखि व दङ्गः आदि नाना बाजन
नाप वल रागंत पुयाः म्याहालि, बय्, गुजराति नं,
मेगु नाना राग हालाः न्ह्याःगु सो दापाखलः,
छुं मन्योंस्य मचातस्यं च्वे ब्वःगु स्वैच्वन मतकलः ।
नासलं लीपिं वयाः च्वन यक्व प्याखंमोत नं
मेखला लिस्य अमिगु तुतिया घंगला छिलिछिलि मिन ।

पद्‌गपिं नं न्ह्याः वयाः च्वन सैन्य-बाजं-सः न्यन्यं,
सचिव, सेनाध्यक्षपिं वल अश्वया प्याखं क्यंक्यं ।
स्वर्ण गंमाः न्याःगु 'तिंतिं' मोतिज्याः दुगु भ्वापन,
हेम मय आमलिखते दुन्य रत्नमय सिंहासन ।
लोगु गुलि जक श्वेत सुन्दर राजछत्र गजू लुँया
न्याक्क तःपुगु दुरु समान तुयूगु दं दुम्ह किसि गयाः
जन समूह स्वस्वं न्हिलाःसो बौम्ह शुद्धोदन वल,
वैत निम्हस्यं रत्नया चुगु च्वामलं निख्य गायूकल ।
थुगु प्रकारं लेँ ववं बहनी जुयाः च्याकल मत,
यक्व भ्वीचंपा तयां च्वन ज्वीक नभ हे नगु जक ।
थी थुनागु लुँया सँभ्याले झार खायाः रत्नया
क्वे छचालं दिव्य सुन्दर त्वाद्यवा झो झो ब्वयाः
चीनया लासात लायाः च्वे विशाल इलां प्यनाः
न्याक्क छायूदाः तःगु उगु चुकया लुखाया पिन्य थ्यनाः
दण्डपाणी नृपतिया योपिं प्रबन्धकपिं वयाः
अमित स्वागत यात याकन "झासँ झास" धका धया ।
चुकस सकले वेव द्वाहाँ "दिसँ" धका आसन क्यनाः
रत्नयागु थले तयाः साःसाःगु मूसी बिल इनाः ।
ब्याक्क ल्याहाँ वन सरासर ल्योंदु चा च्वनिपिं जक,
अल्य अनेक सुगीत हायूकल थ्वक्क तःधंचुक फुक ।

निव्यरसं निखलः च्वनाः जःला व खःला गायनं
हाल पालंपाः गनं दोमां व चौमां ताल नं।
न्हकु तियाः तःजाःगु फुंगे ल्वेक लिधनाः इकु इकुं
ताल बो थं ज्याथ छम्ह निम्ह ब्वाःगु गुलि जक सो न्ह्यलं।
विविध बाजं न्यायूक थाकाः छल्यर प्याखं ह्नीकल,
"धन्य" धाधां हर्ष पूर्वक त्वीक पायूम्हो ब्वेकल।
पञ्चबाजंयागु म्वालिंह "त्वांयक" मङ्गल पूगुलि
सोङु ल्हा ग्वे काःगु "हूं हूं" मिक मां म्ह्याय् ख्वाःगुलिं।
थायूभु वायूहल विपुल व्यञ्जन जाःगु च्याःगु दिगू तियाः
भति लिपा क्वत हल चुके उम्ह सुप्रबुद्धसुता बुयाः।
ख्वबि हुइं हिकु हिकु ललं गोपा दुली तल मिस्तस्यं,
भत्त कायूकल तास-दूफांगां ससःबौ ज्वीम्हस्यं।
सम्हिलु, दूक्वमिसात दू जःखः दनाः च्वन दू ज्वनाः,
"भ्यातु" धाधां यन लुँया लःथल लिक्वे दुगु दू ल्हनाः।
वेंगु ल्यूल्यू दण्डपाणो नाप थःथितिपिं फुक
वल छुयाय् भति ख्वाल ल्यूँकाः देशयागु दुबाः तक।
मूगणेद्योयात चाःह्नीकाः दिकल दू छुं क्षण,
अल्य खँल्हाइगु न्यन्य धका सकलें लँसोमित नं मुन।
अन दनाः जुजु दण्डपाणीया प्रधान पुरोहितं
छुत कपिलपुरया पुरोहितयागु न्ह्योन्य खँ थुगुकथं—

"विप्रवर! जिमि योम्ह जुजुया
कुल-उभाने ह्नःगु फरफर
स्वां छफो सद्गुण-सुगन्धं
शान्त, शील स्वभाव सुन्दर!
थ्वैत रानीं स्नेह-सरिता
अच्वलं हायूकल निरन्तर
गुलि ब्वलंक्यत धाय् सुनां फै
मामया थुगु अश्रु धरधर!
शाक्यकुलया गथु वयाः थन
थ्वैत स्वःवल गुलि बराबर,
धाइ गबलें 'ह्नयि खनाः भं
शाक्यकुलया वंश–दिनकर।
स्वां मथ्वःसा भ्वाः जुयाः वनि
हायूकुसां वात्सल्य-निर्भर
प्रेम-जल दुगु योग्यपात्रे
लायूव निदुगं ज्वी मनोहर!'
खः खनाः थ्व खँ हृदय-उदधी
विरह बडवानल भयङ्कर
सुत्त स्वीकाः दान याय् धुन
ज्वीगु स्थिर भाःपाः युगान्तर" (जाति १४ म

थुलि धयाः उम्ह सुमुक च्वन्यवं न्ह्यचिल शाक्यपुरोहित,
नेत लिधसा बीत थे भुगल छ्वालं शाक्यत।
पञ्चबाजं आदि वाद्यत थाःगु भति दूरे वनाः
तायदु ब्यांचलि पूगु सो खाहाःगु सः लिस्य माःहनाः।
हिति व तुंथी नं मिसातय् कह्ि लिस्य कलकण्ठ नं
तायदु छिलिछिलि न्याःगु कंकण त्वांक घःवी ल्वाःगु नं।
वन गुलिं नवयुवकपिनि न्हायूपं लिनाः उख्य नेत्र नं,
लोक सकलं न्हीक इतिइति थुख्यर ल्वेक खँ ल्हात वं—

"कपिलवस्तु थ्व नांगु उभ्कानस
छम्ह दु षद्पद उत्तम वंशास,
फर्' ब्वः गुम्हस्या यशया पपू
बल पराक्रम वर्णन याय् मफु।
मलय मारुत थ गुलि चाःहिल,
थन मनोहर स्वां दुगु वं सिल,
मस्यु वया हृदयं थुल थें छुखँ !
खन्यदु थः छम्ह वेत हथाय् जुल।
अल्य नरेन्द्रसुता थन फ्वं वया
छिकिपिसं बिल दान दया तयाः
जिमिगु राजकुले थुम्ह म्हायूमचा
च्वनि जुयाः सुख पूर्वक भौमचा।

मजिल विप्र! मछिंक्य नुगः थथ्य
'च्वन्यगु नाप वियोग मजू तल्य'
बरु बिज्याहुँनि शीघ्र लिफः स्वयाः
जुल जिपिं विजयी व्यवहारया।" (द्रुतविलम्बित)

ब्राह्मणं थ्वखँ ल्हाय् सि धयूवं हास्य धारा बाः वल
"त्यात भी याकन नु" धाधां फुक लसोमित न्ह्याः वलः।
ख्वे मछिंक नुगः मछिंपिं दण्डपाणीया दलं
लायकुलो ल्याह्रां वन्यत दूयात पुलुक छको स्वलं।
गीत लिस्य लिस्य वाद्य थाथां न्ह्याःगु उगु नर मण्डली
मार्ग हे नं नृत्य यायां न्ह्याःगु थें बांलाः गुलि!
अन स्वयाः च्वंपिं मिसातय् शब्द भयालं वःगुलिं
युवकपिनि चञ्चल मिखाकुं ब्वेकु ब्वेकुं लायकुली
थ्यन्यत्र दूक्वमिसातस्यं दूदःसिँचो निं दिक्य बिल,
अल्य दुलि ह्याउँक अलः दुगु पालि रवि थें पितहल।
भिलिक खन्यदत्त तासया घंगलि निभाजः वःगु थें,
तुतिबकी लिस्य घंगला सः वःगु भंगः हाःगु थें।
त्वीक दूदःसीँ चिनाः तैतःगु कापःचो ज्वनाः
क्वच्छुनाः छम्ह सम्हिलुया म्हे मेगु ल्हातं घय् पुनाः
सुरुक अनुपम सुन्दरी गोपा दुलिं प्याह्रां वल,
यचुक बँथिलाः ध्योन्य लायाः तःगु माल्ह ाय् तुति तल।

लूगु बेँ बेँ तासया गा रूति थँसाला: व्यूगुलिं
लुसित नगु थें थीगु पचिने च्वंगु प्याखंअंगुलिं
पिलिक नगु सतिवंगु खन्यदत ल्हा: निपां हे खन्य दया:,
मी दुना: घा: पा: नया: तप या:गु फल सो सो चुल्यां,
बाहि, कल्या नाप यइ पुगु पुष्ट नाड़ी स्पर्शया
दिव्य सुख वं यात अनुभव दाह मेवं यक्व या!
खवगु ब्वहलं न्ह्योन्य क्वाहाँ व:गु सुन्दर सतफलि
सम्हिलु छम्हस्यां 'थयक' यंका: ल्यूँन्य तैबिल जंधुली।
जे चिना: काञ्ची कनकया, चन्द्रहार सुता लुँया,
जन्त्र भिन्नू, तीख, लुँसिख:, मोतिमा: रुद्राक्षया
द्योन्यसं तायो क्वखाया: नागपाचे मन दिका:
त:गुलिं गुलि चाकला: सो चन्द्रमा थें वैगु ख्वा:।
खन्यदु दूरं स्वेबले ताहा:सिन्ह: शशि-चिन्ह थें—
स्निग्ध कुञ्चित केश रासी श्यामसुन्दर मेघ थें।
वैगु विधुमुखया छचालं चन्द्रमंडल थें तिसा,
थीगु सो झुप्पा व तक्का, रत्न शिरबन्दी, लुँस्वां।
मोतिचा:चाय् च्वंगु दुरुबच्चा व न्यापुसिख: सना:
न्हूगु भावं मदिक कम्पित जूगु हृद गति च्वन कना:।
नेत्र खन्य मदु छुं मछाला: क्वच्छुना: क्वकना: वया
कल्पना जक ज्वीफु न्हां हाकुगु अज:या चि दया:।

रूपया छुखँ विश्वया रमणीयता फुकु अन दना:
च्वंगु थें च्वं ब्याक्क दर्शकपिनिगु दृष्टि मुना: मुना:।
थ:त थमनं लोमना: वन मूर्ति थें जुल निश्चल,
वैत जक अमिसं मिखा लिमकास्य स्वैच्वन केवल।
दिकल क्वबुया: ह:गु लु, वह:, ली, सिज:या गुलि क्वस:!
तांफ, घ:चा, धँ:प, त्यप, नील:लुता, देमा, क्वत:,
लंपिचा, धाला, क्वत:सुंम्हल्य, च्वलामू, बांदलू
फोँसि, जासि, धव:चतं, बाता, ख्वला, थापि व भु,
त्वाद्यवा, न्हायकं, सिन्ह:मू, कोँख्वला व चिकंख्वला,
अन्ति, न्हायकं जायक दुगु बापा, सिँया संधू, पिला,
भिंगु भिंन्या गणेद्यो दुगु सुकुंदा, बांसुखू
स्वणंयागु थकूपिचाय् दुन्य सो लुँया चिखि दुगु थकू।
रत्नया ह्यकू, वह: मायका, लुँ न्हायपंफो यचू,
द्यो किया: बांला:गु दंया यँ व नतुली जा: कतू।
पञ्चरङ्ग ककाय् हिना:तल सो वह:या फँगुली
कनकया तीमाय् वह:तोका तड़ित् थें थी गुलि!
सिपि थुना: क्येको न्यकूया, दुगुकपी द्याहा लुँया,
सा व म्येया नाप नापं हल च्वलेचा पाजुया।
मोतिमा: वां न्या:म्ह भत्तु जुका: नँया क्वीँया च्वकाय्,
उल्यर खन्यमदु छुजक दनि थें, मेगु देमाय् मुलसुका।

मूलुखाय् जःखः दुवाल्याः कलश धंकाः तल निस्त्यं,
ल्वीँ कियाः तल द्यो लुखाय् च्वे चाचिने च्वैतःगु थें ।
रङ्ग माःथाय् ऊँ ल्वयाः तल रङ्ग रङ्गगु रत्नत
धंन्य गुलि बांलाःगु सो पुंनं मज्वी मखु मोहित !
उगु लुखां प्याहाँ वयाः च्वन निम्ह् नकिं जःखः तयाः
गौतमी मुसु मुसु न्हिलाः अन ल्वेक ह्याउँगु गां न्ययाः ।
खवगु ल्हातं जायक ह्याउँ थ्वँ दुगु ञ्वनाः बाता लुँया
तिंगलाती नाप तिकल सिन्हः उकी दुगु घ्यो कयाः ।
ह्याउँ थ्वं तुति सिकल वं बातां लुनाः भति क्वच्छुनाः,
निम्ह् नकिनं वैत जोक्वतलं सगं बिल फं लुनाः ।
छम्ह् नकिं लःधाः थयाः वन, मेम्हस्यां ताःचा बिल,
वैत मङ्गल गीत प्वीकाः मूलुखां दुत यंकल ।
दुन्य चुकेसं भिंगु जिगिजिगि च्वंगु मोतिइलां प्यनाः
न्यंक छायूपाः तःगु सुन्दर यज्ञशालाय् दुत यनाः
त्वीक गुजिलं नाप तिनिखाया अजःखा लं फिनाः
कटिस थतिक्वथि सोथनाः चुपि, बत्तु दुगु जनिखं चिनाः
मोति, पन्ना ज्वाः न्हक्वी निस्व्य दुगु ब्यताली जरि हिनाः
रत्नहार गले क्वखायाः कुंकुमं सिन्हलं तिनाः
तःम्ह् उम्ह् युवराज नापं फेत्तुकल व यशोधरा ।
प्रेम-सरिता छस्व्य तयाः लज्जा-नदी निं ब्राः वयाः

स्वे मछ्राः थिथिस्वाल अयसां सावधान सुपाय् गुनाः
प्रेम रविया किरण ज्वल भति अमि मिखाया कुं सनाः ।
शाक्यसुतया जवगु ल्हाती भौमचाया खवगु ल्हाः
स्वे निगः नापं तयाः लःल्हात लम्हि मुसुमुसु न्हिलाः ।
अमिगु हृदये जूगु स्पंदन कम्पने परिणत जुल,
"प्रेम ज्वीमा स्थिर सदानं" धाःगु थें मङ्गल पुल ।
खन्यदु गौतमया जवे सुन्दर किशोर मचा छम्ह्,
शाक्यकुलया पुलिक्व नैम्ह् भिनामचा ज्वीमाःउम्ह् ।
शाक्यकुलमणिया जवेसं च्वंगु मणिमय लुचुदल्ल
अमिगु मनया भावना थें च्याःगु सो सो पुलुपुलु ।
माक घोघोपिन्त निं ग्वे नां कयाः ब्वति तय् कल,
दक मध्ये चिकि धिकःम्ह् मचा ल्ययाः ग्वे काय् कल ।
काल ग्वे अल्य माजु, बाजु ककाजु व किजाभतपिसं,
मान्यपिन्त पुतू तयाः बीकल स्वयाः थ्याकं लम्हि,।
धौ सगं बिल प्रथम जोक्वतलं वसः ज्ञुछि ज्ञुछि तयाः,
गो सगं नं बिल लुनाः सलिखे थ्वँ जायक तनाः तनाः ।
गा व कयूता थःम्ह् भिचायात, लंगा पर्सि नं
म्ह्यायूमचाया हेतु दुगु बिल जाःगु पाजुकुया सगं ।
दिकल न्हापां अमिगु न्ह्योन्य छगू स्वखो दुगु मस हयाः
घोन्य तयूहल विविध खाद्यं जाःगु थायूभु छपाः लुँया ।

त्वीक फच्छि तयाः तिकिंबजि न्ह्योन्य ओ सूओ ब्वयाः
ल्यूँन्य पंगुलु, अष्टमङ्गल चिन्ह खयूपी तल कियाः।
ख्ये ँ व न्या लागो व लापी मेगु तातू गुलि गुलि!
मथ व जोपस्था, सवै स्येङ्ग्यों, चतामह्रि, सतफलि,
कःनिगुलि, हिंला व पंला, बयूसि, अंबः मल्यभता,
स्वाबिलिसिया, मायूबिलिसिया आदि घासा चयूप्यता
दुगु व थायूभ्वो वायु न्यातां नांकयाः अमि निम्हत्यपू
याात न्यापचिनं कयाः न्याको चिपं निं थीकुगु
सो थ्वँ ह्याउँथ्वँ नाप अयूलाः जायूक सलिखे बिल लुनाः
अमित त्वकल चिप परस्पर माःगु मंत्र ब्वनाः ब्वनाः।
थुलि सिधयूवं शाक्यपतिया फुक फुको भो छू यल,
मेगु बजि क्वाः आदि सकतां माःगु लहिकाः जू वल !
धौ सिसाफलयागु ल्यू ल्यू अन्तिया अःखं क्यनाः
गौतमी मुसुमुसु न्हिलाः मूसःगु अयूलाः वल लुनाः।
शीघ्र पस्ता याःम्ह भो युवराजयात थनाः हयाः
सकसितं वं मह्रि लहिक्य बिल पाजुम्हं नामे कयाः।
ब्याक्क पाहाँ वन्यव ल्याहाँ साक्क ग्वेकायूभ्वे नयाः
उखुनु वहनी ज्वीव गौतमया ममाजुपिसं वयाः
भौमचा गोपा क्वथायू दुन्य ध्वात्तु ध्वांध्वां दु त छूवयाः
पिन्य च्वनाः खापा तिनाः याकन सिखः नं बिल तयाः।

छु छु दु छूं खन्यमदु छुयायू दुन्य तःगुलिं खापा तिनाः
दुत छूवयाः सिद्धार्थ न्हापां तःगु दै किसली थनाः।
पिलिक क्वेँ त्वालं पिजो मतयागु जः छुं भति भति,
छिलिक उख्य थुख्य जूगु तायूदु वलय व नूपुरया गति।
जू क्वथां पिन्य नं छचालं धूपया कुं सुरभित,
फयू मवः दैतिनि चिकं नं फ्वाक्क छायू थें मत सित।
थुगु क्वथां पिन्यसं सम्हिलु वःपिं वसः जुछि जुछि कयाः
ध्यन "सुथे न्हापां थनाः दिसँ मयूजुयात" धका धयाः।
द्यन कन्हयूखुनु ज्वीव गोपा सम्हिलु नापं द्योंगु थें,
उख्यर तालाकल निछूयाभूयात ज्योनांया ज्वलं।
थः जवे थः कायू तयाः देपायू तयाः न्हू भौमचा
फेत्तुनाः च्वन गौतमीं संकाः लुँयाः स्वांया कचा।
प्रथम अमित सगं बियाः ज्योनां चिपं नि थीकल,
जायूक थ्वँ लुनाः माजु भौ निम्हस्या सली चिप हीकल।
अल्य जुयाः फुक माःगु लहिकाः धौ सिसाफल नं तयाः
शाक्यपुत्रं मह्रि लहिक्य बिल वैत निं नुसिकाः हयाः।
उखुनु सकलें नयू सिधयूकाः थःगु छ्येँ ल्याहाँ वन,
भौमचा, गौतम निम्हं नापं छथायू हे तुं थ्यन।
दण्डपाणीं हल कन्हयू खुनु फुक सँप्याक्य ज्वलं छूत्रयाः
ग्वाः सलांचुं, कोँ चिकं बांपालु नं नापं तयाः।

चीनया बांलाःगु लासाय् भौमचा तल फेत्तुकाः
वैगु न्ह्योन्य कुमार गौतम तल थनाः 'दन्यमाः' धका।
प्रथम कलशलखं लुकाः सो वैत हे मोल्हुक्य बिल,
अल्य लुँयागु ख्वलाय् कयाः वं कोँ व चिकनं बुक्य बिल।
वैत सिन्ह फाय्काः चुसापां, न्यंक- थकुलि छ्यकल,
दं ककीचां छ्यन्य धुन्यव न्यागः सपः निं हिंकल।
वैगु सपले तिल वहः व लुँया ककीचा मणि दुगु
थीगु रत्न थुना लुँभङ्गः ब्वःगु सुन्दर भतुनतू।
पुष्पराग दयाः नस्वाःगु चुलुगु सलाचु बुकुबले
सूर्य सम सिद्धार्थया सुन्दर सुदृढ़ कर लाःबले
वैगु लज्जां रक्त राञ्जित उगु न्यताःया छवि स्वयाः
न्यून खन्यदै कान्ति सुथया ह्वःगु पाटल पुष्पया।
म्हुतुसि ग्वालं छिकल, वैगु मिखास अजलं उयकल,
तिकल ह्याउँसिन्हः कपाले, छ्योँ ज्वनाः च्वसिन्हः तल।
छख्य दिकाः व लुँया सिन्हःमू क्यन ज्वलान्हायकं ज्वनाः
भौमचा भं भं मछालाः थीन बैँ छ्योँ क्वच्छुनाः।
शाक्यकुलमणिया रसिकपिं फुक मुनाः बान्धव कका,
छख्य च्वनाः धैच्वन हिस्याय् थें "थुख्यर सो धाय्माः" धका।
उख्यर सो इति इति न्हिलाः हल सुन्दरी युवती-दल—
"म्हीग चिप नल, छु छु कन्हे ज्वी ! थौं कलाःया च्यो जुल"

मेगु म्हुप्पा आदि रत्नाभरण तीकल गौतमं।
मणि जँभी दुगु जें ब्यकुं च्याकाः सिन्हःमू थःथमं
यन गणेद्योया गले निं न्यायूक छिलिछिलि घंगला,
काय् सहित अल्य वन महीपति आदिं सकलें वंजला।
उखुनु बहनी ज्वीव ख्वास्वः वल क्वब्वीकाः यक्व हे
रत्नभूषण, पाटवस्त्र, सिसाबुसा नं दक्व हे।
स्वर्ण देमाय् न्ह्योन्य ब्वेहल, अल्य छगू अन जुल पसः,
वक्व थःथिति इष्ट मित्रपिसं तिसा वा बिल वसः।
मान पूर्वक अमित पाहाँ यात महि अयूलाः तयाः,
म्हायूमचा गोपा ब्वनाः वन फुक अपिं मूसी कयाः।
न्हू दुचायूक्यत कपिलपुर-युवराज च्वेकाः यन ब्वनाः,
नाप नापं वन पुरोहित म्हिगु कस्तूब्यों ब्वनाः।
न्हू जिलाजं गौतमं ग्वे बिल छपा ल्हातं कयाः,
जुजु व रानीयात बीकल तासयागु पुतू तयाः।
वैत नं ससले सगं बिल गा व कयूता नं दुगु,
थायूभु ब्वे हल चयूप्यता घासां छ्चालं जाः गुगु।
वैगु नापं हे सगं ब्रिल राजपुत्रीयात नं
मेगु थायूभु छ्पाः न्हाच्याकाः यक याकल भोजन।
थःम्ह पत्नी लित ब्वनाः सिद्धार्थ नं ल्याहाँ वल,
किन्तु चच्छि तयाः लिलाधू अमि मयोसां यंकल।

इन्दिरा सम पूर्ण लक्षण भौमचा गोपा खनाः
"पुत्र गौतमयात थ्वं तिनि प्रेम सूत्रं तै चिनाः"
थैगु आशं हर्षगदगद जूम्ह शुद्धोदन जुजु
थःगु राजसभां दनाः अवरोधया दुन्य वन छन्हु।
धाल रानी गौतमीया ख्वाः स्वस्वं मुसुमुसु न्हिलाः—
"भौमचा थःछ्यें मज्यूतय् न्हूम्ह तिनिसां ला बला,
न्यायूक्य ससुपूजा कन्हे हे छ्गु सो थौं सःतक्य"
अल्य वयाः पिन्य कर्मचारीपिन्त ब्वां छ्त उख्य थुख्य।
राजभवने दुन्य उभाने सकभनं हे छायूपल,
ताय् व स्वांमाः न्यंक खायाः ध्वांय् पताका व्वेकल।
कपिलपुर वासी प्रजा पाहाँ छ्यँखां छम्ह सःतल,
शाक्य नरपतिया फुकीपिं भोछि भोछिं हे वल।
जुल महोत्सव भ्वे नयाः अयूलाः त्वनाः प्याखं हुयाः,
ताः बभू व मृदंग थानाः, वंशि गुलिस्याः पुयाः।
राग पञ्चम गीत हाहां सन अभीरं ईक्यत,
छख्यर आताहाँ च्वनाः च्वन शाक्यपतिया प्रिय सुत।
भ्वे सिधयूकाः वन्यव ल्याहाँ फुक निमंत्रित व्यक्तित
दिव्य सुन्दर अति मनोहर वैगु निर्ति निर्मित
मृदु लताया कुञ्ज कुटिरे कूकू कोकिल कूजित,
विविध बृक्षत दुगु छचालं ह्वःगु सुमन सुशोभित,

नृत्य संगीते प्रवीणा समवयस्कापिं दुगु,
खन्यव हे भ्री चित्त चञ्चल ज्वोगु चित्रं पूर्णगु,
चीनया लासात लायाः तःगु भिगु इलां प्यनाः
रत्न किंकिणिजाल, काशीयागु भयाःकापः सनाः
च्वंगु, फरफर वायु न्ह्यानाः फुक लुँभ्याले मणि थुनाः
तःगु, खः गुगुया 'प्रमोद भवन' धका थुगु नां छूनाः।
उगु विशाल विलास-भवने काय् व भौ निम्ह दुत छ्वयाः
गौतमी रानी व दासीपिंत नं ल्यूल्यू तयाः
वन नृपति नं थःगु सदने विपुलसुख साधन दुथाय्
उख्यर सन्ध्या नाप वं थें सूर्य अस्ताचल-कथाय्।
थुख्यर भ्री युवराज गौतमयात नं नवयौवना
मिस्तस्यं हिसिदयूक स्वागत यात नृत्य कला क्यनाः।
राग श्रीया नाप ह्वंकाः रागिनी मधुमाधवी
अमित याकाः प्रीति, रति, शृङ्गार रसया क्यन छबि।
खन्यदु ल्हाःया विविध मुद्रा, भावभङ्गी ख्वालया
प्रिय मिलनया सुख खनाः अन वेमछाः दुख वेदना।
थिकुक तुत्तिपाः काःगुलिं अमि घंगलाया छिलिछिलि
सःवयाः उगु नाट्यगृह हे न्ह्यूगु थें च्वं इति इति।
थुगु प्रकारं हासपरिहासे म्हिताः प्याखं स्वस्वं
प्रियतमाया हृदय-शैलं वःगु गंगाया लखं

मोल्हुया: मनया कपट छल आदि कल्मष फुक सिला:
स्वर्ग सुख उपभोग याना: योम्ह नाप न्हिला: न्हिला:
च्वन हना: दाम्पत्य जीवन प्रणयसूत्रे दिन दिन
अन च्वना: गोपाविलासीं थ:त याना: अर्पण।

सुगत-सौरभ महाकाब्यया इही नामगु
न्हय्गूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ६३ साल कछला।

महाभिनिष्क्रमण

प्रेम्या मदिरा त्वँत्वं इतिमिति कना: सिद्धार्थया
न्वा:हिला: नगरे निरीक्षण याय्गु इच्छा छन्दु ज्या:
थ:पितायाथाय् वना: प्रस्ताव यात निवेदन,
शाक्यराजं "ज्यू कन्हे हुँछ" धैगु बिल आज्ञा अन।
तर कन्हे खुनु पुत्र प्याहाँ वन्य मलाकं लाय्कुलि
शीघ्र स:ता: कर्मचारीपिन्त आज्ञा ब्यूगुलिं
वनिगु ख:गुगु लं कुमार कपिलपुरे उगु उगु पथे
शोक उत्पादक कुदृश्यत खन्यमदय्क छ्वया: छल्य
देश हे आनन्द सुख-आगार थें च्वंका: बिल,
छन्दकं अल्य प्यम्ह तुयूपि अश्व दुगु रथ न्हाकल।
प्रथम घरघर' रत्न मय रथ पूर्वद्वारं पित यन,
दैवयोगं ज्याथ छम्ह अन खन कुमारं अल्य न्यन-
"छाय् वया मिखा मछू, भुयूसँ, जंघु लू भुसि,
स्वीत ख्यायुत ज्वंगु वं वया करे अह्रो कथि?
छाय् वया शरीर खा:, न्यता: वयागु कयूकुन?
सारथी! थ्वयागु ब्याक्क धा यथार्थ कारण।" (अतिशर्करीजाति)

नृपतिया फुक यत्न निस्फल ज्वीक विघ्न जुयाः थथ्य
छन्दकं नंवाय् मछाः अन धाय्‌गु मसियाः थथ्य अथ्य।
"खःगु उत्तर बीव राजां न्वाइ 'म्वागु खँ कन' धका
मखुगु ला प्रभुयात निश्चय धाय्‌गु उचित मजू थुका,
न्ह्यागु जूसां सत्यवार्ता ल्हाय्" धका चित्ते तयाः
तंगु साहस फक्व मुंकाः ग्याःगु नं फुक वांछ्वयाः
खवगु ल्हातं क्वातुकाः सलया लगाम लिफः स्वयाः
नम्रता पूर्बक निवेदन यात नियम थ्व जगतया—
"प्रभो! थ्व वृद्ध खः थ्वया गनाः हि ब्याक्क देहया
थ्व गंसि जूगु खः कुमार! शीघ्र काल वै थ्वया,
युवावले थ्व नं मनोज्ञ हृष्ट पुष्ट सुन्दर
परन्तु आः तुतां चुयां छुयाय् थ्व खाःगु थर्थर" (प्रमाणिका)
गौतमं आश्चर्य पूर्वक न्यन व बृद्ध स्वयाः छको—
"अल्य छु ज्वी तिनिला जि नं थथ्य ज्याथ दुर्वल छन्दक!"
छन्दकं "छलपोल जक मखु नाथ! प्राणी मात्र हे
ज्वीगु वृद्ध शिथिल कलेवर" धैगु उत्तर बीव हे
"सौम्य! रथ लितयंकि याकन" थुलि धयाः भ्रसुकाः तल,
सारथीं सलयात दायाः लायकुली तुं यंकल।
ई मज्वीकं शाक्यपतिया पुत्र ल्याहाँ वःगुलि
"छाय्!" धका वं न्यंबले "अन वृद्ध छम्ह खन" धाःगुलि

"का मखुथ्य जुल आः छुयाय् जि, याःहुँ नाटक निं" धयाः
बिल नृपति शुद्धोदनं प्यंगू दिशाय्‌सं पाः तयाः।
सलत प्याखं हूगु न्ह्योखुनुयागु हे याने च्वनाः
रत्न कंकण न्ह्याःगु देपा ल्हाः छपा जक पिन्य क्यनाः
स्वेत वल हानं कन्हे खुनु सारथी छंदक ब्वनाः,
किन्तु "आया स्यात" हालाः च्वंम्ह छम्ह रोगी खनाः
न्यन—"गज्याम्ह मनू थ्व छन्दक! छाय् थ्व हाःगु अपाय्‌सकं!"
बिल लिसः लः म्हूगु कथि ल्हातं ल्हनाः तुं छन्दकं—
"थ्वयात रोग जूगु खः स्यनाः शरीरया गति
प्रभो! थ्व ख्वःगु हाःगु दुःख वेदना जुयाः अति,
सदेह जीव मात्रयात रोग ज्वीव छुं छता
धनाढ्य, दीन, मूर्ख प्राज्ञ न्ह्याम्हस्यां थ्व हे दशा" (पञ्चचामर)
थ्व खँ न्यनाः सर्वार्थसिद्धं थःमने वायकाः स्वतः,
विश्वया सम्पूर्ण प्राणी दुःख क्लेशं पीड़ित—
खन-थ्व सांसारिक प्रमोदे अन्त केवल दुःख हे,
वैगु कोमल हृदय करुणां भयबियाः वल शीघ्र हे।
थःगु देशे चाःहिलाः स्वे धैगु इच्छा लोमन,
बिल कुमारं थःगु रथ लित यन्यगु आज्ञा याकन।
कंस खुनु नं न्याक्क नुगले थ्यंक खो ल्हानिपिं सल
यागु खोया नाल न्याय्‌काः लायकुलि प्याहाँ वल।

मेगु मागं हल सिथ, अमिसं दुवाते धोदुल,
शाक्यसिंहं सीम्हस्यात क्यनाः च्वलापचिनं सुल—
"द्योन्य सुन्दर स्वां अभीर ह्लाः उकीं गां तोपुयाः
हुं छु प्यम्हस्यां ह:गु क्वबुया:, व:गु छाय् ल्यूल्यू ख्वयाः !"
भिगु सिँ सिसौयागु घच्चाले लुँया बुत्ता दुगु
चाःहिलाः सी मदुगु दथुया आँसिँचो जक सी दुगु
दिव्य रथया जवगु भागे च्वंगु गं न्यायकुगु दिनाः
छन्दकं म्हाः म्हाः लिसः बिल ल्यूँन्य छुं भति यकधिनाः—
'नाथ ! थ्व छुं हे मेगु मखु हीनम्ह खः प्राणं,
पं कूताःया द्योन्य चिनाः फायकाः हल घवनं,
कबुयाः यंकाः च्वंगु दिपे उइत सिँपेँ तयत
जन्म जुयाः अन्ते सीगू खः जगया ज्या थ्व।" (जाति २४ मात्रा)
भाव, गौतमयागु ख्वाले सारथीया थ्व खँ न्यनाः
बाःवल छगूया लिपा मेमेगु नं ततमत चिनाः।
थःगु दृष्टि न्ह्योन्य खन्य दुगु ब्याक्क पिन्यया दृश्यत
स्वःबले फुक्क जूगु खन वं भश्मरासो परिणत।
लुमन मां सित धाःगु न्हापा न्ह्यन्हु दयूवं थःबुयाः,
चांजु रानी गौतमी लिस्य अबुजु शुद्धोदन छु याय्
सीगु खन वं प्रियतमा नं शाक्यकुलया भौमचा,
अल्य मने "सीतिनि जि नं !" थथ्य शोक विह्वल जुल भचा

न्ह्याःगु रथया वेग गुलि, थःपिं गुथाय् थ्यन छुं मचाः,
न्ह्योन्यसं चाःह्यूगु खन वं कालया घब्वाः छचाः।
नं मवाःगु खनाः कुमारं सारथीया मन ख्वल,
छुं मधाःसां यान सुरुसुरु लायकुलो लित यंकल।
वःबले हानं छको लेँ शान्त सुन्दर वर्णम्ह
गौतमं चीवर पुनाः वैच्वंम्ह संन्यासी छम्ह
खन्यव न्यन "थ्व सु, थ्वगु ख्वाले कान्ति गुलिउलि शान्तिनं
न्ह्याक स्वःसां स्वे मगाः गुलि सौम्य ययिपुगु रूप नं।"
सारथीं "आज्ञा !" धयाः पाःयात भति रथया गति,
स्वःबले वं नं खनाः संसार त्यागी उम्ह यति
वैगु चित्त व भाव निम्हस्यां यक्व ब्रीकल सन्तति,
साधुयात क्यनाः क्यनाः अल्य बिल लिसः वायकाः मती—

"देव ! छुधायूजि स्यू छल्पोलं
तोताः फुक्क सांसारिक सुख थ्वं
भिक्षां जीवन यापन यानाः
जूम्ह थ्व पर उपकारे ब्वानाः। (जाति १६ मात्रा)

खन्यदु थुगुखं ह्लःगु स्वां थें वैगु श्रीमुखमण्डल,
वैत नं यतियागु ज्या धात्थें मने अति हे यल।
शीघ्र वं संकल्प यानाः मन थीनं संन्यासया
धाल छन्दकयात अगया लोक सेवाय् मन तयाः—

"ख्या ख्यां पियाः च्वनि जरां मृगयात धुं थें
रोगं लिनाः च्वनिगु मद्दिक म्हे रिपुं थ
पासा ! थ्व जीवन ज्वयाः च्वन ज्व:गु घः थें
भ्रीसं मया:गु हितकार्य विचित्र धात्थें !" (बसन्ततिलका)

उखुनु ल्याह्यं वंगु मखु सिद्धार्थ थ:गु निकेतने
हर्षपूर्वक वन खँ ल्हाल्हां रम्य उपवनया दुन्य,
अन वनाः वक हंस दुगु निर्मल तडागे मोल्हुयाः
स्फटिक सम ल्वहते च्वनाः वहुमूल्य वस्त्र तिसां तियाः
मित्र मुंकाः यक्व हास्य विनोद याय् धुंकाः रथे
च्वंबले सन्देश न्यंकल वैत दूत वयाः थथ्य—
"देव ! ब्वीकल पुत्ररत्न यशोधरा रानीं गृहे,
धन्य जिमि सौभाग्य छ्वैगु अवश्य जुल आः गाक हे"
हर्ष याय् मा:थाय् थ्व खं भ्र खेद याना कछुनाः
थः मने दुन्य लगु त्याग-सुधांशु वं ज्वन्य त्यं खनाः
"राहु वल" वं धायुव याकन यानया घवाः तुल,
थुगु खँ सीकाः भूपति छय्यात ना छुत "राहुल"
लायकुली मां बौपिनिगु आल्हाद थाः गाः काय् मफु,
दास दासीपिं सुनां हे पुलागु वसः मपुं ।
कपिलवस्तुनगरस हर्षानन्द बासं च्वं वल,
प्रचुर दानं दीनतय् फुक दीनता हुसुलुं चुल ।

उख्यर थ:गु मने मने संकल्प यायां "विश्वया
हेतु धात्थें न्ह्याग्गु जूसां तोत्य मा: गोपा प्रिया"
दिव्य रथ न्ह्याकाः सुसज्जित पथ पथं शौद्धोदनि
थ:गु भवने वंबले बांला:म्ह कृष्णा गौतमी
ञगु सुरथया मधुर रब थः कर्णकुहरे ला:बले
"लैँ छु थें स्वे" धैगु इच्छां थ:गु भयालं स्व:बले
खन व अनुपम रूप सुन्दर शान्त कान्त कलेवर
मन विमोहक मूर्तिमान् मन्मथ समान मनोहर ।
थ:गु कंकण छिलिक न्या:गु विहंग हा:थं ता: वन
उर-प्रकोष्ठं गुप्त रूपं सुप्त आकांक्षा दन ।
मन-पुखूया प्रीति-नलिनी शाक्यकुल-आकाशया
कीर्ति-आभां युक्त रविया छवि खनाः बिकसित जुयाः
थ:गु भाव-सुगन्ध ज्वंकाः श्वास-मारुत न्ह्याकल,
ल्यंगु भाव मुनाः मुनाः अनिमेष दृष्टि पोंकल ।
चित्त-यन्त्रे प्रेम-ज्वालां क:गुलि फुक ल्हाः तुति
आदि इन्द्रिययागु गति नं ब्याक्क जूवन आहुति ।
हृदय-गिरिया च्वापु नायाः वाक्यया निर्झर जुयाः
त्यंगु बा:वय् किन्तु फुक संकोच-गाले कुन छुयाय् ।
स्नेह-जल हाहां व गाः नं भयबियाः वल बिलिबिलि,
मान, लज्जायागु द्यां त:ज्याक न्ह्या:वल सिलिसिलि—

"धन्य व माता, धन्य पिता व्यूपिं जन्म छितः
धन्य व नारीया जीवन गुम्हस्या प्राण छिखः" (जाति २४)
ताल युवराजं प्रशंसा थःगु दिव्य स्वरूपया,
अल्य छको वं पुलुक कृष्णा गौतमीया ख्वाः स्वयाः
मन मनं थथ्य धाल-"जननी जनक वा सहधर्मिणी
धन्य ज्वोफु थज्यागु रूपं जीर्णजगती भामिनी!
परम धन्य हृदय छकीं ज्वी हा सुनानं धाय् मफु,
मोह तोताः शान्ति माल्यत त्यागया छीमाः पपू,
प्रबल मोह-मि शान्त जुसा शान्त ज्वी अभिमान नं
मानया शमनं थ्व जीवन स्रोत ल्वीकै मानवं,
धन्य भद्रे! प्रिय बचन न्यंकाः लँक्यन निर्वाणया
थौं उकीं जिं छन्त बी गुरु दक्षिणा जक" धुलि धयाः
बीक्य छूत वं लक्ष मुद्रा वंगु मौक्तिक माः त्वयाः,
ग्रहण यात व गौतमीं उपहार भाःपा प्रेमया।
थःगु छ्यें वैराग्य पूर्ण हृदय ज्वनाः ल्याहाँ वन,
पुत्र जम्मं जूगु उगु उत्सवस वैगु मवं मन।
थःगु चित्ते तीव्र वेगं बाः वयाः वैराग्यया
"भव्य भवन, विभव, प्रियाया प्रेम, ममता पुत्रया
त्याग यानाः सुतुक बिसिवन्य" धैगु वै नुगले लुयाः,
मेगु हानं वै मने "बौयागु नं आज्ञा कयाः"

थथ्य बिचाः याना निशाय् हे बौम्हस्या सदने वनाः
नम्रता पूर्वक निवेदन यात बौया तुति ज्वना—
"ब्रसंक व्याधि, मरणया भयं कयाः
कथाय् च्वनां च्वन्य मफयाः दना वया
बियाः बिज्याहुँ गृह व राज्य त्यागया
बुबा! जितः अनुमति थौं कृपा तया" (रुचिरा)
वृद्धया आधार आशा प्राण सम प्रिय पुत्रया
थुगु व्यथा सम मर्म भेदी वाक्यया बाणं कयाः
छं समय तक शाक्यपति अन अर्ध मूर्छित थें जुल,
भति लिपा ख्वकना सलं सुतयात थ्व उजंदयकल—
"शाक्यरत्न! छु खँ छन्त थौं मगाः?
खः छ हे कपिलवस्तुया ध्वजा,
ब्वःगु ज्या त्वरित याइपि सदा
सेविका दु, धन, धान्य, सम्पदा।
अन्ति जाः तु, इसि आदिया सुरां,
संगिनी दु विदुषी यशोधरा।
योगु साधन छु धा विलासया,
स्वर्गयागु थजु छन्त बी हयाः।
खः पुता! छ अवलम्ब प्राणया,
गय् थ्व ज्याथ अबुयात वाय् धया!

दु:ख ज्वी गुलि उकीसनं बने
या विचा: थ्व सहयाय् गु गय् मने! (रथोद्धता)
सहसा जक छ्गो मज्य छ्ज्यां
अविवेकं दुनि आपदे सदां
सविमर्शम्हस्याक्य निश्चय
वयि ल्यू ल्यू गुण नाप सम्पद।" (वैताली)
प्राप्त जुल उम्ह वीर जुजु बी त्योम्ह रवि थें मलिनताय्
वाक्य-रश्मि मन्यं खना: मन-गगनयागु विशालताय्।
विधुकिरण थें शाक्यसिंहं तर्क रचना कुशलता
यागु जा: ग्वल थ:गु पाले थ:गु क्यन्यत विशेषता—
"अवश्य नं ख: छलपोलयागु
आदेश जिं पालन याय मा:गु,
परन्तु संयोग वियोगयागु
आहार—हा! जीवन मृत्युयागु
दयां छयाय् वस्तुत ब्याक फ्वीगु,
चा: चा: ह्यू ह्यू उन्नति ह्रास ज्वीगु,
अनेक रोगं तनयात कैगु
न्ह्याम्हं युवा निश्चय वृद्ध ज्वीगु।
उकीं थ्व भोगे मन हे मवंगु,
संसार त्यागे जक श्रेय खंगु।

दरिद्र ज्वी मोक धनाढ्य ज्वीगु
दु:साध्य रोगं गबलें मथीगु
जरा विना यौवन मुक्त न्हूगु
सी मोक म्वाना: च्वन्य नित्य दैगु
क्यना: बिज्या:सा थ्व प्यता खँ तात!
संन्यास – संकल्प मयो छुयायूत!" (उपजाति)
थ:म्ह सुतया तीव्र शीतल वाक्यया च्वापुं कया:
पद्मिनी सम चुं दना: वन आश-स्वां भूपालया।
ल्यं दनिगुलिं हृदय-पुखुली वीज जक सां धैर्यया
युक्ति पूर्वक धाल हानं योम्ह कायूया खवा: स्वया:—
"धात्थें ख: दीर्घबाहो! नियम प्रकृतिया ब्वीगु सीमा:गु ब्याक,
सन्सारे भी मनूतय् जक मखु सकलें जीव धारीत धाक।
ल्वी बी मा: नित्य सूर्यो जड शशधरया शुक्ल वा कृष्ण पक्ष,
आ: भीसं यत्न याना: जक च्वन्यगु मखा: चान्हि खंका:
समक्ष" (स्रग्धरा)
"तात! अय् जूसा व बोधिज्ञान मा: वन्य बन बन
ब्याधि, वृद्ध, मरण दुखं उद्धार ज्वीया कारण"
थुलि धया: सर्वार्थसिद्ध कया: पिताया सम्मति
उगु कथां निस्क्रान्त जुल अबुयात अनियाना: तुती।
नगुतस्यं गा: पारु खुनु यायां प्रतीक्षा चन्द्रया
नील गगने च्वनि मुना: गय् पूर्व पाख्य स्वया: स्वया:

वैगु प्रासादे पियाःच्वन सुन्दरीपिं गायिका
विरह राग विहाग हाहां प्रेमया पाशं चिकाः।
वन अज्याथाय् युवक गौतम पूर्वद्वारं दुन्य गन
इन्दु नकतिनि लूगु नभ थें मुसुक न्हिल शोभा अन।
राजपरिवारे थ्व खं अत्यन्त आन्दोलित जुल,
"पुत्र थौं तनिला कन्हे तनि!" धैगु शंकां तोपुल।
नृत्य संगीते प्रवीणापिन्त आज्ञा जुल नृपं—
"हाव-भाव कटाक्ष द्वारा ललित नृत्यकला क्यँ क्यं
याय्गु स्वेमाः वैगु छिमिसं चित्त आकर्षित थुका"
यक हानं पाः तनाः बिल थःपुता बिसिवनि धका।
दय्क्य बिल न्यासःम्ह मनुषं चाय्क्य माःगु लुखा नँया,
"ब्याक देश सतर्क जु" धका जुल अनुज्ञा भूपया।
पौत्र राहुलया मचाबू ब्यंक्य बिल शुद्धोदनं
पुत्र गौतम बूबले थें अर्थ यानाः दान नं।
साहुतय् सांवा सिबे नं लोभ ज्वी थें ब्याजया
नृपतिया नं काय् स्वयाः त्तं स्नेह जू थें छय्चया।
वैत तुतुमांपिं तयाः बिल शुद्ध दुरुपिं धन बियाः,
सेविकापिं अन वयां च्वन न्हूगु वस्त्र तिसां तियाः।
ख्वनु बहनी राजभवने तःगु पथस ग्वरा ग्वयाः
न्यंक खन्यदत वृक्ष छ्वःथें पुष्परसया मत छ्वयाः।

अभ्रया ध्याचः जुयाः आकाश चुलुयाः नगु सुलाः
च्वंगुलि अमिसं लँ खंक्यत दीपमाला च्वाःगुला!
व्योम-वीणाय् सूर्यकर थें अमिगु कर प्याखं हुल,
घन, तडित् थें मेघ मल्लारी वयाः अन स्वःवल।
थ्वक च्वे नंन्याल घर्घर शब्द आकाशे च्वत,
अमि क्वथाय् वीणा विलंपतयागु रैब जुल झंकृत।
थुगु प्रकारं अप्सरा सम सुन्दरी ललनापिसं
गीत वादन नृत्य यानाः स्त्री सुलभ माया क्यक्यं
वैगु मन साल्यगु स्वयाः च्वन दृष्टि विद्युत् गति छ्नाः
छाय् हिमालय वन्यगु धै थें तुङ्ग कुच युग च्वन क्यनाः।
बाः वयाः स्मित हास्य-सरिता निख्य न्यताः गाः वंगुली
कुन्यगु स्वै च्वन शाक्य-सुतया त्यागया मृदु नवकली।
नृत्य द्वारा अमि नितम्बे मेखलाया रत्नत
थीगु पिलिपिलि पर्वते निर्झर क्वब्वाः थें खन्यदत।
अन्तरिक्षे मेघरब लिस्य पलपसा प्याखं हुल,
घंगला तरु पत्र न्याय्काः मारुतं पं-बय् पुल।
थुल्यर सुमधुर वंशि नाप मृदंग यानाः वादन
घंगला गुलि न्याय्क छिलिछिलि अमिगु नृत्य जुयाः च्वन।
किन्तु निष्फलयत्न जुल किसि मृदु मृणालं चीगु थें,
शाक्यनंदनयागु दृढ़ मन वायु वृष्टि मेरु थें।

सुमन सुरभित कान्त कोमल विविध रत्नालंकृत
शुभ्र शय्याय् उच्च फुंके मुकुट शोभित छ्यौं दित।
अन च्वनाः गुम्हस्यागु निंतिं याःगु उलिमछि योजना
घोंगुलिं उम्ह् शाक्यकुलमणि ब्याक्क सितिकं वं खनाः
"चच्छि न्ह्योपाः ज्वीक भ्री जक आः छुज्या थनः" धैगु थें
ताः, बभू, वीणा, मृदङ्ग ज्वनाः अपिं नं द्यन अथें।
प्रायः बाचा जाःबले गय् मस्यु न्ह्यलं चायाः दन,
स्वःबलें अन शाक्यसिंहं अमित मेगुकथं खन—
न्ह्यो वयाः फुक भाःप्य मफयाः च्वन गुलिं क्वबसां पुयाः,
छम्ह् फिलिं अन थःम्ह् प्रिय थें न्याक्क वीणा घय् पुनाः।
अमिगु न्ह्योसः वःगु फूँ फूँ तायदु पिन्य नंन्याःगु थें,
वा न्ह्ययाः गुगु च्वंगु किंतिकिति वा त्रयाः हे च्वंगु थें।
लाः म्हुतुं सो सो वयाः च्वन बय् म्हुत्वी हे तुं दयाः,
च्वन चता वानाः गुम्हं मृत थें सँ नं फँः फँः तयाः।
पश्चिमाय् ख्वाः द्यू म्ह जुल अन गिद्ध रूपे परिणत,
ताः बभू, बय् आदि चिन्नादंगु क्वेँ थें खन्यदत।
याःगु गुगु म्हगसे प्रलाप त्वँ हाःगु थें च्वन ताय् दयाः,
अङ्ग हे खन्यदयूक गुलिस्यां वस्त्र हे थातं मलाः।
त्वीक वा खन्यदयूक वाहाँ खाःगु कंलाय् न्ह्यूगु थें,
अमिगु ख्वाः म्हुतु स्योंगु खन्यदत सो बना हे वंगु थें।

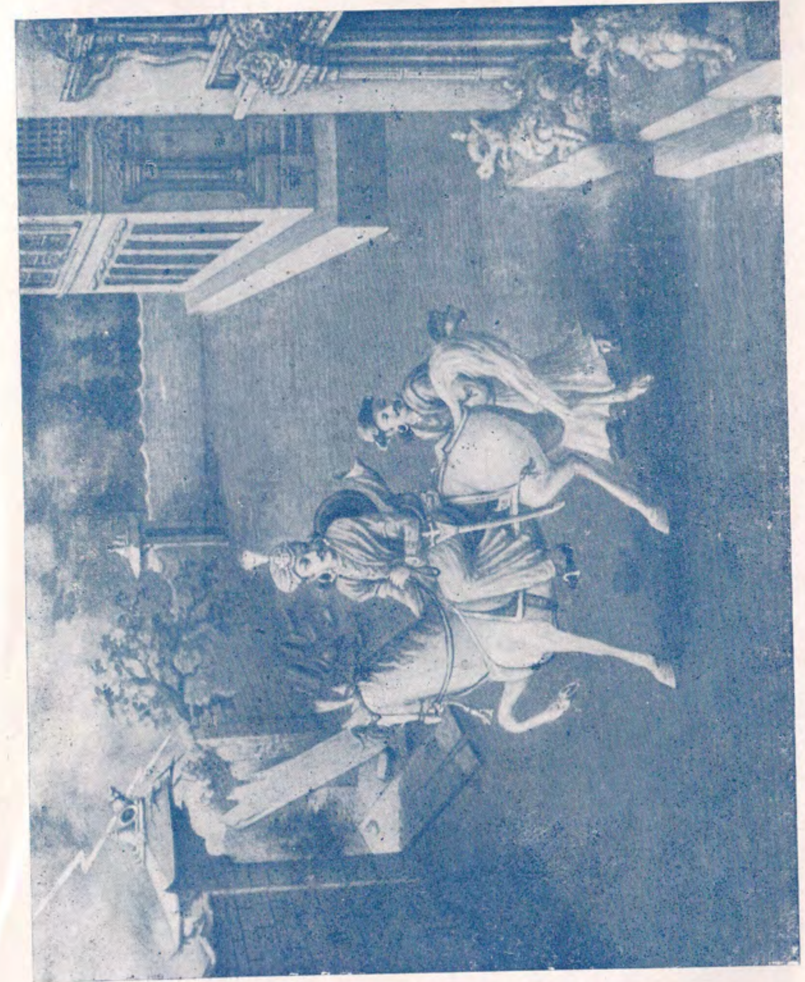
अमिगु दैन्य दशा खनाः अन मत थिनाः च्वन न्ह्यूगु थें
पल्पसा पिन्य पिलिक थित सो हाब अमित हिस्याःगु थें।
ज्वीगु गुगुलि मन बिमोहित अमिगु सुन्दर रूपत
आः उकीं हे वैगु मन फं जुल विरक्त सशंकित।
फुक खनाः बीभत्स दृश्यत उगु सुसज्जित सदनया
हा! श्मशान समान खन वं मनस तीव्र घृणा लुयाः।
थः मने वं थुगु खँ ल्वीकल "खै मखुत आः थन च्वनां
विषय भोगं तृप्त ज्वी मखु गहन विपिने भिन वनां"
हाकनं अन कामिनीपिनि रूप यौवन-जल दुगु
न्ह्योन्ह्यसं खन न्ह्याःगु मद्दिक विश्व जीवन-खुसि छगू,
वैगु धारा खः जरा, आवर्त नाना रोगया
उन्यर मृत्यु-महासमुद्रं च्वंगु "वा" धाधां पियाः।
सः मवयूक अनं दनाः वं "पिन्य सुद्ध ?" धका सःतल,
"दास दु" धका द्वारया पिन्य च्वंम्ह् छंदक ब्वां वल।
वैतं आज्ञा जुल "ननानं छायूपि छंदक! कंठक"
"अर्धरात्री छाय् प्रभो सल ?" वं लिसः बिल तीजक
"खः सखे! थौं जिगु महा अभिनिष्क्रमणया शुभ दिन
सल गयाः वन्य" बोधिसत्वं धाल-"सल हति याकन।"
धायूत वं "आज्ञाशिरोपर" धाल अयूनं मन मच्वं,
पिन्य वयाः ग्वाहालि फ्वंजुल "मखुथ्य ज्वीन" धका ख्वख्वं।

वैगु उगु रोदन सुनानं ता:गु मखु नंन्या:गुलिं
वैगु ख्वबिधा: नाप त्वाय्चिन सो ख्वं हाहां पलिं।
सुं छम्हं हे दंगु मखना: सलगले वन छंदक,
पूर्व परिचित थ:म्ह पासा खंगुलिं उम्ह कंठक
थ्वक्क सलग:"म्हाजि" धै थें ध्वाक्क खो न्याय्का: सन,
सारथीं म्हे पित्तु पीका: च्वन तिसां तीकां अन।
उव्यर राजकुमारया मन स्मृतिसुकां साला: कया:
ख्वा: छको स्वे धैगु इच्छां वन प्रिया, प्रिय पुत्रया।
अन लुखां दुन्य वन्यव दृग वन थीगु दीपकया जले
दुरु समान तुयूगु लासाय् प्रेमया उगु देगले।
स्वप्न संसारे वना: प्रिय अर्कबन्धु कुमारया
प्रेम-कण थ: हृदय-उदधी लायव लूम्ह शशाङ्कया
नाप नभस यशोधरायां थ: पयोधर जुल धका
म्हंम्ह गोपां पुत्र राहुलया शिरे थ: ल्हा: दिका:
च्वंगु खन, अल्य वैगु मन-रविया नुग: म्कं का: वन,
उगु जलधिया प्रेम-जल निं त्वन्यगु इच्छा जू वन।
पूर्व प्रेमं पाँय् छुना: च्वन, पिन्य बिरागं स:तल,
प्रेमया प्रतिमूर्ति गोपायागु प्रेम दना: वल।
रत्नमाला नाप नाप बियागु लुमन हृदय—लता,
ल्हा: ज्वना: यानागु प्रण नं लुमन ब्याक्क छता छता।

"पुत्रयात छको बुया: स्वे" धैगु लुल न्हां भावना,
काय् धका निपला: पला: छित प्रियतमाया थाय् वना:।
"दनि व !" धैगु भसंक लुमना: लिचिल भति हानं पला:
"म्वाय्त्य दंसा नाप च्वन्य दै जीवने थौं पलख ला"
धैगु आशां न्ह्याचिल हानं, लुमन "मृत्यु भयंकर !"
राक्षसी सम व्याधि नं खन, खात तन फुक थर थर।
लुमन प्राणीतय्गु दु:खत, लुमन प्रण गृहत्यागया,
पुत्र, पत्नी-प्रेम वांछ्वत विश्वप्रेमं मन ब्वया:।
देह तोता: प्राण प्याहां वनिगु थें हे याकन
योम्ह गोपायात वाना: वल व गोपाजीवन।
थ:गु गृहया मणिविनिर्मित त्वाथलं क्वाहां वया:
स्व:बले सल सहित छन्दक द्वारया क्वे हे दया:
जवगु ल्हातं खवगु प्यंपाय् वैत दाया: छ्यु निथु
धाल "कंठक यंकि याकन म्हे तया: छं सुतु सुतु।"
वेश भूषा युक्त थ: प्रभु बोधिसत्व खना: छको
यात तुति नतुना: "बिज्याय्मत्य" धा:गु थें हीं हीं जक।
वैगु स: नं ताय् मदयूक बिलीन जुल घन घर घरे,
तिन्हुया: सल गल कुमारं दृढ लगाम तया: करे।
बनिन राजकुमार प्याहां धैगु शोकं प्रकृतिया
स्व्यूंगु ख्वा: बाफुति-यैंका, शीकर-तिका दुगु गां पुया:

च्वंगुला वा नगर नापं थन्यत बाहाँ खा:गुला—
म्हुतुसि सम कादम्विनी खन्यदयूक वा थं चच्वला।
त:न्हु तक न्ह्योपा: जुया: जक द्वारपालकपिं फुक
अन न्ह्यलं भति ब्वा:गु बर्षा जूगुलिं छुं याउँक।
हा उकीं कंठक व छन्दक हा:गु अमिसं छुं मता:
भय दु बरु विसि वनिगु गौतम अमिगु म्हगसे नं छता।
मूलुखा आधार दनि आ: सारथीया धैर्यया
मीर थजु निम्ह प्यरुह नरं चाइगु मखुगु खापा दया:।
शाक्यनन्दन सल गया: वल सारथो ल्यूल्यू तया:
अश्व तिंन्ह्वीका: पुला: वन्य द्वार धैगु मती कया:।
द्वार दूरे तिनिबले हे सल छको प्याखं हुल,
तिं न्हुया: वन्य द्वार धैथें 'फूंक' वं न्हाय् न्याय् कल।
नेत्र तिनिमिनि धायूक सकतां पिलिक खन्यदत न्हां छको,
न्याल पृथिवी थ्वक्क अल्य तांम्रांक न्हायूपं पिलि गुक।
बज्रमलखं कल खनी दृढ द्वार ज्वीक कुचा कुचा,
गयूव कुतिवयि थें अल:मां तोधुला: उकिया कचा
सारथोया धैर्य कुतिवल द्वार दृढताया सिमां
दुर्बलं ब:कायि थें जुजु छंदकं ब:काल—"मां!"
चायूक्य म्वाक लुखा सुनानं दुंगुलिं हर्षित मनं
वन स्वस्व चू दंगु चिच्चा: दंगु मायानन्दनं।

कपिलवस्तुं प्याहाँ

पौ १४२ सुगत सौरभ

वैगु त्यागी मनस हानं आक्रमण जुल मारया-
"विश्व त्याका: कीर्तिशाली चक्रवर्ती जुजु जुया:
सप्तरत्नं पूर्ण ज्वीका: या प्रजा निं पालना
थ:म्ह नकतिनि बूह्म पुत्र व प्रियतमा नापं च्वना:"
थ: थमं मन बोध यायां " छाय्, थज्या:गु मने तया !
प्राण वंसां वचन मवनिगु वंश ख: छं सूर्यया
पुत्र पत्नीपिन्त सोवा बुद्ध ज्वी धुंका: वया:
थौं पला: छित छित " धका वँन बोधि मार्गे मन छ्वया:।
देशाया पिन्य श्यन्यव हानं चा:हुला: थ: देशाया
दृश्य थौं दिल्लांपुन्ही खुनु स्वेगु आकांक्षा जुया:
यात थमनं थ:त संयत "चित्त छाय् चञ्चल जुया: ! "
थ: म्ह थमनं चा:हुला: उगु थ:गु देश छको स्वया:
ल:धलं चा: हूगु पक्खा: नगरया दृढ दुर्गत
ल्यून्य लाका: सारथी सल सहित शुद्धोदन सुत
वंगुलि शोकं निशां त: वंगुला पीडित जुया:
अश्रु तिकितिकि ज्व:गु सालुस्य च्वंगु तममय गां न्यया:।
सिलिक बर्षायागु सुथया वायु न्ह्या:वल चञ्चल
बिरहिनीया आह मिश्रित श्वास थें अति शीतल।
दिग्बधूं लज्जां रजत मय मुगुजि दुगु गाय् पोचिना:
त:गु खन्यदत सूर्यकर आ: वैगु उगु गा भति गुना:।

म्हं मछाला: खन्य दया: हा: वैगु शुभ्र पयोधर
ख्वा: किका: च्वन्य त्यंगुला मस्यु सात्तु साला: रविकर।
वैगु ख्वा: बांलाक सीदत म्हं करं घयूपूवले
वैगु क्षितिज-कपोल क्रीडां रक्त रञ्जित जुल अल्य।
छ्यों फुसे च्वे च्वे कपाय् थें च्वंगु शुक्ल सुपाय् खना:
तंम्वया: थ: राज चिन्ह: समान धुँसं व न्हिप्यं क्यना:
धा:गु थें च्वं थँ थँ स्वया: च्वे संक गौर कलेवर
"ख: जि नं ला अश्व पति हे सो जिके निफि चामर"
चच्छि तक बर्षा जुया: ध्याच:गु लैँ खो चिं ततं
वँन सलं वाउँगु पुवाचायागु लोभं ई ल्हल्हं।
सक भनं वाउँक पिना: तल वा गुथाय् तक वं मिखा,
अमिगु स: ताय् वं चुलुक बिसि वंगु सो न्याया बथां।
हा:गु नकतिनि तायदु ब्यांचा सुंक च्वन आ: अमि सलं,
ल: छगू बुं मेगु ब्वों न्ह्या:वंगु ताय् दत कलकलं।
लोक-लज्जायागु भय थें त:गु ब्वीँ वालं चिना:
बल छको वृषभं पिका:सा छ्येफु फूक हाकुं तिना:।
कमलपित्तं क:म्ह रोगीं खनिगु थें म्हासुगु जक
प्राय वर्षाया प्रसादं वाउँया: च्वन ख्यो फुक।
खन्य मदुगुलिं सूर्य शशधर नभस मेघं तोपुया:
लैँ सिथे ह्याउँगु, तुयूगु निता सिन्हाज्यास्वां ह्वया:

अंशुमाली छम्ह व छम्ह शुभ्रांशु ज्वीधुन धा:गुला
न्यंक उल्य थूल्य रश्मि थें बेँ त:गुला मस्यु स्वां ह्वला:!
यामिनीया प्रवल वर्षां हा:गु अं प्रकृति सगं
ब्यूगु ज्वीमा: मद्य सम जल बिन्दु हायका: तरु-दलं।
पासि, ब:सि व फंसि आदि सि स:गु शाखा थैँ थैँ स्वस्वं
अश्व ल्यू ल्यू वँन व छन्दक ह्व:गु गुन्त:स्वां थ्व थ्वं।
वाटिका गुलि गुलि पुला: वन जा:गु वृक्ष वनस्पति
मेघ रब लिस्य नृत्य याना: च्वंगु म्हयूखा दम्पति।
गुलि छिना: वन हंस सारस, क्रौञ्च, वक दुगु निम्नगा
गुलि पुलां च्वन सो उफोस्वां ह्व:गु पद्माकर बुँगा:।
गुलि अरण्याणी पुला: वँन ख्यूँगु सिसिमाया हलं,
सयाम्व गुँखि दुगु दम्वि, खासा, प्या दया: ध्याच:गु लं।
थुगु प्रकारं बोधिसत्वं राज्य ई थें बांछ्रया:
पार वन कोलीय, रामग्राम आदिक राष्ट्रया।
वं अहो कुलयागु मर्यादा तुतिं थ्वाना: वन,
बा: वया: सो कूल मर्यादा नदीं स्यंका: च्वन।
बा व खुसिया भक्ति श्रद्धा भयूबिया: ब्वांब्वां वया:
वैगु चरणे शुभ्र फेनिल च्वामलं गायकुगु स्वया:
स्फटिक सदृशगु त्याफिया वा वृक्षया हा-वाकुधी
पुलुक भति खन्यदयूक कूलं वैत स्वागत या:गु ज्वी।

न्यन कुमारं "सौम्य ! थ्व छु खुसि ? न्यंक सो सो गुलि फिसः ?"
"देव खः थुगु खुसि अनोमा" सारथीं थथ्य बिल लिसः ।
"ज्वीगु जिगु संन्यास थन हे" बोधिसत्वं थुलि धयाः
च्वाःबले ग्वालिं अनोमा पार वन सल तिन्हुयाः
नाग पुखुलि लीबले मेघं छत्याः त्याः गय् बुयाः
सात्तु सालाः यनि व थें हे सारथी ल्यू ल्यू तयाः ।
उख्यर तीरे थ्यन्यव याकन हे स्लं काहां वयाः
भिंगु मणि मय मुकुट कुण्डल पाट वस्त्र त्वयाः त्वयाः
मोतिमय लाकां त्वत्वं नायूगु फी पालिं चुयाः
बोधिसत्वं धाल थुलि त्वाल्हायूत थःगु स चुपि लुयाः—

"छ ल्याहां हुँ पासा तिसा वस्त्र अश्व
ज्वनाः झीगु देशे पिताया समक्ष
वना बिन्ति या छं 'जि सर्वार्थसिद्ध
जरा, जन्म, मृत्युं जुयाः मुक्त बुद्ध
वयाः पालि स्वःवे पिता चांजुयागु
बुबा ! ज्वीगु ज्वीमाःगु छाय् शोक यायगु !'
लिपा वैत छं मित्र ! या बोध गाक
थ्व जि धैगु सन्देश नं न्यंकि ब्याक
'थ्व हृद्-सागरे मुंगु झी प्रेमया लः
छुयाय् विश्व-प्रेमं रवि थें थँसाल

प्रिये ! छं बिचाः या सदा पुत्रयात
थ्व जन्मे कलाः भाःत झी ज्वीगु गात ।" (भुजङ्गप्रयात)

थः प्रभुं थुलि धायूव छंदकयागु हं सं तो तल,
न्ह्योन्य आताहां च्वनाः व्रं नं मवाः ज्यो थें जुल ।
बोधिसत्वं धाल "शीघ्र हुँ सल, वसः, भूषण कयाः"
"दास नं वे नाथ नापं" धाल वं झसुकाः तयाः ।
धाल हानं "याय् मखुनि जि छन्त संन्यासी सखे !
जिगु खँ कंवन्य मानि छं माता पिताया सम्मुखे ।"
शिञ्जिनी चःफ्वीगु ल्हातं वं जजंका चःफुनाः
थःगु मणिमय चुदुगु खड्गं केश नं त्वा ल्हाः खनाः
सारथी ख्वल—"देव जन्मजुस्यं निस्यं नीगुदँ तक
चरण सेवायागु फल फ्वःय 'यंकि नापं' थुलि जक"
वैत ह्य कल—"कपिलवस्तुस वेबले जि छन्त नं
हयगु जुल नापं ब्वनाः ल्याहां हुँ आः याकन थनं"
सल ज्वनाः छन्दक ख्वख्वं यानाः प्रणाम लिफः स्वस्वं
हाय स्वासा न्ह्याःगु थें वल, उख्य पलाः छित गौतमं ।
। व वं व मखन परस्पर निख्यर क्षितिजे तन निम्ह,
अमिगु विरहं स्वःनि आःतक नं सिन्हाज्याकी छम्ह !

सुगत-सोरभ महाकाव्यया महाभिनिष्क्रमण
नामगु च्यागूगु सर्ग सिधल ।
ने० सं० ६३ साल घोचाकु संल्हू

यशोधरा

नित्यया थें थौं सुथे नं स्वःबले गोपां दनाः
प्राण प्याह्गी वंगु तन थें कान्तिहीन कथा खनाः
अविध शंका मनस दाः थें "फूंक" वं ऋसुकाः तल,
सकभनं वं वाष्प फुति फुति दुगु मिखा चाःह्गीकल।
म्हिग म्हिगः थें थौं प्रभाती हाःगु वं छुं छुं मताः,
चित्र नं धाय् मफु सखीपिं वं खना अमि अचलता,
प्रायः पौभाः मुसु कयाः च्वनि सःम्ह पुंया निपुणतां
अमिक्य ला मदु अङ्गचालन, हास्यरेखा नं छतां!
न्ह्योन्यसं छम्ह निम्ह दनाः च्वन लूगु गा ल्वीकं तयाः,
न्हकु तियाः च्वन अन गुलिं मह्निक लुखाय् हे जक स्वयाः।
थच्छि च्यानाः सीगु मणिया त्वाःथवा च्वन कोदलाः,
छम्य लुँया ताह्गंफया क्वे रत्नया सुन्दर खवला।
बेँ लुयाः च्वन पुष्पमाला चब्बुनाः तःतः क्यनाः,
च्वन गुलिं चिषा दनाः नं मेगु स्वांत सुखूचिनाः।
चीकु मदु थुगु फुक सुनानं गन दु अन हे तुं च्वनाः
व्याकुलापिनि हृदयया विमनस्कता जक च्वन क्यनाः।

नभ समान विशाल श्रीगर्भे नवीना सुन्दरी
यक्व थीसां नगुत थें सौन्दर्य-तेजं जिगिजिगि
चन्द्र मदयाः बुलुगु आमैया निशा थें वं खन—
प्राणपतिया रत्नमय पल्यङ्क रिक्त जुयाः अन।
वगु मन खुलुखुलु मिनाः वल "थन छुज्या जुल दैवया !
हाय आर्य अवश्य छुं जुल" धैगु आशंकां कयाः।
प्रेमया ज्या याय्गु खः प्रियया अमङ्गल कल्पना,
थःगु न्ह्योन्य मदय्व मं ज्वी विरहया कटु वेदना।
वैगु ख्वाले भाव-रेखा मन-पुखूया भङ्ग थें
ब्वात उल्य थुल्य, नयनया कुं जाल पीजा कंगु थें।
धाय्त स्वत वं "गन बिज्यात कुमार जीवनवान्धव !"
किन्तु गःपः तःपु जक जुल वाक्य प्याहाँ छुं मवः।
हिक्क वं हिकु हिकु ख्वनाः "हा नाथ स्वामीं" थुलि धयाः
भ्वाक्क भोसुत तुंग फुंगे दीर्घतां मसुकाः तयाः।
शब्द तायव सतर्क जुल दुर्दैवया ग्योपिं सराः,
लिक्क थ्यंकः वन हथासं बोध याय्त मनोहरा।
धय्पुनाः म्हे पित्तु पीकाः धाल "छिम्ह जीवन सखा
गन बिज्याय् फै प्रेमसूत्रं सात्तु सालाः है मखाः !"
सान्त्वना-पवनं कयाः विरहाग्नि ब्वाला काःत्रन,
वांछ्वया हिकु हिकु व मसुकाः यात वं परिदेवन—

"छुं स्यूला गन आर्य बिज्याःगु, हाय जिलः बानाः ?
थौं जिगु अंग जवगु जक मस्तिक तुत थब थर यानाः;
बाय् मालिगु जुल ला निम्ह धात्थें दुर्भाग्यं याना !
गय् च्वन्य जि थुगु विरह-मि घानाः वै मंमं च्याना"(जाति१६मात्रा)
थुलि धयाः हिकु हिकु ख्वनाः वं उम्ह सखीया ल्हाः ज्वन,
छुं लिसः मखनाः सखीं ख्वालं सँ जक चीकाः च्वन।
वैत मेपिं दक्व पासापिं वयाः हय् हय् धुन,
छुं समय जायकाः लिपा व मनोहरां स्यूगु खँ कन—
"सुथस उल्य क्वथां जि न्हापां दनाः
छिगु थुगु गृहया लुखा चाः खनाः
हतपत थन ब्वां बयाः स्वः वया
च्वन प्रभु मदयाः क्वथा हे ख्वयाः।
सुरु सुरु जि उकीं चुके ब्वां वनाः
सिल थुलि खँ व द्वारपालं कनाः—
'च्वन हँ भवनद्वार चूं चूं दनाः
नृपसुत, सल, सारथी नं तनाः,
गन दु अमित भूपति माय्न्यत
छ्वत हँ सल बियाः उकीं दूतत,
सुरपुर व रसातले हे थजु
प्रिय तनय अवश्य ल्वीकै जुजुं" (प्रभा)

"हाय म्यानापुक उकीं हे थौं जि म्हंगु खनी सखि !
प्राणनाथ मदयूक नं चमबूगु छाय् जीवन-चिखि !
मयूल आः म्वाय् मयूल" धा धां थः नुगःपाय् दाल वं
वां छ्वयाः छ्यौं यागु तिलहिल, सँपुल वं प्वाँय् प्वाँय् खवं।
शोकया खुसिबाः वया फुक चेतना च्वीकः यन,
स्वच्छ सुन्दर मृदुल लासाय् तुं व थस्सः पाः वन।
हल हथासं कनक कलशे सुमनसार थना थनाः,
वैगु छ्यौंया केश प्याकल उगु नस्वाःगु लखं लुनाः।
अन गुलिं पासापिसं च्वामो व पंखां गायकल,
वा थिनाः न्हाय्प्वाः तिनाः त्वंकल बलं शीतल जल।
अमिगु परिचर्यां मिखा कन हंस ल्याहाँ वःगु थें,
किन्तु गोपां नःगु मखु छुं अन्न वहलाः च्वंगु थें।
उल्यर च्याँय् च्याँय् ख्वल व गौतमपुत्र बालक राहुल,
ब्वां वनाः तुतुमां छम्ह्यस्यां शीघ्र वैत बुयाः हल।
पुत्रयात कयाः छको वं धयपुनाः हृदये तल,
ख्वाः ख्व स्वं छु मने लुयाः मस्यु हाकनं सुकु सुकु ख्वल।
वैत ह्ये कल छम्ह सखीं अन "देवि ! आपा ख्वे मज्यू,
स्वास्थ्य स्यनि वातं कयाः छु अन्न नय् अति योग्य जू,
ख्वाः स्वयाः छिं मन तयाः दिसँ पुत्रयात दया तयाः"
वैत धाल यशोधरां थुगु करुण वाक्य ख्वयाः ख्वयाः

"छाः ज्वी थ्व मचा धात्थें हे
मां बौ बाय्माःगु उकीं हे
दुरु लःया सम पति जाया
पाउँ जुयाः थ्वं बिल फायाः।
हा ! थ्व मचा प्वाथे दुबले
न्यनि वसपोलं "छु यो प्रिये ?"
इच्छा जुल जिगु चा नयूगु,
बंशलोचन हयाः बीगु।
हाय सुनां आः याइ बिचाः
गुलि दुर्भागी हा थ्व मचा !
दुर्मति नियति मलाः ताले
छु च्वयाः हल मस्यु थ्व कपाले !" (जाति १४मात्रा)

पित्तु पिल काय्या कपाले म्हुतुसि ज्वीकाः कंपन
थुगुकथं चान्हि ख्वख्वं हाहां फुनाः वन छुं दिन।
हल अज्याथाय् छम्ह सखीं सन्देश सम्भ्रम पूर्वक—
"वल हूँ राजकुमारया अति योम्ह पासा छंदक"
प्रथम 'राजकुमार' तायाः "हैं !" धका गोपा न्हिल,
किन्तु लिपते सारथी जक वःगु सीकाः म्हं ख्वल।
'राम' नां दुगु रत्नया अंमू ज्वनाः थः हस्तस
वःगु थें हनुमान् दशाननया अशोक उद्यानस

फुक ज्वना युवराजया मणि मुकुट तिलहिल रत्नया
वल व छन्दक शाक्यरानीयागु न्ह्योन्य ख्वयाः ख्वयाः ।
वैत खन्यवं शोकया उद्वेग भं निदुगं जुल,
ज्वीगु प्रियया वस्तु जक खं सां वियोगं व्याकुल
हृदयया ज्या, वंछ्याइगु ! अश्रु बाः वय्क्यगु सिवाय् !
थःम्ह स्वामीयागु विषये वैत मन्त वधाय् थ्व धाय् ।
धाल न्ह्यचिलाः वंगु मनया भाव स्यूम्ह मनोहरां—
"भद्र ! राजकुमार छि नापं कथाय् तःवै सदां,
थौं छि याकःचा छुखें, प्रभुयात गन वानाः वया ?"
वैगु थुगु कटु वचन-बाणं धैर्य चब्बुत सूतया ।
"हा ! अभागो कर्म !" धा धां वं छको भसुकाः तल,
फेत्तुनाः तीजक तिसाया पो फ्यनाः फुक पोंकल ।
बिन्ति यानाः ल्हाः निपा वं अश्रु वेकाः धरधर
ग्याःगुलिं जुजुया भयं तन कम्प ज्वोकाः थरथर
कच्छुनाः खाखातुकाः अत्यन्त हृदय विदारक
वाक्य गय् खः अय् निवेदन यात साहस पूर्वक—
"उखुनु ! उखुनु हा ! ख्यूँगु चान्हे जितः
जिगु थ्व हृदय हे ज्वीक हा कम्पित
'सलहिँ सलहिँ' आज्ञा कुमारं जुयाः
सुरुक सल हया, दासया ज्या छ्याय् !" (क्षमा)

उचित अनुचितया विचाः फुत बिरहया अतिरेकतां,
छ्यों ल्हनाः भसुकाः तयाः थुलि धाल वैत यशोधरां -
"जन्मकाःछि छन्त लहिनाः तःगुया पलयसा थ्वला ?"
धाल लिचिला, छंदकं स्तम्भित जुयाः छपलाः पलाः—
"थन्यत गुलि थ्व भयाःके जि हालाः जुया,
घरर घन रबं वा न्ह्यलं तोपुया
प्रभुजु पन्यत सुं हे मव; हा दनाः
अल्यजि सल ज्वनाः नाथ ल्यूल्यू वना ।
सुथस थ्यन अनोमा नदी-तीरस,
जननि ! अन थ्यनाः थः थमं आगसँ
विविध रत्नया ब्याक्क आभूषण
मृदुल मृदुल कौशेय आच्छादन
सल व मुकुट खड्गादि ज्वंकाः जितः
हल जि लित छ्वयाः, अश्व लें हे सित ।
जि फुत थन महाराज तं म्वेकल,
दनि जि छि छम्ह आधार आः केवल ।
अधम अनुगया दोष ला घोर खः,
सरल हृदय माता ! क्षमा या फुक,
कन्यस गुगु प्रभुं जूगु आज्ञा जितः
फुक खँ दिसँ न्यनाः सार धाय् आः छितः—

हृदय-जलधिया ब्याक हे प्रेम-लः
तृषित जग-फिब्बे स्नेह-मेघं ह्वल,
बुखँ थ्व जननि ! काषाय ती धुंकल,
दिसँ समय हना: ख्वा: स्वया: राहुल ।" (क्षमा)
जःगु चुपि सम मर्मभेदी सः कना: उम्ह छंदक
लिचिल भति भति ल्यंगु ल्यंकंतुं तया मेगु ख्वँ फुक ।
कःगु थें पां वृक्ष मूले देह खाका: थरथर
हाय गोपां वेदनां दयकल करुणरसया सर—
"यमपुर तक सावित्री लिना: भा:त नाप,
रघुकुलमणि नापं जानकीं शीत ताप
सकल सहन याना: दण्डकारण्य थ्यंक
'पति पति' जप याना: वंगु थें गंक गंक
यदि बनस जित: नं यंगुसा नाथ नापं
बन उपवन भा:पा चाःहिला: ज्वोगु नापं ।
सरस फलत खाना: हय् थ्वया: स्वां नस्वा:गु
प्रभु मुसुमुसु न्हीका: जिं छमा: नं क्वखायूगु,
तनय जक बुया: जिं हायूक्य प्राणेशयात-
'गुलि जक प्रिय गोपे ! या:गु छं पक्षपात !'
जुल थ्व खँ फुक धात्थें स्वप्नया भ्रान्ति मात्र
विधिवश निम्ह मांकाय् जूगु सो दुःख पात्र ।

उल्य थुल्य प्रभुनापं ज्वी दुपिं धन्य प्राणी
खग, मृग, पशु हे नं गाक्क हे भाग्यमानी ।
अन्न दुगु फुक शाखी धन्य शाखाय् सि सःगु,
ससुमन गुँखि धात्थें धन्य बें थ्यंक लूगु,
च्वन्य दुगु प्रिय स्वामीया करं चित्त चीका:
सुख गुलि तृणया नं नित्य हे न्हुत्तु न्हीका: ।
लख यचुगु पुखूया स्वच्छ पाषाणतयूगु
स्तुति गुलि जक याय् वस्पोल मोल्हीत दीगु ।
कलकल खुसियागू न्हा:गु लः भाग्यशाली
थन बनस कुमारं छीबले दुंगु पालि ।
बरु बन-पथया धू जूगुसा नाथयागु
उगु चरण थुपानय् दैगु अत्यन्त योगु ।
सखि ! प्रियपद सेवा याय् मदयूका: छु म्वायगु !
जिल जिल बरु हाहा शीघ्र हे मृत्यु ज्वीगु ।
जुइ फुक हि व ला क्वैं देवया ध्यान-हेतु
सुख अनुभव याय् दै स्पर्शाया प्राणतन्तुं ।" (मालिनी)
शोक संतापं व गोपाया जुया: मन चंचल
चाफर्स महिक कया: तःभा सिमा थें कोदल ।
हाय विधवां 'पूर्व जन्मे नाप लाय् दै प्रिय' धका
स्यंगु थः जीवन हना: च्वनि मदु व आशा नं थुका ।

पति व पत्नी नाप च्वन्य दै मखुत गबलें हे निम्ह
शाक्यरत्न कुमार गौतमयागु जन्म थ्व अन्तिम ।
रामगिरि-आश्रमस पितिनाः तःम्हस्या प्रिय सहचरी
फिनिला जीवन हनाः च्वन घौ निनाः अलकापुरी,
किन्तु थुलि उलि अवधि मदु छुं नाप लाइगु प्रिय पति
सहन जक नं याइ गय् मदुस्यंलि आशा छुं भति।
वैगु सेवा याय्त सकलें सेविकापिं तत्पर
ज्वीव छन्दक सारथी वँन अमित तोताः सत्वर ।
शाक्यरानी ख्वेकु ख्वेकुं शरद ऋतुरानी न्हिल,
हा ! ख्व ख्वं वर्षा-जिथिं कुतु वंगु चपला-तिलहिल
थःगु ल्यंगु भुयूसँ थाथा यात "गोपा ! ख्वे गुलि !"
विरह-ताप व अश्रु-जल नं हृदय-मेघे फूगुलि ।
ख्वेगु तोताः स्वःबले भयालं छको व यशोधरां
प्रमदबन खन गन वया पति नाप क्रीड़ा ज्वी सदां ।
प्रिय कुमार अवश्य अन हे दैगु वैगु मनं खनाः
शीघ्र थः परिचारिकापिं फुक ब्वनाः काहाँ वँनाः
उगु उभ्काने न्यंक उख्य थुख्य मात्तु माःजुल सकभनं,
शरदया शोभा सिवाय् छुं मेगु वस्तु मलू गनं ।
सर्प थें नितु नीगु मार्गे छफुति खन्य मदु धू गनं
सुचुक बँथिलाः न्यंक तः थाय् पंक गनदै हाकनं !

गंगु म्हासुगु हः ऋहः मदु, तरु लता फुक वाउँगु
शरदरानीं धाःगु दोंगां ज्वीव प्रकृति न्येकुगु।
थःम्ह प्रिय वेक्यत व नभ-पथ तःगु ज्वी सुचुकाः फुक
न्यंक वाग्वोँयागु लासा लाःगु ला मस्यु म्हासुक ।
सिन्धु लोमंकाः शर्शी विश्राम ताउत थन थया
धाःगु थें वा मा धिकंधी संगु सो वायुं कयाः ।
माः ज़ुजुं खन वं अज्याःथाय् कोँसिमाय् हुसुलुं ऋमू,
गय् थमं प्रिययात प्वीक्यगु अय् समीरं प्वीकुगु ।
चूम्ह स्वामी ज्वी धका वं ब्वां वनाः अन स्वः वनं
थःगु हुसुलुं चूगु खन लाकांसिँ नाप भविष्य नं।
"हा !" धका वं स्वःबले च्वे "प्रिय मिलनया जीवन
क्षणिक जक खः" धैगु चानाः वःगु भुतिमालें कन ।
धन्य आशासूत्र चमबू तदपि गोपाया मनं
म्याम्ब च्वंगु लतानिकुञ्जे वँन व मामां हाकनं ।
न्हूगु लुँतिस्योस्वां ध्वयाः बांलाक वं त्वास्वां हनाः
बी धका पति स्वःबले खन न्ह्यूगु त्वास्वां वा क्यनाः ।
दच्छि दच्छि पुलांगु लुमनाः वल वया स्मृति फुकु फुकु —
"थन च्वनाः नाथं जितः सपले छुकुगु स्वां चम्पक"
"देवि ! थन खः" धाःगु थें अन शब्द वेकाः मर्मर
बल बसुमती न्यंक हायाः पालिजाः स्वां सुन्दर ।

वँन अनं नं चाःह्युह्यूं निर्मल पुखूया सत्तिक
गन दु सम्मुख लः दुसां प्यायुचाःम्ह फोगिं चातक
च्वनि म्हिताः लः हेँ व बःहेँ कमलनाल ननं गन,
न्या पियाः च्वनि गन लिबाःसां धैर्य पूर्वक वक गण,
चक्रवाक व चक्रवाकी लोमनाः बाय् मानिगु
गन च्वनाः पा कुत्तु कीकाः प्रेम क्रीड़ा याइगु।
अमिगु कलरव ताःगुलिं पुखुली वनाः वं स्वःबले
नाप मखनाः भाःतया प्रतिविम्ब न्हापा थें जले
वं लिफःस्वत ल्यूँन्य केवल खन सखीपिं हे जक
लुमन "निम्ह ल्हाः गथि चिनाः अन स्वेगु" व पुलांस्मृति फुक।
हंस हाः थें छिलिक हाय्काः कनकनूपुर, हंसक
थःगु तुतिया लिक्क वेकाः यक्व जलचरशावक
शीघ्र म्ह्यातुगु छुं कु दिकु थें दुरुल्वहँःया त्वाथले
ब्वाक्क फेतुत थःगु बापा पालि दुकाः अन जले।
पतिवियोग-फसं कयाः छुं जूगु भति भति कपन
उगु अलः दुगु पालि ह्याउँगु ह्वःगु पल्यस्वां थें च्वन।
वैगु दीन दशा खनाः अन चःहिलाः शोकं नुगः
न्ह्योन्यसं कुति वःगु ह्याउँक घाः ब्वयाः धालें छगः
खन्यव उकिया अर्थ गोपाया मनं थुल विपरित—
"दुःखिनी अवला खनाः थ्वं याःगु खः थ्व गिज़य् जित:"

धाल प्रकटे-"न्ह्योन्य तय्‌मत्य यंकि वांछ्वे हुंकन"
मेगु खन वं शरद्‌रानीं या:गु प्रिय आराधन—
निकट दूरे त:सि, ल्यमु, संत्रासि, भ्रमसि व चाकुसि,
न्हिसि आदि सि स:गु भारं वृक्षया जँ लुया: धुसि
वच्छि फल खन्यदयूक म्हासुक पत्रया गां तोपुया:
नेत्र सम वं पत्र ब्वेका: पूर्वपाख्य स्वया: स्वया: ।
कच्छुना: स्वत: थ:गु म्हे वं ल्यंगु रूप व यौवन,
प्राणनाथं धा:गु लुमना: छम्ह सखीया ल्हा: ज्वन—
"छन्हु सखि! थ्व उभ्माने चा: ह्युह्यूं नाप नापं
थन थ्यन्यव कुमारं धाल—'गोपे ! छ श्रापं
जक थुगु नरयोनी जन्म जूव:गु पृथ्वी
अमर नगरया सुं देवकन्या छ ख: ज्वी।'
लुमन लुमन स्वामीं हा:गु संत्रासि का:गु
उखुनु जिगु न्यता:या लिक्क यंका: खँ ल्हा:गु—
'भति भति जक ख: थ्वं छंगु सौन्दर्य खूगु
गुलि ययिपुगु अयूनँ सो प्रिये ! वर्ण थ्वैगु'
'हिसि मदु जि मयो वा छाय् थपायूचो हिस्यायूगु !'
जिगु थुगु वचनं भ्रं नाथ अत्यन्त न्ह्युगु।
गुगु भ्रमसि क्यना: प्राणेश्वरं धा:गु बाक्य
लुमन्यव जुइ वीँ थें मयूल छ्‌ं हे लुमंक्य।

११

जुल थ्व सर स्वस्व आज्ञा जित: आर्यपुत्रं
जिगु हृदय चिना: प्यपुक हे प्रेम-सूत्रं—
'चिकुगु मखुनि आ: तांनोगु नं मन्त भ्या: हे
यचुल खुसि, पुखू, तुं देवि ! छं चित्त थें हे'
प्रिय सखि ! खनि सन्ध्याय् थ: मचातयुगु मायां
विमल गगन मार्गे यक्व झंग:त ब्वां व्वा
सुमधुर रब याना: थ: स्वले वंगु दृश्य,
'वन्यनु गृहस झीनं' धाइ नाथं अवश्य" (मालिनी)
थुलि धया: वं गाच्वतं ख्वबि हुल छको भ्रसुका: तया:,
वँन अनिश्चित लें सखीपिं लिस्य व तीजक तुति ल्ह्वया: ।
हल अज्याथाय् वासुरी छपु मालश्री दूरं पुया:,
मोहनी फुत धा:गु स: थें पश्चिमा च्वन ताय् दया: ।
झ्ं उकीसं "बा:छि त्वा: ला स्वन्तिच:रे जुल हला !
छन्त थुगुसी छिमि किजाँ भिंभिंगु लं बीवा हला ?"
"छन्त नं बी आकिवं ला भिंगु हे भाजुं लयया:"
थथ्य खँ ल्हा ल्हां व:गु खन गथुनीत निम्ह इतिइति न्हिला:
व:गु छम्ह गोदावरीस्वां जा:गु धकिचा घयपुना:
मेम्हस्या जरि बत्तु दुगु बांला:गु ग्वेस्वांमा: ज्वना: ।
अमिगु पसि व गाय् म्हिता: च्वन रसिक सान्ध्य समीरण,
ह्व:गु त:फोस्वांकचां अमि पृथु नितम्ब थिया: च्वन ।

अमि रसिकतां जुल व गोपायागु हृदये स्पंदन
"आह !" याना: क्वच्छुना: थँसिँमा छमाय् लिधना: च्वन
पलख जायूका: स्व:बले पिलिपिलि निग: नगु लू खना:
धाल वं ह्विकु ह्विकु लना: उगु लूगु नगुत क्यना: क्यना:-
"शरद ऋतुस आहा ! हर्ष आमोद वायूत
प्रतिदिन निम्ह नापं चा: ह्युह्यू वेगु थाय् थ्व ।
थन थ्यन्यव दिना: हे स्वेगु बांला:गु सन्ध्या,
नगु क्यनि प्रभु स्वामी 'हूंगु सो हूंगु' धाधां ।
खनि मखु नगु गय् गय् न्ह्याक्व स्व: सां छग: नं
क्यनि गगनस हानं ल्हा: ज्वना: प्राणनाथं—
'पिलि पिलि थित खंला हूं छजो थीथ्य च्वंक'
वन्य 'खन खन' धाधां नाथया म्हे जि थीक ।
अल्य यनि वसपोलं पाचिना: हूं सिमाक्वे
विधु खन्यदु गनं बांलाक हे पूर्व पाल्य ।
लुइन लुइन आ:नं व:गु सो हूं प्रकाश,
वल रिपु सम ज्योत्स्ना थौं जित: बीत त्रास ।
विरह-अनलकुण्डे दुंम्ह सुं नायिकाया
रुदित हृदय-न्याया यायूत रक्षा पुन्हीया
हिमकर कर ब्वेका: व:गु ज्वीमा: विचा:या:
कर छूल, क्वल ख्वा: च्या: था:गु सो चन्द्रमाया ।

प्रिय पति परदेशे लाःम्हस्या रूपयात
जलनिधि सम भाःपाः वःगु ज्वी स्नान यायृत
शशधर कर व्वेकाः थौं शरद्यागु चान्हे
फुति फुति थुकलं वं व्यूगु ज्वो वैगु ख्वाले ।
मखु मखु विरहीया प्राणया प्राण तयृत
खन्य मदुम्ह प्रियाया प्रेम-सन्देश च्वेत
सहृदय प्रकृति पौ ब्यूगु ज्वी पूर्ण इन्दु
'प्रियतम ! मत्य छिं लोमंक्य न्है !' धैगु सीदु ।
प्रिय सखि ! प्रभु स्वामीं च्वःगु दयृमाः जितः नं
भति नयन ब्वयाः बांलाक सो छं छको नं,
स्थिर अपलक दृष्टि त्यानुकाः जि स्वयां नं
खन्य मदु अन स्वामीयागु आखः छगः नं ।" (मालिनी)
स्वामिनीया विप्रलापं अमिगु नं मति विश्रम
जूगु थें फुक वांछ्वयाः छम्हस्यां वचनया संयम
फेत्तुनाः काचाक घाँसे जवगु ल्हातं बेँ चुयाः
कनक कंकण छिलिक न्यायृकाः खवगु ल्हात्तं ख्वबि हुयाः
धाल—"हार्दिक प्रेमया महिमा छुस्यू व मिज़ंतस्यं
मीत ख्वेक्यगु जक दु अमि ज्या प्राय सत्ययुगं निस्यं"
यात छम्हस्यां "थुगु खँ धात्थें खः" धका अनुमोदन,
मेम्हस्यां पतिया बियोगं कःपिनिगु बाखं कन—

"थोंम्ह दमयन्ती बने वानाः अनं बिसि वन नल,
'सत्य सत्य' धका हरिश्चद्रं व शैव्या ख्वेकल,
भ्रातृसेवाहेतु ख्वेकल लक्ष्मण उम्ह उर्मिला"
मेम्हस्यां हानं छकी तन हृदय ख्वःसां भति न्हिलाः—
"पुत्र पुत्री दान यायृ धुंकाः नृपति विश्वन्तरं
'दानपारमिता' धका बिल दान पत्नीयात नं.
बीगु इच्छा जू थ्व पापीतयृत तंमो स्वे सराः"
किन्तु थुगु खं ह्ये गु पल्यसा ख्व जक ख्वल व यशोधरा—
"अमि थें मखु जिगु हाय अवस्था ल्यंदनि अमि आश,
दुख मय जुल जिगु आगामी दिन केवल दनि त्रास,
संयोग अपि जुल दिन फ्वीवं थःथः प्रिय नाप,
याःगु दु मस्यु जि न्हापा जन्मे सखि ! छु छु जक पाप !"
(जाति २६ मात्रा)
सुंक च्वन हिकु हिकु लनाः अनसं व भ्वाताहाँ दनाः,
छम्ह सखीं काचाक कुतुवन्यत्यंगु गाया चो ज्वनाः
न्वात उम्ह म्हुतु छ्वाःम्ह च्वाकियात उम्ह झांदुम्ह सखीं
"माःगु खँ छगू ल्हाक्य मदु छुं सो व अप्पो गुलि नकीं !"
अश्रु हीकाः धाल गोपायात "रानी छःपिसं
शोक धात्थें यायृ मलो न्है धैर्य भति यानाः दिसँ"
हाकनं घयृ घयृ पुनाः वं धाल—"अयृ राजर्षिया
धर्मपत्नी खः छि हानं शोक छायृ यानाः दिया ?

बन व मिरि इक्ष्वाकु वंशीपिन्त शान्तिनिकेतन,
देवि ! साध्वी शाक्यनारीपिन्त गृह दु तपोबन"
वैगु थुगुखं शोक छुं तन ख्वेगु तोतल वं भति
छ्येँ च्वना: नं योगिनी थें ज्वीगु गोपां तल मती।
धाल वं "जीवनधनं अन ब्रत गज्या:गु कया: च्वन ?
याय् जिनं उगु ब्रत तपस्या थाकुसां निश्चय थन"
"छिं मने तल भिंगु ज्या, सहधर्मिणी पतिया छि ख: "
थुलि धया: उम्ह समय स्यूम्ह चतुर सखीं कन मेगु खँ—

स्यायगु रूवोगु तथा ब्यभिचार
ज्वी मखु निश्चय छ्रीत विचार !
तोत्यगु ब्याक्क असत्य खँ ल्हायूगु,
थ: मनयात सु संयत यायूगु,
सेवन मादक द्रब्य मयायूगु,
शुद्ध छक्वा: जक भोजन यायूगु,
तोत्यगु गीत व बाजन थायूगु,
खेल अनेक व नृत्य मयायूगु,
तोत्यगु गन्ध विलेपन यायूगु,
मा: छुकियां गबलें कमखायूगु,
काञ्चन, रत्न-विभूषण धाक्व,
धारण यायगु तोत्यगु ब्याक्क,

सुन्दर कौशिक वस्त्र मतोगु,
केवल गैरिक चीवर तोगु,
तोत्यगु उच्चगु आसन लायूगु,
उत्तम छि थुलि पालन यायूगु।" (दोधक)

थुगु प्रकारं ह्येकु ह्येकुं भवनयागु लुखा थ्यन,
शाक्यरानीं स्व:बले च्वे पिलिक आलंमत खन।
पलख आताहां स्वया: च्वन वैत पवनं संकुगु
लुल मनें "फै मखु निराशां प्वीक्य आशा नं जिगु"
हृदय-साले विरहया मी भूतया स्मृति-तू सिया:
दु:ख-यंबाय् न्याक्क काका: व:गु अश्रु-चिकं तया:
नाथ दर्शन यायूगु आशा-दीप च्याका: पिलि पिलि
वँन व द्वाहाँ पालचा सम नयन जायूका: बिलि बिलि।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया यशोधरा
नामगु गुंगूगु सर्ग सिधल

ने० सं १०६४ साल सकिमना पुन्ही

बोधि प्राप्ति

भव्य भवने नित्य स्वस्तिकपिनिगु मङ्गल सः न्यन्य
दनिम्ह गौतम दन विहंगमतय् सलं तृण-आसन।
मागधपिसं थःगु कुलया याःगु सुन्दर वर्णन,
सूततय्सं कंगु बाखं न्यनिम्ह रविकुल नंदन-
यात ययिपुक गीत न्यंकल स्वच्छ सरितां कलकलं
प्रकृतिया बाखंत कंवल ब्वाँ वयाः मलयानिलं।
वल्ल ब्वेकाः वैत स्वागत यायि थें रमणीदलं
मृदुल मर्मर शब्द बयूकाः यात ससुमन तरु-हलं।
राग रञ्जित सुन्दरीपिं स्वेगु पल्वसा दिन दिन
राग पूर्ण कुसुम खनाः अन वैगु मन खुलु खुलु मिन।
थःम्ह जीवन-संगिनी सम यायत दृढ़ आलिङ्गन
अन दु पृथिवी, मेगु हानं च्वन्यत सितुया आसन।
म्हीग तक जीस्वां क्वखायाः स्वर्णया पर्यङ्कस
च्वोंम्ह गोपानाथया म्हे तल तियाः गैरिक वसः।
त्वीक चंपास्वां छुनाः ह्याउँक सते सचिका तयाः
वैगु सेवाय् नित्य तत्परपिं मिसातय् ख्वाः स्वयाः

वःम्हस्यां म्त्राहालिस्वां लिस्य ह्वःगु सचिकास्वां खनाः
ंत हानं दुःख ब्यू वल वंगु दिनया स्मृति दनाः।
थःत थमनं बोध यानाः धाल वं भसुकाः तयाः
"त्याग त्याग धका वयाः छं गय् लुमंका आः प्रिया ?"
न्हयून्हु तक व अनूपियाया आम्र उद्याने च्वन,
ब्राह्मणी शाक्या व पद्मा निम्हसिनं बिल भोजन।
न्हयून्हु दयूकाः अमित तोताः ञ्गु मनोरम काननं
सच्छिनीक्वे पाःगु रमणिक राजगृह थ्यंकः वन।
नयूत भिक्षां वःगु अन्न मवं खनाः क्वाहाँ कथुं
भिंगु अन्न नस्वाःगु भोजन साक्क यानाः च्वंम्हस्यं
थःत थमनं धाल वं थुलि "आः तक छ साःम्हुतु तिनि
त्रगुला सुख सी धका छं ? दुःखया थ्व सम्हय् तिनि !"
मगधया उगु राजधानी चाःहिलाः भिक्षा फवँ फवं
खन जवाःलं ख्यात्तु ख्यानाः दुगु वथां है च्वंगु वं।
छम्ह उकी तुतिस्याःम्ह दुगुचा न्यासि वन्यहे मफुगुलिं
त:पते खिपतं चिनाः नं साल्तु सालाः च्वंगुलिं
बोधिसत्वं नम्रभावं वैगु न्ह्योन्य वनाः न्यन—
"दाजु ! थुलिमछि दुगुत मुंकाः यन्य त्यना छं छाय् गन ?"
उगु अलौकिक वैगु रूप खनाः प्रभावित मन जुयाः
दुगुजवालं थुलि निवेदन यात वैत पुलिं चुयाः—

"बिंबसार नृपालया मखयागु निति दुगु फुक
यन्य त्यना, छाय् ? भागियाय् बरु भिक्षुवर छःपि सुखः ?"
यज्ञ निति दुगुत उलिमंछिस्यागु हिंसा ज्वी त्यनाः
स्निग्ध कोमल श्रमण गौतमया मने करुणा दनाः
खूम्ह दुगुचायात पित्तु पियाः ल्ह्वनाः ब्वहले तयाः
दुगु जवाःया ख्वाः स्वयाः वं धाल कुलवा नां कयाः—
"शाक्यकुलया खः कुमार जि ज्ञान हेतु हिलाः जुया
यंकि छं यज्ञे जितः याकन व मगधाधीशया।"
थुलि धयाः गौतम व दुगु क्वबुयाः जवाः ल्यूल्यू वन,
न्यंक छायूपाः तःगु सुन्दर यज्ञशाला वं खन।
अन वनाः वं यज्ञया आचार्यया सम्मुख दनाः
धाल "थुलि मछि पशुत स्यानाः पाप छिं छाय् याय्त्यना
मेगु दर्शनया सिबे पूर्वगु मिमांसा जक ज्वनाः
कर्मकाण्डे हे दुनाः म्ही ज्ञान काण्ड छ्र याय् त्यना ?"
शाक्यभूषणया थ्व खं आचार्य अति हंम्वेकल,
वा न्ह्ययाः नय् थें स्वयाः वं थःगु ल्हाः च्वे ब्वेकल—
"छुस्यू थ्व यज्ञया ज्या छं या फवनाः नयूगु प्रामस
जिमि नाप छुखें हे नं यायूमलो छं लिसः न्ह्यसः।
पशुत यज्ञया निति सृष्टि याःगु मनुं स्वयं
यज्ञंज्वी लोकया वृद्धि स्याःसां हिंसा मजू उकीं (अनुष्टुप)

धर्मया नामे निरीह पशुत हयाः अमि जीवन
फ्वीगुसां यज्ञार्थ हिंसाया समर्थक ब्राह्मण-
यागु थुगु उत्तर न्यनाः उम्ह बोधिसत्वं याकन
थःगु व्वहले च्वंम्ह दुगुचा बेँ दिकाः बिल भाषण—
"स्यानाः पशु सिमा पालाः यानाः कर्दम रक्तया
यदि वंसा थुकीं स्वर्ग छुकीं ज्वी बायू अबीचिया ?
पाण्डित्य—अभिमानं व गर्व थ्व खँ मथूपिसं
याइ न्हां पशुतयू द्रोह वैत नै पशु सीपिसं" (अनुष्ठुप)
थःगु तर्कत बोधिसत्वं थुगुकथं त्वाल्हाःगुलि
छं लिसः नं बीगु मखनाः वैत म्हं तंमोगुलि
मगधनृपया ख्वाः स्वयाः वं धाल "राजन् गुलिजक
याःगु सो अपमान थ्वं जिगु दण्ड मबियाः आःतक !
थ्वैत कक्कु तियाः छ्व पितिनाः यज्ञशालां पिन्य तक
माःगु ज्या यानाः बिज्याहुँ नि मन तयाः याकन फुक"
थुलि धया वं गर्व पूर्वक तूंक गौतम च्वन स्वयाः ।
दिव्य रूप खनाः नृपति नं मूर्ति थें निश्चल जुयाः
वैत छुं धायू मफु पलखला चाःगुलि विस्मय अति
भति लिपा तिनि न्ह्याचिल उचित खँ ल्हायूत मगधमहीपति-
"हे महाबाहो ! थ्व सुन्दर रूप स्वीकाः चीवरे
वांछुयाः गुगु उच्चकुल गुम्हस्यात ख्वेका छिं हरे !"

भूपया थुगु स्नेह पूर्ण वचन न्यनाः सिद्धार्थया
थःगु कुलया पूर्वपरिचय बीगु आकांक्षा जुयाः
धाल "राजन् ! खःजि शाक्यकुमार, गौतम नां जिगु
सत्य माल्यत राज्य तोताः चाःहुहुं रमणीयगु
छः पिनिगु थ्व समृद्धिशाली राजगृह नगरे थ्यन
यक्व पशुबध ज्वीगु सीकाः स्वःवया यज्ञे थन"
शाक्यकुलया नाम कायूवं लुमन शुद्धोदन सखा,
मित्रताया स्नेह-सूत्रं च्यूगुलिं त्वायूकायू मखाः
धेगु भावं बिंबसारं "तात ! तात !" धका धयाः
वैत स्वागत याःगुलिं अत्यन्त हे लज्जा जुयाः
वैंगु ख्वाः हे स्वे मछालाः बेँ स्वयाः च्वन ब्राह्मणं ।
योग्य आसन दान यानाः धाल नृपति हाकनं—

"तात ! फ्वना नयू माःगु छु खेँ छं ?
दान सदां बी लोगु थ्व ल्हातं ?
ल्यायूम्हबले यानाः सुख भोग
यायू बरू लो ज्याथे तिनि योग ।
धाल न बा छुं छन्त चमाजुं
बो बिल ला बा पूज्य पिताजुं
बी जिगु या छं राज्य समस्त
शीघ्र नु प्रासादे प्रिय तात !" (चंपक माला)

मगधनृपया स्नेह मय निस्वार्थ व्यवहारं मन
द्रवित ज्वीका: बोधिसत्वं धाल सादर कारण—
"मखु जि पितिना: ह:गु बौनं, छुं चमाजुं धा:गु नं
मृत्यु व्याधिजरा खना: ग्याना: वया जि निकेतनं"
बिंवसारं वैत हानं "प्रियकुमार ! जिथाय् च्वनां
छंगु छुं उपहास ज्वो मखु, गृह थ्वनं ख: छंगु न्हां,
राज्य सुखया भोग याय् जक लोगु कान्त कलेवर
क्षीण याय् मत्य" धाय्व वं थुलि धाल संका: चीबर—
"छयाय् धात्थें आ: राज्य व धन महाराज ! थ्व जित:
वया पत्नी वाना: प्रिय तनय ऐश्वर्य सहित,
महत्वाकांक्षा केवल दनि छगू आ: थन जिगु
त्वना: बोधिज्ञानामृत परम निर्वाण जुयगु ।
जिके द:सा छुं छ:पिनि मनस माया व ममता
विज्या:सा ज्यू धात्थें फुक पशुत तोता: बरु पिता"
"पुता ! छं था:थें तोत्यगु जुल थ्व जि ब्याक्क दुगुत
वया: त्वंक: वेसा विमल उपदेशामृत जित:" (शिखरिणी)
मगध अधिपतिया थ्व खँ न्यना: "वे" धक। वाचा बिया
अभय बीका: तोतका: फुक दुगु अनं प्याहाँ वया:
मगधया विख्यात तत्कालीन विद्वान्या छगू
आश्रमे वन शास्त्र ब्वनिपिं स्वसल विद्यार्थी दुगु ।

वत स्वागत यात गुरु आलारकालामं अन,
किन्तु वं गुगु थ:त स्यंगु समाधितत्वं थ: मन
लोगु अभिसंबोधि मलुया: वैत तोता: याकन
दार्शनिक आचार्य रुद्रक रामपुत्र दुथाय् वन ।
वैगु न्ह्यूस: शिष्यपिं दुगु आश्रमें च्वँ धका अति
प्रेम पूर्वक या:गुलि अनुरोध गोपाया पति
अन च्वना: गुरुजुं निरूपण या:गु नाना दर्शनं
प्राप्त ज्वी बुद्धत्व मखना: वल अनं नं हाकनं ।
प्रखर प्रतिभा वैगु उगु गंभीर जिज्ञासा खना:
वैगु लिस्य वल न्याम्ह कौंडिन्यादि ब्राह्मणपिं मुना: ।
चा: हुहुं गयशीर्ष पर्वतया निकट थ्यंक: वना:
अन च्वच्वं प्रज्ञा लुइगु सन्मार्ग तप हे थें खना:
लोगु उरुबेला खना: नैरञ्जना-तीरे वना:
यात तप सर्वार्थसिद्धं अन छगू पाक्के च्वना: ।
भद्रवर्गीयं वया अन वैत सेवा या:वल,
यात आख्ये जक नया: छुं काल वं तप दुष्कर ।
शुद्ध हामो नं नया: वं सहल्पा: च्वन यातना,
हाकनं छुं मनस्य हे नं च्वन खुला ल: जक त्वना: ।
थुगु प्रकारं खुदँ तपस्या या: गुलि कृशातन जुया:
स्यू व क्वेँ जक ल्यंदनिगुलि च्वन च्वलेंथा स्वा: लुया: ।

वेंगु सुन्दर दिव्य लक्षण युक्त काञ्चन वर्ण नं
फुक तनाः वन गाः म्हुयाः द्वाहाँ वनां च्वन नेत्र नं ।
वेंगु छ्पु छ्पु बपित नी जिल वन हिनू नं फुक गनाः,
ग्यगुनाः जें ग्वाः लुयाः च्वन वेंगु ग्वाः द्वाहाँ वनाः ।
च्वं गुलि व मसंस्य ध्याने खगत म्हे म्हे जूवल,
सिंह लिस्य किसि व्याघ्र लिस्य मृग नाप नाप म्हितः जुल ।
धन्य वंगु व शान्त मूर्ति खनाः अमित स्नेहं थिल,
जन्मसिद्ध व अमिगु हिंसा, द्वेष सकतां तोफिल ।
प्रथम प्राणायाम यायां प्राण होन समाधि नं
याःगुलि मूर्छा जुयाः नं बें व भोसुत हाकनं !
बल मचा छम्ह म्हितु म्हितुं अन दुगु च्वले उव्य थव्म जजं
उम्ह अचेतन श्रमण गौतमयात वं खन न्ह्योन्यसं ।
वंगु कोमल बाल-हृदये दुन्य दया उद्गम जुल,
अल्य च्वलेया दुरुव्लं वं दुरु म्हुत्वी न्ह्यानाः बिल ।
स्वप्न खन वं "थःम्ह माता स्वर्गतं क्वाहाँ वयाः
थःत पित्तु पियाः 'पुता छं जू म्हिता छाय् प्राणया ?
काल पापीं छन्त त्याकाः छंगु जीवन यंकल !
आः छूयाय् जि हाय !' धाधां थःगु दुरुधाःहायकल"
क्वाःगु उगु दुरुवा रसं छं विगत चेतनता वयाः
त्वःबले वं न्ह्योन्यसं खन सरल प्रकृति च्वले जवाः ।

तपस्यां मूर्च्छा जूबले

पौ १७६ सुगत सौरभ

बोधिसत्वं धाल "हानं त्वंकि भतिचा मेगु नं"
वं लिसः बिल—"थोमत्योम्ह जि त्वंक्य गय् जिं दुरुकनं ?"
" थी मत्योम्ह जि" धैगु कर्कश शब्द कर्णे च्वन थ्वयाः,
"थी मत्योम्ह ! धका म्हुतुं आवृत्ति नं जुल न्हां वया।
"थी मत्यो" थ्व खँ ताःगुलि ह्रदयं लिसः बिल "छायम्त्यो !
थुम्ह दयावान् थी मत्योम्ह मेगु जगते याय् छु त्यो ?"
थुलि विचाः यानाः कथं वं उम्ह मचाया ख्वाः स्वयाः
"सौम्य दुरु नि त्वंकि" धाधां धाल प्रीति मने तयाः—

"जन्मं ज्वीमखु थन उच्चनीच जात
कर्मं ज्वीगु वरु सुजात वा कुजात
संसारे परहित कर्म याःम्ह श्रेष्ठ,
हिंसा द्वेष रतम्ह स्वः अवश्य दुष्ट।" (प्रहर्षिणी)

थुलि धयाः वं दुरुकने दुगु दुरु कयाः फुक त्वंगुलि
"छम्ह महात्माय्‌नात छुं उपकार यायदत" धैगुलि
धन्य भाःपाः थःत थमनं दैत यानाः वन्दना
वन्यव व मचा माः हनाः च्वन मनस नाना भावना।
वल अज्याथाय् गायिकापिं ल्हाः ज्वनाः दूरे स्वम्ह,
तुतिबकीया शब्द तायाः जुल सशंकित गौतम।
ताल भति भति अमि परस्पर ल्हाःगु भुनु भुनु लैं ववं
पवन दूतं हःगु खगतय् गीत लिस्य लिस्य थुलि खँ वं-

"तार वीणाय् छ्वासुसा संगीत सुमधुर ज्वी मखु
तार अति तीप्यंकुसा नं हाल्य म्हीसं फै मखु,
तार मध्यम ज्वीव तिनि म्ही गीत रसया मधुरता
हृदय हृदये चिनिगु गथि गथि तरु कचाय् हिनि थें लता
अमिगु थुगु खं वैगु नुगले लूगु भाव थ्व नूतन
'घोर तप व विलास जीवन अति मज्यू निगुलिं थन,
ज्वी तपस्यां काय कृश दुख, मोह ज्वी भोगे दुनाः
माध्यमिक मार्ग सुधासम शुद्ध प्रज्ञा ल्वी' खनाः
दंबले म्वाथःगुलि फुक वस्त्र कुतिवल भूमिस
गय् सिमां म्वाः जूगु स्वांया हःत हायाः वैगु खः।
"आः छु वसतं फी !" धका वं स्वःबले अन निकटया
सीम्हस्यात दुखापिखांतीकाः मशाने वांछ्वयाः
तःगु उगु कापः खनाः ल्वीकल मने वं भाव थ्व—
"त्याग यानाः तःगु स्वीतं म्वःगु, स्वीगुं मखुगु थ्व"
न्ह्योन्यसं पुखुली वनाः चायाः व कापः म्हे हिनाः
योग्य भोजन यात वं ग्रामे वनाः भिक्षा फ्वनाः।
बोधिसत्वं व्याक्क थथ्य तोतुगु खनाः तप साधन
"खुदँ तपस्यां बुद्ध ज्वी मफु आः थ्व आहारं गन
ज्वी" धका थथ्य पंचवर्गीयं खँ ल्हाल्हां याकन
वंत वानाः न्हयूनिक्वे तापाःगु मृगदावन वन।

थुख्यर 'सेनानी' धका नां दंगु पुर सम ग्रामस
छगु दिवस न्हापा सुजाता सुन्दरीं वटवृक्षस
"लोगु उत्तम कुलस यदि जिगु लोम्ह नाप इही जुयाः
प्रथम हे जिगु अंक जाःसा दिव्य सुन्दर काय् बुयाः
छन्त छाय् जि यक क्षीर" धका व कन्या तिनिबले
वैत फ्यानाः तःगु आः वं "छाय्" धका थः सागले
दुन्य दुपिं छुं रोग मदुपिं दोछि सा फुक पित कयाः
इष्टमीनं न्यंक जाःगु बने व न्हूपिं सा जयाः
दोछि साया दुरु हयाः न्यासःम्ह सां फुक त्वंकल,
अमिगु दुरु न्ह्यानाः वया नं बच्छि सां फुक त्वंकल।
थुगु प्रकारं साव भिखुम्हस्यागु त्वंकाः च्याम्हस्यां
च्याम्ह साया दुरु हयाः वं क्षीर दायकल थःम्हस्यं।
सेविका पूर्णा छ्वयाः हल वट-सिमाक्वे सुचुक्यत,
वृक्ष मूले बाल रबि सम वं खनाः मायासुत
ब्वां वनाः वं धाल "थौं प्रत्यक्ष जुल वट-देवता
धन्य भद्रे ! भाग्य छिगु ! याकन लुँपात्रे खीर ता"
हर्ष पूर्वक क्षीर तानाः पाटवस्त्रं तोपुया
थःम्ह दासी नाप नाना रत्नयागु तिसां तियाः
"गन व ?" धाधां न्ह्योन्य थ्यंकाः स्वर्ण लःथल वैं दिकाः
भक्ति पूर्वक वन्दना यानाकथं ल्हाःतुति सिकाः

करस उगु पायस ज्वनाः सम्मुख सुजाता च्वन दनाः,
बोधिसत्वं व्याक थ्वीकाः भक्तनीया भावना
वैगु श्रद्धायुक्त उगु उपहार कायृत जवगु कर
ल्हन्यव लः ल्हानाः व गुलुपाः धाल वचन मनोहर—
"छिगु प्रसादं देव ! जिगु जुल पूर्ण मनया कामना
पूज्यवर ! छःपिनिगु नं अथ्य सफल ज्वीमा साधना"
भक्ति विह्वल मातृजाति च्वन्यगु पल्यसा वर बियाः
वन अनं थुलि स्नेह हायृकाः, धन्य नारी हृदयया !
बोधिसत्वं वैगु थुगु वर ग्रहण याः थें भति न्हिलाः
क्षीरपात्र ज्वनाः दनाः बटवृक्ष क्वं क्वं चाःहिलाः
वन अन नैरञ्जनाया शुभ्र त्वाथः दुगु सिथं,
नुंगले गुलुपाः दिकाः अन मोल्हुयाः निर्मल लखे
यात भोजन पीगुप्ये यानाः व निर्जल पायस।
ल्पत्य थें व सुवर्ण गुलुपाः वांछ्र्याः जल-स्रोतस
निकटवर्ती सघन शालवने वनाः दुन्य न्हिच्छित
चाःहिलाः च्वन वनस पुष्पित तरु लतां आच्छादित।
दिनसिनाः विरहं कयाः वन्य त्यंगुलि सन्ध्या सति
अग्नि छ्वकाः तःगुला मस्यु उइत अमि निम्ह दम्पती
हूं प्रतीचीया दिपे सो रक्त आभा भति भति।
किरण द्वारा पत्र म्हासुगु तरुस थःपिनि सन्तति

ख्वःगु च्यांय् च्यांय् मिगु तायाः वल हथासं विहगत
थः स्वले ल्याःहाँ गयाः रथ-मन्द शीतल मारुत।
पशुत करुणा वंक हाहां व्वां सन्हां वन्य थें वल,
न्हिच्छितक चाःह्यूम्ह श्रमणं प्रकृति नं थथ्य चञ्चल
जक खनाः वं ध्यान यायत लोगु माः जुल थाय् अन,
वल अज्याथाय् घाँयुकु क्वबुयाः नाम स्वस्तिक ब्राह्मण।
वैत खन्यवं ल्हाः फयाः च्वन "घाँय् छम्हू ब्यु जितः" धका,
ब्राह्मणं न्यन "घाँय् छुयायृत छितः?" धका घाँय् छख्य दिकाः।
बोधिसत्वं बिल लिसः "सर्वज्ञ ज्वी जि थुकी च्वनाः?"
न्हिल व ब्राह्मण "ज्ञान गो अल्य जिमित नित्य थुकीच्वनां?"
धाल हानं "ज्ञान ल्वीक्यत यक्व माः आयोजन,
वैत छम्ह निम्ह धीर पुरुषं मात्र ल्वीकै ब्राह्मण!"
"भिक्षुवर! उगु युक्ति कँ जितः नं" धका उम्ह स्वस्तिकं
धायृव "ज्यू जि अमृत वितरण यायृव वा बी छन्त नं"
थुलि धयाः वं घाँय् कयाः वंगलसिमाया क्वे वनाः
यात थुलि संकल्प घाँय् लायाः व हे घाँसे च्वनाः—

"थ्व आसने थौं जिगु देह गंसां
ला क्वैँ व छैंगू फुक फाक्क नाः सां
मलास्य थौं दुर्लभ बोधिज्ञान
तोतै शरीरं मखु न्हां थ्व थाय् नं" (उपजाति)

बोधिसत्वं थ्याःगुलिं थथ्य उगु सिमाक्वे मुलिपति
मार वल न्ह्यो न्ह्यो तयाः ऋतुराज थः सेनापति ।
पूर्णिमाया चन्द्रिकां रणभूमि यशुक दयकल,
विहगगणया चिलि चिलिं अन शंख रणभेरी पुल ।
मलय-पवन मन्दता रणवाद्य थाःवल न्हां अन
हृदय-नभ हे थ्वक्क यायां योग सुखया वर्णन ।
मल्लिका, अरविन्द, चूत, अशोक लिस्य नीलोत्पल-
यागु सौरभ युक्त सिचुगु समीर-बाण कयकल ।
प्रथम मन निं मोह थें जुल, पीस्य च्वन अल्य फुक तन,
ताप द्वारा ज्ञान शोषण ज्वीव वेँ थें जुल मन ।
मारया फुक दर्प, हर्ष, विलास आदिक पुत्रपिं
ल्वायत वल छम्ह छम्ह रणे अन छम्हथ्य छम्ह अति वीरपिं ।
यात दर्प वयाः प्रहार "छ शाक्यराजकुमार खः
सहल्पा छाय् म्वाःगु थुलिमछि कष्ट तरुथा मूलस ?"
हर्ष जक छाय् च्वनि लिपा वं वेत बाणं कयकल—
"राज्य यानाः च्वंहुँ गौतम छन्त ज्वी सुख केवल"
छुल्य विलासं थःगु गसुलिं सुल वया हृदये च्वनाः
"छाय् च्वना त्यानुक मछिंक छ ? याःहुँ सुखया साधना"
गौतमं दृढ धैर्य-कवचे जःगु आयुध फुक फयाः
सत्यया संकल्प-धनुषे चित्तसंयम-शर तयाः

मार सेना न्याक्क ग्यानाः समरभूमिं बिसि वनाः
हाकनं मारं छ्याः हल ल्वायत शंका, कल्पना ।
शीघ्र शंकां थ्वक्क नंन्यायकाः शिला वा गाकल,
बुद्धियागु कुसां कुयाः वं थ्याक्क सितिकं वंकल ।
कल्पनां रति, प्रीति, तृष्णा आदि नं नापं व्वनाः
मार बौबा विजय हेतुं वल रणे माया क्यनाः ।
प्रथम रति वल थःगु स्मृतिया नम्नम्ह ल्वयाः नृत्य याः
भावना संगीत ह्वाहां तोष सुख, आनन्दया ।
प्रीति नं वल बुलूगु सालुगु वख-विस्मृतिया तियाः
जन्म जन्मान्तरनिस्यं गुम्ह वैगु ल्यूल्यू वःम्हया ।
तीव्र तम तृष्णा छको सी त्योगु मत थें वल थिनाः
धाल वं "ल्याहाँ नु याः वन्य दिव्य सुख आराधना,
छन्त यदि जिं धाःथ्य याःसा मदु असम्भव छुं थन
सो" धका वं क्यन अनेपिं सुन्दरी रमणी गण,
जाःगु यक्व धुकूत नानारत्न धन, सम्पत्तिया ।
शाक्यसिंहं धाल भूमिस्पर्शमुद्रां वेँ थियाः—
"स्थानं हे थच्यु मेरु पर्वत, जगत् हे शून्य जूसां थजु
व्योमं तारकमण्डलीं सहित हे देवेन्द्र वःसां कुतु,
जूसां ज्वी थव्यु जीवतय् मत छगू, सूसां महासागर
धात्थें फैमखु चीक्य बोधितरुया मूलं सुनानं जित:"
(शार्दूलविक्रीडित)

थुलि धया: वं ध्यान याना: स्व:बले थ: मन मने
जायक खन मलमूत्र केवल सुन्दरीपिनि म्हे दुन्य।
म्वे अपिं बांला: पिन्यंला त:गुलि छंगू भुना:
खन दुन्यं कंकाल क्वँ जक त:गु सँय्‌प्वाचं चिना:।
अमिगु खन बृद्धा-अवस्था, देह रोगनिकेतन,
वंगु खन फुक चाजुया: धन, हर्म्य, मन्दिर, उपवन।
थुगु कथं फुक भोग्य वस्तुत कालया भोजन खन,
व्याक्क काम व भव, विभवया भोग-तृष्णा बिसि वन।
'भोगतृष्णां सी धका ग्या: म्वाय्‌गु आश त्यना: च्वनि
म्वाय्‌गु आशं मेगु हानं जन्म प्राणीं का: वनि।'
त्वं उक्तीं उगु जन्मकारण स्वंगुलि तृष्णा फुका:
मग्न जुल व समाधि-पुखुली जायक.ल: दुगु शान्तिया।
बिघ्नकारी मार त्याका प्रथम यामे रात्रिया
शान्तचित्तं चा: ह्यु ह्यु पगू अवस्थाय् ध्यानया
'दिव्यचक्षुज्ञानदर्शन' प्राप्त याना: चित्तया
आवरण फुक दूर ज्वीका: दिव्य दृष्टि लोकया
दु:ख, सुख, स्वर्ग व नरक, सम्पूर्ण पाप व पुण्यया
वास्तविकता ब्याक्क खंकल, भोग, भोग्य पदार्थया।
शुद्ध बाचा जायव न्हापा जन्मयागु खँ सीकल,
'आसवक्षय-ज्ञानदर्शन' नं नसंचाय् ल्वीकल।

ब्याक्क खन वं बाह्य आभ्यन्तर जगत संसारया
कार्यकारण भावया अविछिन्न सम्बन्ध व वंया
प्रवल नियमे ला:गुलि थुगु विश्वया फुक वस्तुत
दैगु प्वीगु च्वना च्वनिगु थें चित्तयागु शुभाशुभ
वृत्ति नं उत्पत्ति नाशे चक्र थें चा:चा: हिला:
च्वंगु लिस्य लिस्य मेगु नं खन वं अविद्यादिं चिला:
रात्रिया अवसान काले न्ह्योन्य पेंगू सत्यत—
दु:ख, समुदय, दुखनिरोध व दुखनिरोधउपायत।
थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं बोधि लाना: दुर्लभ
बुद्ध जुल गय् साहु ज्वी दीनं कया: आपा लब:।
भति लिपा सुथया समीरं कय्‌व पुलुक मिखा कना:
बाल रविया न्ह्योन्य बुद्धं ब्वन थ्व गाथा ल्हा: ल्ह्वना—
"चा:चा: हिला: थ्व सन्सारे आपा हे जन्म जिं कया:
दुना: जि जन्मया दु:खे गृहकार! छ मा: जुया
गृहकार! खना जिं आ: छ्यं दय्‌क्य म्वाल छं जित:
गृहशिखर नं चिब्बा:दन बंधन चब्बुत,
जुल त्रिनिष्ट बांलाक संस्कार ब्याक्क चित्तया,
स्वंगुलि फुत तृष्णा नं गुगु ख: हेतु दु:खया।" (अनुष्टप)

सुगत सौरभ महाकाब्यया बोधिप्राप्ति
नामगु भिगू गु सर्ग सिधल।
६३ बछला

धर्मप्रचार

बुद्धदेवं बोधि लाना: न्हयून्हु आनन्दे च्वना:
न्हयून्हु वृक्ष स्वया: विज्याना: मेगु न्हयून्हु पला: छिना:
न्हयून्हु रत्नाकरस च्वन, अजपाल क्वे च्वन न्हयून्हु
असमये वा व:गुलि मुचलिन्द नागं न्हयून्हु
म्ह:छम्हं हे न्यंक हित्तु हिना: फणां कीका: तल,
न्हयून्हुतक राजायतनया क्वे च्वना: च्वन दशबल।
त्रपुष भल्लिक वणिकपिं निम्ह पञ्चशत बंजा: ब्वना:
धन ज्वना: व्यापार हेतुं व:पिसं शास्ता खना:
यात मधुमय मधुर भोजन भक्ति पूर्वक अर्पण,
बुद्धधर्मे शरण व:पिं जुल उपासक नूतन।
वन अपिं उम्ह बुद्ध भगवान्यात याना: वन्दना:,
ज्ञान स्वीतं कन्यगु मकन्यगु.यात वं थुलि चिन्तना --
"अमूल्य मणिया मू असिसं
सी शीगु मिखापिं वणिजं।
नस्वा:गु स्वांया मू द:सा
भति भति मधुपं सी स्यूसा।

हृदययागु इङ्गित भाषा
ज्ञानं तिनि थ्वीकें थूसा।
मस्यु आः जिगु थ्व खँ थ्वीगु सुनां!
'सत्य' छु याय् जिं कँ जक कनां।" (जाति १४ मात्रा)

थुलि मने वायूकाः लिपा वं ज्ञान कन्यपिं पात्रपिं
मन मनं मालाः स्वयाः निम्ह योग्य खन आचार्यपिं
"ज्ञान धात्थें थाकुसां आलारकालामं जकं
थ्वीक्य फै बांलाक अथवा चतुर पण्डित रुद्रकं"
ध्यान दृष्टिं खन अपिं संसार तोताः वंगु खँ,
न्याम्ह सहपाठी पुलांपिं लुमन अल्य छम्ह छम्ह फुक।
सारनाथे च्वंगु सीकाः शाक्यमुनि उख्य हे स्वयाः
लैँ ववं भोजन कयाः वाराणसी भिक्षा फयाः
वःगु अन च्वंपिं अपिं फुक पञ्चवर्गीयं खन,
अमि परस्पर यात सल्हाः "श्रमण गौतम हुंकन
वःगु खंला भ्रष्ट ज्वोकाः ल्हंक यानाः भोजन,
मेगु भीसं यायूगु मखुन्हां वैत छुं अभिवादन,
राजसुत खः च्वन्यत केवल बी छगू आसन जक"
किन्तु अद्भुत! न्ह्योन्य थ्यन्यवं अमिगु बिसिवन प्रण फुक!
यात अमिसं योग्य स्वागत आसनं सकलें दनाः
अन "बिज्याहुँ बिज्याहुँ" धाधां वैगु न्ह्योन्य वनाःवनाः।

ल्हाः व तुति चायूकाः हयाः अन लोगु सुन्दर आसने
फेत्तुकाः न्यन कुशल वार्ता "जू मखाः मङ्गल तने,
छिगु शरीरे खन्यदु निर्मल कान्ति आयुष्मान्! छितः
प्राप्त जुलला हां अलौकिक बुद्धपद मन वाञ्छित?"
अमित भगवानं लिसः बिल "सत्य ल्वीकाः हय् धुन
छिमित नं बांलाक जिं थुगु सत्य कन्य न्यंवा थन,
गुगु खँया अनुसार च्वंसा त्याग गुकिया कारण
याःगु खः छिमिसं व फलया लाभ याय् फै याकन"
सुगतया थुगु वचन तायाः न्याम्ह संन्यासीं अन
ल्हाः जपाः तुति भोपुयाः थुलि प्रार्थना यानाः च्वन—
"जिमिगु थुगु अपराध फुक यानाः क्षमा उपदेश या
हे तथागत शीघ्र हे छिगु आम नूतन धर्मया"
धर्मराज न्हिलाः मुसुक अन अमिगु खेँ जुल सम्मत,
वैगु देहे रश्मि पिज्वयाः वःगु थें जिगि जिगि थित।
"भिक्षपिं! व्याकुल छिपिं गुगु खं व न्योंवा मन तयाः"
नाद ध्वत थुगु दिग दिगन्ते सकभनं व्यापक जुयाः!
शिष्य गणया नाप धर्मालाप यायां चञ्छित
वेव मन्द सिचुगु नक्षंचाया सुगन्धित मारुत
पश्चिमाकाशे थ्यन्यव दिल्लापुन्हीया शशाधर
न्याम्ह कौंडिन्यादि ब्राम्हणपिन्त सःतल सत्वर—

"भिक्षुपिं थुगु निगू 'अति मार्ग'
याय् सदा यतिपिसं परित्याग—
कामभोग जक सेवन याय्‌गु,
गंसि ज्वीक अति म्हं दुख सीगु।
मेगु ल्वीक्य धुन मार्ग थ्व न्हूगु
'मध्यमाप्रतिपदा' दथुयागु,
ज्ञानचक्षु गुगुलिं खन्य दैगु
जन्म आदि फुक दुःख फकैगु। (स्वागता)
चित्त शान्ति परि पूर्णगु ज्ञान
दैगु अभिज्ञा परिनिर्वाण
ब्याक्क 'आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग'
कन्य 'सत्यत पंगू' प्रियवर्ग!
जन्म, जरा, ब्याधि, मरण ज्वीगु,
प्रिय नाप वियोग जुयाः च्वन्यगु,
अप्रिय नाप सदा ह्नन्य माःगु,
शोकं कय्‌काः हाल्यगु ख्वेगु,
काये दुःख व मनस मछिनिगु,
लागिचायगु, मन लोगु मदैगु
आदि थ्व फुक दुख खः संक्षेप
दुख 'पंचोपादानस्कंध'।

ब्याक्क दुःखया कारण जन्म,
जन्म ज्वीगु कारण भव ख्यात,
खः भवया हेतु उपादान,
तृष्णा दुगुलिं जुल व प्रधान,
सदा वेदनां तृष्णा दैगु
व वेदना नं स्पर्श ज्वीगु,
खः जूगु स्पर्श षडायतनं,
नाम व रूपं दुगु इन्द्रिय नं,
नाम रूप नं दत विज्ञानं,
संस्कारं विज्ञान व हानं
खः संस्कार अविद्यां याःगु
थुकिं जुल उत्तम 'सत्य छगूगु'।
न्यो छिमिसं आः सुन्दर तथ्य,
कन्य जि 'दुखया समुदय सत्य'
काम भोगया इच्छा ज्वींगु
सीकि 'काम तृष्णा' बझाःगु
सुखया इच्छां हानं वेगु
इच्छा दुगु 'भव तृष्णा' धैगु
'जन्म जिन्म आः हानं मेगु
निश्चय काः हे वन्य मखु धैगु

थ्व 'विभवतृष्णा' नापं स्वंग्
'दुख समुदय' नं बांछ्ने माःगु।
तृष्णाया अत्यन्त निवृत्ति
ज्वीव ब्याक्क दुःखं ज्वी मुक्ति,
धाइ थ्वैत हे 'दुःख निरोध'
थुकियात लुमंकाः तय् योग्य।
दुःखनिरोधे यनिगु लँ कन्य जि
गुगुलिं हित याइगु मामं थें।
प्यंग् सत्यं गय् खः अय् हे
गुगुलिं खनि 'सम्यक् दृष्टि' व हे
द्रोह, काम्य, हिंसादि मयाय्गु
'संकल्प थ्व हे सम्यक्' धाःगु।
"सम्यक वचन" थ्व छाःगु व म्वाःगु,
मखुगु, छुल्याहा वचन मल्हाय्गु।
ख्वीगु व हिंसा व दुराचार
तोत्यगु खः 'सम्यक् कर्मान्त'।
मिथ्या लजगाः तोताः भिंगु
व्यवसायं थः जीवन हन्यगु-
यात धाइ 'सम्यक् आजीव'
लोगु थ्व ज्या खः श्रावकपिन्त।

लूगु पापया यायॄत विनाश,
मदुगु मवेक्यत छुं आभास,
लूगु कुशल धर्मस्थिर यायॄत,
मदुनिगु निश्चय ल्वीकाः कायॄत
उद्योग, परिश्रम नं यायॄगु
'सम्यक् व्यायाम' थ्व याय् माःगु।
वनाव च्वंसा वनाः च्वनागु,
च्वनाव च्वंसा च्वनाः च्वनागु,
द्योंसां द्यना धका नं चायॄकाः
च्वन्यगु म्हयागु अवस्था सोकाः,
ज्वीव वेदना सुख दुखयागु
दुन्य दुन्य निगुलिं थ्वीकाः च्वन्यगु;
थः चित्ते ब्यापाद, अभिध्या,
मिथ्यादृष्टि दुला मदुला वा
गयॄच्वं चित्त सराग विराग,
द्वेष मदुगु बा दुगु छुं भाग,
मोह रहित बा मोहं व्याप्त,
संक्षिप्तगु अथवा विक्षिप्त,
गुलिजू एकाग्र अएकाग्र,
जूगु विमुक्त व बा अविमुक्त,

अमहद्‌गत व महद्‌गत ला वा
च्वन्यगु अनुत्तर सोत्तर सीकाः;
पञ्चनीवरण मनया धर्म
दुगु व मदुगु गयूज्वी उत्पन्न,
गय् ज्वी उकिया पूर्ण विनष्ट
गबले हे उत्पन्न मज्वीक,
थुगु फुक सीकाः नं स्वीन्हयूगू
उत्तम धर्म लुमंकाः च्वन्यगु
आदि थ्व प्यंगू 'सति पट्ठान'
'सम्यक् स्मृति' खः ज्ञाननिधान।
हीनगु काम व अकुशल धर्म
सवितर्क व सविचार बिवेकं
लगु प्रीति सुख युक्त छगूगु
ध्याने बांलाक दुनाः च्वन्यगु,
ज्वीव वितर्क विचार प्रशान्त
दुन्यया शान्ति व मन एकाग्र
अवितर्क व अविचार समाधी
च्वन्यगु यक्क दुगु प्रीति सुखादि;
ध्याने दुन्यगु शरीरं सुखया
अनुभव यायां निस्प्रीति जुयाः;

सुख, दुख, ताप व चित्तोल्लास
तोताः स्मृतिया ज्वीव विकास
असुख अदुःख चतुर्थ समाधी
च्वन्यगु थ्व प्यंगू 'सत्य समाधि'।
दुःख निरोधे यनिगु लँ च्यागू
भावना निरन्तर याय् माःगु।
भिक्षुपिं ! थ्व दुख, मनया ताप,
शोक. कष्टया यायत विनाश,
प्राप्त यायत सत्य व निर्वाण
लोगु थ्व सीकि छगू॰ जक 'यान'।
आः छिमिसं नं थुकिया ध्यान
यानाः याकन हे ला ज्ञान।" (जाति १६ मात्रा)

धर्मस्वामीया थ्व खं सन्तुष्ट जूपिं भिक्षुपिं
"धन्य भगवन् धन्य !" धाधां न्याक हर्षित जुल अपिं।
प्रथम कौंडिन्यं ननानं ज्ञान थ्वीकल अन च्वँ च्वं,
"गुगु दु समुदय धर्म उगु फुक नाश नंज्वी" धैगु वं।
धाल भगवानं न्हिलाः अन-" व्याक्क कौंडिन्यं थुल"
वंगु नां हे थूगुलि 'आज्ञात कौंडिन्य' थ्व जुल।
धाल कौंडिन्यं "ब्यु भगवन् ! थौं जितः उपसम्पदा"
"भिक्षु ! वा वा धर्मया बांलाक वर्णित जू सदां,

दुःखया क्षय यायगु कारण ब्रह्मचर्याचरण या''
श्रीघनं थुलि धायव जुल उपसम्पदा कौंडिन्यया।
हाकनं उपदेश बिल उकिया लिपा नं मेगु नं
ज्ञान थ्वीकल पूर्णरूपं बप व भद्रिय निम्हसिनं।
अमिगु अन उपसम्पदा जुल, ल्यं दुपिनि नं पाः वल,
अश्वजितया लिस्य महानामं व प्रज्ञा थ्वीकल।
अमिगु नं उपसम्पदा अन ज्वीव वर्षाऋतु वयाः
'प्रथम वर्षावास' उगु वाराणसी मृगदावया
आश्रमे हे च्वन स्वला उपदेश यायां धर्मया,
असितया भिंचाम्ह नारद भिक्षु जूवल थ्व लँ सियाः।
उगु नगरया धनिक श्रेष्ठी-पुत्र यश भवने च्वनाः
यक्व भोग विलास यानाः द्योम्हस्यां चान्हे दनाः
स्वःबले अन सुन्दरीपिनि विविध वाद्य ज्वनाः ज्वनाः
फुक सँ फँः फँः वस्त्र थाते मदुगु दुरवस्था खनाः
शीघ्र "हा संतप्त पीडित!" थुलि धयाः प्याहाँ वयाः
वल सुथे थ्यंकः व यश अन न्ह्योन्य भगवान् बुद्धया।
"यश असंतप्त व अपीडित ज्वीगु कन्य न्यो धर्म छं"
थुलि धयाः सुगतं व 'प्यंगू सत्य' कन्यवं हे यशं
'हेतुया क्षय ज्वीगु' थ्वीकाः भिक्षु जुल चीवर तियाः,
थुगु खँ सीकाः बौम्ह वल अन, भेष खन थः पुत्रया।

प्रथम ला वं यात हाहाकार चीवर कुं ज्वनाः—
"छं छु यानाः हा पुता! ह्य कः हुँ छं मां छ्यैँ वनाः,
भौमचाया प्राण रक्षा याःनु तोताः चीवर"
बुद्धया धर्मोपदेशं भति लिपा व जुयाः स्थिर
बिल निमन्त्रण "संघ नापं पुत्र यश ल्यूल्यू तयाः
ज्ञानसिन्धु! बिज्याहुँ याकन दासयात दया तयाः"
थुलि धयाः वं बुद्ध, धर्म व संघया शरणे वन,
वँगु छ्यैँ वन भिक्षु मुंकाः यश ब्वनाः उम्ह श्रीघन।
थःत लायाः तःगु लासाय् फेतुनाः अन मुनिवर
धर्म यशया मां व पत्नीपिन्त न्यंकल सुन्दर।
स्नेह युक्त सभक्ति अमिसं ब्यूगु उत्तम भ्वेनल,
मेगु नं उपदेश यानाः आश्रमे ल्याहाँ वल।
भिक्षु जुल यश धँगु सीवं दक्व पासापिं मुनाः
'ज्वी अवश्य थ्व धर्म उत्तम' धैगु भाःपाः यश ब्वनाः
शान्ति आशां न्ह्योन्य वःपिं अमित भगवानं खनाः
"धर्म जू स्वाख्यात" धा धां भिक्ष छुत आँगसँ ध्यनाः।
थुगु प्रकारं दयकु दयकुं शिष्य ख्वी छम्ह भिक्षुपिं
"लोकया कल्याण कारण या प्रचार वनाः छिपिं
थुगु अलौकिक पूर्व अश्रुत धर्म जगते" थुलि धयाः
दिग दिगन्ते अमित छ्वत हित हेतु थुगु संसारया।

बिंबसार जुजुं सुगतया कीर्तिया गाथा न्वनाः
"राजगृह नगरे बिज्याहुँ छको " धका थ्व निमंत्रणा
ब्यूगुलिं लुमनाः प्रतिज्ञा वन्यत मगधे दसबल
लैँ व वं 'काःपास्य' धेगु बनैं वनाः श्रम लंकल।
अन बने दुन्य स्वोम्ह राजकुमारपिं वल सत्वर
रंग रंगगु भिंगु सालुगु वस्त्र ब्नेकाः फर फर !
रत्न तिलहिलथागु तेजं छम्हथ्य छम्ह अति सुन्दर।
विनय पूर्वक न्यन—"मिसा छम्ह वःगु खंला मुनिवर ?"
न्ह्योन्य स्यें स्यें मिंक वःपिं अमिगु चिन्तित ख्वाः स्वयाः
अमिगु हीन दशा खनाः हृदये दयाया बाः वयाः
न्यन—"मिसा छम्हस्या थपायूचो छिमित छ्वीत प्रयोजन ?"
माः जुयागु विशेष कारण दक फुक अमिसं कन—

"भन्ते ! जिपिं हास्य विनोद यायूत
उद्यानया सुन्दर दृश्य स्वेत,
थः थः कलाः नाप वया थ्व थासे
बांलाःमिसां क्यंकल रूप-पाशे।
शास्ता ! थ्वया छ्येँ मदयाः कलत्र
नापं ब्वनाः हःगु थ्व राजपुत्रं।
अयूलाः त्वनाः ब्याक्क जिपिं प्रमत्त
ज्वीवं ज्वनाः रत्न-तिसा प्रसस्त

ल्यूँथाब् किचः थें जुल न्हां व गुप्त
मामां वयाः आः थन थ्यंक वैत,
सी छःपिसं नं गुगु वं लैँ काल,
आज्ञाजु भन्ते ! करुणा तयाव।" (इन्द्रवज्रा)

अमिगु खँ न्यनाः बुद्ध भगवानं न्हिलाः आज्ञा जुल—
"वस्तु भतिचायागु निंतिं वैत छिमिसं माः जुल,
थःत नं छिमिसं छको हे माःगु मखु गुलि अद्भुत"
सुगतया सुन्दर सुशिक्षां अमिगु माया मोहत
दूर जुल अल्य "बुद्ध भगवन् शरणका" धाधां अपिं
भिक्षु जुल चीवर पुनाः अन स्वीम्ह राजकुमारपिं।
अमित नं नापं ब्वनाः सर्वज्ञ उरुवेलाय् वन,
अन वनाः स्वम्ह अग्निहोत्री जटिल ब्राह्मणपिं खन।
ब्रम्हचारी शिष्य दोछिम्हस्या अपिं स्वम्ह नायक,
छम्हथ्य छम्ह विख्यात पण्डित दार्शनिक विद्वान् फुक।
"थमित छुं उपदेश यानाः शिष्य याय् फःसा गुलि
धर्म लोके ज्वी प्रचार" धका तयाः चित्ते थुलि
प्रथम न्यासः शिष्य दुम्ह उरुविल्वकाश्यप जटिलया
न्ह्योन्य थ्यंकाः धाल बुद्धं "यदि मपंसा बाय् तयां
बायूति काश्यप ! चच्छि थौं हूं अग्निशालाय् छं जितः"
"छुं मपं, अन च्वंम्ह नागं दुःखवी न्है बरु छितः"

विल्वकाश्यपया थ्व खँ न्यना: वैत "छं भय मदु" धया:
अग्निशालाय् शाक्यमुनि द्वाहाँ वना: बिं तंम्वया:
'फूँक' कुँ ल्ह्वया: ह:गुलि अन अन्धकारं तोपुल,
योग-बलया दिव्य तेजं ख्यूँगु वं फुक तंकल।
ग्या:गुलि सुल पिण्डपात्रे भुजग गुँखि थं चा:त्तुला:,
पिन्य च्वना: काश्यपपिसं "का का ! मखुथ्य जुल श्रमणठा !"
थुगुकथं हाहां कन्हे खुनु स्व:बले अमिसं अन
रश्मिमय भगवान समाधी सर्प गुलुपाते स्वन।
थुगु महा आश्चर्य घटनां चाल अद्भुत काश्यप,
'न्ह्याग्गु थज़ु थ्व महापुरुष ख; थ्वैत तयमा: सत्तिक'
धैगु भा:पा: धाल "छि महाश्रमण! थन हे वास या,
मुनिउर्चित भोजन बिया: जि नित्य छिगु सत्कार याय्"
"ज्यू" धका आश्रमसमीपे च्वंगु बनखण्डे च्वन
नित्य जटिलं ब्यूगु भोजन ग्रहण याना: श्रीघन।
छन्हु व काश्यपया छगू त:धंगु हे मख ज्वीत्यन,
ब्याक्क अंगमगध निवासी खाद्य भोज्य ज्वना: अन
वैगुलिं उरुविल्वकाश्यपया मने जुल चिन्तन—
"यदि महाश्रमणं कन्हे छं ऋद्धियागु प्रदर्शन
यात धा:सा वैगु ज्वी सम्मान, जिगु अवहेलन,
छुं जुया: धात्थें कन्हे छन्हु ला मव:सा ज्यू थन"

दशबलं परचित्तज्ञानं भाव सीका: चित्तया
उखुनु भोजन यात मेथाय् हे वना: भिक्षा कया:।
यज्ञ धुन्यव मनूत वंका: विल्वकाश्यप अन वना:
धाल वं "म्हिग छाय् मभाया ? गुलि लुमंका: जक च्वना,
भ्वेब्व छिगु म्हिगयागु ल्यंका: तैगु दनि फुक भास नु
पाकशालाय् नय्गु ब्यो जुल भास याकन थौं खुनु"
विल्वकाश्यपया थ्व खँ न्यना: धाल षडभिज्ञं थ्व खँ
"छं 'मव:सां ज्यू' धका चित्ते तया: मवयागु ख:"
ज़ुल व लज्जित थ:गु मनया भाव भगवानं थुया:,
ज्वीत श्रद्धा बृद्धि जुल, अयनं मफू संशय वया।
असमये छन्हु वा वया: ल: सकभनं लिपुलिपु जुल,
स्वेत वन नामे च्वना: काश्यप जुया: मन आकुल,
गुगु प्रदेशे बुद्ध दुगु ख: अन छथाय् जक निर्जल
खंगुलिं आश्चर्य चाया: वैगु मन जुल चञ्चल,
समय सीका: धर्मराजं धर्मया फय् न्ह्याकल,
वैगु मनया मोह गर्व, प्रमाद, संशय प्वीकल—
"म्व:गु यायमत्य गर्व छं 'अर्हत' धका काश्यप ! मने,
जटिल ! अर्हत ज्वीगु जूसा शीघ्र वा जिगु शासने,
न्ह्योन्यसं छं खनि प्रमाद फुना: व सत्यत प्यंगुलि"
काश्यपं "भगवन् ! जित: या शिष्य याकन" धा:गुलिं

वेंत भगवानं न्हिला: उपदेश बिल—"न्यो काश्यप ! व्यर्थ यदि तृष्णा मफूसा न्ह्याक्व या:सां जप तप, चां बुला: लहिना: जटा नांगां च्वना: म्हे नौ बुला: नयगु तोता: वें च्वना: सेवा मिया यानां छुयाय् ?" विल्वकाश्यपया मिखा वन योग्य गुरुया चरणस, हृदय भय्‌बिल भक्ति भावं वल निफुति ल: नेत्रस। "वे जि थ्व्थें शरण" धाधां व्वां वना: आश्रम स्वया: शीघ्र अरणी आदि फुक्क यज्ञीय वस्तुत वांछ्वया: शिष्यपिं स:ता: हथासं थ:गु सम्मति न्यंकल— "मारजितयाथाय् वना: थौं भिक्षु ज्वी इच्छा जुल, छिमिगु इच्छा गुगु दु उगु हे या: हुँ आ: योथाय् वना" थुलि धया: वेवं व काश्यप शिष्यपिं सकलें मुना: 'ज्वी जिपि नं भिक्षु" धाधां वेंगु ल्यूल्यू फुक वया: भिक्षु जूगु किजापिसं सिल अमि जटा च्वीक: हया:। वल नदीकाश्यप हथासं जटिल शिष्य स्वस: दुम्ह, छाय् गयाकाश्यप मवें अल्प शिष्य निसलं सहितम्ह ! शिष्य याना: दोछि जटिलं सहित काश्यप बन्धुपिं श्री तथागत जुल अनं प्रस्थान मुंका: भिक्षुपिं। थ्यंवले गयशीर्ष पर्वत उल्य च्वकास गुँ मिनल, उगु मि च्याःगु क्यना: क्यना: उपदेश सर्वज्ञं बिल—

"हे भिक्षुपिं ! हूं गिरिशिखर मिं च्या:गु ख: गय् मह्कि अय् राग द्वेष व मोह-मिं इन्द्रियत च्याना: च्वन फुक। रस रूप आदि विषय व उकिया योग द्वारा चित्तस उत्पन्न सुख दुख-वेदना नं व्याक्क च्याना: च्वंगु ख:। सो च्या:गुया परिणाम जन्म जरा मरण परिदेवना शोकादि दुख थुकिया मि, ज्वाला सीकि तृष्णा वासना। शब्दादि विषयाशक्ति तोता: ब्रम्हचर्य गुम्ह च्वनि संबोधि लाना: व्याक्क बन्धन चप्फुना: छ्वं वं तिनि।" (२८मात्रा) बुद्धवचनामृत त्वना: फुक संघया आस्रव फुत, छुं दिवस अन हे च्वना: इच्छानुसार तथागत विपुल नव दीक्षित जटिलपिं दक फुक मुंका: अनं राजगृह नगरे बना: अन यष्टिवनस च्वना: च्वन। "धन्य ख: वसपोल भगवान् स्यूम्ह गय् ख: अय् फुक मुक्त अर्हत, सुगत, देव मनुष्यपिनि उपदेशक, जो मदुम्ह उम्ह सारथी, विद्याचरण सम्पन्नम्ह, थ:थमं सम्पूर्ण लोक म्हस्यूम्ह, न्यंसा कन्य फुम्ह, आदि, मध्य लिपा लिपा कल्याण याइगु धर्मया अर्थ व्यन्जन सहित वं उपदेश या: करुणा तया:। मेगु वं परि पूर्ण शुद्धगु ब्रह्मचर्य प्रकाश या:, नित्य दर्शन यायूगु योग्य थज्याम्ह अर्हत बुद्धया।"

वेंगु मङ्गल कीर्ति गाथा तायव थथ्य मगधेश्वरं
पुर महाजन, सचिव, ब्राह्मण यक्व मुंकाः सत्वर
वःबले खन चीवरं अन न्यंक वा सःगु बुँसम
थःगु उपवन यष्टिवन फुक भिक्षु गणया आश्रम।
मगधनृपया नाप वःपिं बिप्र विद्वानं अन
बुद्ध नापं भिक्षु रूपे विल्वकाश्यपपिं खन।
न्यन-"महात्मन्! ब्याक्क बैदिक यज्ञ तोताः छाय् उगु
छःपिसं पण्डित जयाः नं भिक्षुभेष कया थुगु?"
काश्यपं बांलाक भिक्षु जुयागु हेतु अमित कन –
"विप्रपिं! खः यज्ञ केवल स्वर्ग सुखया साधन,
जन्म, मृत्यु, जरा व व्याधि मुक्त ज्वी मखनाः थुकीं
अमृत पद निर्वाणकारण त्याग याना जि उकीं"
मेगु भगवानं अमित कन धर्म परम पुनीतगु,
थ्वोव अमिस 'गुगु दयाः वै फ्वीगु नं खः फुक उगु
बुद्ध, धर्म व संघया शरणे वयाः सकलें अपिं
जुल उपासक। धाल हानं उम्ह मगध नभया पपि—

"जि कुमार हे तिनि वले अबले,
नुगले जि वै 'जि जुजु ज्वी गबले,
गबले तथागत बिज्याइ जिथाय्
न्यन्य दै उथाय् मधुर धर्म कथा

षडभिज्ञया चरण पूजन याय्
उगु धर्म जि ग्रहण निश्चय याय्'
जिगु न्यागुलिं उगु पुलांगु फुक
मन कामनात परिपूर्ण जुल।
भगवन्! महाद्भुत मचाःगु उलाः
खन्यदयूक वस्तु, गुगु च्वंगु सुलाः
दिल अन्धकारस सुदीप ज्वनाः
पथ तंम्हस्यात शुभ मार्ग क्यनाः।
गुगुलिं मिखां खनिगु रूप अन
उपमा अनेक दुगु धर्म कन।
जुल धन्य थौं सुगतया करुणां
चरणे उकीं जि शरणे वल न्हां।
जि थनिंनिस्यं जुल उपासक नं
गुगु माःगु याय् नियम पालन नं।
फुक संघपिं सहित भोजन याः
जिगु छयें बिज्याहुनि दयाति तयाः।" (प्रमिता क्षरा)

थुलि धयाः उम्ह बिंबसार मगधनृपाल अनं चिलाः
हर्ष पूर्वक राज-सदने वन तथागत चाःहिलाः।
पिण्डपात्र ज्वनाः कन्हे खुनु भिक्षुपिं मुंकाः फुक
वान्हि जायव बिज्यात शास्ता मार्ग नापं म्हासुक।

प्रथम तुति चायक्का: यना: रमणीय राजनिकेतने
भक्ति पूर्वक दुन्य बिज्याकल शुद्ध सुन्दर आसने।
थ: थमं नृपति महोत्तम दिव्य भोजन याकल,
नय् सिधयक्का: पिण्डपात्रं ल्हा: लिकायूत्र नु चायक्कल।
यात मन बाञ्छा उपस्थित बिन्ति याना: ल्हा: निपा—
"जिगु छगू उद्यान भगवन्! देश, ग्रामं तामपा:,
वेगु आकाङ्क्षा दुपिं जन यक वे च्वन्य छिं अन,
'वेणुवन' एकान्त जू छ:पिन्त याय् जिं अर्पण।"
ग्रहण याना: वेणुवनआराम बुद्धं हाकनं
मेगु धर्म कथा कना: फुक संघ ल्याहाँ वन अनं।
जुल कन्हेखुनु हे निस्यं निर्मित विहार व उपवने
चुक, सभागृह, ध: व स्नानागार, तुं नं दुगु दुन्य।
राजगृह नगरे दु उगु समये परिव्राजक छम्ह
नां वया सञ्जय, निस:त्या शिष्यपिं नापं दुम्ह।
सारिपुत्र व मौद्गलायण शिष्य वैथाय् मुख्यपिं
"अमृत न्हापा ला:म्हस्यां कन्य" धैगु वचने बद्धपिं।
बान्हि न्ह्यो छन्हु सारिपुत्रं अश्वजित भिक्षा फ्वना:
व:गु खन छ्यों कच्छुना: चीवर पुना: गुलुपा: ज्वना:।
वं मने तल-"ख: थ्व अर्हत सीक्य माल थ्वया गुरु
लैं पना: आ: गय् खँ ल्हाय् जिं थ्वैगु ल्यू ल्यू वन्य बरु"

थुलि मने ल्वीका: वना: न्यन—"कुशल मङ्गल जू मखा:
धन्य जुल छिगु दर्शनं आवुस! सुथें छिम्ह गुरु" धका।
"शाक्यमुनि भगवान्!" धका बिल आर्य अश्वजितं लिस:,
धाल वं "आवुस! जित: नं आम धर्म कना: दिसँ।"
धाल अश्वजितं—"जिन्हूतिनि जूम्ह धर्मे दीक्षित,
ब्याक्क वर्णन याय् उकीं मफु छुं भचा जक कन्य छित:"
सारिपुत्रं धायूव "केवल अर्थ द:सा गा: जित:
व्यर्थया व्यंजन छुज्या!" उम्ह अर्हतं बिल थुलि लिस:-
"गुगु ख: धर्मया हेतु, हेतुं हे दुगु धर्म नं,
निरोध उकिया यायूगु थ्व हे खँ ल्हाइ श्रीघनं।"
अश्वजितया थुगु अलौकिक धर्मपर्यायं वया
ज्ञान इच्छुक स्वच्छ हृदये ज्योति खन वं धर्मया।
तंगु छुं लू थें "अनुत्तर धर्म थुल थुल" थुलि धया:
गन दु पासा मौद्गलायन अन व वन हर्षित जुया:।
व:गु तापाकं खना: उम्ह मौद्गलायन ब्वां वया:
न्यन "थपायूचो हर्ष छाय्! बा अमृत छं ल्वीका: हया!"
"ख: अमृत थौं लुल जित: उम्ह अश्वजित गुरुया कृपां
छन्त नं कन्य न्यो" धया: वं उल्यर हे क्यन ल्हा: बिपां
"गुगु ख: धर्मया हेतु, हेतुं हे दुगु धर्म नं,
निरोध उकिया यायूगु थ्व हे खँ ल्हाइ श्रीघनं।"

मौद्गलायन मुसुक न्हिल —"थुल थुल अहो जि नं थुल,
त्वन्यतु शास्ता गनदु अन भ्फो, लोम्ह् गुरु थौं तिनि लुल।"
थुलि धया: निम्ह् बन्धुपिं आनन्द ताया: मन मन
गन दु पासापिं निस:त्या अन अपिं थ्यंक: वव।
थाल अमिसं "आ: जिपिं निम्ह् शरण वन न्है बुद्धया"
अमिगु ल्यूल्यू वन निस:त्यां फुक "जिपिं नं वे" धया:।
त्वंगुलिं थ: शिष्यपिं फुक द्रोह यायां सञ्चय
सित स्हुतुं काक्वा:गु म्वा:हि ल्ह्वया: व द्रोही सञ्जय।
मौद्गलायन, सारिपुत्रं खन्यव भगवान्या क्रिपा
ब्वांवना: "का शरण" धाधां पालि ज्वन निम्ह्स्यं निपा।
"वा छिपिं उपतिष्य! कोलित! विनय या प्रतिपालन"
धायव थुलि शास्ता अपिं निम्ह् अग्र श्रावक ज्वन।
व:गुलिं माणवक थ:थाय् काय् धका उपसम्पदा
ब्याक्क तोता: कापिलानी आदि अगणित सम्पदा
बुद्ध भगवानं लँ सोवन वैत याक:चा वना:
त्याग संन्यासे अपाय्‌चो वैगु दृढतर मन खना:।
भोग सुखस मचोंनिस्यं हे राग मदु छन्ति वया,
माम्ह् हाला: ज्वीगु न्हित्थं पुत्रयात "विवाह या"
पिप्पलीं थुलि जक लिस: बी चाय्‌क मां हीही मही—
"वन्य जि मा! छिकिपिनि लिपा गृह त्याग याना: छाय् इहा?"

माणवकया छन्हु मने वल मांम्ह्स्यां हृत्या बिया:
"दय्‌क्य बी मांयात छ्येक्यत सुन्दरी छम्ह् स्वर्णया,
धाय्—'थज्याम्ह् मिसा गनं द:सा स्वया: दिसँ कोछिना:'
ल्वीक्य मफया: थ: थमंतुं थुगु खँ ब्याक्क वनि सिना:"
पुत्रया खं खन विवाह मज्वीगु विदुषी मांम्ह्स्यं,
मनस वाय्‌कल न्ह्योन्य च्वंगु व स्वर्णया प्रतिमा स्वस्वं—
"पुण्यवान् ज्वीमा: थ्व पुत्र अवश्य न्ह्यापा जन्मया,
संगिनी नं दै थ्व प्रतिमा जोम्ह् छम्ह् साध्वी थ्वया।
थुगु खँ मखुसा छाय् लुया: वै थ्वैगु चित्ते मा: हना:!"
च्याम्ह् ब्राह्मणपिन्त स:ता वं थ मूर्ति क्यना: क्यना:
धाल "गन दु थज्या:म्ह् कंन्या मा:हुँ गांगां चा:हिला:
जाति गोत्रे भ्फीत लोम्ह् बिलम्ब जूसां ला बला
को छिना: नं था लखा थें अमित थुगु प्रतिमा बिया:"
वन अपिं नं मूर्ति कबुया: "ख: थ्व जिमि हे ज्या" धया:।
मगधया सम्पन्न व महातीर्थ गामं छुं पिन्य
थ्यंबले अमिसं मती तल-"गन वना: आ: स्व: वन्य?"
त:न्हु दय्‌का: मद्र थ्यंका: माल सागल नगरस
उगु लुँया साली दिका: मोल्ह्वीगु खुसिया तीरस।
छम्ह् मिसां खन मूर्ति ल्यून्यं, धाल वं हतपत वया:—
"थ्वैत नकतिनि वस्त्र तीका: वैगु प्रासादे तया:

हाय् गज्या:म्ह मछा: मजू थन थ्यंक याक:चा वल''
वेंगु म्हे वं स्वा:बले तिनि स्वर्णया प्रतिमा सिल।
"ही जिला 'आर्या' खना: ब्वां वेंगु मूर्ति खनी थ्वला!"
थुगु खँ तायवं वैत अमिसं हयभुना: न्यन थथ्य न्हिला:–
"अय् तता! छिमि स्वामिपुत्री नं थ्व थें बांला:म्ह ला?"
वं लिस: बिल—"वैत भ्वातिं नं मलो थुगु मूर्ति ला।"
हर्ष लिस्य आश्चर्य चाया: धाल अमिसं "करज्वरि
बिन्ति यंकि जिमित दुथाय् व सुवर्णवर्णा सुन्दरी"
"ज्यू बिज्याहुँ नुँ" थुलि धया: वं अमित नं नापं व्वना:
शीघ्र कौशिक गोत्र ब्राह्मणयागु भवने बिल यना:।
ब्राह्मणं सत्कार स्वागत यात अमित यथोचित,
कापिलानीयागु रूप खना: अपिं जुल विस्मित।
आगमनया हेतु सकलां सीब कौशिक ब्राह्मणं
ब्राह्मणी लिस्य यात साहुति हर्ष ताया: मन मनं—
"धन विभवया प्रश्न हे मदु जात नं भी लोगु हे,
भीत चूला:व:गु भाग्यं को छिना: छ्वे न्है प्रिये?"
ब्राह्मणीं थुलि बीव उत्तर—"जिं छु धाय् प्रिय! छिं स्वया:"
बचन बिल सम्मान पूर्वक उगु लुँया प्रतिमा कया:—
"छिकिपिसं आज्ञा जुया: दिल गय् मज्यू धाय् बन्धुपिं!
थौं मव्यूसां निन्हु लिपा ला म्हायमचां तोतै जिपिं"

पत्र दूतपिन्त च्वया: छ्वत कपिल ब्राह्मणयात नि,
थुगु खँ सीका: कापिलानीयात पौ च्वत पिप्पलीं—
"योम्य बरया नाप या सम्बन्ध भद्रा कापिला!
ज्वी जि संन्यासी लिपा, ख्वेमालि न्है छन्हु निन्हु न्हिला:"
उख्यर भद्रा कापिलां नं थुगु खँ सीका: हूतपत
छख्यर एकान्ते च्वना: वं थुगु प्रकारं पौ च्वत—
"आर्य धात्थें लोम्ह कन्या मेम्ह मायकां ज्वी हित,
सत्य भोगे मदु जि इच्छा, खेद ज्वी लिपते छित:"
पत्रवाहकपिं अकस्मात नाप लात पथे निम्ह,
अमि परस्पर पौ प्वला: "छु दु थमिगु निर्णय अन्तिम
स्वे" धका स्वत किन्तु अमिसं खन अमिगु ज्यां विपरित,
"सो मचातय् ज्या!" धका उगु पत्र निगुलिं वांछ्वत।
मेगु हे अनुकूल पत्र च्वया: निमू निख्य यंकल,
थुगु प्रकारं अमि मयोसां भाग्यवश दंपति जुल।
पिप्पली दत नीदँ, भद्रा कापिलानी फिखुदँ,
मांम्ह जुल हर्षित खना: न्हूभौमचा लिस्य प्रिय सुत।
किन्तु अमि सम्बन्ध कायिक छूं मजू च्वंसां छथाय्,
थनिगु निम्ह लासाय् दथ्वी स्वांमा: तया: न्हित्थं कथाय्
च्वन हना: जीवन थ्व सांसारिक सुखं संयत जुया:,
वैत सल, किसि, रथ, बुँ, गां, च्यो आदि यक्व धनं छुया:।

छन्हु अलंकृत सल गयाः वँन स्वे धका ब्वीँ पिप्पली,
नःगु खन को आदि पक्षीं क्वात्तु क्वाक्वां की गुलि!
वं मने तल "लाइ थुगु फुक पाप निश्चय हे जितः
गाः म्हुयाः वें स्वःथनाः तैतःगु जिगु चिर सञ्चित
विपुल विभवं जिगु छु रक्षा याइ रागे थुन्य सिवाय्
मां बुबापिं मन्त पनिपिं आःवले माः छ्यं पिब्वाय्"
उखुनु हे भद्रां निभाले यक्व हाम्वो पाः वन,
बान्हिया अति थीनिभालं सीगु खन वं की अन।
न्यन—"ततापिं! पाप लाइगु स्वीत थुलि मछि सीगुया?".
"थःत हे" थुगु उत्तरं मन खिन्न, तन कम्पित जुयाः
वं मने वायूकल—"जितः छजु वस्त्र, अन्न छक्वाः जक
दय् गाः, हा! दोछि जन्मं पाप फ्वी मखु थुगु फुक,
म्हाल आः च्वन्य, वन्य जि प्याहाँ आर्यया आज्ञा कयाः"
उखुनु बहनी कापिलानीं थःम्ह स्वामी च्वन पियाः।
विविध उपचारं सहित भोजन सिधय्काः परिजन
छखुय वनाः एकान्त ज्वीवं माणवकया म्हुतु सन।
वैगु वाणी स्पष्ट मजुयाः कापिलां छु छु मताः
किन्तु गथि चिन पूर्वजुनिया प्रीति लुमनाः हृदूलता।
"नाथ! छखँ थें?" धाल थँ स्वयाः वं छको म्हसुकाः तयाः,
माणवकया धायूगु तनला। वत केवल च्वन स्वयाः।

स्तब्ध जुल अन, अमि मिखां छुं मौन भाषा ल्हाःगु थें,
छं समय जायूकाः लिपा न्यन कापिलां "आज्ञा छ् थें?"
माणवक संयत जुयाः थुलि धाल—"अय्! खः कापिला!
गुल्लिदु छंगु सिबे व जिगु चल, अचल धन, संघू, पिला,
तुं म्हुयाः तैतःगु फुक नं छन्त जुल छं योगु या"
"आर्यपुत्र! छि म्हायूगु गन अल्य?" कापिला न्हिल थुलि धयाः
धायूत वं "संन्यास काःवन्य" धाल नुगले मस्यु छ् थें,
बैगु स्वाःया भाव हिल विधु खंगु पुन्हिस्या सिन्धु थें।
कापिलानीं हृदयया पट-प्रेम त्याग निकू ज्वनाः
गा बनाः पतियात न्येकल "आर्यपुत्र पियाः च्वना
थौं जि नं थन बचन छिगु हे काय् धका गृहत्यागया,
म्वाल आः आज्ञा, कलाः अनुगामिनी खः भाःतया।"
थुलि स्वँ भद्रां ल्हाःवले म्ही माणवक प्रमुदित जुयाः
वांछूवया बहुमुल्य वस्त्रत उत्तरासंगं न्ययाः
थःम्ह पत्नीया सँ खाकाः थःगु नं आगसँ ध्यनाः
वन निम्हं प्याहाँ गृहं निम्हस्यां निगः गुलुपाः ज्वनाः।
लैँ त्रवं छु मती बयाः मस्यु वं छको स्वत न्हां लिफः,
थःगु ल्यूल्यू खन व भद्रा रूप-सरया स्वां छफो।
वं मने तल-"वंम्ह मू सम्पूर्ण जम्बूद्वीपया
सुन्दरी कौशिककुमारीयात जिगु ल्यूल्यू तयाः

वःगु खकाः धाइ 'संन्यासी जुयाः नं दम्पति
नाप जुल सो' आः उकीं काय् कापिलाया सम्मति"
धाःगु ला मस्यु अमित निपु लं "निख्यहुँ नाप जुया गुलि
निम्ह अपिं स्वदुवाः दुथाय् थ्यन, लेँ दथ्वी दन पिप्पली।
कापिला नं भाःतया सम्मुख दनाः न्यन "छाय् दिना ?"
वं ल्िसः बिल स्निग्धकण्ठं—"मेगु मखु, भी निम्ह खनाः
धाइ 'संन्यासी जुयाः नं नाप जुल सो निम्हत्यपू'
देवि ! वद्रे ! छंगु इच्छा धा स्वयाः हूं पथ निपू"
कापिला खन 'दूर क्षितिजे तंगु पथया दीर्घता'
जुल व स्वामी नाप बायमालिगु खनाः अति दुःखिता।
थुलि खँ वं स्यू "प्राय पत्नी भाःतया छाया जक"
किन्तु विपरित खन भयकर समय संयोगान्तक—
"बरु मजूसा ज्यूगु न्हापा हे इहीया बन्धन
निम्ह म्हसीकाः स्नेह ज्वीकाः बायगु गय् आः हा थन !
विश्वया सम्पूर्ण प्राणी खः न्ह्यबःसा दैवया !
न्ह्यागु जूसां भिगु इच्छा स्वबि महायकुस्य पूर्णयाय्"
भति लिपा ल्हाः बिन्ति यानाः स्नेह स्वीकाः संयमे—
"खः मज्यू खी नाप ज्वी यति गय् मज्यू नय् छुं अमे,
जवगु का छिं मार्ग दक्षिण जाति छिकपिं जूगुलि
खवगु लँ कयाः वन्यजि भी निम्ह गात स्वःाः स्वे आः थुलिं।'

थुलि भयाः तुति भोपुयाः भद्रां स्वचाः पति चाःहुलाः
पूज्य प्रियतमयागु अन्तिम ख्वाः स्वस्वं छित वं पलाः।
उख्यर नालंदा व राजगृहं दथ्वी वट वृक्षया
क्वे बिज्यानाः च्वन तथागत वैगु हे लँ पियाः पियाः।
कापिलानी नाप बायाः वःम्ह ब्राह्मण पिप्पलीं
स्वीनिता लक्षण विभूषित बुद्ध भगवान् खंगुलिं
"ज्वी थ्व हे शास्ता" धका वं यात चरणे वन्दना,
"वा महाकाश्यप !" धका कन प्यंगुलिं स्मृति भावना।
वैत अनुचर श्रमण यानाः बुद्धदेव अनं वनाः
छुं भचा दूरे सिमा क्वे थ्यन्यव भ्वाताहां दनाः
च्वंगुलि विश्राम याय् त्यन धैगु भाःपाः काश्यपं
थःगु चीवर वस्त्र लायाः बिल सिमाक्वे हतपतं।
फेत्तुनाः चीवर थियाः "गुलि छंगु चीवर कोमल !"
धाःगुलिं "आहा ! गुरुं जिगु वस्त्र पुन्यगु मने तल"
धैगु भाःपाः शीघ्र धाल "बिज्याहुँ संघाटीं न्ययाः"
न्हिल तथागत "छं छु न्येगु ?" धका महाकाश्यप स्वयाः।
काश्यपं "छलपोलयागु पुलांगु दःस्ता ज्यू जित:"
धायूव मुसुक न्हिलाः मुनीन्द्रं "जिगु थ्व भ्वाथः वस्त्रत
पुन्य फुला छं जन्मकाःछिं ?" थुलि धयाः चीवर हिल,
न्हयून्हु तक व जुयाः पृथग्जन च्यान्हु खुनु अर्हत जुल।

'चण्ड' नृपतिं बुद्ध उज्जैने ससंघ बिज्याक्यत
कायक्य ह:म्ह व वेद स्वंगू स:म्ह राजपुरोहित
न्हयूम्ह पासां सहित श्रावक जुल 'महाकात्यायन'
नगर उज्जैने वना: सद्धर्म गुम्हस्यां कं वन।
थुगु प्रकारं सम्मिलित जुल भिक्षु संघे बुद्धया
यक्व नाना देशया विख्यात विद्वान्पिं वया:।
किन्तु आश्रव हीनपिं मखु ब्याक्क अभिनव भिक्षुपिं,
गय् सिमाय् फल सक्व भिनिमखु धोगिना: कुतिवै गुलि
भिक्षु संघे नं परस्पर जुल कलह उद्दण्डता,
ल्यंदु छम्ह निम्ह अर्हते जक नियमया परिशुद्धता।
सभ्यता व हँसीबसी छुं मदु खना: वायक्का: मती
'विनय' नामं नियम दयका: सार कन बुद्धं भति—
"मयायूगु पाप सम्पूर्ण, यायूगु सुपुण्य आर्जन
शुद्ध यायूगु सदा चित्त थ्व हे 'बुद्धानुशास'

सुगत-सौरभ महाकाव्यया धर्मप्रचार
नामगु फिछ्यूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६३ बंला

कपिलवस्तुस भगवान्

"कुशल पूर्वक शाक्यसिंहं वेणुवन आरामस
यक्व श्रावक शिष्य मुंका: जटिल, ब्राह्मण, तापस
धर्मया ब्याख्यान याना: च्वंगुलि पीयूषया
पान याना: च्वन वया: अन विज्ञ नाना प्रान्तया।"
थ्वँगु थुगु संवाद शुद्धोदन महाराजं सिया:
प्राण सम प्रिय पुत्रया खवा: स्वेगु इच्छा जुल वया।
कपिलवस्तुस पुत्र स:त्यत सचिवपिं फुक मुंकल,
थ:गु मनया भाव सकतां वं अमित आज्ञा जुल—
"हे सभासदपिं! ननानं सैन्यपिं दोछिम्ह ब्वना:
न्हाम्ह जूसां छम्ह छिपि उगु राजगृह नगरे वना:
हति ब्वना: सिद्धार्थ 'छिमि अबु साप हाला: च्वन' धया:'
सचिव छम्ह वँन थुलि धया: "आज्ञाशिरोपर नाथया!"
राजपुरुषं देश तोतुगु त:न्हु हे दय् धुंकल
किन्तु ल्याहाँ वःगु मखु सन्देश छुं न छ्वया: हल।
शाक्यनृपति मेम्ह छम्ह छ्वत सहित सेना दोछिम्ह,
व:गु मखु ल्याहाँ व नं तन वंगु थें उद्धी हिम।

मेम्ह हानं मेम्ह यायां थुगु प्रकारं गुम्ह छ्नत
छाय् अपिं जक वै अनं ल्याहां ! जुयाः छ्नत अर्हत ।
"वँक्व ल्याहां वःगु मखु आः स्वीत छ्ने जिं सः बियाः !"
नृपतिया सन्ताप जुल अति पुत्रया स्नेहं कयाः ।
थुगु बिचारं सोबले खन प्रिय 'उदायी' न्ह्योन्यसं
बूम्ह खः गुम्ह सुगत बूखुनु, खः व मुख्य अमात्य नं
वंत सःताः धाल वं अल्य "हा छु भर दु थ्व देहया !
क्यन्य फुला छं बत्स ! सोन्ह्यो स्वाः छको प्रिय पुत्रया ?"
वं लिसः बिल "देव ! छायमफु, छःपिसं थौं हे जितः
'भिक्षुजु' धका थुलि अनुज्ञा जक ब्यु ज्वीम्वाः चिन्तित"
"यग्गु जू हुँ छ तात ! छं गौतम ब्वनाः हति केवल
न्ह्यात्थ्य याना नं ननानं" वैत थुलि आज्ञा जुल ।
वंन व नं शास्ता लुमंकाः "देवया जय !" थुलि धयाः
हर्ष पूर्वक दोछि हे तुं सैन्यपिं ल्यू ल्यू तयाः ।
शीघ्र थ्यंकः वँन व राजगृहे सुगतया सम्मुख,
भिक्षु रूपे खन तथागत नाप पासापिं फुक ।
त्रंत नं जुल ज्वीगु इच्छा शाक्यमुनिया, श्रावक
त्रंदना यानाः निवेदन यात "हे कुलनायक !
थमित थें याकन बियाः थौं जिमित नं उपसम्पदा
बिन्ति बिन्ति तयाः बिज्याहुनि श्रीचरण नापं सदा"

"दुःख फुक्यया कारणे वा ब्रह्मचर्यं भिक्षुपिं !"
थुलि धयाः श्री बुद्धदेवं भिक्षु छुत फुक सैन्यपिं ।
उम्ह उदायी नं ननानं हे स्थविर अर्हत जुयाः
अन च्वनाः छुं दिन लिपा थुलि धाल वं अवसर स्वयाः—

"चिकुला फुत आः वयाः बसन्त,
पृथिवी आः सुचु वा लयाः समस्त,
च्वन वांउस्य सो अरण्य खण्ड
चुलि जायाः गुँखि, वृक्ष हे मुनीन्द्र !
दुख ज्वो मखु अन्नया अभावं
भति छुं लैँ थ्व वसन्तया प्रभावं
अति न्ह्याइपु थौं कन्हे पथे ज्वी
करुणागार ! थुथाय् बिज्यायगु गय् ज्वी ?"(औपच्छान्दिक)

बुद्ध भगवानं उदायीयागु ख्वाः स्वत मुसुकयाः—
"सुं सँ देशे छ्नेत छायोनं खँ ल्हाः थें छायस्वयाः
छाय् थपायचो हैं थ्व यात्राया प्रशंसा थौं थन ?"
समय सीकाः उम्ह उदायीं यात थुलि खँ निवेदन—
"मेगु मखु, ख्वाः स्वेगु इच्छां शाक्यपति शुद्धोदन
धर्मस्वामिन् ! साप हे हालाः बिज्वानाः च्वन अन"
"ज्यू उदायी ! वन्यगु जुल, छं भिक्षुपिन्त वनाः थुलि
धाः हुँ 'ब्याक सिधयूकि यात्रायागु ज्या गुलिमाः उलि' "

सुगतया वचनामृतं अत्यन्त मन हर्षित जुवाः
वन व पासापिं दुथाय् गुरुया निपां तुति भोपुयाः ।
माःगु ज्या सकतां सिधय्काः भिक्षुपिं मुंकाः अनं
कपिलवस्तु बिज्यात भगवान् न्हि छगू योजन दरं ।
शाक्य-नगरे न्यंक जिगि जिगि च्वंक छायूपाः तल फुक
मूलँ जक मखु खन्यदुथाय् तक सुचुक पिचुक मुगः चुक ।
उख्यर रानीं ज्या ब्वयाः च्वन राजभवने ब्वां जुजुं
पुत्रया शोकं ख्व ख्वं प्याचुलुगु नेत्रे ख्वबि हु हुं ।
सेविकापिं वँगु ल्यूल्यू ब्वत्तु व्वेकाः अच्वल
जूगु किसि द्बवः कयाः आनन्द-खुसि न्ह्याःथें जुल ।
शाक्यसिंह-शशाक खन्यवं सहित श्रावक-तारक
दासि वःगु समुद्र थें पुरया प्रजा जनपिं फुक ।
देशया पिन्य थ्यंक अमिसं वल लँसो सकलं मुनाः
प्रथम पुरया मच्त लुचुलूचु वल तिसा वसत पुनाः ।
ल्यायम्हपिं वल रूप, यौवन, स्वास्थ्यया शोभा क्यनाः,
बृद्धपिं वल धुं धुपाय् च्याकाः फिपू, ताय् स्वां ज्वनाः ।
नाप -अमिसं लायूव भगवान्यात यानाः वन्दना
भिक्षुपिन्त सभक्ति तल न्यग्रोध आरामे यनाः ।
उखुनु चच्छि ससंघ अन विश्राम यात तथागतं
शिष्यपिन्त सुधा समानगु विमल धर्मकथा कँ कं ।

लुल मने वस्पोल भगवान्या कन्हे खुनु लँ वँ वं—
"थौं पुरे द्वाह्नीं वनाः काय्मालि भिक्षा गुगुकथं ?"
लुमन शास्तायां पुलांगु खँ काःगु गय् फुक मुनिपिसं,
वं मने तल "कायूगु जि नं नगर सिथया छ्येंं निस्वं"
देलुखां दुन्य च्वंगु गृहया न्ह्योन्य थ्यन्यवं छुं क्षण
अन दनाः छुं बीव भिक्षा, मेगु गृहया के वँन ।
कपिलवस्तुस भिक्षुसंघं थुगुकथं भिक्षाटन
याःगु नगरे मेगु हे छुं न्हूगु जात्रा जूवन ।
वःगु दोछि व ख्वीप्यदं न्ह्यो गय् लुँबाः केशावती
बाः वयाःच्वन पथस अय् हे पोत श्रावकसंहत्ति ।
"काः ! कुमार बिज्यात !" धाःगु थ्व वाक्य तायूवं गृह गृहे
सुन्दरीपिनि मन पिब्वांवन ज्या खँ लोमन ब्यांक हे ।
याय् मलाः गुलिस्यां सम्हाः हे तोपुयाः तल गाबलं
जा थुयाः च्वंपिं ह्थासं ग्वाय् छुनाः सां हाकलं
शीघ्र भौगाःचां क्वसोवल ख्वबि हुहुं कुंकाःगुलि,
जा नयाः च्वंपिं दनाः वल चिपगु ल्हाः स्वीकाः गुलि ।
वल गुलि थाज्या यनाः च्वपिं दिनाः अंकथि ज्वनाः
छख्यर फँगू धंक्य धुंका नं व कथि दिक्य लोमनाः ।
"सो छु धैगु कुमार गौतम हाय जूगु फ्वनाः फ्वनाः !"
धैगु हे जक पुरस तायदु खँ ल्हाःगु पथस दनाः दनाः ।

ताल जुजु शुद्धोदनं नं थुगु खँ गय् गय् न्हायपनं
"गन दु गन प्रिय पुत्र ?" धाधां वल व थ:गु निकेतनं।
राजमार्ग नाप लात कषायवस्त्रे थ:सुत,
ख्वा: स्वस्वं जुल छुं समयला शाक्यराजा स्तम्भित।
धायगु छुं लोमन वया अन, वैत केवल च्वन स्वया:,
शीघ्र हे संयत जुया: वं धाल—"छाय् थथ्य फ्वं जुया ?
भिक्षुपिं थुलिस्यांत नं जिं बी मफैला भोजन ?"
"वंशया आचार ख: थथ्य हन्यगु भिक्षां जीवन"
थ:म्ह काय्या थुगु खँ ताय्वं ख्वा: छको ह्वानं स्वया:
शाक्य जुजु आश्चर्य चाया: धाल—"मनुवंशी जुया:
या:गु दु सुनां जक थ्व भिक्षावृत्ति भ्मी क्षत्रियपिसं ?"
बिल लिस: मुसु मुसु न्हिला: उम्ह शाक्यकुलया तापसं—
"मखुत आ: जि व राजवंशी बुद्धकुल आ: जुलं जिगु,
ब्याक्क बुद्धपिसं फ्वना: वन, ज़िं व ज्या गय् तोत्यगु ?
जिगु लिपा नं स्थिर जुया: च्वनि 'बुद्धकाल' थ्व नां जुया:"
नृपति अद्भुत चाल—"थ:हें ज्वीगु कारण कालया !
मर्त्यमानव भ्मोगु ज्या मखु ख: थ्व ज्या जगदीशया,
वैगु इच्छां सृष्टि, लयया ज्या जुया: च्वन विश्वया।"
शाक्यपति अन व:गु सीका: सचिवपिं नं वल अन,
किन्तु नंवाय् मफु सुनानं; अमित बुद्धं थ्व खँ कन—

"प्रकृति सदा परिवर्तन ज्वी,
ज्वी धुंकल हिमयुग आदि,
हिला: हिला: वनि नियम थ्वया,
मदु सुं चालक थुगु भवया,
वन्य धुंकल प्रस्तरयुग नं
रामायणया व समय नं
आ:यात महाभारतया
नियम मजिल व न्हूगु दया:।" (जाति १४ मात्रा)

पुत्र क्यंक्यत स्नेह-सूत्रं जा: ग्वया: शुद्धोदनं
धाल—"अथवा थुगु अलौकिक कार्य या हे यायृत नं
राज्य गो, शस्त्रास्त्र गो, सेना मदयकं ज्वी मखु
देश, धन, बल थुगु कया: या:सा थ्व ज्या ज्वीला बरु"
मूल्य मूढ रहस्य थ्वीका: थ:पिताया वाक्यया
स्नेह-खुसिया भङ्ग न्ह्याना: च्वंगु बौया ख्वा: स्वया:
धाल भगवानं क्यना: फुक ल्यून्य च्वंपिं भिक्षुपिं—
शान्तिया साम्राज्य रक्षा याइपिं ख: न्हां गुपिं—
"जिके महाराज ! अपूर्व राज्य दु
थ्व राज्यया रक्षक · भिक्षु सैन्य दु
ज्वना: क्षमा-चर्म व खड्ग—ज्ञानया
पुनाव त:पिं दृढ वर्म—शीलया

समस्त तोताः धन दार, सन्तति
कयाः सदा केवल वीर्य-सारथी
समाधियाने च्वनिपिं अनुत्तर-
लगाम खः न्है गुमि चित्तसम्बर।
ज्वनाव मैत्री धनुयात कात्तुक
तयाः उकीतुं करुणा-शिलीमुख
निनाद यानाः मुदिता-निनादया
सदा उपेक्षा-बल वीरता ब्वयाः
सुलाव च्वंपिं दुन्य चित्त-व्यूहस
परास्त यानाः रिपु राग, द्वेषत
अवश्य ब्वेकै नव धर्मया ध्वजा
समग्र विश्वे गुमिसं छ्याः हुलाः।
थ्व राज्य खः केवल क्षुद्र प्रान्तया,
परन्तु धात्थें जिगु राज्य विश्वया,
विचार यानाः थन आः बिज्याहुनि
थ्व राज्य आमै जिगु राज्य खः पुन्हो।
छिथाय् दु कोलाहल मात्र नर्कया
जिथाय् दु स्वच्छन्द सुशान्ति स्वर्गया
थ्व खः थ्व सारांश थुकी महादुख
दु तात ! योसा जिगुली महासुख" (वंशस्थ)

पुत्रया थ्व अभूतपूर्व खँ तायूव शुद्धोदन ज्जुं
न्यन छको मसुकाः तयाः कायूया स्वयाः ख्वाः तुलुतुलुं—
"दुःख दुःख गज्यागु दुःख व विभव पूर्ण थ्व राज्यस ?"
वैत सुगतं गल्ल त्वंकल ज्वीगु लिपते पायथ—
"सात्तु सात्ताः च्वंगु आगसँ मृत्यु व्याधि, जरां ज्वनाः
छःपिसं आःनं मचाःनिगु गुलि थ्व अद्भुत धारणा !"
छायूत छाः थ्व वचन अपायूचो किन्तु धात्थें हितकर
लाइ वासः खालु थें खायूगुलि हे तिनि ज्वर।
बौ व कायूया भाव लोमन अन व शाक्य नरेन्द्रया
क्लेश - ल्वेया वैद्य खन वं पुत्र थः रोगी जुयाः
धाल वं अल्य—"खन अहो खन दुःख-रोग भयंकर !
वासगृहस बिज्याहुँ भगवन् ! बोत वासः सत्वर"
थः पितां थथ्य दुःख खंकाः ल्हाःगु करुण वचन न्यनाः
बुद्धदेवं बोध यायां बिल यथोचित सान्त्वना—
"ज्यू बिज्याहुँ नु तात ! थौं उगु धर्मया रस त्वंक्य जिं
गुप्त धन लूसा सुयां छुं बीगु थें बौयात निं"
चित्त लोगु थ्व स्निग्धवाणीं हृदय ह्यःम्ह महीपतिं
बुद्धया गुलुपाः ज्वनाः अति धन्य ताल मतिं मतिं।
वँगु ल्यूल्यू राजभवन बिज्यात शान्तिस्थापक
नाप वनि थें ल्हाः व का यंया नतूया सत्तिक।

नाप नाप किपालु थें वन भिक्षुपिं नं सुगतया
लायकुली मिस्तयगु ख्वाले लास्य जुल स्मित हास्यया
प्रथम तुति चायका: लुखाक्वे सकसितं ल:धा: थया:
रत्नयागु इलां प्यना: क्वे न्यंक दुरुल्वहँतं सिया:
त:गु निर्मल स्फटिकया थां दुगु दलामे दुत यन,
नागपांय् दुगु रत्नया पीठे बिज्याकल श्रीघन।
भिक्षुपिं नं च्वन छ्चालं लोगु सुन्दर आसने,
गौतमी रानी ख्व ख्वं वल स्नेह भयबीका: मने।
वंगु ल्यूल्यू शाक्यमुनिया दक तुतुमांपि वल
घय्पुना: दुरु त्वंक्य पल्यसा तुति ज्वना: ख्वबि प्वंकल।
वौं व मांपिं नाप कायया योग जुल अन उत्तम,
शिष्य जुल गुरुपिं अहो आश्चर्य! गुरु जुल शिष्यम्ह।
स्व:गु ख: शुद्धोदनं कायुयात क्यंक्यत साप हे
च्वन्यत क्यंका: च्वन व थ: हे बुद्धधर्मे न्याक हे।
थुगु खँ रानी गौतमीं उख्य धायक्य छ्वत गोपा दुथाय्
किन्तु गोपां "यदि जिके छुं भिगु गुण द:सा जिथाय्
आर्यपुत्र बिज्याइ थन हे तुं" धका अन स्व: मव:
विविध ब्यञ्जन पूर्ण जूगु सुवर्णपात्रे सन धव:।
सूर. जा, दुरु, धौ व साख:, च्यो व कस्ति, सिसाबुसा,
का:गु घासा, यक्व मह्नि चह्नि तँत्तु मतु तंतं लिसा

"थुगु भचा भपि थुगु भचा" धाधां तयां च्वन मह्निक,
"गात गात" धका मुनीन्द्रं पिण्डपात्रं तीजक
ल्हा: लिकायवं कनककलशं शीघ्र वैत नुचायकल:
भिक्षुपिनि नं सिधल भोजन अमित नं नुसिका: बिल।
ब्याक्क चिप अन सुचक्य धुंका: धर्मया बाखं कनं
पुत्र राहुलभद्र सहित यशोधरा मखना: अन
थ: मनं थ्वीका: कया: सहधर्मिणीया कामना
सारिपुत्र व मौद्गलायन नाप थ: बौ नं ब्वना:
अन्तपुरस बिज्यात भगवान् थुलि बिया: शुभ सूचना—
"राजपुत्रीयात गँन्य मत्य यत्थ्य याक्यब्यु बन्दना"
पतिवियोगं भोग तोता: ब्रतस च्वंम्ह तपस्विनीं
श्रमण रूपे खन्यव स्वामी स्तब्ध जुल घौ पलख निं।
वंगु मनया मन्दिरे दुन्य च्वंम्ह धोया विपरित
रूप खन काषाय वेष्टित केश नापं मुण्डित।
मुकुट, कुण्डल, रत्नमाला आदि छुं हे मदु तिसा
खन्यदु अय्नं थोगु जिगिजिगि मुखछबि भिगुलिं दिशा।
दय्व मदु कौशेय सुन्दर वस्त्र देहे छुं छकू
किन्तु चीवरया प्रभावं भक्तिया उद्रेक जू।
थ:गु हृदयं सत्यया अत्यन्त निर्मल न्हायकने
स्नेव खन वं भेद केवल वस्त्र वा आभूषणे।

अल्य हथासं पालि भोपुल भ्वाक्क गोपां ब्वां वया:
अश्रु हायक्का: तुति सिका: च्वन थ:म्ह प्राणाधारया ।
किन्तु अनुभव वैत जुल छुं ज्वलित द्रव्य थियागु थें,
बा अलौकिक देवताया वन्दना यानागु थें।
"मुक्क जिगु जक मखुत थें आ: जुल थ्व मंका: विश्वया"
थुगु विचारं दन व हानं लिच्चिल भति भ्रसुका: तया: ।
गुगु मने आशा कया: वं च्वंगु ख: जीवन हना:,
हा व हे आशा निराशाय् पूण परिणत जू खना:
स्वजक वं तुलु तुलु स्वया: च्वन मूर्ति थें च्वं शोभन
वैगु केवल अश्रुधालं सीदु जीवन-लक्षण ।
शाक्यपति शुद्धोदनं कन वैगु गाथा स्नेहया
दिव्यगुणया हृदय-पुखुलिं च्वंगु मद्दिक न्ह्या:वया:
"जिमि भौ गोपाया गुणया जि यायफु सुन्दर वर्णन
छलपोलं चीवर त्यूगु सिया: थ्वं नं तिल हे भगवन् !
माला गन्ध व चन्दन तोतुगु सीका: तोतल थ्वं नं,
नैगु छछा: जक धा:गु खँ न्यन्यवं नैछाय् थ्वं जक हानं
उच्च सयन तोताव बिज्यायवं तोतल खाताय् ग्यन्य नं,
गुलि स:तक्य है थ:छ्यें मांम्हं अयनं गबलें थ्व मवं,
भवने च्वंसां तापस-व्रतया पालन याना: च्वन थ्वं
आ: छलपोलं उपदेश बिया: शोक फुकाव्यु ननानं"
(जाति २८ मात्रा)

धर्मराजं वैत बिल उपदेश नाना धर्मया
त्यागयागु पुराणया दृष्टान्त यक्व बिया: बिया: ।
बेग छुं पा: ज्वीव मनया जुल व गोम्पा संयत,
अल्य अनं न्यग्रोध आरामे बिज्यात तथागत ।
कंस खुनु हानं बिज्यात मुनीन्द्र भिक्षा कायत,
वैगु दर्शन या: वया: च्वन शाक्यपुरया ल्याय्म्हत ।
किन्तु नन्दकुमार भार्या सुन्दरी नापं च्वना:
वैत छायूप्य त छिंक मणिमय चु दुगु न्हायकं च्वन क्यना: ।
वल अज्याथाय् सेविका छम्ह ज्या हथाय् थें हतपत,
"का मखुथ्य जुल ल्हा:प्वनं ल्याहां बिज्यात तथागत
आ: छुयायगु कुमार ?" धाधां न्ह्योन्य भ्वाताहां दन ।
"जि वना: थत्थें ब्वना:हयू" थुलि धया:ब्वां वन्य त्यन ।
सुन्दरी ख्वल "नाथ गय् छ्वे ! अग्नि सम भगवान् दुथाय्
हाय प्रेम-पपू भ्रना:वनि त्यागया ज्वालां कया:"
थ: कलासं गंक गंकं "सत्य याकन वे" धका
वैत ह्ये का: ल्वेक छपता मेगु ह्याउँ सिन्ह: तिका:
ल्यंगु पञ्चिने च्वंगु सिन्हलं थ:गु ल्हा:ते भति किका:
वन व "थ्व सिन्ह: गन्य मलाकं सो प्रिये जि लिथ्यनि" धका
थ: क्वथां प्याहां वन्यत वं स्वत छक्को हानं लिफ:,
धन्य अमि आदर्श निश्चल प्रेमया क्वातुग खिप: ।

लं छ्को नं थँस्वत भयाले, क्वस्वत ल्हाते तीजक
लुमन-गुरुवर दाजु गौतम भिक्षुगणया नायक।
खन थुख्यर अनुराग हार्दिक उख्यर कुलया गौरव
प्रेम लोमन पलख दाजु व थःगु लूमनाः शैशव—
"नाप नापं निम्ह धुले लाःसां म्हिताः गुलि ब्वांजुयाः
थः मदुगु छुं वस्तु दाजुं क्यन्यव गुलि ल्वानाः जुया,
थौं वहे दाजुं जिथाय् फ्वंवःगु !" थुलि चित्ते लुयाः
लुँ वँ वं वं खन व दशबल तःम्ह लोकं तो पुयाः।
वन्दना यानाः गुलि वन, बिन्ति यानाः च्वन गुलि,
च्वन गुलि तुति भोपुयाः सवज्ञयात चुयाः पुलि।
वं मने तल—"वन्यगु ल्याहां नाप लानाः याकन"
किन्तु अन ल्हाःया सिन्हः नं गनिथ्यगनिथ्य च्वनाः वन।
"सत्य याकन वे" धका यानाः वयागु प्रणं चिनाः
वन्यत स्वंवं लुमन—ल्यंदनि दाजुया अभ्यर्थना।
लिचिल हानं दन व अन हे स्वत छ्को मो ज्यनिनला !
भं व मोलं वँगु ज्वीकल कल्प थें छ्पला पला।
वँगु आशा थें भचा जक दनि सिन्हःया तल तल !
हाय अय् थय् यायगु मसियाः "फूंक" वं भंसुकाः तल।
छुं समय जायकाः भचा मो ज्यन्यव नन्दं ब्वांवनाः
यात पाली भोपुयाः ल्याहां बिज्यायगु प्रार्थना।

नन्दकुमारया लिफः

"म्वाल आः थौँयात भिक्षा, नन्द ! सो गाय् धुंकल"
धायूव भगवानं वया मन गृह लुमंकाः चञ्चल-
जूगु सीकाः "ना" धका गुलुपाः हथासं ज्वंकल,
उरूयर जनतायात धःमं अमृतवाणी न्यंकल।
वेगु मन गुलुपाः ज्वना नं सुन्दरीया थाय् जक !
अश्रु ज्वेकाः "नाथ गयूछ ?" धाःगु थ्व खँ लुमनाः फुक।
धर्मया शिक्षा • मिधयूकाः नन्द नं नापं ज्वनाः
बोध बिल श्री जिनवरं न्यग्रोध आरामे यनाः—
"सुन्दर स्वांमाः यइपुस्य च्वसां कयूव निभालं गनिगु सुखू
बल्लाः बांलाःपिं प्राणीपिं म्वीतं कालं तैगु मखु।
हाय गज्याःगु थ्व छंगु अवस्था छाय् छ अधीर जुया नन्द !
पीर कयाः च्वन गुकिया निति व स्वप्न स्वांया मकरन्द !
सीमखु थें छोमी घ्यो लूसां भोगं ज्वीमखु सन्तुष्ट,
प्रेम समानगु मदु बन्धन छुं मदु रोग जरा सम दुष्ट,
तृष्णा थें वेगवती धारा मदु न्हां जगते छु मेगु,
दाज्यु जुयाः जिं वेधुन तोताः किजः जुया गयूछ मवेगु?"(३०मात्रा)
दाज्यु गौतमयागु थ्व वचन हीमछालाः "ज्यू" धया :
स्थविर मुनि वैदेह द्वारा धर्मया दीक्षाकयाः
रत्नया आभरण, सुन्दर पाटवस्त्रत बांछ्याः
तीत तिल वं चीवरं अन किन्तु मनला छ्येँ याः।

हाकनं छन्हु राजभवने शाक्यमुनि पाहाँ जुयाः
आश्रमे ल्याहाँ विज्यायत संघपिं ल्यू ल्यू तयाः
लेँ बिज्यानाः च्वंगु खन्यव यशोधरां भ्याले च्वनाः
पुत्र राहुलयात सःताः धाल अमित क्यनाः क्यनाः—

तारागणया मध्ये शशि थें,
धर्म-सैन्यया सेनापति थें
भिक्षुसंघया न्ह्यो न्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता ! छं छंबौ हूंम्ह ।
बसन्त ऋतुया मारुत-ध्वाँय् थें,
सुन्दर स्वांया सौरभ न्ह्याः थें
श्रावक गणया न्ह्योन्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता ! छं छंबौं हूंम्ह ।
कयूकुगु बालायागु च्वका थें,
इन्द्रियया न्हापा मन व्वाःथें
सौगत गणया न्ह्यो न्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता ! छं छंबौ हूंम्ह ।
घञ्चाया न्ह्यो घम्माः वै थें,
सुकातिया न्ह्यो न्ह्यो मुलु न्ह्याः थें
पुद्गल गणया न्ह्यो न्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता ! छं छंबौ हूंम्ह ।

उत्तम बोधिव्रतया मूल
समाधि, प्रज्ञा लिचकाः शील
वै थें सकस्यां न्ह्यो न्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता ! छं छंबौ हूंम्ह ।
क्षमा दयाया ख्वाः थें ज्याःम्ह,
दुःखी जनया त्वाय् थें ज्याःम्ह,
दकले अःपुगु न्हूगु लँ क्यंम्ह
सीकि पुता छं छंबौ हुंम्ह !
फयाः निपा ल्हाः धाःहुँ पुता ! छं
'महाश्रमण इति अंश जितः नं'
यक रत्न, धन, सम्पद थूम्ह
सीकि पुता ! छं छंबौ हूंम्ह ।" (जाति १६ मात्रा)

थुलि धयाः कायूयात जिगिजिगि च्वंक छायूपाः क्वच्छुनाः
ह्यूयोँ छको नतुनाः उकी पुत्रं मखंक ख्वबिं लुनाः
थः मिखा याकन हुयाः प्रिय पुत्रया ख्वाले छको
थःगु ल्हाः निप्पां तयाः वं स्वकल थःथाय् तीजक ।
अश्रु भयूबिल, खनिन कायं हाकनं सालाः कयाः
घयपुनाः कुति निफुति हायूकाः उल्व्य स्वकाः ब्वहले पियाः
छ्वत "पुता ! याकन हुँ खंला हूंम्ह छंबौ" थुलि धयाः,
धन्य मातृहृदय ! छुधाय् जिं छंगु निर्मल स्नेहया !

पुत्रया सिति शरीर व प्राण नं वाछ्वःगु खं
किन्तु याकःकाय् गनं थय् वाःगु नं मामं मखं,
गुलि च्व अद्भुत भावना सो भाःत नापं दुगु मखु
थःत सुख दुख न्ह्यागु जूसां पुत्रया मङ्गल थज्जु ।
वन व राहुलभद्र नं भगवान् दुथाय् तिति न्हुयाः
"अंश ब्यु जितः" धाल अति हिसिदयक वं अन ल्हाः फयाः ।
"मेगु पार्थिव धन जिके मदु बोधि-धन योसा पुता !
का जि नापं अंश जक मखु दै वया संपूर्णता"
थुलि धयाः काय् ल्हाः ज्वनाः सुगतं विहारे यंकल,
वंत भिक्षु छुनाः "मसी तल्य वन्य जि त्रिशरण" धायकल ।
नन्द राजकुमार जक मखु पौत्र राहुलभद्र नं
भिक्षु छ्वीयन धाःगु सीकाः शाक्यपति शुद्धोदनं
मनस अति हे दुःख ज्वीकाः शाक्यमुनिया सम्मुख
व्वां वनाः वं धाल "भगवन् ! पुत्र छःपि जुजु जि खः
छःपिसं संन्यास कायवं जिगु नुगः गुलि ख्वःगु खः
नन्द, राहुलयागु त्यागं मेगु निदुगं जुल दुख ।
विन्ति थुलि जिगु-माम बौया मत कयाः जक भिक्षु या"
"ज्यू" धका उखुनं निस्यं हे विनय दयकल संवया ।
थःगु उगु अनुरोध बुद्धं न्यंगुलि हर्षित जुयाः
वं न व शाक्यनरेश ल्याहां थःगु राजभवन त्वयाः ।

थुगु प्रकारं कपिलवस्तुस मेगु नं छुं दिन च्वनाः
धर्मया उपदेश यानाः धर्मराज अनं वनाः
संघ सहित अनूपियाया आम्रवनस च्वनाः च्वन,
उब्य व हे समये कपिलपुरया कुमारत खुम्ह अ
वे धका नापित उपाली लिस्य वयाः च्वन लँ अ
किमिल, भृगु, अनिरुद्ध, भद्रिय, देवदत्ताऽऽनन्दपि ।
"छ्वीत आः माः भौत थ्व तिसा !" धंगु अमि सल्हाः ज
पो चिनाः ज्वंकल उपालीयात तिलहिल फुक त्वयाः ।
धाल —"यंकि तिसा उपाली ! जन्मकाःछि नयत गाः"
वंन अपिं फुक अमृत माल्यत त्यागयागु पुलाः जगाः ।
वल मने उम्ह नौ उपालीया अनं ल्याहां व वं
"शाक्यतय् अति तं मभि 'जि स्यात ज्वां थ्व कुमारपिं'
धंगु आशंकां जितः नं स्याइ अमिसं निश्चय,
मेगु हानं नृपकुमार अपिं जुया नं मणिमय
दिव्य भूषण खै, न्हि वाय् थं त्याग यानाः वन फुक
छाय् व हे धन ग्रहण यानाः नीचता याय् जि जक"
उगु तिसाया पो सिमाय् खायाः उकी वं थ्व खँ च्वयाः—
"मखु थ्व स्वीगु योपिसं का" वन व अमिगु पलाः स्वयाः ।
थ्यन अपिं सकलें सुगतया न्ह्योन्य नापं हे अन,
वन्दना यानाः कुमारपिसं थ्व यात निवेदन—

"शाक्यकुलमणि ! शाक्यपिं अत्यन्त अभिमानी उकी थ्वँत भिक्षु छुना: बिज्या:सा थ्वँत अनियाय् मा:गुलि मान ब्याक मनं तना: वनि 'शाक्य भीपिं' धैगु थ्व" "ज्यू" धका नौयात निं छुत बुद्धदेवं भिक्षुक। शाक्य राजकुमारपिं फुक भिक्षु छ्वी धुंका: अनं चारिका यायां ह्लला सद्धर्म-सौरभ सकभनं राजगृह नगरे बिज्यात ससंघ सुगत तथागत उगु दँ वर्षावास अन हे ला प्यलातक यायत।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया कपिलवस्तुस भगवान् धैँगु भिनिगूगु सर्ग सिधल।

नेपाल सं० ६४ साल बछला

सुन्दर नन्द

धर्मपत्नी सुन्दरीया प्रेम-सरया न्या सम—
नन्दया मनयात जुल मरुभूमि थें हे आश्रम'
वैत पुत उगु भिक्षु-भेषं का:गु फि न्यायात थें,
जुल व न्यंक इधू थिधू पुखुली वन्यत न्या संगु थें।
पलख च्वनि व विहारया एकान्त ध्यानागारस,
वनि दना: गबलें विहारं पिन्य व रम्य उभानस!
मन्द मारुत न्ह्या:गु सिलिसिलि जुल मिफय् थें वंत ला
शूल सम जुल वैत धात्थें विहगतय् संगीत ला।
ह्व:गु स्वां बांला:गुलि न्हायकंजलं थें न: मिखा
न्यंक वाउँस्य च्वंगु सितु वं अग्निकण थें खनि मखा: !
खन्यव छख्यर तुयूसुपाचे बुलुगु खण्डित चन्द्रमा
लुमन थ:गु तुयूगु प्रासादं क्वस्व:गु ख्वख्वं प्रियां।
वृक्षया श्रीमुख व पल्लवयागु यायत चुम्बन
प्रेमिका सम गुँखि सिमा घय् घयपुना: थँस्वया: च्वन।
शोक थुगु खं जूम्ह नन्दं उख्य छजो भंग: खन,
गृह लुमंका: यात महिक वैगु हृदयं क्रन्दन—

" 'नाथ गयछ्रे' धाःगुली जिं 'वेजि याकन हे' धया,
वीत मंमदुसां अनुज्ञा बिल उथाय् झसुकाः तयाः।
किन्तु जि लुखां पिन्य थ्यन्यव धात्थें व ख्वलज्वी भोसुनाः
भति लिपा वं शब्द छुकियां तायव स्वत ज्वी छ्यों ल्हनाः।
न्ह्योन्य मखनाः 'हाय' धायां हाकनं हिकु हिकु लनाः
जिगु प्रतिज्ञा फुक ल्मंकाः पलख च्वन ज्वी फत्तनाः।
ताउ जाया नं जि मखनाः हतपतं स्वत ज्वी देनाः
निम्ह लुं भङ्गः ब्वःगु भयाःकापः उलाः भयाले च्वनाः।
थःगु भयाःक्वे वःगु मखनाः 'उख्य लुखाय् वलला' धका
लिस्वत ज्वी हानं क्वथाय् दुन्य, आशाया पाशं चिकाः।
किन्तु खन ज्वी न्ह्योन्थसं वं हा! वहे न्हायकं छ्पाः
'आर्यपुत्रं ज्वंगु थ्व' धका न्याक तल ज्वी घयपुनाः।
स्वःबले न्हाबकं ज्वनाः वं ल्यूँन्यसं मखनाः जितः
वांछ्याः न्हायकं नुगःपाय् दाल ज्वी वं गुलि जक!
जि थ्व चीवर त्यूगु सीवं छु जुल ज्वी चित्ते वया!
हा बनाः वन ज्वी व धात्थें 'हाय' यायां अन क्वथाय्।
रक्व हे उपचार जुल ज्वी वैगु मूर्च्छा लंक्यत,
वंत 'याकन वँ' धका नं धाल ज्वीमाः ह्यंक्यत।
थन जि जीवित दयक दयकं हाय विधवा सम जुयाः
कचिमिखां दन ज्वी व सतिखुनु चच्छि तक सुकुसुकु ख्वयाः।

थथ्य ख्वगलं वं अन्न जल नं त्याग याः थ गोन्हुत!
मन तनाः वाँ थें जुयाः वं हाय छुछु धाःथें जितः!
यात ज्वी शंका छकोला 'मेव्य मन छ्रत ज्वी' धका
हाकनं विश्वास तल ज्वी भी मिसातय् मन मखाः!
स्वप्न खन ज्वी वं ख्वखवं न्ह्योवेव आनाहां जक
'उं-मिलाचाय् क्वं थुनाः पौभा च्वयागु' छको निको।
ऋषभ· धैवत मृदुल सां मध्यम नितां पासा कयाः
हाय गबलें वैगु कंठ गुणकली च्वन ज्वी ख्वयाः।
योत्थ्य लहिनाः तःम्ह वाउंम्ह सुन्दरीया प्रिय शुक
हाल ज्वी जि सःत्यथें व 'प्रिये प्रिये' थथ्य महिक।
प्रथम जिगु सः थें च्वनाः वं उव्य मिखा ब्वल ज्वी छको
धाल ज्वी लिपते तमं शुकयात 'पापी वञ्चक!'
उखुनु दासीं हा कुवेलाय् वल छुयाय् जिमिथाय् क्वथाय्
नत्र शास्ता खनिगु हे मखु हाकनं ख्वे मालि छाय्।
हाय! 'नाथ बिज्याहुँ याकन' धाःगु खाखातू सलं
लुमन धायव मने मिछ्रःथें ज्वीगु हा विधिया छलं।
चक्रवाक व चक्रवाकीतयत चा खसि थें जुयाः
विनय वेशं जिमित ख्वेकल हा जिपिं निम्ह निख्य तयाः।
पन्यत पं थुगु नियम निष्ठां कापतं स्वांयात थें
किन्तु सूक्ष्म हृदय ज्वयाः वन छ्यें सुमनया सार थें।

शीलया पुखुली कुना: च्वन देह जिगु लःथें थन
विरह-सूर्योयागु तापं हृदय-वाष्प ब्वया: वन।
शासने शास्तां चिना: तःसां थ्व पञ्चेन्द्रिय फुक
थ्यों व प्रतिपल राजभवने सुन्दरीया सम्मुख।
यंकि यंकि हृदय ! जित: नं म्हाल धात्थें थन च्वन्य,
सुन्दरीया तुति ज्वना: वरु जिं क्षमा अन फ्वं वन्य।
सीक सीकं वैगु जो मदु रूप, गुण व सुशीलताय्
क्षणिक आवेगं थपाय्चो यात हेला मूर्खतां।
दाजु, रामं स्याय्‌व काल विभीषणं मन्दोदरी,
तल किजा पितिना: कला: वालि रुमा कपिसुन्दरी।
चन्द्रमां गुरुया कला: तल, तल अहल्या वासवं,
मेनकाया भाःत जुल राजर्षि विश्वामित्र नं।
दाश-कंन्यायात स्यंकल चित्त स्यंम्ह पराशरं
खुसि दथ्वी एकान्त लाका: धिक् वनं दु गाय् च्वँ च्वं।
थुगु प्रकारं पूर्वकाले धीरपुरुषं यक्व हे
यात निन्दित विषयसेवन, भिंगुला न्हापातु हे।
सुंक च्वन्य छाय् जिजक हानं थः कला: हे वांछ्‌या:
याय् प्रिया नापं च्वना: उपभोग स्वंगू वगंया।
वनस आञ्जु महासुदर्शापिसं कला:पिं नं ब्वना:
वंगु थें लिपते जि नं वे आ: दँ बदँ निं छयें च्वना:।

मेगु हानं वीरकुशजुं थः कला:या कारण
वेश जोगीया कया: विरहं व देशान्तर वन।
जि जक सो गुलि मूर्ख, पत्नीयात छ्यें ख्वेका: थन
सो मल्वेक मल्वेक जिं काषाय वस्त्र पुना: च्वन।
रामचन्द्रजु जानकीया नांप बन बन चा:हिल,
वैगु हे निंति दशाननयात युद्धे त्याकल।
किन्तु सो थौं जिगु अवस्था गंक गंकं थः प्रियां
वैगु ल्हातं बीगु भोजन वांछ्या: थन फ्वंजुया।
द्रौपदीया याय्‌त रक्षा स्यात भीमं कीचक,
वैत ब्येका: बिसिवया: जिं यात धात्थें पातक।
प्रणयया महिमा मस्यू छं पूज्य दाजुं निश्चय
नत्र पोभतयागु प्रीति मया:गु छाय् वं सच्वय ?
ज्वी थ्व अथवा तीव्र त्याग-चुपिं प्रणयया बन्धन
गुरुवरं प्यंदंक चाना: व:गु प्रज्ञा-कारण।
किन्तु त्यागी मखुनि धात्थें ख:जि प्रेम-सहोदर
दाजु भिक्षा का: बिज्याय्‌वं वन्य जि तोता: चीवर।"
वल अज्याथाय् श्रमण छम्ह मैत्रेय नांम्ह गनं गनं,
वैत साला: काल सुन्दरयागु चिन्तित आननं
धाल वं—"छाय् नन्द ! छं ख्वा: ख्यूँगु, म्हे सुखमान्तला ?
वैद्ययाथाय् छाय् छ मवना, बा हृदयया रोग ला ?

धा जित: धाय् ज्यूगु जूसा मानसिक पीडा फुक
लोगु वास: छन्त बी जि आन्तरिक दुख नाशक"
वँगु थुगु प्रिय सत्य वचनं नन्द राजकुमारया
हृदययात सहायता बिल दुंम्हस्या कथि थें जुया: ।
छ्यों ल्हना: नन्दं पुलुक स्वत सदय दृष्टि ख्वा: छको
हतपतं भसुका: तया: वं वैगु ल्हा: ज्वन कस्सिक ।
वन अपिं निम्ह ताप बोगु अशोकया क्वे सिच्चुक.
श्रमण नन्दं थ:गु मनया वेदना पोंकल फुक—
"आर्य ! छ:पिं ख: हितैषी गोपनीय छु हाकनं ?
सुन्दरीया स्मृति विना जिगु मन मच्वं थातं गनं ।"
नन्दया थुगु खं मने लुल उम्ह श्रमण मैत्रेयया—
"धन्य माया, धन्य तृष्णा, धन्य बल कन्दर्पया,
विषयया फल विपद् जक ख:, रूप मोहे की भनि,
ला सवालं वल्सि नुनि न्यां, स्यायूत गीतं मृग यनि"
धाल प्रकटे कामया तापं हि सूम्ह व नन्दया
ख्वा: स्वया: अत्यन्त हितकर वचन वंत दया तया:—

"गुगु खँ बन्धु ! छं ल्हात प्रेमया
व खँ स्वभाव हे भी मनुष्यया.
गुरुवरं उकीं धर्म कंगु दु
'थव कलातया प्रेम यायगु—'

शोक-मेघं तोपुया: अति ख्यूँगु ख्वाले छुं भचा
वैगु थुगु प्रिय वचन-पवनं आशाया त्वल पल्पसा ।
छ्यों ल्हना: नन्दं पुलुक स्वत "हैं" धका भसुका: तया:
स्वात मैत्रेयं न्हिला: ल्यंदुगु खँ थ: ब्याख्यानया—

"अमि मान सदां तय माल गृहे,
मदु स्वे पिन्य मेव मिसा छम्ह हे,
अपमान मयाय् गब्लं अमित,
ल्वल्हाय् धन, वस्त्र-तिसा सहित ।
अमिसं अल्य याइ प्रबन्ध गृहे,
धन याइ बिचा: दुखया समये,
तइ धा:श्य सदा परिचारकत,
दुगु ज्या सनि थाकु मचास्य फुक,
हृदयं अनुराग अखण्ड तया:
च्वनि थ: पतियागु किपालु जुया:
थुकथं फुक धर्म अनेक कन,
मखु आ: छ गृही जुल सो श्रमण ।
प्रिय बन्धु ! वनं स्थिर ज्वी मखुगु
जगते बलवान् समयं नइगु
छम्ह मात्र मचा दयवं अमिगु
नवयौवन स्वां सम भवा: जुइगु ।

ऋतुया लिपते वइ मेगु ऋतु
खिमिला फुयवं तिमिला जुयफु,
तर भीगु थ्व यौवन फ्वीव फुतं
फुक रूप पराक्रम नं वयसं।
हृदये थुकिया अभिमान तयाः
गथ्य भिक्षु जुयाः थथ्य मोह कयाः ?
विषये मदु केवल एक रस
दुख ज्वी व कन्हे गुगु थौं सुख खः।
गुलि तँय्-वसतं सुख ब्यू चिकुलां
तर न्याक उकीं दुख बी तछलां।
गुलि ग्रीष्मबले सुख ब्यू तिमिलां
उलि हे दुख ज्वीगु उकीं चिकुलां।" (तोटक)

सारगर्भित वेंगु वचनं नन्दया मन छुं भति
शान्त थें जुल, किन्तु सत्वर थ्वकल प्रेमं सन्तति—
तीव्र कोमल सप्त स्वरया स्थान स्वंगू घयपुनाः
अंश, वादी आदि ल्वेकाः न्यास, ग्रह, श्रुति मूर्च्छना
नाप नाप विराम ताले चाःहुला न्याकुं कयाः
गय् समे वै रागिणीपिं थःगु सुन्दर ख्वाः क्वयाः
न्हाक्व छ्वःसां धैर्य, संयम, नियम, शीले स्मृति फुक
त्वेगु अय् हे नन्दया हृदये व शाक्यानी जक—

प्रेम, कोप व मान, मद, परिहास, हर्ष व कामना,
शील, ह्री, संकोच अनुभावादि भाव ज्वनाः ज्वनाः,
हाव भाव कटाक्ष सहित विलास, हेला, विभ्रम
मेगु लीला, ललित, बिब्बोकादि चेष्टा नं दुम्ह।
"नन्द भिक्षु जि" धैगु लोमन, न्ह्योन्य दुगु मैत्रेय नं,
थःत शाक्यकुमार हे खन, सुन्दरी खन वैत वं।
लिसलकू न्हायकं धका वं वैत क्यन्यत ज्वनाः च्वन,
वेंगु चित्ते चित्र छु दु मस्यु थः व चित्र जुयाः च्वन।
नन्दया दयनीय थ्व दशा श्रमण मैत्रेयं खनाः
चित्त करुणां आर्द्र ज्वीकाः आश्रमे द्वाहाँ वनाः
बुद्ध भगवान्यात कन वं "नन्द तोताः चीवर
वनिन पत्नी नाप लायत गृहस ल्याहाँ सत्वर"
वैत सःतक्य छ्वत मुनीन्द्रं, वल वनं "भगवन्" धका,
वैगु थरथर खाःगु ल्हाः ज्वन मेगु ल्हाः ब्वहले दिकाः।
ख्वयूँ स्य च्वंगु व ख्वाः स्वयाः भति मुसुक न्हिल करुणामय—
"नन्द ! खःला छंगु विषये जिं न्यनागु खँ निश्चय ?"
वं लिसः बिल—"खः प्रभो ! जिगु चित्त जुल अति चञ्चल
या जितः रक्षा व हे प्रिय नन्द भाःपाः दशबल।"
"नन्द ! जिस्यू खः छिपिं निम्ह प्रेमया पौभाः छ्पाः
गय् प्रमीला इन्द्रजित निम्हस्या म्ह पाःसां मन मपाः,

प्राण पाना: वचन तेपिं शाक्यवंशी भी जुया:
वन्य मलो काषाय तोता: वा जि नाप" धका धया:
वैत नं नापं व्वना: सर्वज्ञ वन उत्तर स्वया:,
जुल अपिं निम्हस्यागु शोभा स्वर्गया निम्ह वैद्यया।
यक्व नगर निगम पुला: वन केन्द्र गुगु व्यापारया
गन जुया: च्वन काल, बिल अन्नादि नाना वस्तुया,
गन दु शिल्प, कला व कौशल मा:गु तक विद्यालय,
शास्त्रचर्चा नित्य जू गन तायूदु ताल व स्वर लय।
दुगु च्वले, सा म्येत दुगु गां गोगुली द्वाहाँ वन
अन सरलपिं कृषकतयूसं ब्यूगु यानाः भोजन
वन स्वस्वं निम्ह वा लया: च्वंगु व मनोहर दृश्यत
संगु बजिद्याहा ज्वना: व:पिनिगु नेत्र व सतबत।
ता छिना: वन ता दुथाय् खुसियागु कल कल स: न्यन्यं,
वन गनं नांचाय् च्वना: खुसि पार किसिद्वंव: स्वस्वं।
लपत्यमा, अंमा, खयोमा, बयूसिमा व तितीसिमा,
ताल्मा, वंगलसिमा, बरमा शिमल व गुँभ्रमसिमा,
आदि आदि सिमा व पंमा, धुँतिँ, तिँमा, पौ नं दया:
ख्यूँगु ख्वातुगु बन पुला: निम्ह वन्धुपिं वन गिरि गया:।
लैँ व वं पर्वत छचालं दुगु छगू देशे थ्यन
सभ्यता, साहित्य, संस्कृतियागु क्रीडाकानन।

मा:गु तक गनयागु सामाजिक व्यवस्था सुन्दर,
गन दु उन्नत शिल्पया प्रतिमूर्ति थ्यो, गृह, मन्दिर।
थ:गु सुमधुर सरल भाषायागु गीतं थ्यो गन,
ताय् दु गनया खुसिसिथे तिसिमाय् विहगतय् कूजन।
कोँसिमाया क्वे दिपाले जाकि वा-कु दिका: छख्य
मौत भा: न्यंजूगु खन बंजा:त अमिसं उख्य थुख्य।
कुक पस: फल्यचा दभू अन्नादि द्रव्यं जा: अन
गुलि दु मीपिं न्याइपिं नं उलित मो मो जू अन।
उगु अमरपुर तुल्य श्री सम्पन्न नगरे चा:हुला:
माक्क अन भिक्षा फया: निम्ह वन अपिं उगु दे पुला:।
नाप लात हिमालयं हेमन्त व:गु पथे अन,
चिकुल भति भति अमित स्वेहे मयूल शीत समीरण।
वंगु खन चागां मगाना: चिकुगुलिं दोंगां न्यया:
नगरया फुक ज्या सिधयूका: पथिकपिं गां गां स्वया:।
निम्ह अपिं नं चच्छितक त:धंगु सतले बायूच्वमा:
वन कन्हे खुखु सुथस चिकुसां फक्व न्हापानं दना:।
यात स्वागत ह्व:गु फूल्वांमां सुमन हायूका: अन,
अमित पूजा या:गुला बा ला:गुला मृदु आसन !
थ: वस: हेमन्त साहुं ब्याज ल्याखे त्वकुगुलिं
कयूकुना: च्वन ख्वाइब:सि प्वची जुया: सो चिकुगुलि।

मल्यभता थें ह्वःगु ह्यौंउक मल्यभतास्वांया लता,
न्यंक ह्वःगु बखुंमदःस्वांयाः स्वयाः रमणीयता
पाः गयाः वन थँ थँ स्वस्वं आमालि सःगु महोरुह
त्यानु लंक्यत अमित थँसिमां हरितच्वामो संकल।
छख्य कपूमा झोछुनाः च्वन अमिगु यायत दर्शन,
यात छख्य स्यांग्वालिमां स्यांग्वालि हायूकाः पूजन।
पाः गगं अमिसं लिफः स्वत क्वे पुखूथें खन खसु
दूर दूरे खन्यदु पक्खाः थें छचालं हाकुगुँ।
छख्यर खन्यदु सरस्वतीस्वां, मेख्य लुँगजूस्वां थित,
ह्याउँ तकुस्वांया सिमाक्वे त्यानु लंक्यत फेत्तुत।
च्वापु नायाः वःगु निर्मल निर्झरे मोमो ल्हुयाः
भिगु खोंसि आदि हायाः च्वंगु गिरिया फल नयाः
वन अपिं हानं गयाः पाः थ्यन सुरम्य अधित्यकाय्
शुभ्र ल्वहँते पलख दन रमणीय दृश्यत स्वे धका।
अन झिकूचां थःगु शिरया मोति हायूकाः फुतिफुति
यात स्वागत भागियानाः पाः गयाः त्यानुगु तुती।
वःगु खन पाक्वं किरातत छेंगुलि जंक्वे हिनाः
धनुष ब्वहले ल्यून्य तूण, च्वकाय् गसू दुगु कथि ज्वनाः,
अमिगु नापं अमि कलाःपिं छेंगुलिं हे लं फिनाः
शिरस झङ्गःपां छुनाः निम्ह निम्ह त्यपू ल्हाःगथि चिनाः।

त्वीक च्वे च्वे च्वापु खन गिरि राजया मणिमय मुखः
गुगु निभालं कयूव जिगि जिगि थी व उकिया रत्न खः
यचुपुली गुगु रङ्ग क्यन उगु रङ्ग ज्वीगु स्वभाव हे
विविध रत्न व धातुया निधि दुन्य उकी दु अवश्य हे।
च्वापु गानाः च्वंगु मार्गत वैगु मुक्ताहार थें
जूगु च्वामोसात उख्य थुख्य वैत च्वामो गायूकु थें।
उख्यर सिलुस्वांमाय् च्वनाः म्हयूखातसें गुणवर्णन—
यात पुखुली राजहंसं थुख्यर मङ्गल वाचन—
"वे मब्यू अधिनस्थ देशे शत्रु—ख्वांउगु वायु थ्वं,
सागरं जल-धन ज्वनाः वःसां मछुः जल दयूक थ्वं।
ब्रंम्हपुत्र व सिन्धु, गंगा पुत्र पुत्रीपि छ्वया,
यात थ्वं बांलाक पालन स्वर्ग सम साम्राज्यया।"
उत्तरासंगं मगानाः घोन्य संघाटीं न्ययाः
वन त्रिविष्टप वन्य धका थँस्वयाः अनं नं पाः गयाः।
निकट दूरे शैल शिखरे त्वीक फैत सुपाय् सम
खन्यदु हानं पल्पसा थें ह्वाः, वँका नं छम्ह निम्ह।
न्ह्योन्यसं तिंतिं न्हुयाः मृगया मचात म्हितः जुल,
देवदारु सिमाय् गुँखी माकःतस्यं हुसुलुं पुल।
खन उकी छम्ह बानरी अलखं छिनाः ख्वाः ह्यौंउँक
फिसिक फिसिक छुकिंगु वा खन्यदयूक स्वे हे यइपुक

मुसुकया: पुलुपुलु स्वया: च्वन ज्वीक मन उत्तेजित,
अन दुपिं माकःत वँ थें जूगु ल्यूल्यू ह्ये क्यत ।
अमिगु थुगु फुक प्रेमक्रीडा खंगुलि सुगतं न्हिला:
नन्दयात क्यना: क्यना: उख्य धाल भति लिचिला: पला:—
"नन्द ! जूला छं कला: हुं वानरी थें सुन्दरी,
हाव भाव कटाक्ष द्वारा अमित हायकुगु सो गुलि ?"
बुद्ध भगवान्या थ्व खं भति भति मछाला: क्वच्छुना:
थ: न्हक्वी चासुंवया: थुलि धाल नंन्दं न्हिल्य पिना:—
"गन व शोभा शाक्य कुलया गन थ्व वनया किंकरी !
नाथ ! पा: स्वर्ग व नरक थें बा दिवस व विभावरी !"
"वा" धका शास्तां अनं नं नन्दयात ब्वना: यन,
खन मनोहर शैल उपवन, वा अपिं स्वर्गे थ्यन ।
दूर दूरे खन्यदु पिलिपिलि थीगु गुंवाया गजू ,
ब्वःगु ध्वांय् गोध्वांय् व बागःध्वांयूत नाना रङ्गगु ।
गुलि पुखू अन हंस, सारस आदिया क्रीडास्थल,
यचुगु लः दुगु स्रोत गुलि अन सःदु केवल कलकल ।
स्वां ह्वया: च्वन रङ्ग रङ्गगु नां कयां सह हे मजू ,
फल सया: च्वन न्यंक वृक्षे षड्रसं संयुक्तगु।
तायूदु भम्बःतयूगु भुनुभुनु, तरुस खगतय् कलरव,
मुनि महात्मापिनिगु मन्त्रं गिरिगुहा थो वननन ।

जुजु हिमालययागु सेवा यायूत खुगुलिं ऋतु वया:
च्वंगु ला मस्यु दक फुक थ:थःगु गुण-परिचय बिया ।
तल अज्या थाय् छख्यर वांउस्य च्वंगु घासे धुर प्यना:,
खन्यदु प्याखँ हूगु अन दुन्य सुन्दरीपि अङ्गना ।
भिंगु धुं तांप्वे व सुंप्वे आदिया कुँ नस्वा:गुली
अमिगु यौवन-मत्त सुन्दर ख्वा: मि थें थी जिगि जिगि ।
दुन्य भुलाय् ता:थू व ह्वेचू अदिया ह्वांजु फिना:
भिंगु स्यांहेयागु केचिंया, ल्ने केरां चिना:
जेँ थुमाचा नाप न्हायूकंचा छपा: घाना: तल,
थिकुक कटि संका: कुने ग्यासेर दुगु पांदें ब्वल ।
गुलिसिनं अन सात्तु सासां यक्व पासापि मुना:
न्ह्योन्य दुगु चोकूची दिका: ल्हा: मासुची फेकी तुना:
म्हुतुसि अ:पो ह्यांउँया भति सिल्य धका पोचे थुन,
भिगु ग्याशायागु रङ्गं फ्कं न्यताल जिका: च्वन ।
मुगुजि तांपाया तया: ग्यामुगु बना:लं प्यूम्हस्या
खन्यदु ह्यांउँगु दुन्य घुतुं नं न्यासिचाचां संम्हस्या ।
गुलिसिनं ह्वापा, वँकाया लुँमुक पाकचालं फिना:
उगु घुरं प्याहां वया: च्वन मोतिया सचिकां चिना: ।
गुलिसिनं अन स्वां थ्वया: च्वन गुलिसिनं हुसुलं पुल,
गुलिसिनं न्याकुंकया: हिसिदयूक छ्योँ भति संकल ।

पल्पसा समर्पि मिसातय् मेघ जोगु सँया दथ्वी
यू व हीरकयागु अयूको पल्पसा थें थीगुलिं
भिक्षु सुन्दर नन्दया मन वस्त्र थें थारा न्हुयाः
शरण काःवन थःगु भवने सुन्दरीया स्नेहया।
गःपते गुलिस्यां मिखा दुगु शी व भिंपू बा पुस्याः
पीन कुच-गिरियागु निधि थें यू थुना घो मेम्हस्या।
गुलित बांलाः यू व भिंपू मोति दुगु पत्तुं पुयाः
अमिगु नभ सम श्याम केशे बा व कपनं छाःगुला!
त्वीक धुंको न्ह्याःगु ल्हातं ख्वाः ज्वनाः अथवा करे
ब्वकिलुँ, भ्वो बा यांथिया धोतुं थँ न्ह्याक धुँप्यंबले
न्ह्याःगु खुसि थें अस्थिरातय् चक्षु न्या सं थें सन,
नंदया मन मीनकेतनया भयं छ्यें बिसि वन।
अमि दु न्ह्यानाः तःगु सकस्यां त्रिविध वुत्ता दुगु द्वँचा
अमिगु शोभन रूपया महिमा धयां छुं हे मचाः।
स्वर्गया देवाङ्गना बा अप्सरा धाःपिं अपिं
किन्नरी बा सिंहसारथवाहया लकसिं अपिं!
उगु अलौकिक स्थानया आमोदप्रिय अमिसं अन
हाःगु म्ये ज़ुल क्षुब्ध प्रेमी नन्दया मन-मानस।
ज्वी उकीं हे उं हिलाःच्वन वैगु चिन्तित आननं
न्हि स्वको उं हिलिगु थें भ्वीजःसिया नारायणं।

वंगुलिं भूमध्यरेखा त्वीक सूर्यो दक्षिण
चिकुगुलीसं मं अपिं निम्ह कर्करेखां ः च्वे थ्यन।
थौं कन्हे चा माःछि ताःहाः चक्रवाकत ख्वेक्यत,
नन्द ख्वेक्यत लूगु प्रमदातयुगु श्री मुख-चन्द्रत।
कल उकीसं नन्दयाम्हे शीत शैल-प्रभञ्जनं
"छ!" धका फेत्तूबले कयूकुंगु ल्हाः तुति कयूकुनं।
वैत जुल अल्प मोहया चा, रागया न्ह्यो थें वल,
अमिगु रूप व थः कलाःया स्वप्न थें खन प्रतिपल।
वं छकों सौन्दर्यलिप्सां अमित हे सोसां छ्याय्
हाकनं दाम्पत्यप्रेमं यनिगु वैत पियाः पियाः।
नेत्र अन लालाकयाः च्वंसां व मिस्तय् रूपस
वैगु मनला सुन्दरीया उगु अखण्डित प्रेमस।
थुगु अवस्थाया सु कारण? शाक्यसिंह तथागत!
याःगु छाय् अपकार वं थथ्य? वैत हे तुं भिंक्यत।
खाःलखे छाय् थुनिगु मं हाकुगु वसः तुं हाकुक?
हाकनं मिपूगु धाः मीतुं पनिगु छाय् पुक पुक?
हः व थें हे उम्ह मनोविज्ञानवेत्तां नं अन
रागया हे काल आश्रय राग फुक्यया कारण।
अर्धमूर्छित नन्दया अत्युब ब्वहले ल्हाः तयाः
धाल-"सो छं नन्द बांलाःला थपिं ति व छं प्रिया?"

प्रणयरोगं कःम्ह नन्दं हिकु पिनाः भ्रमुकाः तयाः
ल्हाःजपाः खाखातुकाः षडभिज्ञ गुरुया ख्वाः स्वयाः
"थमिगु भगवन् ! जो मजू व अवश्य यौवन रूपस,
न्ह्यागु जूसां प्रेम-धर्म कृतिमता वं याय् मसः ।
ज्यूगु खः बांलाःगु सा थुलि सुन्दरी नं" थुलि धयाः
यात हानं वं निवेदन पुलुक अमित छको स्वयाः—
"धा छु याःसा थुलि व नं बांलाइ नाथ दयानिधि ?"
सान्त्वना बिल धर्मस्वामीं वंत माःगु कनाः विधि—
"नन्द धैर्यया चिन्ता तोताः न्यों भति न्हापां छं जिगु खँ,
जिस्यू दुर्गम प्रेम-मार्गया धात्थें पथिक छिपिं निम्ह खः,
प्रेमपूर्ण छिमि निम्हस्या जीवन इही मयाःपिनि अभिलाषा,
इही जुयाःनं येकं बाःपिनि चित्तदाहया परिभाषा,
बा वृद्धातय् स्नेह पात्र खः बी अमिसं आशीर्वाद—
'सुख पूर्वक जीवन हन्य फयमा' गुरुजन ज्वीक थ्व हे नाद ।
किन्तु छुयाय् निम्ह वायूमानि छको रूप व यौवन नं फ्वीगु,
थमि थें ज्याःगु व दिव्य रूपया सेवन याय् योसा म्हीगु
संघ-नियमया पालन यानाः तपया साधन या नन्द !
दासी थें ल्यू ल्यू वें छंथाय् हायकाः यौवन-मकरन्द ।
हानं छन्त व शाक्यानी छाय् ? मा हे माःसां शाक्यानी
जिगु भाला जुल थपिंसिबेनं व सुन्दरी ज्वी मेगु जुनी"(जाति३०मात्रा)

सुगतया थ्व खँया समर्थन यात अन गिरि-गह्वरं,
नन्द नं आनन्द तायाः व्रतस मन तल सत्वरं ।
अल्प अपिं याकन व थासं आश्रमे ल्याहाँ वल,
सुगतव्रन्धुं नियम थामे चित व चञ्चल मन-सल ।
नन्द थुकतं अप्सरा थें ज्याःम्ह पत्नी लायत
कठिन योगे च्वंगु सीकाः श्रमणपिं वल हायूक्यत ।
यात गुलिस्यानं प्रशंसा वैगु बुद्धि विवेकया—
"अल्पकाले चित्त निग्रह यात धन्य" धका धयाः ।
धाल गुलिस्यानं—"थ्व व्रत फुक अप्सरातय् कारण !
क्वबुल थ्वं फेत्वीगु निर्ति मार्गया तःगो ल्वहँ"
मेम्ह छम्हस्यां न्वात हानं "कामया निर्ति जक
याय् मलो छं बन्धु ! कायं जक थ्व नांया व्रत फुक ।
रमण हे छं याय्गुसा अध्यात्म विषये प्रेमया
लोगु थाय् म्वा, म्वा मिसा नं याय्त रति अध्यात्मया ।"
थुगुकथं पासापिसं नुगले दुगेक हिस्याःगुलिं
मोद बिसि वन वेंगु हृदयं ग्लानि आपा जूगुलि।
विषयया स्वर्गीय सुख नं ब्याक नश्वर ताल वं
सुन्दरी लोमन वया फुक अप्पसरातय् रूप नं।
दुःख मय खन जगत हे वं 'जिगु व जि' थ्व फुक छु सखु
गुरु विना सुं मेव मखनाः शान्ति सुखया मु धुकू

त्रन व शरणे थः मनोरथ धर्मपाख्य स्वकाः ल्फिः
सःम्ह सूतं थं व सल-संकल्पया सालाः खिपः।
भागि यानाः पूज्य पाली बिन्ति यानाः ल्हाः निपा
बिनय पूर्वक क्वच्छुनाः वं धाल हानं भति लिपा—
"भन्ते! छुयायूत भाला आः छःपिसं क्वब्वीगु?
त्रांलाय् ब्यु अप्सरा थं वा सुन्दरी मज्वीब्यु,
त्रन्य म्हाल मेगु जन्मे हानं व नाप लायूत
त्ररु बन्यं-वृक्षमूले याय् वास शान्ति कायूत" (जाति २४ मात्रा)
थुगु प्रकारं सक्ति तोताः शक्ति यानाः संग्रह
धैर्य पूर्वक वीर्यपासा नाप ब्रन भाःपाः गृह
शीलया स्वांमाः क्वखायाः क्षान्तियागु तियाः तिसा
ध्यानया सूत्रं चिनाः वं लात प्रिय प्रज्ञा-मिसा।
न्ह्योन्यसं अल्य चाःगु खन निर्वाणपुरया दे लूखा
थः थमं तुं थुगु अवस्थाय् लाःगुलि तिसियाः मिखा
धन दरिद्रं यक्व बा तांनोम्हस्यां शीतल जल
त्वीकु थं आनन्द सुख ताग्याः लुमंकल दशबल—
"हे शास्ता! जगते छ हे छम्ह खना त्राता महानायक
धात्थं ज्वीधुन पार छंगु करुणां दुःखार्णवं बालक,
खायूसां उपदेश-वासल नयाः लायूकाः व ल्वे-कामना
भन्ते, धन्य छ, धन्य ज्वी धुनजिनं याना तुती वन्दना"
(शार्दूलविक्रीडित)

सुगतसौरभ महाकाव्यया सुन्दरनन्द नामगु भिंस्वंगूगुसर्ग सिधल।

ने० सं० ६४ साल गुंला

महाउपासक

अकबन्धुं राजगृहया सीतवन आरामस
संघ सहित विहार यानाः च्वंबले ब्वेकाः यश
दान यायां नाम जूम्ह 'अनाथपिण्डक गृहपति'
साहु छम्हस्या थाय् वयाः च्वन यायूत सल्हा साहुति।
साहुया लिमलाःगु खन वं जंक्व पस्ता न्याःगु थं,
ज्या क्वयाः ब्वांजूगु उरूय थुरूय मगध जुजु हे वैगु थें।
न्यन—"मलाःगु नत्वीत नापं थौं छुया उत्सव थन?"
वं लिसः बिल "खः ससंघ कन्हे बिज्याइगु श्रीघन,
पीक्य माल पलख छितः थन बिन्ति दाजु! दुतायूमत्य"
जुल वया नं बुद्ध दर्शन यायूगु अभिलाषा अल्य।
न्यन्यत न्यंगु दु वं प्रशंसा यक्व भगवान् बुद्धया
मदु उकी विश्वास थःमं छं मखंनिगुलिं वया।
यात चित्तं तर्क नाना "आः परीक्षा ज्वी मखाः
सःतुसा जिगु नांकयाः सर्वज्ञ खः भगवान्" धका।
भति लिपा नयूनी सिधयूकाः धाल-"भाजु! ज्वनाः मत
वन्यनु आः हे उम्ह तथागतयागु दर्शन यायत।"

साहु न्हिल—"आः समय मखु याःवन्यगु दर्शन बुद्धया"
दान व साहु अनाथपिण्डक "बुद्ध बुद्ध" मने तयाः
सुथ धका गोको दनाः स्वत श्राय चान्हे तिनिबले
पलख लिपते हे वनाः छूत बुद्धया श्रद्धा-बले।
चाःगु गय् गय् उखुनु चान्हे राजगृहया देलुखा,
देशायां पिन्य ख्यूंगुली हानं छ्यं खन्य मदयाः छखां
वैगु न्हायूपं तिन्न हालाः देह जुल रोमाञ्च नं,
किन्तु व जिलाहा जुयाः वंन भक्ति-थ्वं कायकाः अनं;
सीतवनस व थ्यंबले भगवान नसंचाती दनाः
चंक्रमण यानाः बिज्यानाः च्वंगु तापाकं खनाः
वँन व अन ब्वांब्वां विनायकयागु दर्शन यायत,
"वा सुदत्त!" धका मुनीन्द्रं वैंत सःताः फेत्तुत।
वंगु नाम मस्यू सुनानं "दशबलं जक गय् सिल!"
धैगु खं आश्चर्य चायाः हतपतं तुति भोपुल।
दक शंका ब्याक्क विसिवन बुद्धया विषये दुगु
भक्ति पूर्वक न्यंन तथागतयात मङ्गल जूमजू।
वैंत भगवानं लिसः बिल-"सिचुम्ह दोष रहितम्ह
बासनास मदुंम्ह ब्राह्मण चित्त शान्ति शान्तम्ह
वांछ्याः भय, चुंथनाः आसक्ति सुखपूर्वक द्यनि"
मेगु हानं आनुपूर्वी कन कथा शौद्धोदनि।

श्रेय तत्व गृहस्थ जूसां ज्ञान द्वारा वं थुल
गुगु खँ थ्वीक्य मफैगु अज्ञानीं जुयाः मन चञ्चल,
विगततृष्णापिं दुथाय् वा स्वर्गते व तपोवने
च्वंम्ह ज्वीव्यु अरूप लोके वा व नन्दन कानने।
धाल वं श्रद्धा तयाः अति बिन्ति यानाः ल्हाः निपा—
"बुद्ध धर्म व संघया शरणे वया जि तयाः कृपा
दक्व श्रावक संघपिं मुंकाः बिज्याहुनि श्रीघन!
संघ सकस्यातं कन्हे छन्हु याक्य छुं भति भोजन!"
बुद्ध भगवान् मुसुक न्हिल थुख्य, उख्य तुयूजः वेल भति
मौन द्वारा ज्वीव स्वीकृति वन अनं उम्ह गृहपति।
थुगु खँ सीवं राजगृहश्रेष्ठीं सुदत्त स्वयाः थुलि
धाल—"दाजु! जिकें कयाः दिसँ अन्न, धन गुलिमाः उलि।"
"दुःख छ्वीत जिके दु खर्च गुकिं ससंघ तथागत-
यात भोजन याक्य जिं बरु ज्यामि जक माःछि ब्यु जितः"
थुलि धयाः लिमकाःनि म्हुतु वं राजगृहया नैगमं
धाल अन थ्यंकः वयाः "का माक्व खर्च जिके थमं"
वं लिसः बिल वैंत नं अथ्य हे धका विनयी जुयाः।
मगधराजं जुल थ्व आज्ञा लायकुली सःतक्य हयाः—
"दानवीर अनाथपिण्डक! खः छि जिमि पाहाँ थुका
खर्च दैमखु राजगृहया राजकोषे माक्व का"

विन्ति यात व गृहपतिं उम्ह मगधनृपया ख्वाः स्वयाः—
"देव ! गाः छ:पिनि प्रतापं माक खर्ब महादया !"
ख्व्यर श्रेष्ठीयागु भुतुली च्वन बुनाः साःसाःगु क्वा,
थुख्य सुदत्तं खर्च यायत च्वन क्यनाः चक्कंगु ल्हाः।
उखुनु भगवान् राजगृहया साहुया पाहाँ जुल,
वं कन्हेखुनु धीर श्रावस्तीय श्रेष्ठीं पाः फल।
थः थमं ल्हिकाः जुयाः वं अमित भोजन याकल,
संघपिनि भोजन सिधयूवं धुगुकथं ग्वेदां तल—

"उत्थें जि स्यू प्राय छःपिन्त शास्ता !
प्रासादे वा वृक्षमूले त्रिज्याःसां
अयूनं बाहा जि छगू दयूक्य भिक
श्रावस्ती विश्राम यानाः बिज्यायूत।" (शालिनी)

वैगु उगु श्रद्धा व भक्ति वैगु हृदय क्यनाः बिल
वीगु इच्छा वैगु सीकाः शाक्यमुनि मुसुहुं न्हिल—
"पलपसा थें चपल धन, सम्पत्तिया द्वे ँ च्वंम्ह सां
छंगु निश्चय दृढ व हानं बीगुली जक मन सदा,
ताः छ सुख धर्मे स्वभावं, सत्य खनिगु छ अद्भुत !"
वंत हानं मेगु नं कन दान महिमा विस्तृत—
"वस्त्र ब्यूम्हं सौम्यता बी, अन्न ब्यूम्हं बी बल,
किन्तु धार्मिक पुरुषपिन्त निवास ब्यूम्हं फुक बिल"

हर्ष पूर्वक बुद्ध भगवान्यात बाहाले तयाः
वन्दना यानाः व गृहपति वँन अनं आज्ञा कयाः।
धन्य धन्य अनाथपिण्डक वःम्ह अज्ञाने दुनाः
ज्ञान द्वारा शुद्धचित्त ज्वनाः व श्रावस्ती वनाः
मास्तु माल विहार दयूक्यत लोगु थाय् अन सकभनं,
जेतवन खन अति मनोरम, न्यायगु इच्छा यात वं।
जेत राजकुमारयाथाय् वँन व उपवन कायत
किन्तु जेतकुमार उगु उद्यान बीत असम्मत।
गृहपतिं हानं निवेदन यात "छिगु उपवन जितः
आर्यपुत्र ! बियाः बिज्याहुनि बिन्ति बाहा दयूक्यत।"
वैत जेतं बिल लिसः "आराम का हे कायूगु सा
का उकी श्रेष्ठी प्रवर ! छिं न्यंक लुँम्वहँ लाय्फुसा"
"ज्यू !" धयाः वं स्वर्णमुद्रा यक्व कायूक्य छ्वयाः अन
लाःबले छकुलां मजायाः "मेगु नं हति याकन"
धाःगु तायाः जेतराजं थःगु चित्ते वायूकल—
"ज्वी व्व कार्य महत्वपूर्णगु छाय् लुँ चा थें पोंकल !"
धाल प्रकटे-"गात साहुजु ! पोंक्य धन थुगु भूमिस
ल्यंगु थाय् फुक दान बीधुन थःत माक्व कयाः दिसँ"
थुगु खँ तायूवं गृहपति अत्यन्त लयूतायाः थुलि
धाल—"अयूसा 'जेतवन आराम' थुंकिया नाम ज्वी"

दयक्थ बिल वं उगु कयबे तः धंक उत्तम मन्दिर
दुगु अनेक विहार, ध्यानागार, मण्डप सुन्दर
चंक्रमणशाला, सभागृह, अग्निशाला, वहि, धुकू,
लःत्वन्यगुथाय्, कःसि, स्नानागार, चःबि व चुक, पुखू।
उगु विहार अनाथपिण्डकया विभवया मूर्ति खः,
वा थ्व पृथ्वी यक्षराज कुवेरया प्रासाद खः,
भव्य कोशल देशया सौभाग्य-शशिया चिन्ह खः,
वा तथागत जूगु थाय् थें हे पवित्रगु थाय् व खः।
वैगु वाहा नाप नापं मेपिसं दयकल सतः।
छम्ह दरिद्रं नं "थ्व ज्या भिञ्वी" धका छुं ज्या छुत।
थःथमं अप्पा छिनाः वं दन्यत अंगः निं दन
किन्तु दन्य व मसःगुलिं जाय् त्यंगु अंगः फुक दुन।
न्ह्याक्व दंसां दुनिगु हानं, वैगु जाइ गनं चपाः!
खिन्न जुल व दरिद्र धात्थें थःथमं दायाः कपाः—
"भिंगु चीवर, साःगु भोजन, पथ्य वासः, च्वन्यगु थाय्,
बीफुपिन्त स्यनाः कनाः च्वनि भिक्षुतय्सं माःगु ज्या"
उख्यर भगवानं सियाः थ्व खँ भिक्षुपिं सःताः फुक
बिल अनुज्ञा "न्ह्याम्हस्यां थज्गु बहि, सतः, वाहा, चुंक
दयक्य इच्छा यात धाःसा संघया सम्मति कयाः
भिक्षु छम्हस्यां स्वैगु यायमाः माःगु खेँ सल्हा बियाः"

थुख्यर श्रेष्ठीं गुरुबिज्याक्यत खः ग्वकल स्वे यइपुक,
दानशाला दयक्य बिल वालंचिकाः माःथाय् तक।
ध्वाँय् पताका आदि च्वेकाः न्यंक जिगिजिगि छाय्पल,
ब्याक्क त्वाः हे थ्वक्क लाछी विविध बाजं थाकल।
वँन व गृहपति शाक्यमुनि काःवन्यत परिजनपिं ब्वनाः
दयक्य वं हे ब्यूगु लँ लँ च्वंगु सतले बाय् च्वनाः।
राजगृह थ्यंकाः ससंघ मुनीन्द्र वैशाली जुयाः
अन वनाः नापं ब्वनाः हल बुद्धयात पियाः पियाः।
थःगु देशे थ्यनिथ्य च्वन्यवं दक फुक बाजं खलः
मार्ग छगुलिं थःगु याना शीघ्र अमित लँ स्वःवल।
वल निमन्त्रित इष्ट मित्रं सहित थःथितिपिं फुक
सुगतयागु तुतः ब्वनाः लयवंक न्यन्य हे यइपुक।
धुं धुपाय्या गन्ध दुगु लँ तुफि लुयाः वल छम्ह मिसा,
न्यंक थानाकापतं लँ त्वीक लायाः तल बसा।
ताय् ह्वलाः वःपिं व पञ्चसुगन्ध हाःहाः याःपिसं
त्यूगु बांबांलाःगु मूनं यक्क वंगु तिसातस्यं
हल व लँ मेपिनि तिसाया म्वा मदुगु आलोचना
यसइपिनि चञ्चल मिखा नं फुक तिसाया नां कनाः।
किन्तु भगवान् खन्यव अमि छ्यों भक्ति भावं क्वच्छुत,
हतपतं जाकिं पुज्यानाः चपलता फुक वांछुत।

थुगु प्रकारं देश हे लयतायक श्रावस्ती दुन्य
धर्मराज खते बिज्याकल रत्नमय सिंहासने।
धोर सुप्रिय सार्थवाहं यक्षतय् क्रीडास्थल
बज्रद्वीपं ह:गु चिन्तामणि ध्वजा गय् च्वंकल।
पा:गु थुलिजक अन व साहुं विपुल धन चा गाकल।
थन थ्व श्रेष्ठीं सुगतया पीयूषवाणी त्वंकल।
तुति सिका: पञ्चोपचारं यात पूजा सकसितं।
साहुनी साहु व वया परिजनपिसं बाह्लांछुत।
जा:गु जागुल्पा: विया: च्वन साहुजुं सुमह्लि तया:।
साहुनीं जा हे विया: च्वन जापिचाय् चतनं तुया:।
जाकि, वा रुं कायपिसं व्रिल गुलिसिनं व्रिल दक्षिणा,
भौपिसं निसला: विया: च्वन अष्टमङ्गलसह्लि तया:।
सत्तुया गुल्पा:, सर्बमांह्ल विल भिर्जंपिं छ्यपिसं।
बिल छ्व कयगू, गांगुमाय्, म्वा: आदि बूब: म्ह्यायपिसं।
जा:गु जासिम्हिचा व माय् दुगु क्यँसिम्हिचा बिल छ्यपिसं,
मेगु फुक दातव्य वस्तुत बिल वया थ:थितिपिसं—
च्वीक पल्यम्वांयागु लपत्ये खोर ताना: गुलिसिनं,
गुलिसिनं दुरु सारवृति भों चा, चि व चिकंथल गुलिसिनं।
गुलिसिनं बिल फंसि, धाले, पासि आदि सिसाफल,
गुलिसिनं दतिवं, सलां बिल, गुलिसिनं अम्ब: हल:।

गुलिसिनं चीवर ल्यया:च्वन 'हुंगु थुकिया जो' धका,
लाखि, तुफि गुलिस्यां दु ल्हाते, मेम्हस्याक्य दु सुल् सुका।
गुलिसिनं नील: थना:बिल न्हूगु ह्यांउगु अं:पचा,
गुलिसिनं ल्ह्यं ल्हीगु आदि मा:गु तक ज्याय् च्वन त्वपा:।
दानवीर अनाथपिण्डक गृहपति दकले लिपा
दान बिल श्रद्धा व भक्ति चा छकू अप्पा छ्या—
"संघया छ्यँबुँ न्ह्याग्गुधा धायलोगु ख: बाहा छग्
थौं उकीं ज्वोमाल स्वीकृत 'जेतवन बाहा' थुगु"
ल्हा: फया: वं ब्यूगु उगु अप्पा व चा नित्तां कया:
यात भगवानं प्रशंसा वैगु उत्तम दानया—
"गुलिसिनं बी भोग इच्छां, गुलिसिनं धन दयक्यत,
गुलिसिनं यश हेतु अथवा थ:त कृपण मधायक्यत,
स्वर्ग निंतिं गुलिसिनं, तर हेतु मद्गु छं ब्यूगुया"
धाल "भगवन्!" भक्ति गद्गद गृहपतिं तुति भोपुया:।
वैत सुगतं धर्म स्यूम्ह 'महाउपासक' नां तया:
"धन्य गृहपति धन्य" धाधां कन महत्ता दानया—
"दान हे ख: तिसा लोके, दानं हे क्वीगु दुर्गति,
दान ख: स्वर्गया स्वान्हे, दानं हे मन शान्त ज्वी"

महाउपासक नामगु फिंच्यंगूगु सर्ग सिधल

ने० सं० ६५ बालाच:रे

भिंनिदँ उख्यथुख्य

सुगतया प्यंगूगु वर्षावास तक मगधे जुल,
लिच्छवीपिं जूगुलि दुर्भिक्ष-पीड़ां व्याकुल
बुद्ध वैशाली बिज्याकयन यात अमिसं प्राथना,
अन बिज्यानाः दुख फुकाः बिल 'रत्नसूत्र' कथा कना ।
उगु दँ वर्षावास जुल अनयागु कूटागारस,
थ्यन अकस्मात् 'कपिलवस्तुस ज्जु उसायमदु' धाःगुसः
'पुत्रया ख्वाः स्वेगु इच्छा यात सीत्येकाः छको'
धैगु नं सः थ्यंगुलि न्यासःम्ह मुंका श्रावक
कपिलवस्तु बिज्यात भगवान् यायत अबुया दर्शन,
शान्तिया अवतार कायया ख्वाः स्वयाः दुख छुं तन ।
नगरया न्यग्रोध आरामे बिज्यानाः छुं दिन
ज्याः जुयाः अति जीर्ण शीर्णम्ह बौ बिचाः यानाः च्वन ।
किन्तु जिनवर अन थ्यनाः ख्न्हु दुख्नु हे शाक्येश्वर
स्वर्ग वँन ग्वीन्हयदँ वयसे देह तोताः भंगुर ।
वैत षडभिज्ञ थमं हे यात मि तयाः फुक क्रिया ।
शोक तापं धैर्य छूःपिं शाक्य-परिजनपिं स्वयाः

धमया उपदेश-सलिलं न्हायपने छाकल छको—
"नाशवान् उत्पन्न वस्तुत, जन्म जूपिं सी फुक।"
शान्त जुल द्वाहाँ वना: अमि छ्वगु मनया वेदना,
शाक्यरानीयात शीघ्र अनित्यया जुल भावना।
छन्हु व रानी गौतमीं न्यग्रोध आरामे वना:
थ: थमं तँयका फ्यना: थानागु दांगा छपु ज्वना:
स्नेह पूर्वक यात अपण सुगतयात ख्वया: ख्वया:—
"जिगु थ्व छपु दोंगा ग्रहण याना: बिज्याहुँ दया तया:"
धर्मराजं जुल थ्व आज्ञा "संघयात प्रदान या"
पुत्र-स्नेहं गौतमीं वसपोल केवल च्वन स्वया:।
शाक्यमुनिया चांजुया दयनीय थ्व अवस्था खना:
वंत क्वबुया: विल उथाय् आनन्दया करुणा वना:—
"गौतमी छलपोलयात लह्यूम्ह मां तुतुमां थुका,
शील पालन याःगु त्रिशरण वःगु नं भगवान् धका,
गा उकीं ज्वीमाल स्वीकृत, मां लुमंका: दशबल!"
बुद्धदेवं मुसुकया: आनन्दयात लिस: बिल—
"जिस्यू स्नेह जिके गुलि मांया, शील काःगुया कारण नं
ह्मनं पुद्गलपिन्त वःकया: त्रिशरण वै व्यक्ति थेगु नं।
पुण्यात्मा शील दुपिं जूसा दाता, प्रतिग्राहक नि:म्हं
दान दक्षिणा नं परिशुद्ध ज्वो निश्चय अमिगु प्रभावं।

धर्माचरणे च्वंपिं न्हिःथं, धर्मे श्रद्धा, भक्ति दुपिं,
निर्वाणेतक नं थ्यंकेगु तःप्यंगु पथे जक ज्वीपिं,
पुण्य पांगु लोकया बुँ जोपिं, प्यंगू मार्गफले थ्यंपिं,
स:ता ल्हा: जोजलपा: नाना दानं पाहाँ याय् लोपिं,
आनन्द! थज्यापिं गुणवान्पिं श्रावकपिन्त सुनां दान
बी श्रद्धा, भक्ति तया: हृदयं वं तल सीकि जित: मान,
कारण संघे दुन्य हे लाःजि संघपूजने लाइ जि नं
संघयात हुं तँयूगा ब्यूसा जित: ब्यूगु थें ज्वी मामं।"(३०मात्रा
"म्हसिल जि थौं संघयात उकीं थ्व तँयूगा छाय् धुन,
बुद्ध छ:पिं, धर्म छ:पिं संघनं छ:पिं खन!"
थुलि धया: उम्ह शाक्यरानीं संघयात व गा बिल,
पुत्रस्नेहं भिक्षुणी ज्वो थेगु नं चित्ते तल।
धाल-"भगवन्! भीगु धर्मे भिक्षुणीया मिस्त नं
म्हाल संसारे दुना: च्वन्य यंकि नापं जिमित नं"
वंत बुद्धं बिल लिस: थुलि-"मिस्तस्यं तोता: छ्यँबु
शील पालन यायूगु थाक्वी भिक्षुणी जि छ्वी मखु"
शाक्यरानी नाप नापं शा'ग्यकुलया मिस्त नं
वँन निराश जुया: ख्वख्वं र ञ अनि याना: अनं।
बुद्ध भगवान् नं अनं वन ' , ब्वना: श्रावक गण,:
चा:हुहुं गांगां अपिं फुक नगर वैशाली थ्यन।

अन महाबनयागु कूटागार शालाय् छन्हु न्हिने
मुनि ससंघ विहार याना: च्वंबले द्वारं पिने
च्वन दना: काषायवस्त्र तिया: सँ खाना, गौतमी
शाक्य-ललनापिन्त मुंका: शाक्यमुनि-प्रतिपालिनी ।
पालि मंका: ख्वाल ख्यूँ का: न्यंक म्हे गयका: धुलं
अन सभाय् हुन्य वन्य मछाला: पिन्य च्वँ च्वं अति व्याकुल
जूगुलि सुकुसुकु ख्वया: कय् कय् कुना: च्वंपिं अपिं
न्ह्योन्यसं खन श्रमण आनन्दं, न्यनं न्यन—"छाय्छिपिं
दु:ख कष्ट सिया: वया थन लेँ छुयायत च्वना: च्वना?"
गौतमी ख्वल—"हाय भगवानं मन्यं जिमि प्रार्थना"
बँन व आयुष्मान् अनं दुन्य "बिन्ति याना: बी" धया: ।
धाल भगवान्यात वं—"मां गौतमी हानं वया:
पिन्य पिया: च्वन धर्म-विनये च्वन्य धका अति दुखसिया:
बिन्ति भन्ते! या अनुग्रह अमित 'प्रव्रज्या' बिया:"
"बी मज्यू आनन्द! नारीपिन्त 'प्रव्रज्या' व्रत"
थुलि खँ सुगतं ज्वोव आज्ञा वं खँ मेगुकथं छुत—
"दक्व प्राणी उत्ति ां छिं, जीव मखुला गौतमी?
मार्गफल निर्ति अ जक ज्वी मफैला संयमी?"
लोकशास्तां जुल थ्व राज्ञा "ख: अपिं प्राणी हनं
मार्गफल नं लायूफु । पेसं शील व्रतया पालनं,

साप छं अनुरोध या:गु व अमिगु श्रद्धा नं खन,
बीगु जुल जिं याय्फुसा 'गुरु धर्म च्यागू' धारण"
पिन्य वया: थुगु नियम ब्याक्कं न्यंक्यवं उम्ह गौतमीं
धाल—"च्यागू नियम जक मखु सच्छिगू सां काय्फु जिं"
शाक्यरानीं थुलि प्रतिज्ञा यायूव बिल व्रत पावन ।
भिक्षुणीपिनि संघ स्वन, कन-"धर्म विनय व शासन-
ख: विराग, वियोग, उद्यम, त्याग इच्छाशून्यता,
सुभरता, एकान्त, सन्तोषादि निर्ति ज्वीगु ज्या"
थुगु प्रकारं भिक्षुणीया संघ याना: स्थापना
न्यंक धर्म-प्रचार यायां सुगत एकान्ते वना:
उगु दँ बर्षावास यायूत बिज्यात मंकुल पर्वत,
"योग्य बर्षावास च्वँ" धका ब्याक्क तोता: शिष्यत ।
मेगुदँ दिल्लापुन्हीखुनु नगर श्रावस्ती वना:
अन्य तैर्थिकपिन्त नाना प्रातिहार्य क्यना: क्यना:
लोकपिं आश्चर्य चायूका: गुप्तवासं च्वं वन ।
हाल सकलें "लोकज्येष्ठं बी मखुत लां दर्शन?"
सारिपुत्र व मौद्गलायन निम्हसिनं श्री दशबल
उगु दँया बर्षा फुका: संकाश्य नगरे ल्वीकल ।
अमिगु नापं जेतवनस बिज्यात भगवान् श्रीघन
मेगु बर्षा शिष्य मुंका: शिंशुमार गिरी वँन ।

अन अनेक सँभया: छुना: छम्ह स:म्ह क:मिं दयूकुगु
न्हूगु अति बांला:गु भवने तल यना: अनया जुजुं ।
अन च्वँतल्य उम्ह भूपतिं हे अमित लहिना: नं तल,
ला स्वला अन वास याना: जेतवन ल्याहाँ वल ।
धर्मया व्याख्यान यायां सुगत अन छुं दिन च्वना:
नृपति उदयनया मनोहर नगर कौशाम्बी वना:
दानवीर उदार कुक्कुट, पावरिक, गोशितपिसं
अमिगु नामं भिक दयूकुगु स्वंगुलिं आरामस
संघ सहित विहार याना: च्वंबले अन छन्हु सुथे
कलह जुल छ्वं विनयलंघन जूगु हेतुं भिक्षुतय् ।
थुगु खँ सीका: धाल शास्तां "वां छ्व विग्रह भिक्षुपिं !"
किन्तु उगु बर्षा फुना नं प्राय शान्त मजू अपिं ।
"थ:त मूखं छु खेँ भा:पै तत:सकं खँ ल्हा:पिसं,
गनं सी अमिसं ल्वापुं मभिलेँ यनि धैगु नं ।
ला:का: काल जित: दाल, जित: बुकल बो विल
धैगु त: गुम्हस्यां चित्ते उम्हस्यां वैर ल्यंकल ।
वैर भावं सुयां वैर फ्वोमखु गबलें गनं
अवैरं जक फ्वी वैर नियम थ्व सनातन ।
यदि सुं भिगु लेँ ज्वीम्ह नम्र, धीर सहायक
मदुसा किसि थें योथाय् याक:चा ज्वीगु थ: जक ।" (अनुष्टुप)

थुगु प्रकारं अमित न्यंका: न्हूगु गाथा धर्मया
सुगत याक:चा अनं वन पात्र चीवर नं कया: ।
चारिका यायां तथागत पारिलेयक बन थ्यन,
वल महागज राज छम्ह अन व्याक्क तोता: थ:गण ।
मेम्ह वानर राज छम्ह नं उगु बने थ्यंक:, वल,
अमि निम्हेस्यां ह:गु निर्मल जल व सा:गु सिसाफल
नित्य याना: पान, भोजन भद्रशाल सिमाक्स
उगु दँ बर्षावास जुल स्वम्ह ज्येष्ठपिं एकान्तस ।
उख्यर संघे बुद्ध मदया: शीलवान्पिं भिक्षुपिं
हाल "भगवान्या म्हुतुं छ्वं धर्म न्यन्य मखना: जिपिं
शीलया पुखुली दुना नं जुल महा प्यासाकुल,
बन्धुवर ! आ:ला तथागत स्वेगु नं आपुलु जुल ।"
"बन्धुपिं ! नु" धया: व आनन्दं अमित ल्यूल्यू तया:
वल विनायकयात मामां पारिलेयक बन स्वया: ।
अन थ्यन्यव गुरुयात अनि याना: अपिं छख्य च्वंवन,
अमित लयूतायूका: मुनींद्रं धर्म चर्या स्यन कन ।
उगु मनोरम शालमूले थुगुकथं छुं दिन च्वना:
अन दुपिं आनन्द आदिक भिक्षुपिं नापं व्वना:
दैश गांगां चा:हुहुं रमणीय श्रावस्ती वना:
जेतबनस बिज्यात श्री भगवान् व हे करुणा ज्वना:

उब्यर कौशाम्बी उपासकपिनि मने तंम्वेकल—
"छ्न थनं थ्व अनर्थकारी भिक्षुतय्सं दशबल,
आः उकीं भीसं थमित छुं अन्न भिक्षा बीमखु
मान, पूजा छुरुयति छुं सत्कार जक नं याय् मखु"
अमि.परस्पर यात सल्हा—"खै मखुत आः थन च्वनां
बन्धुपिं ! थुगु त्वापु छुयोंवन्य लोकगुरुयाथाय् वनाः"
वल व विग्रह कलहकारक भिक्षुपिं कोशल स्वयाः।
"कष्टबी गुरुयात थमिसं त्वापु व्यापु थयाः थयाः।"
धंगु शंकां अमित लें हे जुजु प्रसेनजितं पन,
धायक्य छ्न करुणामयं थुलि "वे ब्यु अमि इच्छां थन"
सारिपुत्र महास्थविर, श्रद्धेय मौद्गलायन,
धीर अनुरुद्ध व महाकाश्यप, स्थविर कात्यायन,
विनय सम्पन्नम्ह उपाली, पूज्यवर आनन्द व
श्रमण राहुल आदि भिक्षुपिसं व भण्डनकारक
भिक्षुपिं अन वःगु सीकाः न्यन सुगतयाथाय् वयाः—
"बल हँ भन्ते ! थन व भिक्षुत, अमित गय् व्यवहार याय् ?"
"धर्म पूर्वक या" धका श्री धर्मराजं बिल लिसः।
गौतमीं नं न्यन—"छुयाय् जि धर्म थ्व धका ल्ये मसः"
वैत थ्वीकाः बिल मुनीन्द्रं "धर्म निखलःयां न्वना.
गुगु खँ विनय व शासने लो उगु खँ धर्म धका ज्वनाः

धर्मवादी भिक्षुपिनि सिद्धान्त, शान्ति ल्वयाः कया.
अमित छिमिसं जि कनागु व धर्म पूर्वक मान या।"
धर्मस्वामीं धाल साहु अनाथपिंडकयात नं—
"दान निब्ययातं बियाः न्यन्य धर्म निखलःयागु नं,
भिक्षु गुम्हगुम्ह धर्मवादी जू अमिगु हे दृष्टि का।"
न्ह्योन्य थ्यंकः वल व भिक्षुत "या क्षमा भन्ते !" धका,
भागि यानाः बिन्ति यात व भिक्षुतय्सं छब्य च्वनाः—
"धाल थुम्ह उत्क्षिप्त भिक्षुं 'बन्धुपिं ! जिगु प्रार्थना
न्यो थ्व ज्या आपत्ति पूर्णगु खः दुका संघे जितः'
विनय च्वंक्यत आः थ्व खँ जिमिसं छुयाय्गु तथागत ?"
वैत गुमिसं पितिन संघं अमित भगवान् श्रीघनं
बिल अनुज्ञा "भिक्षुपिं ! थ्वं दोष खन, आः थ्वैत नं
जिल दुःकासां संघया सम्मति दुसा भी संघस"
वैत दुकयाः संघ हानं जुल छगू हे लोकस।
भिक्षुपिं मुंकाः अनं वन राजगृहस मुनीश्वर,
अन च्वनाः ताला निलातक वन व नाला ग्रामस।
उखुनु हे गुलपाः ज्वनाः चीवर पुनाः भिक्षा फ्वनाः
बःम्ह श्री भगवान् कृषक ब्राह्मण भरद्वाजं खनाः
धाल वं—"हे श्रमण ! जिला सो बुँ ज्या यानाः च्वनाः
छःपिसं नं छाय् मयाना कू व तःकू हल ज्वनाः ?"

धाल भगवानं न्हिला: "जिं नं बुँज्या याना: च्वना
वीर्य-वासायात वायुका: न्याक्क स्मृतिया कथि ज्वना:,
हल दु प्रज्ञा रूप, लज्जा रूप लाङ्गलदण्डस,
त:गु मा:मा:थाय् चिना: एकाग्र मनया दृढ़ खिप: ।"
बैत हानं ल्यंगु नं कन कृषि-प्रणाली गौतमं
"दक्व मिथ्यादृष्टि छाना: सत्य-कू वाना: थमं
पाप फिगुलि पूर्ण संयत ज्वीगु रूपी घां तना:
शील, तपया वृष्टि ज्वीव उकी ह्वला: श्रद्धा-पुसा
अन्न सयुक्यगु ख: उकी निर्वाण वा अर्हत फल"
थुगु बुँज्याया फल न्यना: उम्ह ब्राह्मणं चीवर तिल।
उगु दँ बर्षावास सुगतं यात उगु हे ग्रामस,
वन अनं बर्षा सिधयुका: राजगृहस विहारस।
अन च्वना: छुं दिन अनं नं चारिका यायां जिन
स्वास्थ्यप्रद कुरुदेशया कल्माषदम्य-निगम थ्यन।
छम्हु व निगमे लैँ तथागतयात खन छम्ह ब्राह्मणं,
म्ह्याय् दु गुम्हस्या गुंणवती व अत्यन्त हे बांला:म्ह नं।
बैत चिन्ता न्ह्याबलें थुलि "स्वीत बी जिम्ह म्ह्याय् छम्ह।"
वं उकीं माला: जुया: च्वन लोह्म क्षत्रिय द्विज छम्ह।
उखुनु हे व सुवर्ण बर्णह्म सुगतया शोभा खना:
बैत स्नातक धैगु भा:पा: थ:गु छ्र्यैं ब्बां ब्बां वना:

"भाग्य भद्रे ! योग्य वर लुल वन्यनु मागंधी ब्वना:
छिमित योसा बैत ह्वंका:वी" धया ल:थल ज्वना:
हर्ष पूर्वक म्ह्याय् ब्वना: अन वल अपिं निम्ह दम्पती,
न्ह्योन्य भगवान्यागु पल्यसा पालिख्वाँय् या संहति
जक खना: उम्ह ब्राह्मणी ख्वल "भ्गेगु ज्या ज्वीमखु थन
चि थ्व यतिया बा नृपतिया, भ्गै जिलाजं ज्वो गन ?"
थ्व्य खँ ल्हाल्हां चिन्ह ल्यूल्यू वन अपिं भगवान् दुथाय्
ब्राम्हणं थुलि धाल म्ह्याय्या ल्हा: ज्वना: चाचां हथाय्--
"श्रमण ! गुनकेरा लही थें यत्न पूर्वक त:दँत
दुख सिया: लहिना: तयाम्ह थ्व रूप, गुण दुम्ह म्ह्याय् छित:
योग्य भा:पा: बीत्यना, या ग्रहण भार्या यायत।"
बैगु खँ न्यना: मुसुक न्हिल अन शाक्यसिंह तथागत—
"गृहस जिं वाना: वया: गुण रूप-निधि गोपासती,
पितिन्य धुन जिं मारकन्या प्रीति सह तृष्णा, रति,
छीत मागंधी जित: आ: ? ब्यूहु माला: सुं वर"
स्पष्ट खं ब्राम्हण-सुताया द्वेषभावं मन छ्वल।
बौम्ह ब्राह्मणया मने तल—"ख: थ्व त्यागी निश्चय"
धाल वं "हे श्रमण छ:पिनि पापया मदुला भय
सर्व लक्षण पूर्ण रमणीरत्न हेलां लाइगु ?
पूर्वजन्मे छु दु विचा:, मत, शील, व्रत छ:पिनि गुगु ?"

वेत भगवानं लिसः बिल—"धर्म जि मालाः स्वयाः दार्शनिकतय् वाद् तोताः आत्मशान्ति ल्ययाः कया" ब्राह्मणं न्यन—"मत मद्यूकं आत्मशान्ति गनं खन ?" वेत उकिया हेतु सकतां थ्वीक बसपोलं कन—

"जिं प्राप्त यानाः गुगु आत्मशान्ति
शीलं, ब्रतं ज्वो मख वैगु प्राप्ति
न दर्शनं ज्वो, न श्रुति, न ज्ञानं
न दैगु मागंधिय थ्वैगु त्यागं।
हानं गुलिं मानव मूर्खताय् दुं
गुलिं गुलिं पण्डित दर्शने कुं
भाःपाः सदानं सम, उच्च, नीच
विवाद यानाः च्वनि न्हां अनेक।
परन्तु न्यूनाधिक जो मखंपिं
आवास तोताः फुक काम फूपिं
अलिप्त ज्वी लोकस काम रागे
ध्याचः, लखे पद्म मदुंगु थें हे।"

धन्य भगवन् धन्य !" नापं "स्वीत बी" धा धां मनं म्ह्याय् च्वनाः गय् वःगु खः अय् वन व मागंधिय अनं। बुद्ध भगवानं व निगमे स्वस्थ तनपिं जन खनाः "स्वस्थ ज्वी थमि चित्त निश्चय याइ थमिसं धारणा"

थैगु भाःपाः अमित 'सति पट्ठान सुत्त' व हाकनं 'श्रेष्ठ सुत्त निदान'या नं देशना यानाः अनं चाःहुहुं मथुरा जुनाः नं ग्राम वेरञ्जा थ्यन। अन वयाः छम्ह ब्राह्मणं शुभ प्रश्न याय् धुंकाः न्यन—"जिं न्यना-'सुं वृद्ध ब्राह्मण थःसिबे नं ज्येष्ठम्ह न्ह्याम्ह वःसां मान मर्यादा मतः छं गौतमं' थुगु खँ खःला वा थ्व केवल लोकया अपवाद ला ?" लोकज्येष्टं वैत थुकथं बिल लिसः मुसुमुसु न्हिलाः—

"संसारे जिं मानव वा दानव देव
पूजा याय् लोपिं मखना सुं छम्ह मेव,
छाय् धाःसा गय् ख्यें तप छ्यानाः थव त्वाथं
न्हापां प्याहाँ वेफुम्ह खाचा जुइ ज्येष्ठ।
अय् हे जि नं ख्यें च अविद्या तप छ्यानाः
प्यंगू ध्याने चित्त तयाः निर्मल यानाः
खंकाः न्हापा जन्म व नाना सुखं दुःख
तंकाः प्रज्ञां आस्रव लोके जुल ज्येष्ठ।" (मत्तमयूर)

"धन्य गौतम धन्य छःपिं ज्येष्ठ जक मखु श्रेष्ठ नं विश्ववन्द्य ! थनिं निस्यं छःपिनि उपासक जुल जि नं थुगु दँ थुगु हे जिमिगु गामे बिन्ति बर्षावास या" थुलि धयाः वन धीर ब्राह्मण सुगतया स्वीकृति कया।

किन्तु उगु गामे जुयाः दुर्भिक्ष उगु दें तस्सकं
संघयात लही मफुत वांलाक द्विज वेरञ्जकं।
योग्य भिक्षा काय्‌त थाकुल चाःहिलाः नं ग्रामस,
दैवयोगं थ्यन छथो सल मीत वःपिं वणिकत।
भिक्षुपिनि उगु अन्न कष्ट खनाः व सल बञ्जाःतस्यं
अमित छुं भति अन्न बिल सल यात आपा मनकुस्यं।
उगु दँया बर्षा सिधय्‌वं न्हूगु साम्हा दुत कयाः
संघ सकस्यातं व विप्रं भोजन व चीवर ब्रियाः
भक्ति पूर्वक यात पूजा थःगु छ्येँ सःताः यनाः,
सुगत मण्डल काः वन्यत वन वैत धर्म कथा कनाः।
ग्राम वेरञ्जां वना, सोरेय्य संकाश्ये जुनाः
कान्यकुब्ज, प्रयाग, काशी नगर वैशाली वनाः
च्वन महावनयागु कूटागार शालाय् श्रीघन,
वल 'सुदिन्न कलंद पुत्र धयाम्ह साहुमचा अन।
धर्म श्रवणं वैत अति हे भिक्षु ज्वी इच्छा जुयाः
धाल "भगवन्! भिक्षु संघे का जितः करुणा तया"
वैत सुगतं धाल "दतला माम बौया अनुमति ?"
"मदुनि" धा धां छ्येँ वनाः वं न्यन ह्थाय् चाचां अति
"बुद्धया खं थुगु खँ सिल जिं ब्रह्मचर्य गृहे च्वनाः
पूर्ण पालन ज्वीत थाक्की भिक्षु जूवन्य न्है वनाः ?"

मां अबुं गय् वैत थुगु खँ बी अनुज्ञा शीघ्रतां
धाल "गय् छ्वे छन्त तोताः छं थ्व छु खँ ल्हाना पुता ?"
वं तिबः अति यात नं मब्युस्यंलि आज्ञा बैँ च्वनाः
नय्‌गु तोतल थुलि धयाः वं "भिक्षुज्वी वा वन्य सिनाः"
न्हय्‌न्हु दय्‌काः मित्र छम्ह्स्यां अन वयाः व सुदिन्नया
खिन्न मां बौपिन्त धाःवल—"भिक्षु जूसां खवाः खयाः
च्वन्यगु उत्तम सिक्य सिबे नं छ्वे ब्युु याकन भिक्षु याय्"
मां अबुं अल्य बिल अनुज्ञा वैत मंमदुसां छुयाय्।
निन्हु प्यन्हुं म्हंफय्‌व लयूतायाः व सुगत दुथाय् वल,
भिक्षु जक मखु पिण्डपातिक पांसुकूलिक नं जुल।
बुद्ध बर्षावास यायूत बिज्यात चालिय पर्वते
चाःहुहुं सद्धर्म न्यंकाः न्यंक उत्तर भारते।
हाकनं सर्वज्ञ वैशाली बिज्याना: च्वंगुलि
लिच्छवी—सेनापति श्री सुगतया गुण ताःगुलि
गुरु निगंठं गंक गंकं वल व कूटागारस।
वन्दना यानाः न्यनं न्यन "जि मस्यू यश दुर्यश,
नित्य भन्ते! धाःगु ताःजि 'अक्रियावादी' छितः
खःगु खःला वा थ्व निन्दा याःगुला लोकं जक ?"
वैत भगवानं लिसः बिल—"सिंह सेनानायक!
धाःगुसा बांलाक थ्वीकाः अक्रियावादी जि खः

हेतु 'अकुशल धर्म भिगुलि अक्रिया ख:' 'जि धया''
धाल उम्ह सेनापतिं अत्यन्त हे प्रमुदित जुया: —
"धन्य भगवन्! थुल अहो आ: ज्वी जि बुद्धोपासक''
धाल शास्तां वैत हानं "छं बिचा: निं या छको
छ्वीत छ्यंज्या वायक्यमा: सम्भ्रान्त पुरुषं थ: मती''
वैगु श्रद्धा बृद्धि जुल भ्फं बुद्धया थुगु खं अति।
बिन्तियात "जि बुद्ध, धर्म व संघया शरणे वया
या कृतार्थ जित: तथागत बुद्धधर्मे दुत कया:''
वैत हानं धर्मराजं बिल सुशिक्षा—"छिमि कुल
सिंह! ताकालं निस्यं हे जैनतय् बुंगा: जुल,
छं उकीं बीमा: अमित नं वैबले भिक्षा सदा''
भ्फं प्रसन्न जुया: व सिंहं थ:गु क्यन सन्तुष्टता—
"धन्य समदर्शी मुनीश्वर! शरण वे धुन सुगतया
धर्मया नं संघया नं योगु या आ: छं स्वया:''
धुलि धया: वं पालि भोपुल, वैत भगवानं थना:
यात सद्धर्मे समुत्तेजित अनेक कथा कना:।
वन व दशबलयात भ्वे हाना: अनं हर्षित जुया:
थं कन्हे खुनु भ्वे नया: भगवान् अनं वन भद्दिया।
भद्दियां अंगुत्तरापे, आपणे छुं दिन च्वना:
शैल ब्राह्मणयात भिक्षु छुना: कुशीनाराय् वना:

आतुमा लाका: अनं नं नगर श्रावस्ती वन,
अन मुनीन्द्र अनाथपिण्डकयागु जेतवने च्वन।
हस्तिपद उपमा व अक्खन सूत्र याना: देशना
अश्वलायणयात 'कर्म वर्ण ज्वीगु' खँ नं कना:
मेगु हानं पोट्ठपाद व चित्तहत्थि निम्हेसितं
थ्वीक 'संज्ञा फ्वीगु' खँ कना: शाक्यसिंह तथागतं
पुत्र राहुलयात 'आनापानसति'या भावना
याय्गु उत्तम धैगु आदि अनेक ज्ञान कना: कना:
उगु दँ बर्षावास जुल अन, वन अनं मनसाकटे।
अन च्वना: निम्ह माणवक वाशिष्ठ भारद्वाजतय्
ब्रह्म लोके थ्यनिगु बिषये दुगु फुका: शंका अल्प
चारिका यायां अनं वन सुगत इच्छानंगले।
माणवक अम्बट्ठया जात्याभिमान फुका: फुक
ओपसाद जुका: अनं नं चा:हुहुं परिनायक
खाणुमतस विहार याना: त्रिविध मखया संपदा —
षोडश परिष्कार सह कुटदन्तयात स्यना: कना:
चारिका यायां अनं चम्पा व वैशाली अनं
नगर श्रावस्ती वना: विश्राम याना: नं अनं
कपिलवस्तु पुरे वना: न्यग्रोध आरामे च्वन,
उगुदँ भिन्यागूगु बर्षावास नं जुल न्हां अन।

भिंनिदं उख्य थुख्य धयागु भिन्यागूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६५ साल थ्योंचाकु संल्हू

लःया खेँ

संघया अधिठान यानाः च्वन विहारे फुक मुनाः—
"थुगु स्वला स्थिर वास याय् धात्थें थ्व आरामे च्वनाः"
ख्ययर ज्यापुतस्यं सिन्हाज्या यायूत लः धः स्वः जुल,
वा मगाःनिगुलिं सुनाः च्वन रोहिणी खुसिया जल।
शाक्यतयूसं स्वे व लः फुक माल न्हापां अमित नि
म्वालि कोलियतयत जक छाय् अमिगु ज्या नं ल्यं दनि।
धाल अमिसं "थुलि लखं वा पी सिधैमखु निख्ययरयां
जिमिगु नि पी जिमित आपा म्वाः छधाः लः दयूव गाः"
शाक्यतयूसं धाल तंम्वेकाः "छुखेँबी छिमित नि,
छिमि कुथी जक अन्न जायूका, रत्न लुँ वहः पुल्य छुनि !
फयूत म्ह्य व दाला ज्वनाः फोगिंगत थें फः वे मफु
जिमित नं गाः लः छधालं म्वाक आपा काय् मखु।"
बिल लिसः कोलियतस्यं नं "छिमित न्हापा बी छुखँ ?"
शाक्यतयूसं लंच्व थँसुयाः म्हूचिनाः ल्हाः क्यन-"थ्व खेँ !"
धाल कोलिय ज्यापुतयूसं ल्हाःपचिं न्यायूकाः छथु—
"अय् जिमिक्य नं बल दु ल्हाते छिमित न्हापा बी मखु"

"छिमित बीमखु" "छिमित बीमखु" "का छिमित बी हे मखु"
"अय् छु यायृफु, मग्या: जिपिं नं प्राण वंसां बी मखु"
"न्ह्योन्य च्वन्यमत्य च्वं हुँ कोह्नित बैसिमाय् भ्रङ्ग:त थें
छिमित दाया: याय्गु छाय् अपवित्र जिमि ल्हा: सित्तिकं"
शाक्यतय् थुगु वाक्य तायवं मिछ्वल कोलियतय् अति
अमिगु लप्पा खात थर थर धाल ब:स्वाना: तुति—
"अय् छिपिं थ:थिति मधा:पिं नीच ननिग्वंङ्ग: तस्यं
सीगु भिं सलिखे क्वब्वाना: दक्व दाक्व छसिं निस्यं"
शाक्यतय्सं धाल-"छु धया: ? छिमिगु थौं आ: वल पका:
आस्य आस्य हिनू ममास्यं छिमित गन लित छ्वे धका"
बिल लिस: कोलियतस्यं नं "म्वा:गु हाला च्वन्य मत्य
नीच शाक्यत आ:बले तुं बिसिहुँ सीमत्य सित्तिके"
थुगु प्रकारं लाक्व म्हुंतु ल्हाल्हां जुया: घाराघुरु
न्ह्योन्य च्वंपिं युवकतय्सं वात ल्हा: पारापुरु।
ल्यँन्य ला:पिं वा न्ह्मया: च्वन "धुंकिरे छम्ह छम्ह ज्वना:"
छम्ह निम्हेसित भ्वाक्क छ्वानं वात कक्कु ज्वना: ज्वना:।
गुलिसिनं भ्वांप्लांक वांछ्वत गुलिसितं खुसिया लखे,
गुलिसिनं कथि ल:म्हुया: चा:चा: हिला: च्वन उख्य थुख्य।
ताय्दु "च्वा च्वा" धा:गु स:या नाप लाक्मं च्वा:गु नं,
छम्ह निम्हेस्यां ल्हा: ल्ह्वना: "अय् म्वाल वा वा" धा:गु नं।

ल्यायम्ह ल्याय्म्हत भ्रं दुव्वांवन ब्वात्तु ब्वांब्वां मो छ्यँछ्यं
उग्र हुं हुंकार याना: खुसि समुद्रे वनिगु थें।
शाक्य कोलिय ल्येत थाकुल तस्तकं अन मोजुया:
भ्रं उकीसं द्यो सँहा:हू धाल ल्वाल्वां हे छुयाय्!
न्ह्योन्य ला:ला:पिन्त दाया: च्वन भिखां खं गन तमं,
"अय् जि! अय् जि!" गनं धया: च्वन, "ज्ञुकि ज्ञुकि" गनं गनं।
छम्हय्य छम्ह वझ्ा: अपिं फुक ल्वापु छ्यों वें अन सुनां
ल्वापु ख्यूँका: नं जुयां च्वन च्वीक च्वीक थुनां थुनां।
समय स्यूपिं छम्ह निम्हेस्यां ल्वापु ज्यनि मैखना: अन
ब्वांवना: थ: थ:गु नगरे कृषिविभागे कं वन।
कृषि सचिवतय्सं वना: तल थुगु खँ मन्त्रीमण्डले,
छक्वलं क्रोधाग्नि छ्वल अन थुगु खँ अमिसं न्यंबले।
अमिक्य दुगु आत्माभिमानं जुल अपिं उत्तेजित,
बल पराक्रमयागु गर्व भ्रं अपिं जुल गर्वित।
अमि न्यता: ह्याउँस्य च्वना: वल दासि व: थें अमिगु हि
न्हातिका कय् कय् कुना: अमि ख्यूँगु नं व मिया कुँ ज्वी।
अन मि ज्वाला थें थिना: च्वन अमि मिखाया पिलिपिलि
वाकुछित अमिसं मि न्या: थें शब्द वेका: किटिटिटि।
स्थिर जुया: च्वन्य मफुत सुं अन शूरतां गसुलिं सुया:,
धाल बल दुगु ल्ह:ः ल्ह्वना: छम्हस्यां दना: तिंतिं न्हुया:—

"सीमाः सीमाः छन्हु भी सकलें कारण भी चूपिं
शंका मदु छुं निश्चय हानं व्वीतिनि न्हां सीपिं
केवल सीमखु तोताः वंसा निर्मल कीर्ति छता
कायमत्य खुसि थें न्ह्यानाः वनिगू जीवनया ममता।
वन्यनु वन्यनु भीनं ल्वाः वन्यनू नाना शस्त्र ज्वनाः
शत्रुत स्यानाः वे बा स्यानाः विक्रम भीगु क्यनाः।
किरात अर्जुन अबले ल्वात फा छम्हस्या निंतिं
भी जक शत्रुं लाय् लाय् व्वीकाः गय् च्वन्य आः शान्ति!
तिलोत्तमा निंतिं सित ल्वानाः सुन्द व उपसुन्द,
मान प्रतिष्ठा तय्या निंतिं तोत्यनु आनन्द!
घोर महारण रामं यात सीता लित कायत
नयाय् छुखें भीसं संग्राम सकस्यां न्हाय् तयत ?" (जाति २६)
"याय् अवश्य" धका समर्थन यात छम्हस्यां अन दनाः
मेम्हस्यां नं यात अनुमोदन "नु ल्वाय् थल्थें वनाः"
ल्वाय्गु निश्चय ज्वीव सकलें दन महामन्त्री दनाः
शीघ्र व उपस्थानशालां राजभवने व्वां वनाः
यात थुगु प्रस्ताव अमिसं "अन्त मनस्यं म्वाय् छुकीं"
लः मदय्कं अन्न सैमुख ल्वाय्गु श्रेय खनो उकीं
अमिगु थ्व खँ सम्पूर्ण न्यन उम्ह धीर वीर प्रजापति
खचि विचाः यानाः लिपा वं धःगु न्यंकल सम्मति—

"धन्य न्हां छिकिपिनिगु निर्णय, ज्व जुर्न वीरोचित,
किन्तु सुं नायो मदय्कं विजय ज्वीगु अनिश्चित
माः उकीं छम्ह समरसचिव व योग्य सेनाध्यक्ष नं"
"खः" धका निम्ह योग्यपिं ल्यल, माक्व बिल अधिकार नं
युद्धमन्त्रीयागु आज्ञां वन अपिं थः थः गृहे,
युद्ध ज्वीगु सियाः छको ख्वल मिस्त छ्येँ छ्येँ व्याक हे।
पलख लिपते धैर्य यानाः वीर क्षत्राणीपिसं
वीर सज्जां यात सज्जित वीरतयूत छसिंनिस्यं।
मांपिसं प्वीकल नँमुखलं, कवच फिकल ततापिसं,
रत्न जिगिजिगि थीगु चुपिथल चिकल जें भगिनीपिसं।
छं मयास्यं सुंक च्वनि गय् अमिः कलाःपिं हे जक।
ज्वगु व्वहले तूण घाकल खवगुली दृढ़ कार्मुक,
ख्वबि हुहुं अमि ल्यूँन्य अमिसं घाय्त घाकल चर्म नं
खद्ग लःल्हायूमफुत अमिसं मस्यु छु हार्दिक कारणं!
धन व तन मनयागु छु खँ लःल्हाय्फु अमिसं प्राण नं
क्रिन्तु गय्गय् थौं अपिं असमर्थ चुपि छ्पु बीत नं।
पुलुक प्रियया ख्वाः; छको स्वै जःगु खंया धाः छको
तंगु अमिसं मस्यु छु शंकां क्वच्छुनाः भःसुकाः छको।
अमि अवस्था मांपिसं खन भाव थ्वीकल हृदयया
स्नेह हाय्काः सान्त्वना बिल अमिगु व्वहले ल्हाः तयाः—

"वीरतय् म्ह्यायूमचा हानं वीरतय् भौमचा छिपिं
ज्ञुयानं थय् मिजंतयूत याय् त्यना हीन गय् चुपिं !
अभिमन्यु महायुद्धे छ्वःगु लुमंकि उत्तरां
अस्त्र शस्त्र बियाः अय् हे मेघनाद सुलोचनां ।
थः न्ह्योन्य अथवा ल्यून्य न्ह्याथाय् ज्वी थब्यु थःपति
मङ्गल कामना यानाः म्वानाः च्वनिम्ह खः सती ।
तयूमलो छिमिसं मोह प्रेम-वस्त्रस पोच्चिनाः,
प्रेम खः भाःतया निंतिं म्वायूगु हे स्वबिधाः त्वनाः ।
मुंकाःति लिपतयूयात सिल्यमाः स्वबिधाः लुनाः
भाःतपिं वैबले ल्याहाँ रिपु-हि भ्याःगु खं ज्यनाः" (अनुष्टुप)
माज्ञुपिनि थुगु छाःगु खं उत्साह अमि जायाः बल,
शीघ्र थः थः भाःतपिन्त थ खड्ग अमिसं ज्वंकल ।
फिलिक असिया तेज नापं पिलिक कन अमिसं मिखा
धाःगुला 'यदि थः मगाःसा थंकि जिमिगु तना' धका
मांपिसं सिन्ह्लं तिकाः जय-कामनां बिल धौसगं,
"शीघ्र ल्याहाँ वा" धका भगिनीपिसं बिल गोसगं,
बिल ज्यला गृहिणीपिसं नं जोगु ह्मोंउगु अधरया,
वीरपानं वीर-हृदये शौर्य बल भिंदुगं बयाः
ब्याक वीरत चुपिलुनाः थःथःगु छूयं प्याहाँ बल,
मार्ग नापं थ्वक्क भेरीं मालकोश पुयाः हल ।

रे, प, तोताः षडज, मध्यम, नि,ध,ग ब्याकं कोमल
ताय्‌दु "समगममधनिससनिधनिधमगम" जक केवल ।
उगु सलं दे न्यंक आयुध कवच न्याय्‌काः झननन
वीर रस प्याखं हुयाः च्वन घनरवं म्हयूखा सम ।
बैगु पा थें थी गसू, चुपि, पा, सुगः, ईं झल झल,
न्ह्योन्य चिं दुगु ध्वांय् ब्वयाः च्वन कल्कि सं थें फरफर ।
छल्यर सलया ताय्‌दु हीं हीं मेल्य किसिया गर्जन
धुल्यर धू ब्वःसा सुपाय् थें उल्यर मद हायाः च्वन ।
सलत ग्वालिं च्वाःगुलिं प्याखं हुयाः च्वन सकभनं
ताल बिल उकियात किसितयू गं व फिलिमिलि भवापनं ।
तायूदु न्हायूपं थ्वक्क रथया न्ह्याःगु घच्चाः घर घर
ब्वःगु ध्वांय् नं दैराया याकाः निरिक्षण फर फर ।
थित उकीसं मनं रथीतयू रत्न तिलहिल पिलिपिलि
ग्याःगुलिं बल्य थुल्य ब्वयाःजुल सो विहंगम गुलिगुलि ।
वीर पादातिकत भो भो युद्धबाजंया सले
नाप नापं पालि थःस्वानाः वयाः च्वन न्यंक हैं ।
सं छुनाः छेंगू ज्वनाः थःपिं, गुलिं खूना ज्वनाः,
परशु पाछायाः गुलिं थःपिं, गुलिं नसुगः ल्हनाः ।
जःगु धाः दुगु जाः ज्वनाः थःपिं, गुलिं काकः ज्वनाः ।
गुलिसिनं ग्वारामुसः व च्वका चुलागु गसू ज्वनाः ।

लःम्हुयाः बःपिं गुलि न्हू पाँय् बियाःगु नत्याः चुपि,
गुलिसिनं जःजःगु तःकू छ्योँ फुसे चाःह्वीकुपिं।
धनुषया टंकार नापं तायद्गु हुंहुंकार नं,
शर प्रहारं याय् धका थ विश्वया संहार नं।
ज्वुल अमिगु उगु सिंहनादं चित्त झं उत्साहित,
भीरुतय् मन ज्वीक भूकम्पं धरा थें कम्पित।
थुगु प्रकारं ल्वायृगु निंति बाहुबलया बः कयाः
भय मकास्यं उखुनु चान्हे हे पुरं प्याहाँ वयाः
वं कन्हे खुनु सूर्य ल्वी न्ह्यो थाःगु थें 'वे धुन जिपिं
म्वायृगु आशा ब्याक्क तोताः सावधान ज़ु आः छिपिं"
शंख ध्वाँय् ध्वाँय् थ्वक्क न्यायकाः रोहिनी खुसिया सिथे
वल अपिं निथ्वलं निगूत्वा निख्यर माघं सुनिगु थें।
शीघ्र शीघ्रं शिविर दय्कल छिंक खुसिया तीरस,
युद्ध यायत अपिं दनाः च्वन ब्याक्क ब्यूहाकारस।
उख्यरयापिं चरत थुख्य वल, थुख्यरयापिं वन उख्य,
अन स्वयंसेवकत निर्भय चाःहुला च्वन उख्य थुख्य।
युद्धकौशल क्यन्यत तत्पर निख्यरयां योद्धा दल
धीर सेनापति स्वयाः आज्ञा पियाः च्वन केवल।
देह दिगि दिगि खाःगु आवेशं ग़पायूचो सो अमि,
सो न्यताले सीदु धो धो वान्हयाः च्वन थें अमि।

अमिगु ह्याउंगु न्हायूपने सो रत्नकुण्डल या छवि
लूगु थें च्वं तेज पिकयाः अमि प्रताप महारवि।
अमि मिखां सो तूंक स्वःगु विपक्ष दलया सैन्यस
अर्जुनं गय् द्रोण गुरुजुं क्योंम्ह झंगः स्वःगु खः।
यात शरसंधान धन्वी वीरतयूसं धनुषस,
शीघ्रतां ल्हाःजःपिसं ल्हातं छको पिल खड्गस।
पा, मुगः वाय् सःपिसं नं पा, मुग चाः ह्वीकल,
"स्यायूनु पाल्यनु" धायूत थें अमि म्हुतुसि संसो फरफर।
वीर सेनानीपिसं सेना हथाय् अति चाः खनाः
"का नित्वाःल्हा फक्व" धायूत्यन समय सीकाः ल्हाः ल्हनाः।
सूर्यया नापं अञ्याथाय् शान्ति-रश्मि ह्वलाः ह्वलाः
लूगु खन काषाय वेष्ठित शाक्यऋषि मुसुहूं न्हिलाः।
ल्वायूगु आज्ञा बीगु लोमन अन व सेनाध्यक्षतय्,
छात योधातयूगु नं फुक पूर्ण ध्यान तथागते।
शस्त्र तोताः यात अमिसं वंदना श्रद्धा तयाः,
सर्व द्रष्टां सीक सीकं न्यन—"थ्व छिमि विग्रह छ् या ?"
वैगु ख्वाः वं वैगु ख्वाः वं स्वत लिसः मदयाः छतां,
पलख लिपते अन खँ ल्हाल्हां थ्यन अपिं निष्कर्षताय्
"मेगु मखु छुं कलह कारण, ल्वापु लःया खेँ जक"
न्यन जिनेन्द्रं—"वीरपिं ! लःयागु मू गुलि वंगु खः ?

धाल अमिसं—"न्ह्याःगु लःया मू छ्‌या छन्ति मवं"
"धीर क्षत्रिय वीरतय् अल्य ?" न्यन न्हिलाः मुनिपुङ्गवं।
गर्व पूर्वक धाल अमिसं "वीरतय् मू तय्‌मफु"
लोकनाथं अमित अमिगु खँ हे लिप्वीकाः बिल लिपू—
"अय् जुस्यंलि व माक्व सिन्ति लागुः लःया कारणे
गय् अमूल्य अमूल्य वीरत फुक्य त्यना थुलि मछि रणे ?"
ज्वीत थुगु खं छुं प्रभावित जुल अपिं निश्चय अन,
धाल अय्‌नं छम्ह निम्हेस्यां—"खः खजा थ्व खँ हे जिन !
किन्तु जगते म्वायूत नय्‌माः, वामसयूकं नय्‌गु छु ?
लः बिना छुं अन्न सँमखु, गय् मल्वाय् उपदेश ब्यु"
अमित सुगतं धर्म युक्तगु दिव्यवाणी न्यंकल—
"धर्म यायूत अवश्य म्वायूमाः, म्वायूगु साधन खः थ्व लः
बच्छि बच्छि इनाः कयाः छिमि गाक्क निं वा पोगु या"
थुलि धयाः हानं छको उपदेश बिल वं शान्तिया—
"अर्थ धर्मया निंतिं छु छ्‌ माः सम्यक रूपं थ्वीकाः
छिमिसं शान्ति पूर्ण उपायं याय्‌माः प्रयत्न सीकाः
छाय् धाःसा वाणं त्याकापिं वेफु दनानं हानं
परम् गुपिं शान्ति त्याकापिं अकृतिम मित्र सदानं।
उकीं वीरपिं ! आश्रय मविस्यं दुष्ट भावनायात
शान्ति मार्गया ल्यू ल्यू वन्यमाः यश सुख नित्तां कायूत।

कारण न्हित्थं ल्वा जक ल्वानाः सिर्न्ति मेपिं नाप
धर्म न दै छुं अथवा सुख हे केवल मनया ताप" (२८मात्रा)
थुगु प्रकारं धर्म न्यंकाः ल्वापु ज्यंकाः वा पिकाः
मुनि बिज्यात अनं लिहाँ न्यग्रोध नामगु वाटिकाय्।
अन च्वनाः उगु ला खला तक शाक्यतयूत कथा कँ कं
कपिलपुर हे शून्य यानाः भिक्षु छुत परिनायकं।
उगु समयया उगु नगरया शाक्यप महानाम नं
शाक्यकुल हे ध्वंस ज्वीकाः भिक्षु छ्‌वी धुंकाः अनं
भिक्षुगणया नाप नापं वैत नं ल्यू ल्यू च्वनाः
थाःहुहुं विश्राम काःवन सुगत श्रावस्ती वनाः।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया लःया खे
नामगु भिंखुगूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६४ साल होलीपुन्हीं

विशाखाया विहार

प्रथम श्रावस्ती विज्याना: सुगत छं दिन अन च्वना: मौद्गलायन, सारिपुत्र व भिक्षुपिं न्यास: ब्वना: चा:हुहुं कीटागिरी थ्यन किन्तु दुगु शयनासन छुं मद्यूक इना: कया: तल भिक्षतय्सं फुक अन। अमिगु अनुचित ज्या खना: धिक्कार याना: दशबलं धाल "सांघिक वस्तु न्यागू ई मज्यू सुं पुद्गलं।" मेगु हानं अमित "बहनी नय्गु तोता: सकसिनं नय्गु या ज्वी वृद्धि सुख, आरोग्य, बल, उत्साह नं।" धैगु आदि अनेक विनय कना: अनं नं आलवी उगु दँ बर्षावास या:वन ज्ञानअंशु महारवि। मेगु दँ वर्षा गिरिव्रजयागु आरामे च्वन। प्या:गु वसतं, प्या:गु सं नाना दिशाया वंदन नित्य याना: च्वंम्ह सरल शृगालयात सुथे खना: लोक निगुलिं विजय ज्वीगु गृही विनय सकतां कना: वैत शरण कया: उपासक नं छूना: मेखुनु सुथे पिण्डपात बिज्या:म्ह भगवान् भति न्ह्यथ्याना: दे सिथे

च्वंगु आरामे उदायी सकुल साधु दुथाय् वनाः
अन खँ ल्हाल्हां उम्ह उदायीयात "सुख दुःखे दुनाः
सुख्ख सुख दुगु लोक ल्वी मखु बरु उदायी ! सुं गुम्हं
शील वान्‌पि भिक्षुतयूसं प्यंगुलि ध्याने च्वँ च्वं
शीघ्र ल्वीकै, अन दुपिं लिस्य च्वनि अपिं ल्हानाः खँ नं"
थुलि धयाः हानं श्रमणफल मेगु नं कन श्रीघनं—
"ब्रह्मचर्ये च्वनिगु थुलिजक कारणे मखु भिक्षपिं,
स्वर्ग, नरके, जन्म, मरणे लाःगु नाना जोवपिं,
पूर्वज्ञुनिया खँ व निरोधे यनिगु सीकाः मार्ग नं
आस्रवक्षय याइ अमिसं" थुलि धयाः भगवान् अनं
राजगृह नगरे बिज्यानाः माःछि भिक्षा नं फ्वनाः
वेणुवन नामगु बिहारे हाकनं ल्याहां वनाः
छगु दँया बर्षा सिधयूकाः चारिका यायां अनं
मेगु वर्षावास चालिय पर्वते यानाः हनं
अश्वपुर चम्पा व सुम्ह कजंगलाय् नं चाःहुहुं
यात वर्षावास चालिय पर्वते तुं मेगु नं ।
थुगु प्रकारं भ्निगुँगू वर्षा फुकाः नीगू गुली
राजगृह नगरे बिज्यानाः च्वन ससंघ महामुनि ।
छन्हु मगधया लेँ वँ वं ब्वीँ ब्वीँ बुँपालाः थांतना,
तःगुया कुं कुं खनाः आनन्दयात क्यनाः क्यनाः

धाल—"सों सो हुं बुँया कुं, थ्मीगु चीवर वस्त्र नं
कू ह्वनाः सूसा व थें, मेपिन्त जीमखु स्वीत नं ।"
"ज्यू सुयाबी जिं" धयाः वं राजगृह ल्याहां वयाः
ल्वेक ल्वेक स्वकुं, प्यकुं ल्वोकाः गनं चाः चाः दयाः
यक्व हे चीवर सुयाः भगवान् दुथाय् यंकाः क्यन,
थैगु ज्यां "आनन्द धन्य छ !" थय् प्रशंसा जूवन ।
छगु दँया वा वःगु दीवं वन्यत वैशाली पुरे
थंबले लेँ भिक्षुतयूसं वस्त्रया पोपोशिरे
यक्व क्वबुयाः वःगु खंकाः "सो थपायूचो सत्वरं
म्वाःगु मुंकः ज्वीन थमिसं" धैगु भाःपाः जिनवरं
बास थ्यंकाः ज्वीव चिकुला चच्छिया अनुभव स्वयाः
चिकुगु तंक्यत वस्त्र गुलि माः धैगु आदि बिचाः तयाः
बिल अनुज्ञा "भ्नीत दोंगा गा व अन्तरवासक
दयूव गाः छिमिसं उकीं आः तीगुया थ्व स्वता जक"
चारिका याग्रां सुगत वाराणसी थ्यंकः वन,
अन च्वँच्वं छम्ह भिक्षुया घंगलि गुनाः परकाः च्वन ।
उखुनु हे उम्ह भिक्षुयात खनाः बिहारे चाःहुहुं
धाल शास्ता—"भिक्षुपिं ! सो गूगु परकाः च्वंगु थं,
परक्य ज्यू कापः पुलांसा ज्यू निबः तःसां उकी
गाय् निबः दोंगाय् प्यबःतक, पांशुकूले यक्व सि"

अन च्वनाः इच्छानुसार मुनीन्द्र श्रावस्ती वन,
दीनवन्धु अनाथपिण्डकया विहारे च्वन अन।
छन्हु तथागत भिक्षु छम्ह नापं च्वनाः लेँ लेँ वँ वं
निपु लँ बाः थाय् थ्यंबले वं धाल—"भन्ते ! वन्य थ्व लं"
"भिक्षु ! थुगु लं वन्य" धका गुलि लोकमान्यं धायूक नं
"का थ्व छःपिनि पात्र चीवर" धायूव भगवान् श्रीघनं
"हति" धका थःमं ज्वनाः हे आश्रमे ल्याहाँ वनाः
भिक्षुपिं मुंकाः उखनुया जुक्व फुक घटना कनाः
धाल - "ज्याथ जि जगुलिं आः न्यन्यगु तोतल जिगु खँ नं,
जि छगू लं वन्यगु धाःसा वनिगु भिक्षुत मेगु लं,
पात्र, चीवर लेँ दिकाः नं वनिगु गबलें गुलिसिनं
आः उकीं छिमिसं नियत या लोम्ह परिचारक छम्ह"
सारिपुत्रं धाल "भन्ते ! छाय् दहेतु जि सेवक !"
वैत सर्वज्ञं लिसः थुलि बिल प्रशंसा पूर्वक—
"सारि पुत्र ! छ गुगु दिशाय् वनि उगु दिशाय् जि दु थें जुइ
छंगु शिक्षा बुद्धपिनि जो, छ्वीत छ उपस्थाक ज्वी ?"
थुगु प्रकारं ऋद्धिशाली मौद्गलायन आदिक
चयूम्ह भिक्षुं यात नं स्वीतं मयाः परिचारक।
छम्ह श्रमण आनन्द जक अन छुं मधास्य-च्वनाः च्वन,
भिक्षुतयूसं धाल "आवुस ! छं फ्वनाः का थुगु पद"

धाल वं "छाय् फ्वन्यगु जिं, शास्तां मखंला थन जितः,
यदि जि योसा धाइ—वा आनन्द ! या जिगु कार्यत"
बुद्धदेवं धाल "छिमिसं वैत धायूमो वं स्वयाः
याइ माःसा" अल्य दनाः वं बिन्ति यात थँगां न्ययाः—
"शास्तायात धका बीहःगू अन्न व चीवर बीमखुसा,
थ्यन्य मखुसा गन्धकुटी नापं, निमन्त्रणे नं यन्य मखुसा,
जिं ज्यू धाय् धुंथाय् निमन्त्रणे निश्चय भगवान् बिज्यायूगुसा,
इच्छा ज्वीवं शास्तायाथाय् व्वां जि न्ह्याबलें वे दःसा,
मेगु राज्य वा निगमं वःपिं श्रद्धावान्‌पिं जनपिन्त
वेवं अमित व्वनाः हय् दःसा भगवान्‌या दर्शन बीत,
छुं धर्म जि मदुथाय् कंसानं हाकनं जितः कन्य खःसा
याय् जि सेवा जीवनकाःछिं च्याग़ू थ्व खँ स्वीकृत जूसा।"(३०मात्रा)
वैत सुगतं च्यागुलिं वर बिल न्हिलाः—"का छंस्वयाः"
नियत व उपस्थाक जुल तुति भोपुया वसपोलया।
उगु विहारे भिक्षु छम्ह रोगी जुयाः खी च्वे दुनाः
च्वंगु छन्हु आनन्द नापं चाःहुहुं बुद्धं खनाः
वैक्य न्यन—"अय् थन छु मदुला भिक्षु ! सुं परिचारक ?"
ख्वल व "स्वीगुं छं मयाना, याः सुनां वै जिगु जक !"
वैत आनन्दं सिकाः बिल, लः मुनिन्द्रं हायूकल,
थुख्य वयाः उत्तमगु सेवा-धर्मया शिक्षा बिल—

"विचाः मयास्य थःथंःले रोगी खनाः मज्यू कुचाय्
छाय् धाःसा छिमि मांबौपिं मदु सुं याइपिं विचाः।
गुरु, शिष्य, उपाध्याय, पासा बा न्ह्याम्ह हे थज्जु
रोगी-सेवा सुनां याइ वं सेवा याःगु खः जिगु" (अनुष्टुप)

छन्हु व श्रावस्ती महानगरे छगू उत्सव जुयाः
भिंगु बांबांलाःगु वसते नं अनेक तिसां तियाः
उख्ननुया भ्वेभी सिधयूकाः लोकपिं थोथो मुनाः
धर्म न्यन्ययां हेतु आरामे वनाः च्वंपिं खनाः
पूर्णवर्धन साहुया पत्नी विशाखा नं वन,
बाज्जुम्हं मां धाःगुलि व 'मृगारमाता' नामम्ह।
वं पलाः जक तयूत नक तिनि स्वःबले नवयौवने
अमि नगर साकेतया मोल्ह्वीगु उत्सवया दिने
थःगु जोजोपिं कुमारीपिं छधो पासा ध्वयाः
वंबले अनया छगू तःधंगु पुखुली वन्य धका
अन मध्यंके वा वयाः हैं फुक सखीपिं हतपतं
न्ह्योन्यसं सतले दुब्वां वन गा, वसः प्याइगु भयं।
फुक वसः भूचाय् धुना नं उम्ह विशाखा छम्ह जक
वैकय दुगु छं वाइ थें अय् हे वनाः च्वन तीजक।
खन अज्याथाय् योग्य कंन्या स्वेत श्रावस्तीं व वं
वा वयाः अन अमि सिबे न्हापा वयाः च्वं च्वंपिंसं—

अमिगु यौवन, रूप नापं अमि पहः चाला फुक।
"वचन गय् च्वं स्त्रे" धका थें खँ छुत अमिसं तीजक—
"मयूज्जु जिथि थें च्वं छजा गय् ?" बिल विशाखां नं लिसः—
"छाय् क.कापिं! थय् उजंदयूकागु छु खनाः छिकिपिंसं ?"
धाल अमिसं नं न्हिलाः—"सो मयूज्जु! पासापिं फुक
प्याय् मलाकं थन वयाः च्वन, सो वसः प्याः छंजक,
लैँ ववं सांसि लिनाः हःसां छु थय् हे यायूगु ला ?"
युक्ति पूर्वक वं लिसः बिल कच्छुछुं मुसुमुसु न्हिलाः—

"दु यक्व दुर्लभ मजू थ्व वसः अपायूवो,
मीमाःगु चाथल मखा बरु म्हाय् मचात,
छुं छां ज्जुयाः जिगु थ्व ल्हाःतुति भङ्ग जूसा
गनं जि च्वीमखु छुयाय् गुण, शील दःसां।"(वसन्ततिलक)

वगु खं अमिसं मतीतल—"थ्वैगु जो दैमखु गनं"
अन च्वच्वं वा वःगु दीवं मिस्त वन पुखुली अनं।
फुक अपिं मोल्ही सिधयूकाः वन अनं थःथःगु छ्यें।
अमिगु क्यूक्यू हे लम्हित नं वन विशाखायागु छ्यें।
वौम्ह साहु धनञ्जयं सत्कार यात अमित अति
"भाःसँ दिसँ दिसँ छाय् गनं भाःया, छु सेवा याय् भति!"
धाल अमिसं "मेगु मखु छिं श्रेष्ठ साहु मृगारया
पुत्रयात छिम्ह्याय् विशाखायागु जातः फ्वं वया"

धाल साहुं-"ज्यू यनाः दिस, म्हायम्चा वी माःम्ह खः,
ज्यू मज्य, धन धेगु झो छु खं, स्वेगु कुल, कुल भिगु खः"
थुलि धयाः लिमकाःनि म्हुतु वं साहुनी द्वाहाँ वयाः
अमित पाहाँ यात ख्येँओ, मह्रि तयाः "भपि भपि" धयाः।
भिगु जातः नाप नापं मान आदर नं दयाः
लम्हित नं वन हर्ष पूर्वक नगर श्रावस्ती स्वयाः।
माक्व लक्षण लाःगु जातः क्यन्य मलाःनिबले त्वत,
ग्वे लखा वीमाःगु नं फुक बीक्य साकेते छ्वत।
थः व श्रेष्ठीं काय् ब्वनाः जुजुयाक्य आज्ञा फ्वं वन—
"देव ! दास थ्व पूर्णवधनया इही कोछी धुन,
आः उक्तीं अन वन्यगु वचन त्रिया बिज्याःसा याकन
नगर साकेतं धनञ्जय साहुया म्हाय् हय थन"
वँत कोशलया जुजुं संतुष्ट यायत भति न्हिलाः
धाल -"ज्यूज्यू झासँ साहुजु ! नाप छु जिनं वेगु ला ?"
साहु न्हिल—"छःपि बिज्याक्यगु भाग्य गन जिगु जुल धका"
कोशलेश्वर नं मुसुक न्हिल-"छाय् मवे छिं सःतुसा !"
थुगुकथं जुजु नं ब्वनाः प्रस्थान जुल साकेतस।
उख्यर साहु धनञ्जयं नं जुजु दु नापं धाःगु सः
सीव मुंवःउ माःगु तक सत्कार यायगु वस्तुत,
थःगु छ्येँ थ्यंकाः अमित वं यात लो थें स्वागत।

स्वीत छु छु माः ब्याक्क वं स्यू, तोमफ्यू याय् माःगु छुं,
जुजु सहित पाहाँत लयूताः वैगु अति नायूगु खं।
मांम्हस्यां फुक ज्या सिधयूकाः म्हायम्चा पित बीगु न्ह्यो
भाःतपिनि छ्येँ च्वन्यत मालिगु गुप्त मन्त्र झिगू कन।
बौम्हस्यां नं च्याम्ह सज्जनपिन्त धाल—"स्वया दिसँ
वंगु थासे जिम्ह थ्व म्हाचं दोंकुसा छुं ज्या खँस
स्वेगु यायमाः छिकिपिसं जिगु बिन्ति जनिगर भाजुपिं !"
यात थ्व खँ स्वीकार अमिसं—"ज्यू दहे दुनि छाय् जिंपिं"
अल्य विशाखायात गुंगू कोटिया तीकाः तिसाँ
मेगु साभों, कोँचिकंया हेतु धन सायूकाः थुसां
यक्व दासीपिं व हानं माक्व हे रथ नं बियाः
छ्वत अपिं लित "छुं मजुल सेवा क्षमा याय्माः" धयाः।
थ्यन्यव श्रावस्ती अपिं फुक नगरबासी सकसिनं
खन विशाखाया तिसाया नाप शील व रूप नं।
अमि धुवा जुल "भाग्यमानी पूर्णवर्धन सो गुलि
विधि विधान थ्व हे मखाः, लः सागरे हे मुंवनि।"
तःन्हु दयूकाः भ्वेसिधयूकाः छन्हु मृगारं थः गृहे
जायूक नांगा श्रमणतय् समुदाय मुंकाः यक्व हे
छ्वत विशाखायात सःतक्य अमिगु दर्शन यायत,
धाःगु 'अर्हत' शब्द तायूवं वल व नं अन हतपत।

किन्तु अन नांगात खन्यवं "गो थपिंला अर्हत !"
थथ्य धयाः वं फःहिलाः वन फितिक संकाः सतबत ।
वैगु खं नांगात तंम्वेकल-"छु मेपिं सुं मखं !
बौद्धकन्या छ्येँ दुकायत ? छवैब्यु पितिनाः सत्वरं ।"
"बिन्ति धाय् भन्ते ! मचातय् खेँ क्षमा यायमाः" धयाः
विनय पूर्वक अमित ह्य्रेकाः दक्व छम्ह छम्ह लित छ्वयाः
थः लुँभ्वी लः मदुगु क्षीर तयाः नयाः च्वं च्वंबले
स्थविर छम्ह भिक्षा फ्वफ्वं अन दन लुखाया न्ह्योन्यलेँ ।
खन विशाखां वंत, अय्नं बाःज्जुयात मछ्राः क्यन्य,
छुं मधास्यं छख्य चिलाः बिल दैकथं बाःज्जुं खन्य ।
किन्तु उख्य छुं स्वःगु हे मखु वं नयाः हे जक च्वन,
ताउ जायाः स्थविरयाथाय् थुलि विशाखां धाः वन—
"च्वे बिज्याहुँ भदन्त ! थन बाज्जुं पुलांगु भपाः दिल"
वैगु खं न्हापातु हे नं माःछि तंम्ते धुंकल,
आः थ्व खंला फं व छ्वःमी घ्यो लुनाः बी थें जुल ।
वं तभं व भु बेँ दिकाः थः दासतय्त वचं बिल—
"मयल यंकि थ्व, थ्वैत नं पितिनाः छ्व आःथत्थें थ्व छ्यँ"
वैत पितिनाः छ्वै सुनां अन, फुक वया ल्हाते दु थें ।
वं लिसः बिल—"बाःज्जु ! खैमुखु थुगु कतामह्रिया इही
न्ह्याय्‌व यात मन्ह्याय्‌व तोतल, दनि जि मां बौ जिगि जिगि;

च्याम्ह सज्जनपिन्त सःताः प्रथम अमिक्य न्यनाः दिसँ,
दोष जिगु छुं ल्वोक्य फःसा योगु छि यानाः दिस"
"ज्यू" धयाः वं अमित सःतक्य छ्वत, अपिं नं फुक वल ।
न्यन्यत्र अमिसं, उम्ह विशाखां अमित थुलि उत्तर बिल—
"खः बुबापि ! पिण्डपातिक भिक्षु छम्ह द्वारे वयाः
च्वंक नं बाःज्जुं भपाः च्वन जि उकीं वैत थ्व धया—
'च्वे बिज्याहुँ भदन्त ! बाःज्जु पुलांगु पुन्य भपाः च्वन' "
पञ्चतय्सं धाल—"साहुज्जु ! छि थुकी दोष छु खन ?"
बीत नाना दोष बिल साहुं तमं मेमेगु नं
तर भिगू मांया खँया वं कन भिगू गुह्यार्थ नं ।
"धन्य लक्ष्मो धन्य" धाधां फुक अपि वन्य त्यंबले
भौमचाम्हं धाल "आःला वन्य जिनं जिमि थःगु छ्येँ"
धाल साहुं भति मछालाः भौमचाया ख्वाः स्वयाः—
"दुःख तायमत्य भौमचा ! छं न्ह्याग्गु जूसां म्वाल आः"
मुसुक न्हिल विदुषी विशाखा "मेगु खेँ छं दुख मताः
याय् दुसा षडभिज्ञया वा भिक्षुपिनि दर्शन छता ।"
धर्मचर्या योगु यायगु बाःज्जुम्हं आज्ञा बिल,
वं कन्हय्‌खुनु थःगु छ्येँ वं मुनि ससंघ बिज्याकल ।
अमित वं ल्हाः तुति सिकाः नं आसने फेफी तुकाः
धाय्‌क्य हल वं "बाःज्जु लहिकाः ज्वीत भाःसा ज्यू" धका

बुद्ध अन छ्यें दुगु सियाः वःपिं निगन्थतस्यं गनाः
"भौमचां हे नकि" धयाः छ्वत वं व थः अन हे च्वनाः।
पलख जायूकाः "धर्म कनिन जिनं" धका च्वेकः हल,
बन मृगार मवंस्य मजियाः किन्तु दूरे हे च्वन।
धन्य भगवान्यागु वाणी! वैत न्ह्यागुं सम्भव,
अन च्वनाः नं लात श्रोतापत्ति फल वं दुर्लभ।
"शरण भगवन् शरण!" धा धां ब्वां वनाः तुति भोपुया,
शाक्यमुनिया न्ह्योन्य हे वं भौमचाया रव्वाः स्वयाः
बिन्ति यानाः धाल—"मां जुल भौमचा! छं थनिंनिस्यं"
वैगु नाम "मृगारमाता" जूगु खः उखुनं निस्यं।
हः वहे साध्वी विशाखा वंगु खः आरामस,
गुम्ह मिसां छन्हु दान यायगु बरत च्यागू काःगु खः।
अन व द्वाहां वन्यत फुक बहुमूल्य थःगु तिसा त्वयाः
थःम्ह दासीयात ज्वंकाः धाल—"ती ल्याहां वयाः"
दुन्य वनाः धर्मोपदेश न्यनाः व प्याहां वःबले
तोफियाः वल लोमनाः दासीं विहारे छल्य फले।
पिन्य वयाः वं "स्वे तिसा हति" धायूव दासी म्वेकन
"ब्वाः जिला लोमन ज्वनाः वे, जिं कयाः हयू याकन"
वैत छ्वत वं "आर्य आमन्दं मचीकुनिसा जक
छं कयाः हति, चोक्य धुंसा म्वाल तोताः वा फुक"

"ज्यू" धया दासी वनाः अन स्वःबले स्थविरं न्यन—
"हाकनं छाय्?" वं लिसः बिल –"खः तिसा काय् लोमन"
धाल आनन्दं—"दु खः सो यंकि हुंकन छं कयाः"
वल व ल्याहां "छःपिसं थी धुंगु थन हे थच्वँ" धयाः।
वैत हानं छ्वत विशाखां "तयूत थाक्वी सुप्रिया!
म्वाल छं ब्याक्कं, कयाः हति माःगु याय् जिं हे" धयाः
छ्यें वयाः तम्बःत सःताः उगु तिसा वं फुक क्यन,
लक्षि दां ज्याला व गुंगूकोटि उकिया मू च्वन।
मीत स्वत वं न्याय् सुनां फै थः थमं हे मू पुलाः
ब्याक्क दां गाह्राय् तयाः यंकाः विहारे पिन्य दिकाः
धाल—"भन्ते! आर्य आनन्दं थियाः बिल जिगु तिसा,
जि उकीं तो योग्य मखनाः मी त्यना नं उगु तिसा
न्याइपिं सुं मदुगुलि जिं हे कयाः दां थन हया,
आः थ्व दांया 'कल्प्य' छ छ हय् माःगु दिसँ आज्ञा जुयाः"
धर्मराजं धाल "धन्य छ दान हे छं याय्गुसा
ज्यू विशाखा! पूर्व द्वारे मेगु बाहा दय्कुसा"
न्यात थाय् जक निं व दामं "ज्य् तथागत ज्य्" धयाः
मेगु गुंगू कोटि दामं ज्या छुकल व विहारया।
छन्हु मुनीश्वर चारिकाय् वन्यत्यंगु सीकाः अन वनाः
धाल वं "थ्व विहारया ज्या स्वैगु भन्ते! आः सुनां?"

लोकशास्तां मौद्गलायन आदि न्यासः भिक्षुपि
वैत तोताः थकल दय्‌च्चगु ज्याय् निरीक्षण याइपिं।
ला गुलां दन्य सिधल उगु नितँ जाःगु दोछि कथा दुगु
न्ह्याइपुगु, तःधंगु 'पूर्वाराम' बां नं लाः गुगु।
उगु बिहारे न्यंक जिगि जिगि च्वंक वं छायूपाः तल,
भिंगु लासा जायूक लायाः संक ध्वांयूधीँ फर फर।
छम्ह वया पासां ज्वनाः वल दोछि दांया गा छपु
धाल वं "पासा! थ्व गा छपु लायूत ब्यु जितः थाय् छकू"
न्हिल विशाखा "पोंगु थाय् मदु धाय् छ तंम्वेकै छु धाय्
अन बिहारे लाःहुँ छं हे गन दु मालाः पोंगु थाय्"
"ज्यू" धयाः व मिसां वनाः स्वत न्यंक उगु छ्येँ सकभनं,
किन्तु वैंगु व गा सिबे भिंभिंगु जक स्वन व्याक्क वं।
"हाय थुगु छ्येँ पुण्य यायगु भाग्य गन जिगु जुल" धका
गा ज्वनाः सुकुसुकु ख्वयाः च्वन छख्य कुने थामं किकाः।
चारिक्रां ल्याहां बिज्यानाः सुगत श्रावस्ती थ्यन,
वल विशाखायागु बाहा स्वेत सकलें हे अन।
स्वन अज्याथाय् स्थविर आनन्दं, न्यनं न्यन "ख्वैगु छाय्?"
वं ख्वं ख्वं कारण कनाः बिल, वैत वं क्यन लायूगु थाय्-
"शोक याय्‌मो तुतिहुसा थें हुं लुखाक्वे लाक्क ला,
भिक्षुतयूसं तुति हुयाः वनि मैजु! हुंकन तुति सिलाः।"

शीघ्र ल्यूतायाः वनाः वं लाल लःथ्यानाः अन,
बुद्ध भगवान् उगु दँ वर्षां उगु विहारे हे च्वन।
यात उत्सव अन विशाखां कोटि गुंगू हे फुक्क,
तीत बिल भिंभिंगु चीवर भिक्षुतयूत म्हतिं छ्ज्जो।
विविध भोजन अमित याकल ला स्वलां हे वं जक,
दानयात कतिपुन्हीं खुनु भवन श्रद्धा पूर्वक।
उगु विहार व साहुनीया भक्तिया प्रतिबिम्ब खः,
'मिस्त धर्मे विघ्न जक खः' धाइपिन्त लिसः व खः।

सुगत सौरभ महाकाव्यया विशाखाया विहार
नामगु भिन्हयूगूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६५ बछलाथो २

देवदत्तया दुष्टतां

आर्य श्रावकपिन्त मुंका: बुद्ध बर्षाकालस दच्छि जेतवने व हानं दच्छि पूर्वारामस वास याना: च्वंबले अन मृत्युया वास: फ्वँ फ्वं सीम्ह काय् घय्घय्पुमा: वीँ चा: मिसा छम्ह वल ख्वख्वं—

"छ्येँ वैद्य, छायो दुन्य दय्क दय्क
पूजा व प्वोँ, बौ फुक्क तय्क तय्क
'फूफू' सुमंत्रं गुलि प्वीक प्वीक
थौं क्रुरकालं बिल पुत्रशोक ।   (इन्द्र बज्रा)
'व ल्याय्म्ह ज्वीवं लहिना: जित: तै
धात्थें जि सीवं परलोक भिंकै'
थ्व आश चाना: जिगु चित्त ख्वेक
थौं क्रूरकालं बिल पुत्र शोक ।
'पुता' धका जि थन स्वीत धाय्गु !
'योमा' थ्व सम्बोधन ताइ स्वीगु !
मगा:नि ख्वा:स्वे प्रिय पुत्रयागु
चण्डाल कालं गुलि सो महीगु !   (उपजाति)

हाहां जुजुं यौवन फ्वीथ्य च्वंका:
भाग्यं विधातां बिल पुत्र ब्वीका:
छं हे मयाना: अपकार अयूनं
ज्यू हे ल्ह्वया: थौं यन क्रूरकालं (इन्द्रवज्रा)
न्यना: वया जिं भगवन् !' छि वैद्य
अनेक वास: सकतां छि याय् स:'
थज्याःगु वास: ब्यु जित: ननानं
'थ्व सीम्ह काय् म्वाइगु शीघ्र हानं" (उपेन्द्रवज्रा)

"सुं मसीनिगु छ्येँ छम्हू ईका फ्वना: छं हय् फुसा
थ्वैत म्वाका: बीगु जुल जिं" थुलि धया: छ्वत उम्ह मिसा।
मात्तु माला नं मसीनिगु ल्वीक्य मफु छक्वां छ्यँ वं,
चा: हुहुं बांलाक सीकल ब्याक्क सीमा: धैगु नं।
वल व ल्याहां सुगतया थाय् काय् दिपे यंका: वना:
भिक्षुणी जुल शीघ्र व कृशागौतमीं चीवर पुना:।
अन दु उगु समये पचिया मा: क्वखा:म्ह भयानक
दस्यु छम्ह लेँ वक्व स्याइम्ह पोंक गां गां हे फुक।
लोकपिं अत्यन्त ग्याना: बिसि जुया: च्वन हतपतं,
वैत ज्वन्यत धका मनू छ्वत यक्व श्रावस्तीनृपं।
तर सुनां ज्वनि ! किसिसिवे बल्ला: व ब्वाइगु सलसिवे,
थुगु खँ भगवानं सिया: चा:ह्यू बिज्यात व हे पथे।

चंगु छुं हे भय मकास्यं व:गु तापाकं खन,
वं मने तल—"थौं छ अद्भुत हुं जि न्ह्योन्य वया: च्वन !"
स्याय्गु इच्छां अमितविक्रमयात ज्वं वन हय्कया:
न्ह्याक्व ब्वा:सां वं लिफ्यायमफु योगशक्ति बुद्धया।
वं तमं जिनयात कय्का: ह्ल चुपिं यानं निस्यं,
किन्तु पिलिक मि च्याक्क जूवन छख्यर पथया ल्वहँतस।
थ:गु छ्थु व प्रहार सित्तिं वंगुलिं वं वा न्ह्यल,
"आस्य श्रमण छ आस्य" धा धां फक्व बेगं ब्वांवल।
"स्थित दहे दु जि वा छ" धा धां लेँ वनां च्वन दशबल,
हाल अंगुलिमाल—"याय् मत्य म्वा:गु छं आपा छल
गय् छ स्थित ज्वी, बिसि वनां च्वन अय् मृषावादी यदि !"
धर्मराजं धाल—''छं बांलाक न्यो अय् दुर्मति !
छम्ह जि केवल जीवतय् प्रति दण्ड तोता: स्थित जुया,
न्ह्या: वना: च्वन लोक ब्याक्कं, फं छ हिंसारत जुया:"
"खन महर्षे ! पाप जि़ खन, तोत्य धुन, याय् मखुत आ:
बिन्ति भिक्षु छुना: बिज्याहुनि शील पालन माक्व याय्"
थुलि धया: वं वाण नापं धनुष नं त्वा: त्वा: थल,
"भिक्षु वा !" धाधां मुनीन्द्रं वैत भिक्षु छुना: बिल।
उख्यर कोशलया जुजुं उम्ह उग्र अंगुलिमालया
क्रूर अत्याचार द्वारा साप हे ब्याकुल जुया:

दमन याय धका तथागतया सुवाः वं फ्वं वल।
वैत वसपोलं खनाः मुसुहुं न्हिलाः आज्ञा जुल—
"यदि व अंगुलिमाल सँसि खानाः त्रिकाषायं पुनाः
ख्वीगु, मखूगु खँ ल्हायूगु, हिंसा यायूगु तोताः थन च्वनाः
शीलधारी ब्रह्मचारी जूगु खंसा छःपिसं
वैत गय् व्यवहार याय्गु ?" शीघ्र नृपतिं बिल लिसः—
वैत भगवन् ! कच्छुनाः 'भन्ते' धका जि भागियाय्,
अन्न, चीवर, ग्लानप्रत्यय, शयनआसन दान याय्"
"व छु !" धका ज्ञुज्ञुयात अंगुलिमाल क्यन पचिनं सुयाः,
लिचिल भति व प्रसेनजित ज्ञुज्ञु "अय् !" धका थारान्हुयाः
वैत सुगतं धाल "ग्याय् मो थ्वैगु भय छुं मन्त आः"
न्यन ज्ञुजुं नं "आर्य अंगुलिमाल सेवा जि छुयाय् ?"
वं लिसः बिल-"कोशलेश्वर ! धन्य शासन छःपिनि,
पिण्डपातं जिगु थ्व प्वाः जाः माक चीवर नं दनि"
उख्य स्वयाः व प्रसेनजित नृप भक्ति भावं क्वच्छुत,
धाल—भगवन् ! लोकजित ! छःपिनिगु महिमा अद्भुत !
अस्त्र शास्त्रं, राजदण्डं दमन याय् मफुपिन्त नं
छुं मदयूकं दमन यानाः शान्त याइगु छःपिसं,
आः जिपिं धन्य, वचन ब्यूसा ज्या जि आपाः ल्यंदनि"
धाल-"इजूसा स्वयाः" थुलि शाक्यसिंह महामुनिं।

वन व कोशलनृप मुनीश्वर बन्दना यानाः अनं
शीघ्र अर्हत ज्ञुल व अंगुलिमाल यम, दम, साधनं।
छन्हु तथागतयाक्य न्यंवल प्रश्न दर्शनशास्त्रया
बावरीया अजित नापं शिष्यपिं भिक्षुम्ह वयाः।
अमित मूर्धापात आदि पार यनिगु खँ नं कन,
अमिगु शंका दूर ज्ञुल, सकलें प्रसन्न ज्ञुयाः वन।
थुगु प्रकारं अन च्वँ च्वं अन वक्व ब्राह्मण, क्षत्रिय,
श्रेष्ठ गृहपतिपिनिगु मनया दूर यानाः संशय,
चारिका यायां बिज्यानाः राजगृहया सुन्दर
वेणुवनस बिहार यानाः च्वंबले वदतांवर
देवदत्तं संघनायो ज्वीगु आकांक्षा कयाः
ल्हाः जपाः थासं दनाः प्रस्ताव यात थंगां न्ययाः —
"धमसम्राट् ! बृद्ध ज्ञुल आःला बिहारे याउँक
च्वन्यगु ई ज्ञुल संघ सुं छम्हस्यात लःल्हानाः फुक,
या जितः युवराज छःपिनि जि बिचाः याय् संघया"
धर्मस्वामीं वैत "म्वाःगु खँ देवदत्त ! छु ल्हाः वया
हंगु ला छु खँ सारिपुत्र व मौद्गलायनपिन्त नं
संघ लःल्हाय् म्वाःनि स्वीतं" धायूव तंम्वेकाः अनं
म्वाक भगवान् भागि यानाः लायकुली थ्यंकः वन,
राजपुत्र अजातशत्रुं यात अति आदर अन।

वैंत मेगु विहार दय्काः ब्रिल छगू वं नूतन,
नय्‌गु नं वं नित्य सकतां माक्व वैंत बियाः च्वन ।
छन्हु व दुर्मति देवदत्तं ऋद्धि सिद्धि क्यनाः क्यनाः
मगधराजकुमारस्यात वशे कया थ्व कुमन्त्रणा
बिल-"कुमार मनुष्य जीवन धैगु निन्हु प्यन्हुया मखाः
छं जुयाः जुजु ज्वी मलाकं प्वाक्क सित धाःसा छुयाय् ?"
राजपुत्रं धाल "भन्ते जि छुयाःसा जी ?" धका
देवदत्तं थुलि धयाः छुत-"बौ सिधय्काः राज्य का ।"
छं लिझां मदुनिम्ह कुमारं खः धका भाःपाः व खँ
जःगु चुपि छपु थःगु जँ भ्यानाः खुँ थें वन तीजक ।
बौम्हस्या विश्वस्तपिं रक्षकपिसं खंकाः अन
न्ह्योपनाः न्यन "थौं छुखें युवराज सःमबिस्यं थन ?"
वैगु मनया भाव छं भति वैगु ख्वालं हे कन,
हयभुनाः अमिसं ज्वनाः म्हे वाःबले चुपि नं खन ।
न्यन-"कुमार ! थ्व चुपि छ्‌ खें स्वीकाः तया जँ भ्यातुक ?"
मेगु यायगु उपाय मखनाः वं लिसः बिल चब्बुक—
"वैंगु खः बौ स्याय् धका थौं तोति तोति बि पन्य मत्य,
म्वाक म्वाकं छिमिगु ज्यू वनि, उचित सिरपाः का जिके"
वैगु चुपि लाकाः कयाः प्यप्पुंक ल्हाः निप्पां चित,
धाल-"थन सुं नीच मदु उलि थःगु नलभ्वी फायत,

धा सुनां बिल बरु थ्व मूसीनय्‌गु शिक्षा अय् छितः ?"
"तोति" धाधां क्यन्यत स्वत वं किन्तु ताः म्ह स्वत्तित ।
सात्तु सासां ध्वात्तु ध्वा ध्वां वैत जुजुयाथाय् यनाः
वैगु पाप विचार न्यंकल वेगु उगु चुपि नं क्यनाः ।
न्यन जुजुं नं "अय् छु खें छं स्याय् त्यना हैँ थौं जितः ?"
धाल वं निर्भयं जुयाः "खः राज्य भाला कायत"
शील धारी धीरमति जुजु बिम्बसारं मणिमुखः
काचया तःज्याःगु थल थें वांछूयाः न्यंकल थ्व खँ—
"थ्व क्षुद्रगु राज्यया निति अहो सो पाप याय् त्यंगु !
जितः म्वाः का थ्व आः हे छं लिपा नं खः ख हे छंगु,
सदां बरु छं बिचाः याय्माः प्रजाया दुःख सुखयागु
जि दय्कं ख्वेक्य मदु स्वीतं, स्वयाः आः याःहुँ छं माःगु ।"२८ मा०
थुगुकथं व अजातशत्रुं राज्य थः ल्हाते कयाः
माक्व अःपुक यात शासन अबुजु छख्यर कुने तयाः ।
पक्ष क्वात्तुक वः मलाःतल्य नीतिपटु वं ब्याक हे
ज्या बियाः तल थःपुलांपिं कर्मचारीपिन्त हे ।
उख्यर .पापो देवदत्तं शिष्यपिं मुंकाः प्यम्ह
संघ स्यंक्यगु हेतु न्यागू विनय दय्काः नूतन
गन दु भगवान् अन वनाः वसपोलया तुति भोपुयाः
छख्य च्वनाः वं विनय पूर्वक ब्रिन्तियात पुलिंचुयाः

"यायमाः भन्ते ! बनस जक बाय् भिक्षुतय् जन्म काःछिं,
देशे गामे च्वन्य मदु गनं न्ह्याग्गु सां बास चच्छि।
दातातयसं नव नव वसः दान ब्यूसां मज्यू ती,
भ्वाथः मालाः परकु परकुं अंग हे मात्र तोप्वी।
बाहाले बा च्वन्य मदु बले, बास यायमाः सिमाक्वे।
भ्वे भी नं सुं वन्य मदु गनं, नयत नयमाः फ्वनाः हे।
ला, न्या, ख्यें छुं नय मदु अमे पिण्डपात्रे फयाः नं
धात्थें तयमाः थुगु विनय नं न्यागुलि थाकुसा नं (मन्दाक्रान्ता)
वैगु खँ न्यनाः वंत सुगतं धाल—"छंगु खँ श्रेष्ठ खः
किन्तु फुक अनिवाय यायमफु म्होगु मध्यम मार्गस"
धाल हानं—"दोष स्वंगू मदुगु नयज्यू आमिष,
पांसुकूलिक ज्वीब्यू योपिं तोब्यु चीवर मेपिसं,
वृक्षक्वे बा आश्रमे थजु च्वन्यब्यु गामे बा बने,
पिण्डपातिक ज्वीब्यु अथवा वन्यब्यु नयत निमन्त्रणे"
देवदत्तं धाल—"भगवन् ! तोत्य मखु जि न्ह्याग्गु सां,
यदि सुयां थुगु उब विनये च्वन्यगु प्रवलेच्छा दुसा
का शलाका विनयपक्षे चित्त श्रद्धां क्वातुकाः"
शोघ्र न्हूपिं भिक्षुतयसं ज्वन शलाका 'खः' धका।
वैत न्वात समन्तभद्रं—"देवदत्त ! थ्व योग्य ला ?
संघ स्यंक्यगु मूर्खतां छं, लाःनि लाःनि लिका पलाः"

लोकशास्तां गंक गंकं वन व अति हर्षित मनं
संघ स्यंकाः छुं मस्यूपिं भिक्षुपिं मुंकाः अनं।
राजपुत्र अजातशत्रुं न्हूगुतिनि दयकुगु गयाय्
आश्रमे च्वंवन व न्यासः भिक्षुपिं नापं तयाः।
सारिपुत्र व मौद्गलायनपिन्त भगवानं छ्वत
यायत धर्म मस्यूनिपिं न्हू-भिक्षुपिंत सुशिक्षित।
देवदत्तं खन अपिं उपदेश यानाः च्वंम्हस्यां,
धाल—"कासो भिक्षुपिं ! वनि भिंगुली मन न्ह्याम्हस्यां,
बुद्धया निम्ह अग्रश्रावक शिष्य ज्वीत वयाः च्वन"
थुलि धयाः वं स्वःबले खन अमित सत्तिक हे अन।
आसनं थः भति चिलाः वं धाल "आबुस ! थंन थन"
"म्वाल आबुस ज्यूनि थन" धा धां अपिं मेथाय् च्वन।
अन अनेकानेक धर्मालाप ताउत हे जुयाः
देवदत्तं भति लिपा वांकाः तयाः अमि ख्वाः स्वयाः
धाल—"आबुस सारिपुत्र ! जि साप हे जँजि त्यानुल,
भिक्षुपिन्त कनाः बिज्याहुनि, घौ पलख थन गोतुल"
सारिपुत्रं "ज्यू" धयाः उपदेश मात्र छु बी त्यन
देवदत्तं थःगु संघाटी प्यत्रः थ्यानाः द्यन।
धर्मया श्रद्धा दयाः अति सरल निर्मल चित्तपिं,
देवदत्तं धाःगु लय् लय् ब्वां जुयाः च्वंपिं अपि

भिक्षुपिन्त व सारिपुत्रं धर्मकन 'दै फ्वीगु' नं
ऋद्धि क्यन विश्वास ज्वीक्यत अमित मौद्गल्यायनं।
थुगु प्रकारं भिक्षुपिन्त प्रबोध याना: स्थविरपिं
राजगृह नगरे लिहाँ वेत्यंबले फुक भिक्षुपिं
'यक्व दुखदिख सहन याना: बा अनेक सुखें दुना:
दैगु मखु निर्वाण निश्चय' धैगु नं अमिसं खना:
वल हथासं अमिगु नापं देवदत्तं गंक नं;
देवदत्तं पोचिना: तं राजगृह हे वल व नं।
वैगु मनया गुप्त पर्धा द्रोहया मिपुसा जुया:
छ्वल विहिंसावृत्ति रूपे थ्व अपमान-फसं कया:।
शाक्यमुनिया प्राण कायत व वन मगधया लायकुली,
अन च्वना: जुजुयागु सल्हां मत्त किसि नालागिरि-
यात अयूला: यक्व त्वंका: राजमार्गे तोतल,
स्वँ: ल्हना: ला:ला:थ्य वाफय् थें व लें लें ब्वांजुल।
वैगु ब्वहलं थ्वा:गुलिं पक्खात गुलिगुलि धू जुल,
वं स्वँथं त्वीका: लिना: गुलि कल्प वृक्षत कोदल।
ग्या:गुलिं थ:थ:गु प्राण ज्वना: गुलिं गन बिसि वन,
गुलिसिनं "वल हुं छु" धा धां वं मखंथाय् सु वन।
छं मस्यूपिं मच्त अथवा ज्याथ जिथिपिं छम्ह निम्ह
वं लिलाका: यात गिलिंगिलि मृदुल मृदुल कपीसम।

अमिगु हिं जित मार्ग ब्याकं भुन्न भुन्न भुजिं भुन,
ला व क्वैँ चुंदंगु केसर वंशलोचन थें च्वन।
गुलिसितं वां छ्वत स्वँथं त्वीका: वस: छ्वावा:गु थें,
अमिगु ख्व: स: थ्वत व नगरे शत्रु द्वाहाँ व:गु थें।
गुलिसियां त:ज्यात छ्योँ छीँ, गुलिसियां प्वा: पंम्हुल,
गुलिसियां जँ जि त्वद्धुला: नं छम्ह मनूयां निम्ह जुल।
वल अज्या थाय् शिष्य मुंका: शान्ति पूर्वक श्रीघन,
छम्ह निम्हेस्यां प्राण पाना: ब्वां वना: उगु लेँ गन।
ख्वल गुलि भयाले च्वना: थ: ख्वाल ल्हातं तोपुया:,
किन्तु भगवान् लेँ वयां च्वन अमित "छुं ग्याय्मो" धया:
क्रूर किसि नं सौम्य भावं शान्त जुल स्वँ: क्वे छ्वया:
न्ह्योन्य थ्यन्यवं, धन्य मैत्रीभावना वसपोलया!
दैत वसपोलं छयँ ले पिल, वं चरण नँतुना: च्वन,
भति लिपा ल्याहाँ वना: थ: किसिगले तुं च्वंवन।
थथ्य व किसि ल्याहां वस्यंलि व देवदत्तं भ्रं तमं
स्वीम्ह योद्धातयूत छ्वत सर्वज्ञ स्यायत हाकनं।
अन वना: ल्हा: तोत्य मफु अमिसं सुनानं हे छुयाय्!
अन्त शस्त्रत वांछ्वया: भ्रं शिष्य जुल वसपोलया।
ज्वीत लज्जित जुल व थुगु खं दुष्टता तोतुगु मखु,
मगधनृपति अजातशत्रु दुथाय् वना: थुकथं चुकू

तात—"गौतम दयूक दयूकं मान जि काय् फं मखु,
सीकि राजन्! छःपिसं नं बौ दतल्य सुख सी मखु।
धुंकि घांलाकाः कुनाः सां राज्य-सुखया कारणे,
वैगु नं जि प्राण काय् लाकाः गनं निर्जन वने।"
थुलि धयाः वं समर्थ स्वःजुल पाप यायत उल्य थुल्य,
माः जुजुं छन्हु सुगत खंकल गृद्धकूटे क्वे पथे।
ब्वां वनाः वं च्वं विशाल ल्वहँः छगः त्वीकाः हल,
दैवयोगं मेगु ल्वहँत्ते कःगुलि तःकूदल।
तर उकी चीकूगुलि कःवल अनं नं तिन्हुयाः,
हि वल मुनिवरया तुती म्हालापचिं छुं पंम्हुयाः।
न्ह्याक्व घाः स्याःसां मुनीन्द्रं छुं मचाः दुख-वेदना,
सहल्पाः च्वन वाह्य दुख स्मृतिसंप्रजन्य ज्वनाः ज्वनाः
निन्हु प्यन्हुं घाले तुँ दायाः साप हे तच्चो जुल,
व तुँत ब्याक्क गनं गनं छम्ह खा वयाः क्वानाः नल।
तुँ मदु सां घाः फुक मलाःनिगुलि चिकित्सक जीवक
अन हयाः क्यन, वं व घाले फ्वकल वासः नाइक।
गुम्ह भिषकवरयात राजकुमार अभयं लैँ थुयाः
योत्थ्य लह्निाः तःम्ह थःथाय् राजभवने हे तयाः
वैगु नां मगधे उकीं "कौमारभृत्य" धका दन,
अन च्वँच्वं भति तःधिकः जुल फक्व आखः नं ब्वन।

देवदत्तया करतुत

देवदत्तया दुष्टतां

छन्हु वया मां बौ म्हसीक्यगु साप उत्कण्ठा ज्रुयाः
ब्वां वनाः व कुमारयाथाय् न्यन न्हक्वी चासुं वयाः—
"देव ! 'हाः नाः मदु' धका न्हित्थं हिस्याइगु मेपिसं,
बिन्ति मां सु जि, बौ सु धात्थें धा जितः थौं छःपिसं",
सुंक च्वन्यवं सरल जीवक बिन्ति यानाः क्वच्छुनाः
धाल राजकुमार अभयं वैत स्नेहं पाचिनाः—
"जि मस्यू छं मांसु धात्थें बौ जि खः छं जीवक !"
वँन अनं अभयं "हुँ" धायवं ख्वाल ख्यूँकाः तीजक।
थः क्वथाय् थ्यंकाः दनाः तुं वं मती वायकाः स्वत—
"लायकुली ब्वलनाम्ह जूसां अंश दैमखु छुं जितः;
शिल्प सःसा मान छुं दै, आः छु सयक्यगु शिल्प जि !
वैद्य जूसा च्वनि प्रतिष्ठा नाप थःगु प्रभाव नं"
उच्चशिक्षा प्राप्त यायगु कामना यानाः मनं
लायकुली स्वीक्यं मन्यंस्यं छन्हु व प्याहाँ वँन अनं।
लैँ वँ वं ऋतु ऋतु हिलाः वँन, थाय् स्वयाः जल वायु नं,
देशा, गां गां गुलि पुलाः वन गुलि छिनाः वन खुसित वं।
नाप लात व जीवकं थौं तिनि शिशिर ऋतुया फस;
देह जक मखु हृदय नापं पीक पीक व मार्गस।
न्यंक वांउगु वस्त्र त्यूपिं द्रौपदी-गुँ खितय् शिले
च्वंगु स्वां शिशिरं यनाः न्हापातु छ्री धुंकल ज्रुले।

आः अपि भ्वाथःगु वसतं सां तियाः कय्कय्कुंनाः
च्वंगुली नं उगु फसं दुःशासनं थें च्वन त्वकाः।
मखु थ्व थुलि जक उगु फसं मिंपूगु थें हिइयाः वल,
म्हुतुसि ल्हाः तुति आदि नं तःज्याःगुलिं चःचः हिल।
ख्वाँउया ल्हाः तुति पुचाचां न्यासि वन्य नं थाकुल,
धैर्य पूर्वक न्ह्याः वँवं वं यक्व लैँ लैँ धोदुल—
चिकुगुलिं मकलं क्वखायाः वल गुलिं थो थो मुनाः,
गुलिसिनं व फसं मकय्क्यत न्हाय्पने खोलं भुनाः।
लैँ वँ वं छन्हु वा वयाः सतले, छथाय् द्वाहाँ वन,
फं व वा तः फुति ज़ुज़ुं तः ज्याःगु ख्यैँ थें चक्कन।
यचुगु न्हयूता रङ्ग दुगु तीमां कपाय् ब्वेकुगु खन,
भति लिपा लं यात स्वागत त्वीक गा लायाः अन।
थुगु प्रकारं यक्व अनुभव नित्य यायां नूतन,
धीर जीवक तःन्हु दय्काः दूर तक्षशिलाय् थ्यन।
अन वनाः वं न्यंक मामां विश्वविद्यालय खन,
विनय पूर्वक यात गुरु आत्रेययात निवेदन—
"गुरुजु! आयुर्वेद सयक्यत दूर देशं थन वया,
माःगु शास्त्र स्यनाः बिज्याहुनि छःपिसं करुणा तयाः"
"हां! छु बी अलय दक्षिणा छं ?" न्यन न्हिलाः अध्यापकं
वं लिसः बिल "छ्यैँ सुंनानं छं मसीक वयाम्हस्यं

बो छुफै बरु जन्मकाछि ज्वी जि छःपिनि सेवक"
वैत लय्तायाः चिकित्साशास्त्र स्यन क्रम पूर्वक।
जीवकं नं मन तयाः स्यों स्योंगु बिद्या फुक फुक
न्हयूदँ तक गुरुयागु ज्या यायां ब्वनां च्वन मदिक।
न्हयूदँ फ्वीवं वं मने तल "पुत्तु प्वीक्यगु गुलि सफू!
छःक्य थ्वीका, लोममंकाः न्ह्याक्व हे ब्वंसां मफू!"
वनः व थ्: आचायर्याथोय्, धाल-"गुरुजु! थ्व शिल्प ला
अन्त थन अन मदुगु केवल वलयरेखा मात्र ला?"
धाल आचार्यं न्हिलाः—"खः अन्त मदु छं शास्त्रया,
बत्स! अयूनं ब्याक्क मखुसां फक्व सयूक्यगु भ्वोगु ज्या,
प्यक्ख्यरं विद्यालये छं चाःहुलाः न्याक्वे तक
छु छु दु वासः मखुगु घांय् घीँ आदि मालाः हति फुक्क"
"ज्यू!" धका वं शीघ्र थः गुरुयात यानाः वन्दना
वन अनं ईँचाः क्वकीचा माःगु ज्याभः नं ज्वनाः।
चाःह्युह्यूं स्वत ग्वीँ खग्ले फुक्क गुँखि, सिमा घांयूघीँ त वं
प्याःगु, स्वां व बुँ ह्वःगु वाँउगु, गंगु, हःही हाःगु नं।
न्ह्याक्व माः सां ल्वीक्य मफु ज्यायूख्यल्य मदुगु छत्तां अन,
ब्रम्हवादीं ब्रम्ह खनि थें सर्व औषध मय खन—
"हुंगु अम्बः अमृत हे खः, नींगुली जो मदु हलः,
इष्टमी मुसुयात ज्यू अति, खः पिपी नं वासल।

लनिगु प्यायूपी चाःगु कसुलिं, ज्यू कुन्हू मोस्याःगुली,
गजि व पालु तिभू, कताबसि आदि प्वाःपी स्याःगुली।
गुलि महारंगीं सँ हाकुइ, उलि नस्वालं चिमिसँ हाः;
बृक्ष मखु धाइगु अलःमायागु पुं तः ज्याःगु लाः।
खालु अथवा यांदितां नं लन्यत लं ज्वरं न्ह्यागु नं,
हुंगु आरेया रसं ला लाइ स्वैँ वाः जुगु नं।
मं कलाः व पुनर्नबां फुक, भृंगराजं थी मिखा,
पूर्वजुनिया नं खँ लुमनिगु हुं ख्वलाचाधांय् मखा।
खाइबःसि किमि ककाः पालाभिनं भ्रं ज्यू उकी,
ज्यू नवःघांय् वा कपूया अर्क थंक्वं वंगुली।
थाकुरा कैयात ज्यू, प्वींचिनिगु तःकै दुस्यचुनं,
लाः मिखास्याः हुंगु मीकूस्वानयागु रसाञ्जनं।
कं कथ्वी थाःसा व तकुस्वां, सःपिज्यू सः सूगुली,
हः सहित गोजाबुँस्वां ज्यू कमलपित्तं कःगुली।
दाख, पेस्तांगूर, बेदाना, मुनक्का फल फुक
खः खजूरांजीर हुं बाडाम नं बलवर्धक।
हुंगु जाफ्रान्या खँ ल्हायूमत्य, शक्ति जक मखु रूपनं
वृद्धि ज्वीगु धका प्रसिद्ध व नयूत नं ज्यू तीत नं।"
थुगु प्रकारं तःन्हु तक वं वृक्ष गुल्म व क्षुप, लता
न्ह्याक माःसां ल्वीक्य मफु वासः मखुगु उद्भिज छतां।

वल अनं विद्यालये ग्याग्यां व ल्याहाँ ल्हाः प्वनं,
क्वच्छुनाः वं धाल—"जिला ल्वीक्य मफु गुरु! घांय् छपु"
गुरुम्ह न्हिल अति—"धन्य धन्य छ, यात छं श्रम सार्थक
माक्व सल, ल्याहाँ हुँ जीवक! च्वंहुँ छ्येँ सुख पूर्वक"
लित छ्वयाः हल थुलि धयाः पाथेय नं भतिभति बियाः,
वल व नं आचार्यया उगु गुण लुमंकाः दे स्वयाः।
लैँ व वं साकेत, काशी आदि देशे चाः हु हुं
यक्व रोगीतयूत लायूकाः यश व धन नित्तां मुसुं
राजगृह नगरे वयाःच्वन न्हूछ्यँ दयूकाः जीवक
अभय राजकुमारया बांलाःगु भवनं सत्तिक।
राजगृहस व थ्योंगु समये बिम्बसार नृपालया
लायूक्य मफयाः च्वन अलःकै न्ह्याक्व वैद्य दयां छुगाय्!
समय सीकाः वैत छन्हु जुजुयागु वासः यायत
नियत यात अभय कुमारं वैद्यतयूत छ्वयाः पित।
पूर्ण रूपं ल्वे म्हसीकाः माःगु वासः पाकल,
दैवयोगं लाल जुजुया रोग व छपा वासलं।
वैत नरपति बिम्बसारं 'राजवैद्य' थ्व पद वियाः
तल "चिकित्सक बुद्ध प्रमुखं भिक्षुपिनि नं जुल" धयाः।
थुगु प्रकारं संघया नं वैद्य जूम्ह व जीवकं
बुद्ध भगवान्यागु घाः नं शीघ्र लायूकल चब्बुक।

भिक्षुपिं लय्ताल थुगु खं, म्हं उपासकपिं दुगं,
गात अमि हर्षाश्रु थ वा न्यंक नगरे सकभनं।
सुगत दर्शन यायत न्हि न्हि थ:त वे वन्य यायत
वेणुवन तापा:गुलिं वं थ:गु आम्रोद्यानस
माक्व मण्डप, कुटि, सभागृह आदि दय्का: शोभन
संघयात प्रदान यात सहित त्रिचीवर भोजन।
क्लेश-ल्वेया वैद्यया नं वैद्य जक मखु भक्त नं
जूगुलि त: वैगु नामे पूर्ण श्रद्धा सकसिनं।
उख्यर नृपति अजातशत्रु बौ सिधय्क्यगु जा: ग्वल,
न्हूगु छ्यँ धका नां तया: बौ बन्धनागारे तल।
वृद्ध नृपया फुक पुलांपि कर्मचारीपिन्त नं
छू छू दोष बिया: कुना: तल "दोष मदु जिमि" धायक नं।
पा: तया: तल यक्व हे वं अन कठिन आज्ञा बिया:
मांम्ह छम्ह तोता: सुनानं स्वाल स्वेमदु नृपतिया।
मांम्हस्यां गां तोपुया: छ्नं नय्गु वस्तु यनिगु अन,
बौम्ह नृपतिं नं व अन्नं थ:गु प्राण हना: च्वन।
थुगु खँ सोका: काय्म्हस्यां गंन-"गां न्यया: मां वन्य मदु"
भा:तया निंतिं सती साध्वीपिसं छु मया:गु दु?
शिवजुया अपमान ताया: मो कव्वाना: सित सती
मेगु दमयन्तीं स्वयम्बर याय् धका ल्वीकल पति।

सुंक च्वनि गय् मगधरानी प्राणपति द्यांला: स्वया:!
कत्ति, साख: म्हे बुला: वँन गन्ध द्रव्यं मो ल्हुया:।
वृद्धराजं गोन्हु तकला थ: कला:या म्हे फ्यया:
प्राण धारण या:गु ख: तर काय्म्हस्यां थ्व खँ नं सिया:
"माम वन्य हे मदु" धका गन, मांम्ह जुल शोकाकुल,
छगु लुखाया खरु ज्वना: स्वामी लुमंका: भोपुल—
"नाथ! जिगु छं दोंगु द:सा: या क्षमा थुगु जन्मया,
गात स्वा: स्वे नं थ्व जन्मे हा! जि प्राणाधारया!"
हाकनं स्वल अश्रु हाय्का: नेत्रया चाय्का: पुसा—
"हा! थ्व पापीयात प्वाथे हे सुका: जि छ्न:गुसा
थुलि स्वया: च्वन्य मालिमखु चिं आ:मलाका: हा! छुयाय्!"
मेगु रानीं यत्न मखना: वन अनं भसुका: तया:।
गोन्हुस: च्वनि भीगु मानवदेह अन्न व जल विना!
मगध-नृपतिं प्राण तोतल बन्धनागारे च्वना:।
गुखुनु जुजु सित उखुनु हे रानीं गृहे काय् ब्वीकल,
छक्वलं निगुलिं व स:पौ लाय्कुली ध्यंक: वल।
सुचतुर उपस्थाकतय्सं 'भिगु स: निं बी' धका
प्रथम बिल काय्बूगु पौनिं नृपतिया ल्हाते दिका:।
पुत्र-स्नेहं देह जक मखु व्याप्त जुल हृदये तक—
"अबुजुयात जि बूबले आनन्द जुल ज्वी गुलिजक!"

धाल वं "का तोति जिमि अबु, तोति तोति हुँ याकन !"
"स्वीत तोत्यगु देव ?" धां धां कांहिनाः पौ नं क्यन।
वँगु स्नेहं शोक ब्वीकल, बा मनं शोकं पुन !
वं व पौया आखले दुष्कर्म पौभाः थें खन।
ख्वल व बौया गुण लुमंकाः दीन सुं असहाय थें
मेगु छुं वं शरण मखनाः मामयाथाय् वन ख्व ख्वं।
थुगु खँ सीकाः मांम्ह नं वल "हैँ !" धका भःभः नुयाः,
धाल ध्वद्वीवं तमं "छं आः जिलं वँनला नया ?"
मं व ख्वल "योमा ! छु याय् जि। गन वनाः स्वः वन्य बा!
आः सुनां अय् स्नेह यानाः न्वाइ हानं बी सुवाः ?"
मांम्हस्या काय्यागु थुगु खं मन स्वयाः वीँ थें जुल,
फुक पुलांगु खँ जक लुमंकाः मं नुगः दादां ख्वल—
"प्रियतम ! छिगु अःखः सीकला छुं मयाना,
परमपि थुम्ह दासीयात छिं छाय वाना !
भ्रमवश यदि जूसां थःगु हे भाःय्य म्वाःला !
जिगु हृदत म्हसीकं थय् नुगः ख्वेक्य लोला !
थन जि सु दु धका हा ! पुत्र नं शत्रु जोम्ह !
स्थिति गति पति हे खः हा ! जितः नं म्ह स्यूम्ह,
जुजु ! जनिगर काः बा, वे जि नं नाप नाप,
थन ध्व अधम पापीया थया यक्व पाप !"

"लुमल लुमन धात्थें छंगु ज्या दुःख बीगु !
जिगु उदरस वेवं यात इच्छा गज्यागु—
'जुल जि त्वन्यगु वाञ्छा रक्त वस्पोलयागु'
हल जिम्ह प्रियस्वामीं धाल यानाः हि क्वाःगु।
थुगु खँ प्रकट ज्वीवं जोसितयुसं दु धाःगु—
'गुम्ह बुइ उम्ह धात्थें भूपया शत्रु ज्वीगु'
तदपि मफु क्वथय् जि मूर्खतां छन्त मूर्ख !
फल बिल उकिया छं थौं थ्व वैधव्य दुःख।
गन दइ अबुया ख्वाः छन्त हानं थ्व लोके !
स्मृति जक दनि सो सो स्वे फुसा न्यंक शोके।
मखु मखु फुक फाक्कं छंगु हे दोष मात्र,
जिगु थुगु हतभागी कर्म हे दुःख-पात्र !" (मालिनी)
थय् कपाः दादां व रानी भ्वाक अनसं फेत्तुत,
शीघ्र काय्म्ह "यमा !" धका मांयागु पाली भो सुत।
मांम्हस्या तुति प्यात ब्याक्कं अश्रु हायाः पुत्रया,
काय्म्हस्या नं बुल सँ माहां स्नेह-धालं मामया।
पलख जाय्वं काय्म्ह दन काचाक छुं संयत जुयाः,
वं "यमा ! लोमंकि व खँ आः फुक" धका मां लित छ्याः
यात वं अत्यन्त पश्चात्ताप पूर्वक सतिगति,
किन्तु वैत व राज्यभोगे मन्त छं आः सुख रति।

न्ह्यौं मवः बांलाक चान्हे, गंसि नं व जुजु वन
थुगु अवस्थां सचिवपिन्त वयाय् थ्वयाय मद्याः च्वन।
जुल छगू उत्सव व समये नृपति नं वन्यमाः गुकी
वन्यत सकल हा:गुलि वन किन्तु चित्त छु की छ की!
अन च्वँच्वं भ्रमुकाः तयाः वं न्यन-“छु मदुला सुं छम्ह
श्रमण ब्राम्हण जिगु थ्व ज्वाला शान्त शीतल थाइम्ह ?”
“पकुध कच्चायन” धका नां काल श्रद्धा गुलिसिन,
गुलिसिनं “गोसाल” धा:सा,. “पूर्णकाश्यप” गुलिसिनं।
न्ह्याग्गु नां का:सां व जुजुया मन मवं थें नंमवा:,
भति लिपा जीवककुमारं धाल नृपया ख्वा: स्वया:—
“त:न्हु मदुनि बिज्या:गु भगवान् दासया अंया क्यबे,
अन बिज्या:सा देव! निश्चय शान्ति ज्वी छ:पिनि मने।”
वैंगु थ्व खँ जुजुयात यल अति, धाल “आ: हे वन्यनु सा”
थुगु खँ सीवं वल हथासं किसि गया: न्यास: मिसा।
छम्ह किसी गल नृप व जीवक, च्वन व मिस्त छचा:ख्यरं
उखुनु हे चान्हे मुस्या: च्याका: अपि वन उगु पुरं।
आम्रवन थ्यन पाप लुमना: मगधपति जुल कम्पित,
धाल वं—धों लाय् त्यना: ला सौम्य जीवक! छं जित: ?”
ग्या:म्ह भूपतियात वं क्यन—“देव ग्याय्मो हुं थ्यन,
मण्डपे मत खन्यदु थाय् दु अवश्य भगवान् श्रीघन।”

वन अपिं किसियागु म्हं क्वाहाँ वया: द्वाहाँ अन
शीघ्र मगधेशं मुनीश्वरयात अनि याना: न्यन—
“मेगु लजगा:याग् ज्याला काय्दु थें ल्हाते फया:
भिक्षुजीवनयाग् नं प्रत्यक्ष फल छु कायदुला ?”
वैंगु खँ न्यना: धाल सुगतं “थुगु खँ मन्यना ला गनं ?”
न्हिल व “भगवन! गुलि न्यना जिं न्ह्याम्हस्याक्यं सकभनं,
किन्तु अमि लिसलं मजू सन्तोष गब्लें भति जित:”
वैंत भगवानं थ्व सार्थक वचन न्यंकल सुस्मित—

“सुं सेवकं छ्यँ बुँ व ज्या फुक त्याग या:सा
हानं व ‘दासजु’ धका दइला तिब: या:।
भ्रं वैंत ला सकसिनं बिइ साधु वाद,
राजन्! थ्व ख: श्रमण-जीवनया प्रसाद।
त्यागी महापुरुषतय् खँ न्यना: ननानं
तोता: न्हि थें विषय वैभव, भिक्षु ज्वीवं
वं काइ मुक्त खगतय् उगु मुक्ति श्वाद
राजन्! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद।
हानं उसाय्मदुम्हस्या उगु रोग ला: थें
लँ तंम्हस्या थवगु सत्तिक ग्राम खं थें
आनन्द ताइ लुमना: व पुलां प्रमाद
राजन्! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद।

शीले च्वँ च्वं मन सदा परिशुद्ध ज्वीका:
प्यंगू समाधि-सतले तँ प्यते व थ्यंकाः
दी यक्व, दु:ख, सुखयागु मद्यक द्वंद्व,
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद।
योगं क्यनाः ब्वयगु आदि अनेक ऋद्धि
सीका: समस्त परया चल चित्त-वृत्ति
तापा:गु हे थजु व तायूक्यगु शूक्ष्मनाद
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद।
मेमेगु पूर्वजुनियागु खँ नं लुमंका:
नाना गतो जनत बूगु व सोग खंका:
संपूर्ण आस्रव फुका: जुइ सत्य खंम्ह
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद।" (बसन्तनिलक)

"धन्य भन्ते ! श्रमण-जीवन ! शरण वे धुन छ:पिनि,
यक्व यायूधुन पाप पापीं यायूगु मेगु छ्र ल्यंदनि !"
थुलि धया: व अजातशत्रु पालि भोपुल बुद्धया,
वैत सुगतं धाल "लिपते पाप यायूमत्य भय कया:"
पाप तापं दग्ध जूम्ह व मगधनरपति अन वया:
शाक्यमुनिया सदुपदेशं शान्ति छं भति सां कया:
राजगृह नगरे क जीवक नाप ल्याहाँ वन अनं,
कपिलवस्तु वनाः अनं वन जेतवनस मुनीन्द्र नं।

उब्ल्यर द्रोही देवदत्त या:गु ज्याय् असफल जुया:
चित्त चिन्तां चंगुलिं म्हम्हि गंक क्षयरोगं कया:
पापया फल सःगु थें खन थ:गु सम्मुख वं छ्र याय्,
यात निश्चय वं भयं थुलि भिंगु ज्ञां अन्ते वयाः—
"आःबले प्वं वन्य क्षमा जि पूज्य गुरुयाथाय् वना:"
वल अनं व दुली च्वना: थ: शिष्यपिं सकलें ब्वना:
तर विहारे वन्यगु न्ह्यो मोल्हीत पुखुली वंम्ह व
नरक वनला मस्यु सिना: धोँ पे दुना: थाहाँ मव: !

सुगत-सौरभ महाकाव्यया देवदत्तया दुष्टतां
नामगु भिच्यागूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६५ गुंला

निर्वाण ज्वीत

नेo संo ६५ गुंला

छ्य भवनं पूर्ण श्रावस्ती नगरया उत्तम
जेत, पूर्व निगू बिहारे पावसे नीन्यादँत
बास याना: बुद्धभगवान् शाक्यतय् निगमे वन,
भक्त नृपति प्रसेनजित नं सैन्य तोता: वल अन।
सुगतयात अनेक माथं यात पाली वन्दना,
मुनिवरं "राजन्! थपाय्‌चो छाय् थ्व म्हे गौरव क्यना?"
धायव वं ल्हा: विन्ति याना: धाल-"छ:पिं बुद्ध ख:,
धर्म नं स्वाख्यात हानं संघ थ्यों भिं-मार्गस।
जुजु जि, छ:पिं धर्मसम्राट्, ख: निम्हं म्ही क्षत्रिय,
चयदँ चयदँ बयस निम्हेस्यां छाय् मलो सम्मान तय्?"
थुगु प्रकारं 'धर्मचीभा:'या प्रशंसा भाषण
फक याना:, ज्या लुमंका: वृद्ध नृप ल्याहाँ वन।
चारिका यायां तथागत मल्लपिनि पावापुरे
चुन्दया अंयागु क्यबस विहार याना: च्वंबले
मल्लपिनि रमणीय संस्थागार न्हूगु सिधयकल,
उगु भवनया न्हू प्रतिष्ठा याय्‌त भगवान् स:तल—

"एकशास्ता ! जिमिगु हित सुख हेतु प्रथम पलाः तयाः
सुं मच्वंनिगु न्ह्यगु थुगु गृहयात शीघ्र पवित्र या"
भिक्षुसंघं सहित जिनवर अन वनाः दुगु आसने
पूर्वमुख यानाः बिज्याय्‌वं मल्लपिंनं वल दुन्य।
च्वन अपिं पश्चिम स्वयाः अन भागि यानाः श्रीघन,
अमित वसपोलं अनेकानेक धर्म कथा कन,
वन अपिं बाखं सिधय्‌काः चित्त यानाः निर्मल।
दशबलं 'संगीति पर्याय' उपतिष्यं कंकल,
उगु अपूर्व कथा सिधय्‌वं बुद्ध श्रावस्ती वन,
दानवीर अनाथपिण्डकया विहारे तुं च्वन।
अन च्व च्वं छन्हु सारिपुत्रं लोकगुरुया ख्वाः स्वयाः
धाल—"भन्ते ! आयु फुत जिगु काल जुल निर्वाणया
वन्य जि जन्म गृहे छको आः माम वृद्धा अन दनि"
"सारिपुत्र ! हुँ काल जूसा" वैत आज्ञा बिल मुनिं।
वं मुनीश्वरयागु तुति ज्वन "जिगु दु ताकालंनिस्यं
चरण दर्शन याय्‌गु इच्छा, पूर्ण जुल आः वन थनं"
थुलि धयाः परिषद ब्वनाः वँन स्थविर नालक ग्रामस,
शीघ्र हे निर्वाण नं जुल माम लाकाः मार्गस।
चुन्द श्रमणं वैगु अस्थि व पात्र चीवर नं हयाः
उगु खँ भगवान्‌यात कंवल जेत आरामे वयाः।

ऋद्धिमन्तम्ह मौद्गलायन स्वे मफुत तैर्थिकपिसं,
"थ्वैगु निंतिं मान गौतमया जुयाः च्वन लोकस।"
धँगु सल्हां खुँत छथो छ्वत दोछि कार्षापण बियाः
क्रूरतय्‌सं दाल चूंचूंदंक लोभं कां जुयाः।
थुगु सलं आनन्द आदि भिक्षुपिनि ख्वाः ख्यूँ कल।
अमित शास्तां सान्त्वना बिल "छिमिगु सो स्मृति तोफिल,
भिक्षुपिं ! न्हापातु धाय्‌ धुन 'योगुलिं बाय्‌माः छन्हु'
आत्मदीप व आत्मशरण जुयाः सदां ज्वीमाः मनू।"
वन अनं नं राजगृहया गृद्धकूटे दशबल
'बर्षकार' धयाम्ह मगध प्रधान मन्त्री अन वल।
वं सुगतया कुशल मङ्गल जू मजू सादर न्यन,
मगध-भूपं धाःगु नं सम्पूर्ण यात निवेदन—
"मगधनृपति अजातशत्रुं वन्दना यानाः शिरं
चरणया आरोग्य न्योंगु दु, हाकनं मेगु खँ थ्व नं—
ब्याक्क बज्जीतय्‌त त्याकाः नाश याय्‌ फै बा मफै ?"
सर्वद्रष्टां ल्यून्य दुम्ह आनन्दयात खँ थ्वकल थय्‌
"बज्जीतय्‌सं माःबले मुनाः गबलेतक सल्हाः याइ,
ल्वापुखँ तोताः सकलें जानाः थः थःपिनि ज्या नं याइ,
नियम, प्रथा गबले तक अमिसं मनं निस्यं पालन याइ.
माने याय्‌माःपिं जनपिन्त मानादर सेवा याइ

अमिथाय् दुगु देगः, चीभाःया गबले तक रक्षा याइ
थःथाय् राज्ये वःपिं त्यागी, अर्हतपिनि पूजा याइ,
गबलेतक कुलया मिस्तयृत यानाः आदर सम्मान
करं बलं मेपिनि मिस्तयृत मद्दै सुनानं हेकाः नं
अबले तक अमित सुनानं हे क्वत्यलाः याय् फैमखु छेद,
अःखः अमि यश, सुखया भ्रं भ्रं वृद्धि जुजुं वनि आनन्द !"
"हे ब्राह्मण ! मगधेश्वरयात धाःहुँ वनाः छं बांलाक
च्वँतल्य अपि थुगु न्हयूगू धर्मे स्थिर ज्वी तिनि श्री नं म्वीक (३०मा०)
बर्षकारं धाल—"भन्ते ! म्वाः थ्व न्हयूगू मछि छुज्या !
छं थुकी मध्ये छगू दःसां महोन्नत ज्वीत गाः।"
वन व भगवान् भागि यानाः गृद्धकूटं लायूकुली,
भति लिपा आनन्दयात मुनि उजंदयूकल थुलि—
"मुंकि, हुँ उपस्थानशालाय् भिक्षुपिं सक्तिक दुपिं।"
"ज्यू" धका आनन्दभिक्षुं शीघ्र मुंकल भिक्षुपिं।
अन बिज्यानाः धाल शास्तां-"सावधान जु आः छिपिं,
छिमित न्हयूगू कन्य अपरिहाणीय धर्म थ्व भिक्षुपिं !
'ज्या जि व म्वाःगु खँ, न्ह्यो, आमोदे गबलेतक छिमि मवनि मति,
पापेच्छाया वश ज्वी न्ह्यो हे पापी मित्रत नाप मज्वी,
हानं निर्वाणे वन्य निंतिं यानाः ज्वी मद्दिक यत्न
अबले तक छिमि ज्वीमखु ह्रास निदुगं ज्वी न्हां वृद्धि जक।

मेगु भिक्षुपिं ! गबले तक छिमि धर्मे श्रद्धा दै पूर्ण
पापे लज्जा, विनये निष्ठा, शास्त्रे नं विस्तृत ज्ञान,
ज्वी उद्योगी स्मृति न्ह्योन्य तयाः प्रज्ञावान् नं गुथायूतक
अबले तक छिमि ज्वी मखु ह्रास निदुगं ज्वी न्हां वृद्धि जक।
मेगु हनं गबले तक छिमिसं नित्य लुमंकाः जिगु शिक्षा
स्मृति, धर्मविचय, वीर्य व प्रीति, प्रश्रब्धि, समाधि, उपेक्षा
थुगु न्हयगू संबोधि-अंगया याइ भावना बांलाक
अबले तक छिमि ज्वीमखु ह्रास निदुगं ज्वी न्हां वृद्धि जक।
मेगु हाकनं गबलेतक छिमि चित्तं जगया वस्तु फुक
अशुभ, अनित्य, अनात्म, असुखमय, खनाः उकीं लिचिलाःसुमुक
तोताः च्वनि फुक निरोध यायूत स्वंगू तृष्णा नं सुचुक
अबले तक छिमि ज्वीमखु ह्रास निदुगं ज्वो न्हां वृद्धि जक।
मेगु खुगू नं धाय् जि छिमित गबले तक छिमि थः थःया
दुगु भिक्षा नं इनाः इनाः नै शील व धर्मे दृष्टि तयाः
दै मैत्री सद्भाव परस्पर दैहिक, वाचिक, मानसिक
अबलेतक छिमिज्वीमखु ह्रास निदुगंज्वी न्हां वृद्धि जक"(जाति३०मात्रा)
गोन्हु च्वन उगु राजगृहया गृद्धकूटे श्रीघन
भिक्षुपित थज्यागु हे जक कुशल धर्म कनाः च्वन।
अम्बलथिकाय् वन अनं, सर्वज्ञ नालंदाय् अनं
पाटलीगामे वनाः अनया उपासकपिन्त नं

धर्मया उपदेश याना: च्वन अतिथिशालाय् च्वना: ।
थुगु खँ सीका: छन्हु सुथे वल दूर्ग दय्क्यगु ज्या ज्वना
अन वया: च्वंपिं मगधया मुख्यपिं निम्ह सचिवपिं,
भागि याना: हात पाहाँ—"थौं छछा: जिमिथाय् भपि !"
उखुनुया भोजन सिधय्का: अमित धर्म कथा कना:
कोटिगामे वन्य धका वँन मुनि ससंघ अनं दना: ।
गुगु लुखां वसपोल प्याहां वन व 'गौतमद्वार' व
छ्य गु तीर्थं काल 'गौतमतीर्थ' धैगु थ्व गौरव ।
सुगत गंगापार थ्यंका: कोटिगामे छुं दिन
नादिकाय् छुं दिन च्वना: श्रीयुक्त वैशाली वँन ।
उगु नगरया आम्रपालीयागु अंया वाटिकाय्
वास ज्ुल, छाय् भेद तै वसपोल समदर्शी मखा: !
आम्रापाली उगु समयया सर्वश्रेष्ठम्ह सुन्दरी
हाव भाव व रूप लावण्ये व जो मद्ु उगु पुरी ।
दक्व अनया नवयुवकपिं वैगु रूपे मोहित,
वं छको स्वत स्वीत वं भा:पै 'जित: भाग्यं स्वत: !"
वल व हे रमणी तथागत थ:गु उद्याने दया:
कुलवधू सुं देवपूजाय् वन्यत व: थें रथ गया: ।
पा: मजू छुं वैगु शोभा म्हे छतां मदुसां तिसा
थ: थमं बांला:गु कमलं निफुति ल: हालं छुसा !
० सं० ६५ ञंलाथो १३

मेघ न्ह्या: थें न्ह्या:गु व रथं क्वे कब्वां जक व छुवल
रूपया शोभां उभ्काने पल्पसा त्व: थें ज्ुल ।
बा व रथ-शैलं क्वब्वां वल स्रोत थें उम्ह सुन्दरी
फेन थें थ: वस्त्र ब्वेका: वन्यत श्रावक-जलनिधी ।
दैत खन दूरं मुनीन्द्रं वैगु सुन्दर नेत्र नं
सिल व नयन कुलीन मिस्तय् शोककारण धैगु नं ।
बिल उकीं उपदेश उत्तम व:म्ह वंत क्यना: क्यना:
भिक्षुगणया नायकं फुक्क भिक्षुपिनि मध्ये च्वना:—
"वलवल खंला आम्रपालिका दुर्बलतय् मनया ताप,
स्मृति न्ह्योन्य तया: च्वन्यमा: मखसा वनि न्है चित्त वयानाप ।
थोंम्ह ज्वीव्यु अथवा फेतूम्ह पला: छ्यूम्ह किंवा दंम्ह
था चित्रे हे च्वंम्ह सां मिसां साल्यफु पुरुषहृदययात ।
भिक्षुपिं उकीं स्मृतिया कवचं पुन्यमा: न्है हृदये न्यंक
विषय वासनाया छ्ं अस्त्रं कय्गफय्क कातुस्य च्वंक ।
उकिया अ:ख: स्मृति तोफीका: मिस्तय्गु मिखा स्वेगु सिबे
मी ह्याउस्य च्वंक छ्या: त:गु गलुलिं स्वो भिं थ:गु मिखाय्।"(३०मात्रा)
वल अज्याथाय् न्ह्योन्य थ्यक: बुद्धया श्रद्धां छुना:
न्हूगु अंया मञ्जरी थें आम्रपाली क्वच्छुना: ।
सुगतयात प्रणाम याना: छख्य व वेँसं फेत्तुत,
धर्मराजं धर्म न्यंकल वैत अ:पुक थ्वीक्यत—

"रोगी व धीर नर बा यति, दुखिनी स्त्री
आकृष्ट ज्वीगु मख् अद्भुत धर्म निंति
परन्तु यौवन व रूप दुपिं मनूत
आकृष्ट ज्वीगु अति दुर्लभ धर्मयायूत!
थय् चित्त वंगु धरमे धन खः थ्व छन्त
थ्व जीवलोक फुकया फुक हे अनित्य।
रोगं कयाः स्यनिगु स्वास्थ्य, छुयाय् उकीसं
मृत्युं थ्व जीवन व यौवन नैगु वंसं।
लोके नरं सकभनं सुखयात मामां
मयो ह्नाः च्वनि छुयाय् प्रियनाप बायाः।
धर्मे थज्यागु मदु आपद बा 'विपत्ति
बांलाक आःखुनु उकीं नुगले विचाःति।"(बसंत तिलका)
शाक्यमुनिया सदुपदेशं सत्य धर्म मन वनाः
आम्रापालीं भक्ति पूर्वक यात थुगु प्रस्तावना —
छिं कन्हे छन्हु संघ सह जिगु गृहस याना: भोजन
बिन्ति भगवन्! सफल या न्है अधमया थुगु जीवन।"
थुगु निवेदन मौन स्वीकृत ज्वीव लयूताया: अनं
आम्रपाली वन हथासं भ्वे ज्वरे यायां मनं।
उख्यर वैशाली नगरया लिच्छवीपिं थ्व खँ सियाः
सुगत दर्शन याय् धका वल विविध सुन्दर रथ गया।

अमि दु गुलिस्यां वँचुगु वस्त्र व रत्न भूषण वँचुगु हे,
ह्याउँ गुलिस्यां दक्व सकतां, म्हासुपिं नं यक्व हे।
गय् जुयाः मस्यु ल्वात अमि रथ, लिच्छवीपिनि नंम्वल,
न्यन "छु खेँ ल्वाकागु रथ अय्, छं मिखा छ् कुतुं वल?"
आम्रपालीं धाल सविनय—"आर्यपिं! तंचाय् मत्य,
जिगु अयुक्त असावधानीं ल्वाःगु खः भ्री रथ थथ्य,
ब्वां वयागु जि खः कन्हे छन्हु संघ सहित तथागत-
यात भोजन बीत माःगु ज्वलं जिलं ताःलाक्यत।"
वैगु खं म्हं अमि नुगः मुल, धाल अमिसं अल्य धुलि—
"लक्षि दां बी जिमित याक्यब्यु आम भ्वे छं सुन्दरी!"
वं लिसः बिल--"आर्यपिं! जिगु बिन्ति ल्हाय् मत्य थ्व खँछगू
लक्षिया छु खं देश व्यूसां बीगु इच्छा मदु जिगु।"
वैगु थुगु खं लिच्छवीपिं दुःख तायाः मन मनं
"आम्रपाली म्हीत धात्थें क्वात" धाधां वँन अनं।
आम्रवन थ्यन्यवं रथं क्वाहां वयाः सकलें अपिं
च्वन मुनीन्द्र प्रणाम यानाः छख्यर वैशालीयपिं।
अल्य महावाग्मीं अनेक कथं कथा कन धर्मया।
विनय पूर्वक यात अमिसं प्राथना हर्षित जुयाः—
"संघ सहित कन्हे बिज्यायूमाः बिन्ति जिमिथाय् दशबल!
धाल भगवानं—"कन्हेला आम्रपालीया जुल।"

अल्य अपिं सकलें लिहाँ वन भागि याना: जिनवर।
वं कन्हे खुनु आम्रपालीं संघ सहित मुनीश्वर
थ:गु छ्येँ समये बिज्याका: याक्य धुंका: भोजन
यात आम्रोद्यान छगुलिं संघयात समर्पण।
वंगु क्यव स्वीकार याना: दैत धमकथा कना:
बुद्ध भगवान दैगु अंया उपवने छुं दिन च्वना:
चारिका यायां बिज्यात ससंघ वेलूग्रामस।
"यायूगु जि आनन्द नाप व्यतीत थन हे पावस,
भिक्षुपि ! च्वँ छिपिं थ्व वैशाली छिमित छिं थाय् स्वया:"
धुलि धया: फुक भिक्षुपिं सुगतं यथास्थाने छ्वया:
उगु दँ वर्षावास जुल अन, किन्तु मुनि ज्या: जूगुलिं
साप गंसिगु शिथिल देहे कठिन रोगं क:गुलिं
थ: थमं वं थुलि मने तल "भिक्षुपि मस्वस्यं छको
जी मखुनि निर्वाण ज्वी आ:, अमित छुं खँ कना: जक,
जिं उकीं आ: वीर्य द्वारा रोग तंका छ्वे" धका
रोग मुक्त जुया: मुनीन्द्रं यात धारण प्राणया !
सुगतया ल्वे ला: खना: आनन्द लय् ताया: न्हिल—
"धन्य भगवन् ! जिगु शरीरे लां क्वँचे आ: तिनि थिल।"
दैत भगवानं लिस: बिल—"हाकनं छिमि आश छु ?
धर्म विषये माक्व कन्य धुन छुं रहस्य जिके मदु;

जीर्ण रथ चीथें चिना: जक जिगु थ्व देह दना: च्वन,
आ: उकीं परआश तोता: थ:गु या अवलम्बन।"
छन्हु सुथे भिक्षा व भोजन धुन्यव न्हिनल्या समयस
शाक्यमुनि आनन्द नाप बिज्यात चापल चैत्यस।
अन बिज्याना: वैत कन थुलि "ऋद्धिपाद प्यतादुपिं
बुद्धपिं ख: थ:गु इच्छां कल्प तक नं च्वन्य फुपिं।"
नं मवा: आनन्द भिक्षुं, वैत भगवानं न्हिला:
"मा:गु ज्या छुं या: हुँ" धायूवं वन व सुंक अनं चिला:।
पलख लिपते लुल तथागतया मने एकान्तस—
"ज्याक्क श्रावक संघ आ:ला योग्य जुल सद्धर्मस,
धर्म नं विस्तार जुल लोकं ग्रहण याना: कया:,
आ: उकीं निर्वाण जूसां जिल जि धात्थें ला स्वलां"
थ्व खँ न्यना: वं विनय पूर्वक यात थुलि खँ निवेदन—
"लोकया सुख, हित, अनुग्रह यायूगु निंतिं छुं दिन
छ:पिसं निर्वाण धात्थें ज्वी मत्योनि तथागत !"
वैत भगवानं लिस: बिल—"ज्वी मखुत आ: मेकथं,
छन्त जि न्हापातु धायूधुन ह्वंगु बायूमा: धैगु नं,
तुच्छ जीवन तयूत जिं ल्हे धुंगु घोनीला हनं ?
बरु नु कूटागार-शालाय् मुंकि सकलें भिक्षुपिं"
"ज्यू बिज्याहुँ नु "धाल आनन्दं, अनं वन निम्ह अपिं।

मुन वयाः फुक भिक्षुपिं उपथान–शालाय् हतपतं सप्तत्रिंशत बोधिपाक्षिक धर्म कन श्रो जिनवरं।
हाकनं सुगतं थ्व नं कन—"मान्त आः जिगु जीवन, छिमित तोताः वन्य जि त्यल आ, लोगु ज्या जिं यायधुन अलस ज्वीमत्य, शील लिस्य संकल्प भिंकाः चित्त च्यु, याः सुनां उद्यम थ्व धर्म दुःख वं ल्यंकै मखु।"
थुलि खँ अन उपदेश यानाः सुगत वैशाली वनाः माक्व भिक्षा काय् सिधयकाः धाल गजदृष्टिं स्वयाः "सीकि थन आनन्द ! बुद्धं स्वःगु अन्तिमवार थ्व, आः थनं सकलें मुनाः भो वन्यनु मण्डग्रामस"
वन अनं चाःचाः हुहुं आम्रादि नाना ग्रामस, भोग नगरे थ्यन तथागत, बिल थ्व शिक्षा वं अन – "सुं भिक्षुं यदि धर्मयागु विषये धाःसा 'थ्व बुद्धोक्ति खः' निन्दा यायमत्य, खः धका ग्रहण नं, न्हापां न्यनाः वेगु खँ भी सूत्रे, विनये स्वयाः व खं फुकं सीकाः मिलेजू मजू जूसा ब्याक सहर्ष याय् ग्रहण नं वांछ्वे मजूसा उगु।
हानं सुं श्रवणं थ्व धर्म विषये 'जिं भिक्षु संघे न्यना, शास्तायां थुगु धर्मया विनय खः' धाःसा व ब्याकं स्यनाः भी सूत्रे, बिनये स्वयाः व खँ फुकं सीकाः मिलेजू मजू जूसा ब्याक सहर्ष याय् ग्रहण नं वांछ्वे मजूसा उगु।

बा मेम्हं 'विनयी व धर्मधरपिं ज्याः-भिक्षुतय् वाक्य थ्व, खः खः आवुस ! बुद्ध शाशन थ्व हे' धाःसा उकी नं अथ्य।
बा हानं छम्हस्यां 'छम्हस्थविरया वाणी न्यना जिं थथ्य वं खः धाःगु थ्व बुद्धया वचन खः' धाःसा उकी नं अथ्य।"

(शार्दूल विक्रीडित)

वन अनं नं श्री तथागत संघ सह पावापुरे।
अन वनाः विश्राम काः वन चुन्दया अंया क्यबे।
थुगु खँ सीवं चुन्द व्वां वल भाग्ययात सुवाः बियाः, अन वयाः मुनियात भ्वे हानाः व वन स्वीकृति कयाः।
वं कन्हय् खुनु काल ज्वीवं संघ नापं दशबलं चुन्दया छ्वँ याँ यात भोजन सहित सूकरमद्दवं।
तर मुनीश्वरयात हि-खि फायमाल उगु हे भोजनं, संघ सह आनन्द नापं वन कुशीनाराय् अनं।
लँ ववं म्हम्हि त्यानुया, "आनन्द ! लासा ला जितः त्यानु लंक्य" धका मुनीन्द्रं धायव सकलें अन दित।
अन च्वनाः छुं त्यानु लंकाः, लः त्वनाः प्यायुचाःगु नं वन, ककुत्था खुसि छिनाः मोमी ल्हुयाः सकलें अनं।
आम्रवन थ्यंकाः जिनेन्द्रं धाल—"हानं चुन्दक ! याय भचा विश्राम थन नं ला जितः लासा छको।"
लाल संघाटी प्यबः थ्यानाः ननानं चुन्दकं, गोतुलाः अन त्यानु लंकाः थुगु खँ कन मुनिनायकं—

"धाइ थथ्य आनन्द ! लोकं 'चुन्द ! छंथाय् भ्वे नयाः
हाय शास्तां देह तोतल' वैगु मन तय् थय् धयाः—
'चुन्द ! भगवान्या निगू भोजन महोत्तम सोकि छं
लाःगु खः सम्बोधि छगुलि, जुल थुकि निर्वाण फं"
वन हिरण्यवती नदीया पार बुलुहूँ श्रीघन,
मल्लपिनिगु कुशीनगरया सघन शाल बने थ्यन ।
अन दनाः आनन्दयात थ्व बिल अनुज्ञा जिनवरं
"दयुकि हुंगु निमा सिमाक्वे च्वन्यगु थाय् आनन्द ! छं"
"ज्यू" धका आनन्द भिक्षुं थःन्य फुस लाकाः अन
लाल खाताय् च्वोन्य म्हासुक भिंगु चीवर आसन।
थःगु जवल्हाः फुंग यानाः गोतुलाः पश्चिम स्वयाः
सुगत अन्तिम आसने विश्राम यात जवं चुयाः ।
भति लिपा आनन्दभिक्षुं विन्ति यात मिखाय् हुयाः
"थौं कन्हय् ला स्थविर भिक्षुत यक्व वः भगवान् दयाः,
अम्हिगु नं छःपिं मदयूकाः जिमित दैमखु दर्शन,
हाकनं सकलें समागम ज्वी लिपा गबले गन्त !"
वैगु हार्दिक दीन वचनं द्रवित जुम्ह महामुनि
धाल "ग्यायुमो जिगु लिपा नं छिमि समागम ज्वोतिनि
गन तथागत बूगु खः, गन बोधि दुर्लभ लाःगु खः,
गन प्रथम कन धर्म, गन निर्वाण अच्युत जूगु खः ।"

हाकनं आनन्द भिक्षुं न्यन छको भगवान स्वयाः—
"पूज्यवर ! जिमिसं मिसातय् नाप गय् व्यवहार याय् ?"
वैत भगवानं लिसः बिल "अमिगु स्वाः स्ते सी मत्य"
"न्वोन्य वःसा ?" धायूव शास्तां वंत धाल—"खँ ल्हाय् मत्य"
"यदि खँ ल्हाय् माःसा छुयाय् ?" वं धायूव सुगतं सम्मति
बिल "खँ मज्जि मगाक्क जक ल्हाय् सावधान जुयाः अति"
भति लिपा आनन्दया हानं नुगः मछिनाः वल,
छक्र्य वनाः सुकुसुकु ख्वयाः च्वन कन्य त्यनाः गुरु दशबल ;
थुल्यर भगवानं सियाः थ्व खँ वैत सःता न्वात "अय्
ख्वे मलो आनन्द ! हानं शोक संतापं छ थय् ।
छन्त गुलि धाय् यक्व धाय् धुन 'योगुलि वायूमाः छन्हु'
नाशवान् उत्पन्न वस्तुतः गय् मसी बूपि मनू !
बरु कुशीनाराय् वँनाः छं मल्लपिन्त थ्व कंहुँ सः"
वन व हतपत मल्लत मुनाः च्वंगु संस्थागारस ।
अन वनाः वं धाल—"अय् वाशिष्टपि ! नुनु याकन,
ज्वीगु जुल निर्वाण निश्चय थौं नसंचाय् श्रीघन,
च्वनि लिपा नुगले मछिंकाः 'याय् मखन दर्शन' धका"
वल अपि नं युद्धकाले ह:गु थें 'भोँपा' पुयाः ।
तुपुलि मदु गुम्हस्यां सँ फँः फँः गुम्हगुम्हेस्यां गा मदु,
न्हाय् मलाः लाकां गुम्हेस्यां, ख्वबि मवःपिं छम्ह मदु ।

मह्लकंन्यापि गुम्हेस्यां सतबते सँचिका मदु
भ:नुया: व:पिं मिसातय् पथस गाचो लू वह।
न्ह्योन्यसं अमिसं सुगत खन च्वंम्ह खाताय् गोतुला:
यायृत अमिसं वन्दना नं यात श्रद्धां क्वच्छुना:,
किन्तु ल्हाय् मफु छुं खँ अमिसं अमिगु ग:प: त:पुया:।
देवदेवं जुल थ्व आज्ञा अमित अति करुणा तया: —
"हर्ष फं यायमा:गु समये शोक छाय् याना: च्वना:
लक्ष्य जि लाय् त्यंबले मिन:गु छ्यें प्याहाँ वना:।"
बुद्धया अत्यन्त भयातुगु अमृतवाणो ला:गुलिं
शोक क्वसिया: भक्ति भयबिल अमिगु हृदय-जलाशयं
"जिमित दु:ख थुकीं जुया: च्वन सीन लँ मखंकं मत,
जिमित दर्शन दैगु मखुत लिपा अवश्य तथागत।"

"ख्वा: स्वेव हे केवल वंद्य ह्नगु
वास: मन:सा गन रोग लायु ?
शीले मच्वंस्यं जिगु ख्वाल स्वेवं
निर्वाण नं ज्वीमखु सीकि धात्थें।
बांलाक थ्वीका: थुगु धर्म या:सा
निर्वाण नं ज्वीफु जित: मखंसां।
धाय् जि व निर्वाण गज्या:गु धा:सा
बांलाक न्यो आ: छिमि चित्त चायका: —

चिकं फुना: दीपक फ्वाक सी गय्
निर्वाण ज्वी आश्रव फूम्ह नं अय्,
पृथ्वी, नभे वा विदिशाय्, दिशाय् नं
गनं मवं केवल ज्वोगु शान्त।" (इन्द्रवज्रा)

थुलि धया सो त्योगु मत थें थीगुलिं ख्वा: बुद्धया
ल्हा:जपा अमिसं स्वयां: च्वन पलख लात्ता थें जुया:,
सुगतया दर्शन लिपा दै मखुगु नं अमि लोमन,
"धन्य भगवन् धन्य !" धा धां वन्दना याना: च्वन—
"हे शास्ता ! थन हूं दिनेश मदुसा गय् वैगु फीथाय् दिन !
हानं फीत थ्व नयृत अन्न मदुसा गय्ज्वीगु फी जीवन !
अय् हे ख: छलपोल नं जगतया शास्ता, महापालक,
यायमा: पालन छिं अनुग्रह तया: न्वाना: निना: मद्दिक।"
(शार्दूलविक्रीडित)

सुगत-सौरभ महाकाव्यया 'निर्वाण ज्वीत' नामगु
झिंगुगूगु सर्ग सिधल

ने० सं० १०६५ साल चिल्ला

थ:गु खँ

बौद्ध दर्शनया प्रदर्शन यायगु शक्ति जिके मदु,
थौँ कन्हे गुगु 'आर्ट' धाइगु ख: व नं जि छुं मस्यू,
किन्तु जिमि गुरु योगवीरं च्वेगु भाला व्यूगुलि
ज्यू मज्यूया मदु प्रयोजन 'च्वेगु जिगु ज्या' स्यू थुलि।
गुलि जित: ग्वाहालि या: जिमि दु:खया पासापिसं
प्रेरणा, सल्हा व सामग्री बिया: थुगु कायेस,
किन्तु जिं बी मा:गु अमि कर्तव्यया ज्याला छु खेँ !
अमिगु उत्तम दानया फल छु जुल सो बरु जि कन्य—
'जिगु थ्व काव्य छगू थ्व विश्वे ल्यंक्य फ:सा बन्धुपिं !
म्होगु भाय् फुक ल्हायूगु तोता: च्वंहुँ बा स्वर्गे छिपिं
बा थ्व नेपा: देश हे चां ल्हायूव्यु बा मिं नय् थव्यु
किन्तु भी साहित्य, संस्कृति, सभ्यता छुं तनि मखु।'

नेपाल देशे कान्तिपुर महानगरया उपासक हृदयकवि
च्व:गु 'सुगत सौरभ' महाकाव्य सिधल।

१०६६ स्यांया:पुन्ही

दोष स्वीकार

दोष न्ह्याग्गुली नं दइ—भचा आपा:। ज्या या:पिम्ति द्वनि अवश्य। उकीं थ्व प्रूफ स्वेगु भूलया समुद्रं जि पार वने मफुगुली नं छुं आश्चर्य मदु। स्वया स्वेत जिं साप हे कुत: याना: स्वया, तर मिखा हे मखा: छुं न छुं अवश्य द्वंकल ज्वी। आ: थुकी शुद्धिपत्र आदि तया: 'प्रींटीङ्ग मिस्टेक' धका थ:गु दुर्वलता स्वीकेगु चेष्टा याना: च्वने म्हाल। थमं हे च्वया, थमं हे प्रूफ स्वया, थमं हे द्वंका मेपिन्त दोष छाय्! उकीं विद्वान् वर्ग स्वया: दोष बी माक्व जित: हे बिया दिसँ, हानं अशुद्ध थाय् शुद्ध नं याना: ब्वना दिसँ। अथवा छुं गुण द:सा हँसं दुरु ल्यया: त्वनि थें गुण दक्व ल्यया: दोष ज्वक्व वांछ्वया दिसँ गुगु सन्तपिनि स्वाभाविक गुण ख:, मेगु छु धाय्!

ने० सं० १०६६ चउलागा ३० मांयाख्वा: स्वेखुनु सफू थाय् सिधल शुभम्

दोषी—हृदय

रवि शाक्य